

הו!

כתב עת לספרות

גיליון 18 • יוני 2019 • סיוון תשע"ט

הו! – כתב עת לספרות | גיליון 18 • יוני 2019

Ho! — Literary Magazine | Editor: Dory Manor

מיסודם של אחוזת בית ספרים ודורי מנור

עורכי הגיליון: דורי מנור, סיון בסקין
מען המערכת: ho.poetry@gmail.com

הגהה: יואל טייב

על העטיפה: Kop van een kaketoë, Aert Schouman, 1725-1792

סידור, עימוד והדפסה: א. אורן הפקות דפוס בע"מ

© 2019 כל הזכויות שמורות למערכת הו!

2019 © All rights reserved to Ho!, Literary Magazine

כתב העת רואה אור באמצעות עמותת הו! – עמותה לספרות עברית

נדפס בישראל תשע"ט • Printed in Israel 2019

יצירות יש לשלוח בקובץ מצורף בדואר אלקטרוני, מודפסות ברווח כפול,
בציון שם המחבר, כתובתו ומספר הטלפון שלו. שירים יש לשלוח בניקוד חלקי.

גיליון זה רואה אור בתמיכת
משרד התרבות והספורט

גיליון זה רואה אור בסיוע שגרירות צרפת בישראל – המכון הצרפתי
במסגרת הפרויקט "אליעזר בן יהודה"
Ouvrage publié avec le soutien de l'Institut français d'Israël à Tel-Aviv
dans le cadre du programme "Eliezer Ben Yehuda"

INSTITUT
FRANÇAIS
ISRAEL

הוצאתו לאור של גיליון זה הסתייעה בתמיכת
מועצת הפיס לתרבות ולאמנות

גיליון זה רואה אור בתמיכת
עיריית תל אביב

גיליון זה רואה אור בתמיכת
קרן רבינוביץ לאמנויות תל אביב

גיליון זה רואה אור בתמיכת
בית שלום עליכם

תוכן העניינים

7	על "הו!" 18	חווֹא־דָּוָה פרידה לשלום פרידה מיוֹא־אָר שְנִשְׁלַח לֵאן־שִׁי תשובה לסגן־המושל ג'אנג פרידה לשלום הגעת מכפר הולדתי
11	יוון ורומא	
13	הומרוס מתוך האיליאדה: אגממנון והֶרְסֵיטֵס מיוונית עתיקה: אברהם אֶרֹואֲטִי	
47	אנגליה, המאות ה־16-19	
49	א. תרסיטס מתקומם נגד אגממנון ב. אודיסאוס נזוף בתרסיטס ג. תגובת הצבא; אודיסאוס מעודד את רוחם ד. הנבואה על הדרור וגוזליה	המלכה אליזבת הראשונה אני כְּפֹיָה לשנוא אבל אוהבת מאנגלית: צור אֶרֶלִיךְ
52	מֶרְטִיאֵלִיס רק תחשוב על השירים שיכולתי להוליד! עיבד וחרז: רוֹנֵן סוֹנִיס	בְּצֵל צְרִי עֵתִיד עַל לְכֹתוֹ שֶׁל מֶר ג'וֹן דָּאָן יצאתי לתור אחרֶיךָ, אֵלִי תרגם: שמעון זנדבנק נפש שחורה שלי אֵל רֶהֱב, הַמּוֹת מדוע הברואים... מיום שזו שאהבתי...
54	עכשיו אני מרוצה צדיק משתה פרטי שיחה עם הזין שיר קדמשנתי בשבחי הביקורת למה להשוות? זה לא משחק אין ארוחות חינם שירה קלאסית לגנוב השיר פסיבי אגרסיבי למי לרדת בכל זאת על התפרצות הוויוב מכתמים	ג'וֹן מִילְטוֹן גן העדן האבוד מאנגלית: מיכל זכריה
60	סְטְרַטְוִנוֹס מְסַרְדִּיס איך יכולים לנחש שהנער הבשיל עד רְקָב כְּבוֹ? מיוונית עתיקה: אֶסְף רוֹט מכתם 190 מכתם 208 מכתם 201 מכתם 248 מכתם 178	ספר ד' 1-113 ספר ט' 856-959 ויליאם בלייק אביב ימיכם מתבזבז במשחק מאנגלית: לארי וייסמן ארבעה שירי תום: הקדמה מנקה ארובות הבן הקטן האובד שיר הצחוק שישה שירי ניסיון: הקדמה הזבוב הילדה הקטנה אובדת שיר האומנת השושנה החולה לונדון
65	מֶן הַקּוֹרָאן	ויליאם וורדסוורת' הילד אב הוא לאדם מאנגלית: ליאור שטרנברג מתוך "שירי לוסִי": תנומה נפשי חתמה היא דרה בין שבילים שכוחים רבות טיילתי בין זרים זה ערב יפהפה נכתב על פני גשר ווסטמינסטר, 3.9.1802 לבי ניתר בי עת אראה
29	מֶן הַקּוֹרָאן	
31	מֶן הַקּוֹרָאן פסוקי ההסכמה מערבית: אלמוג בהר	
37	שירה סינית קלסית	
39	לזרוח באור יקרות בתוך גְּבִיעֵי הַזְהוּב מסינית: חן היינבך	
43	וֹאֲנֵג וַיִּי רגע של צבע ירוק כברקת מסינית: עינת מרבך־בר מתחם המגנוליה סוכה על גדת האגם ביתן ביער החזרן רכס	כריסטינה רוֹזֵטִי לבי כמו ציפור מציצת בְּשִׁיר מאנגלית: עופרה עופר אורן תזכור מנוחה המראה של נוס יום הולדת

104	השישי התוסיף על-גבי הקרקע הקרתח המילה חלום ומיתה הודיה	72	ג'רארד מנלי הופקינס ראה את בְּרַנְשֵׁי הָאֵשׁ יושבים שם באוויר מאנגלית: עופרה עופר אורן
107	פורפיריו בְּרַב־הַחֶאקוֹב שכנה בו ידיעת דברים נוגים מספרדית (קולומביה): יחזקאל רחמים		יופי מנומר הגדולה של האל הבו אביב עצי הצפצפה בְּבִינְזֵי ליל כוכבים אֵינְוֹרְסְנֵיִד העת שעת דמדומים
112	גיאורג טְרַאָקֶל מצחו המנותץ של הלילה מגרמנית: אסף בנרף ועמרי משורר הרים	79	המאות ה־18-19: גרמניה, צרפת, איטליה, גיאורגיה, הודו
	אל הנער אלס שקיעה נים בלילה מיווג גיעה צוענים דמדומי קיץ	81	יוהן וולפגנג פון גֶתֶה אבי, אבי, הוא נוגע בי כבר! מגרמנית: ניצה בְּרַאֲרִי שיר לילה לנווד (1) שיר לילה לנווד (2) שר היער גרטכן ליד הכישור
116	ג'וזֶפֶה אֵינְגֶרְטִי חלקיק כנוע של היקום מאיטלקית: שיר קהילה ליל שימורים הערב סן מרטינו דה קרסו היה היה פעם הנהרות חיכוך ריחוק נווד שְׁלוֹ	84	ויקטור הוגו זה חודש התשוקות. האם תתני לי יד? מצרפתית: יואל טייב מחר, כשהזריחה תלבין את שמי הכפר... מפני שְׁאֵת שפתי... רגליה יחפות, פרוע שְׁעָרָה... הייתה הנקבה שבצוור...
122	בוריס פֶסְטֶרְנֶק אֵין־אוֹנוֹת כחולה בסבך נימים מרוסית: ריטה קוגן המלט שלג רד מרץ ליל חורף פגישת־אוהבים	87	אוגו פּוֹסְקוֹלוֹ קבורתנו שאין לה דומע ולא מקוונ מאיטלקית: אסף בנרף לזקינתוס במותו של האח ג'ובאני [מה תִּשְׁקֶה? המָאָה כְּבֵר חוֹתֶם אַחֲרוֹן מְנִיחָה] אל הערב
126	אֶרְסֵנִי טְרַקוֹבְסְקִי לא לעצור במילה, לא לנגב במפתח... מרוסית: סיון בסקין חיכיתי לך מהבוקר אתמול עת הקיץ תָמָה [בְּיִלְדוּתִי חֵלְתִי] אאורידיקה תש כוחי להביט ולראות	90	אָקְקִי צְרֵתְלִי אנשים שם כמו פלדה הם מגיאורגית: רחל טורפוסמן סוליקו (נשמתי) לָבָן פשאבי
129	גבריאל פְּרַאָטֶר כל כך הרבה שמש בקרוסוליים מקטלאנית: איתי רון חיים ממושכים שתי חברות בשעות הבוקר חיים חשאיים חדר סתיו אם אוכל ערפל	92	רֵבִינְדֶרְנֶת טַאגוֹר נוגע בשולי אֶבְרַת שִׁירִי מאנגלית (הודו): יורם חורש
133	מירוסלב הולוב הסינור רעד פְּמֶסָה תהום מצ'כית: דוד וינפלד הערה בקיצור נמרץ על הרג קרפיונים היא מתה בערב	95	מודרניזם: רוסיה, גרמניה, איטליה, קולומביה, קטלוניה, פולין, צ'כיה
135	זבגנייב הרברט סבכים שאין להם התרה מפולנית: דוד וינפלד על תרגום שירה סבך שאין לו התרה	97	קונסטנטין בְּלֶמוֹנֵט אני ענו, אני אֶנְחַת הרוח מרוסית: אלה סוד אור הסהר עיניים [הָאֵל מְכֻלּוֹם בְּרַא עוֹלָם] שתי נשמות החרוז הנכסף
137	ברברה קוהלר העולם היה הגולה היפה ביותר מגרמנית: גילעד שירם השקפת עולם עם כובשים אינגבורג בכמן מתה ברומא אני כותבת מלון Vörös Csillag	100	שטפן גיאורגה "לחייו ומותו של מקסימין" ושירים נוספים מגרמנית: ירדן בְּרִיצוֹר ועמרי משורר הרים לחייו ומותו של מקסימין: הראשון השני: עלייה לרגל השלישי הרביעי החמישי: האלהה

206	צ'רלס רזניקוף אוטוביוגרפיה: ניו־יורק מאנגלית: סיון בסקין	141	אני שומעת את אמריקה שרה – משוררות אמריקניות במאה העשרים
216	איציק מאנגער בְּמִכּוֹרְתֵי יוֹשֵׁב עַל עֲרֵבּוֹת מיידיש: דותן ברום לְאָחֵי שׁוֹמֵר הַלֵּילָה אָפִיטֶף	143	לורין נידקר מה שלומך, הבל? מאנגלית: נדבי נוקד שממה [פִּלְיָל מְבַעֲרֵת לְהַתְעוֹרֵר] חיי בקרבת מים
218	רוזה אוסלנדר אני חיה בארץ אמותי: המילה מגרמנית: דותן ברום בוקובינה I עודך כאן אור אם בבית הנשימה פרוט לזכר פאול צלצן	145	אליזבת בישופ מוטב לנו קרחון ולא ספינה מאנגלית: אורית נוימאיר פוטשניק נדודי שינה שיר ארוחת הבוקר אמנות אחת ביקורים בסנט אליזבת זה נפלא להתעורר ביחד ויכוח השמפו הקרחון הדמיוני
222	לנגסטון יוז הכושי מדבר על נהרות מאנגלית: איריס אליה כהן שיר לנערה שחורה הכושי מדבר על נהרות חצוי חלומות דמוקרטיה	152	אורית נוימאיר פוטשניק ילדתי אותך כדי למצוא אותי על מלאכת התרגום של "ההשתקפות הכפולה" לאן סקסטון אן סקסטון ההשתקפות הכפולה מאנגלית: אורית נוימאיר פוטשניק
224	נסים יחזקאל מקומי, נחשל, הינו איי־כאן מאנגלית (הודו): גלעד יעקובסון שיר מיעוט ליל העקרב רקע, כלאחר יד אפילוג	155	אדריאן רייץ הבל פיו הקר הראשון של השחר מאנגלית: רעות בן יעקב שיר אילו זמנים הם אלה הערות אחרונות הפנומנולוגיה של הכעס אות של התנגדות הַרְבֵּה אַחֲרֵי סטיבנס תרגומים
229	ג'ק ספייסר מתנו להפליא מאנגלית: יאיר שמואל סנדר בְּרַקְלֵי בּוֹזֵן הַמַּגִּיפָה סְטוּץ "כֵּל שׁוֹטֵף יְכוּל לְהַפְנֵס לְאוֹקְיָנוֹס..."	159	סילביה פלאת להיות פעורה עד כדי כך מאנגלית: אנה הרמן (שלוש נשים) ועידית נבו (חמישה שירים נוספים) שלוש נשים: שיר בשלושה קולות חמישה שירים: אישה חשוכת ילדים עדינות אישה כותבת שלושה שירי אהבה (3) ג'יגולו
231	מחמוד דרוויש הנה הארץ שבידי, היא מעשה ידי מערבית: נביל טנוס ומתן רודיס 1. שני שירי דיאלוג בתרגום נביל טנוס: חייל חולם על חבצלות לבנות (1967) תסריט מוכן (2007) 2. שמונה מרובעים ("רבאעייאת") בתרגום מתן רודיס	168	דיאן די פרימה השפה מקדימה אותי מאנגלית: ריקי טראום בלשנות לְאֶשֶׁת לוֹט אֵין הייקו מלחמה: לבנון קְרִיאַת שִׁירָה קרוליין פורשה מלאך ההיסטוריה מאנגלית: לאה קליבנוף־ירון
237	אירנה קלפפיש כמה מילים משפת האם מתרגם: אורן ירמיה מתוך: די רייזעאהיים / המסע הביתה עטלעכע ווערטער אויף מאמע־לשון / כמה מילים משפת האם פֿראַדעל שטאַק ורשה, 1983: אומשלגפלאץ	185	גלויות, מיעוטים, יהודיות
247	פיטר קול מה שטמיר, טמיר יישאר מאנגלית: שי פורסטנברג עוד לסְטוֹב שיר שבירת הכלים דוקיום – פיוט אבדות וכמעט מציאות סונט המקובל המסויג על חזירים ותולעים	188	אם נגזר עלינו למות הבית הלבן בברודוויי
252	נורה נדג'ריאן לא ידעת שהאי כה	201	קלוד מקיי נוצץ לו ברודוויי בְּרַבִּים, ובודד לְבִי, לְבִי מאנגלית: שחר־מרי מרדכי אם נגזר עלינו למות הבית הלבן בברודוויי

	מתפצל מאנגלית (קפריסין): מיתר הלל קורמן גלות אצבעות קירניה	
255	זמן הווה: גרמניה, ליטא, פולין	
257	מזיון פושמן משהו פנה כאן כנגד עצמו מגרמנית: אמיר אשל (ערך): גדעון טיקוצקי	
	שְׁדַרְת הַתְּפוּחִים נוף מלאכותי 1 מחלת החלל	
260	כריסטיאן לְנֶאָרְט ההיעלמות הפתאומית, המקיפה של הַפֶּשֶׁר מגרמנית: אמיר אשל (ערך): גדעון טיקוצקי	
	דֵּיה אדומה, מילבוס מילבוס [Nativitas 1] הַסְּמִבּוּק	
263	יאן וגנר ארץ שְׁמֵת־כְּתָרֶת מגרמנית: אהוד אלכסנדר אבנר	
	בלוז באוגוסט מדווה תנור יפני בצפון אוהיו מסבאות בעיירה נידחת	
267	גיִידֶרֶה קְזֵלְאוֹסְקָאִיטְהַ שם לא גרות נשמות, אבל שומעים אותן מליטאית: סיון בסקין	
	שיחה עם הגאון מווילנה חדר הנשמות [ללא כותרת] [ללא כותרת]	
273	יאצק דָּנְל פרח שהאביקו עטלפים מפולנית: חנה הרציג	
	סימטרייה ערים רחוקות החלום אפשרויות	
277	אניה קֶמְפֶּמן חולשת הלב של האור	
	מגרמנית: אמיר אשל (ערך): גדעון טיקוצקי	
	מריבור אָנוּ נְשָׁאֲרִים עוד אור הערב מינסק	
280	לֵינָה בּוּיבִידְבִיצ'יטְהַ התאספו נא כולכן – צולעות, חסרות שיניים מליטאית: סיון בסקין	
	דיכאון וגבר לסבתא שד	
283	מן הגנוזך – לאה גולדברג: תרגומים גנוזים	
285	לאה גולדברג מבחר תרגומים גנוזים ערך: גדעון טיקוצקי	
	שירה סינתי קדומה הבודד בסתיו – לֵי־טִי־פֶה (לי באי, סין, 701-762) משורר מהרהר: לִי צִ' (ליו בון, סין, 1311-1375 לספירה)	
	שירה רוסיית רוסיה – אלכסנדר בלוק מתוך "מולדת" – אלכסנדר בלוק מתוך "שלוש איגרות", שיר ב – אלכסנדר בלוק אלכסנדר בלוק [שְׂרָה עֶלְמָה בַּת־פֶּלֶת הַמִּקְהֶלֶת]	
	שירה גרמנית אפולון האל – היינריך היינה מאריה אנטואנטה – היינריך היינה	
	שירה איטלקית מתוך 'חיים חדשים', פרק XIII – דנטה אליגיירי מתוך 'חיים חדשים', פרק XXII – דנטה אליגיירי מתוך 'חיים חדשים', פרק XXVI – דנטה אליגיירי	
	שירה אנגלית לאביב – ויליאם בלייק תוך יגון וחרפה – ד"ה לורנס	

הכרך שבידיכם הוא האסופה השנייה של שירה מתורגמת מבית "הו!", והוא ממשיך את המסורת שבה פתחנו בכרך 13. אמנם בכל כרך וכרך של כתב העת אנחנו מקצים מקום לתרגומי שירה חדשים, אבל מדי כמה כרכים אנחנו מבקשים להרחיב את המבט ולהקדיש את המקום כולו לשירה מתורגמת, כדי לאפשר מבט רוחבי ומעמיק יותר במבחר משירת העולם. והרי מתן קול עברי לחוויה הקוסמופוליטית פוקחת העיניים של קריאה בשירה ממקומות ומדורות שונים הוא מעשה שירי חיוני, שיש בו כדי להרחיב את גבולותיה של השירה העברית ולספק לה מקורות חדשים של השראה ושל יופי.

אסופת השירים הנוכחית בנויה ברובה באופן כרונולוגי, מפני שקריאה כזאת מאפשרת לנו לעבור, במובן מסוים, מסלול הדומה במשהו למסלולה של הציוויליזציה שלנו. מיד נפרט על כך, אך לפני כן נספר על שני מדורים החורגים מן הסדר הכרונולוגי, והם יוצאי דופן ומרכזיים מאוד בכרך הנוכחי: אחד מהם נקרא "גלויות, מיעוטים, יהדות", והשני מציג – בפרסום ראשון! – מבחר של תרגומים גנוזים מאת לאה גולדברג.

המדור "גלויות, מיעוטים, יהדות" עומד כולו בסימן השורה האלמותית של המשוררת הרוסייה מרינה צוואייבה: "כל המשוררים יהודים". צוואייבה התכוונה כמובן לאו דווקא ליהדות כפשוטה, אלא ל"יהדות" כמטפורה לחריגות ולהוויה של מיעוט. ואכן, כללנו במדור זה יצירות של משוררים מארצות שונות, כולם בני המאה העשרים, והמשותף לכולם הוא אותה עמדה של מיעוט ושל גלות, בין שהם יהודים בפועל ובין שיהדותם היא מטפורית. בין היתר כלול במדור מבחר מיצירתו של פיטר קול (יליד 1957) המחלק את חייו בין ניו הייבן שבקונטיקט לירושלים. קול כתב באנגלית אך מסתמך במידה רבה על תכנים עבריים קלסיים, שאותם הוא קורא, חוקר ומתרגם לאנגלית. צ'רלס רוניקוף (1894-1976), משורר אמריקאי מרכזי שמעטות מאוד מיצירותיו תורגמו לעברית עד כה, מיוצג במחזור שירים ארוך "אוטוביוגרפיה. ניו יורק". רוניקוף אינו עוסק ישירות ב"תכנים" יהודיים, אך הוא מציג עמדה יהודית-ניו יורקית-קוסמופוליטית עקרונית, שאפשר לזהותה על נקלה. לצדו עומדים שניים מהמשוררים הדגולים שנולדו בבוקובינה, חבל ארץ בגבול רומניה-אוקראינה שתושביו היו ברובם דוברי גרמנית: איציק מאנגער (יידיש, 1901-1969) ורוזה אוסלנדר (גרמנית, 1901-1988), המצטרפים למשוררים כפאול צלאן כותב הגרמנית ודן פגיס כותב העברית כמייצגיה המפוארים של תרבות השירה היהודית הרב-לשונית שמקורה בחבל ארץ זה. עוד בשער זה, אך מאוחר שונה מאוד של העולם: שירים של נסים יחזקאל (1924-2004), יהודי הודי יליד מומבאי, הנחשב לאחד מגדולי המשוררים ההודיים כותבי האנגלית. נסים יחזקאל יצר בשירתו סינתזה מרתקת בין התרבות היהודית והתרבות המערבית לבין התרבות ההינדית. מי שיוצרת סינתזה אחרת לגמרי, סינתזה יהודית-ייחודית – אך מתבקשת, עד כדי כך שהיה מוזר לולא הייתה מתקיימת – היא אירנה קלפפיש, משוררת אמריקאית עכשווית שנולדה בגטו ורשה, הכותבת שירה אנגלית משולבת ביידיש. כך כותב על קלפפיש המתרגם שלה, אורן ירמיה: "היא הייתה לסבית מדי לחוגים היידישיסטיים, שמאלנית מדי למי שביקש ממנה לדבר כניצולת שואה, יהודית מדי לפמיניזם הליברלי הלבן, ויידישיסטית מדי למי שביקש שירה אמריקאית באנגלית בלבד". והרי טיבה של היהדות הוא לדבר בשפות שונות, ביחד ולחוד, טיבה של היהדות הוא לפרוץ את כל הגבולות – לא כדי לכבוש, אלא כדי להיות בתנועה מתמדת. קל לשכוח זאת בישראל,

שמעולם לא השלימה את שרטוט גבולותיה, ובכל זאת מצליחה להסתגר בתוכם, ישראל שרוחות של שלילת הגלות ושל דחיית היהודיות השונות מנשבות בה מאז ומעולם, וכעת – יותר מתמיד. אך עמדת המיעוט, הגלות וההגירה וחווית ההוקעה והשנונית אינן בלעדיות כמו בן ליוצרים יהודיים. שער הגלויות והמיעוטים מציג גם שני משוררים מרכזיים מאוד מהקהילה האפרו-אמריקאית, שהיו שותפים למאבק בגזענות בארה"ב ול"רנסנס" הספרותי-שירי של הארלם: קלוד מקיי (1889-1948) ולנגסטון יוז (1902-1967). גלות מהבית ומהמולדת היא חוויה מרכזית מאוד גם בכתיבתם של מחמוד דרוויש, בכיר המשוררים הפלסטיניים (1941-2008), ושל נורה נדג'ריאן (ילידת 1966), משוררת קפריסאית ממוצא ארמני, שכותבת אנגלית (אך גם ארמנית ויוונית), שהפכה בילדותה לפליטת מלחמה בקפריסין. המשורר האחרון בשער זה – גם הוא דובר של מיעוט – הוא ג'ק ספייסר האמריקאי, שכתב כבר בשנות החמישים השמרניות שירה הומוסקסואלית נועזת, שהקדימה את משוררי דור הביט.

לאה גולדברג, שרוחה השירית הרב-לשונית והרב-תרבותית מלווה את "הו!" מגיליונו הראשון, היא כמו בן שותפה מובהקת לאותה חוויה יהודית-גלותית-הגירתית, מרובת השפות ועתירת הכלים לכתובה ולמחשבה. אנוח נרגשים להציג כאן לראשונה מבחר תרגומים משירת העולם שיצרה גולדברג בתקופות שונות בחייה. בין התרגומים הללו, שלא ראו אור מעולם, יש תרגומים לשירה סינית, רוסית, גרמנית, איטלקית ואנגלית, שחשיפתם החשובה היא המשך טבעי לספר שירה הגנוזים שרואה אור השנה בהוצאת הקיבוץ המאוחד ובעריכת אותו חוקר ועורך נאמן, גדעון טיקוצקי.

נשוב למבנה הכרונולוגי של שערי הגיליון. כל מסע צריך להתחיל בקלסיקה, ביוון וברומא, ואפילו בצעד הראשון של אותה קלסיקה: באיליאדה (פרקים בתרגום חדש של אברהם ארואטי). מלבד איליאדה, העולם היווני-רומי מיוצג על ידי שני כותבי מכתמים – מרטיאליס (בעיבוד מחורז של רונן סוניס) וסטרטונוס. אך אפילו השבילים המוקדמים ביותר במסע הזה הם מקבילים – בהמשך הם ייפגשו – ובאסופה יש ייצוג גם לקוראן ("פסוקי ההסכמה" – פסוקי הקוראן שאין היהודים חלוקים בהם על המוסלמים – בתרגומו של אלמוג בהר). אך הקלסיקה מצויה כמו בן גם מחוץ למרחב האירופי והמזרח תיכוני, ולחלק ה"עתיק" של האסופה הנוכחית מצטרף שער של שירה מהקלסיקה הסינית ובו כלולות יצירות מתקופת שושלת טאנג (518-907 לספירה). בהמשך האסופה ייחדנו שער מיוחד לשירה קנונית אנגלית, שנפתח בשירים שחיברה האישה שעל שמה נקרא עידן שלם בספרות: המלכה אליזבת הראשונה, היא ולא אחרת (בתרגומו של צור ארליך). את המלכה ממשיכים אחדים ממשורריה הגדולים של אנגליה בין המאות ה-17 וה-19: ג'ון דאן (בתרגומו של חתן פרס ישראל לתרגום, שמעון זנדבנק), ג'ון מילטון (בפרקים מתוך יצירתה הגדולה "גן העדן האבוד"), ויליאם בלייק, ויליאם וורדסוורת, כריסטינה רוזטי וג'רארד מנלי הופקינס. לאחר מכן הפוקוס נודד מאנגליה למקומות נוספים – עדיין באותן מאות השנים שקדמו למהפכת המודרניזם. מרתק להשוות את השירה האנגלית של השער הקודם לשירים בני אותה תקופה שנכתבו באירופה הקונטיננטלית: בגרמניה (יוהן וולפגנג פון גתה, בתרגומו של פרופ' ניצה בן-ארי), בצרפת (ויקטור הוגו), באיטליה (אוגו פוסקולו), אך מפתיעה ורעננה במיוחד היא החשיפה לשירה שמגיעה מהקולוניות הלא-אירופיות של שתי אימפריות גדולות. שירתם של אַקְּזִי צְרֵתְלִי הגיאורגי ושל רֶבִּינְדְרֵת טאגור ההודי מתכתבת בדרכים נסתרות עם השירה שנכתבת בשפותיהן של שתי האימפריות שכבשו את מולדתם של המשוררים – רוסיה שכבשה את גיאורגיה, בריטניה שכבשה את הודו – אך היא מביאה איכויות שונות, חוץ-אירופיות בעליל, שמבטאות את רוחן המקומית והגאה של אותן ארצות כבושות שמאמצות אולי את תרבותם של הכובשים, אך ודאי שאינן נכנעות להם.

השער הבא מוקדש למודרניזם של המאה העשרים. זהו מבחר של משוררים מרכזיים מאוד לתרבותם ולדורם, מקצתם מופרים היטב לקהל קוראי השירה העברי אך מרביתם אנונימיים למדי אצלנו: שטפן ג'אורגה, גאורג טראקל וברברה קוהלר כותבי הגרמנית (קוהלר, ילידת 1959, היא המשוררת היחידה בשער זה שעודנה בחיים); קונסטנטין בלמונט, בוריס פסטרנק וארסני טרקובסקי הרוסיים; ג'וזפה אנג'רטי האיטלקי; פורפיריו ברבה חאקוב הקולומביאני; גבריאל פראטר הקטלני; זביגניי הרברט הפולני; מירוסלב הולוב הצ'כי (שני האחרונים בתרגומו של דוד וינפלד). מובן שאי אפשר להקיף תופעה עצומה כמהפכה המודרניסטית בשער אחד או באנתולוגיה אחת; היקף היצירה שהמאה העשרים הביאה עמה הוא ענק, ועצמתה הספרותית והרגשית היא אדירה. השירים הללו נכתבו אמנם לפני עשורים, אך הם שייכים בבירור לעולם המוכר לנו, זה שהתרחשו בו שתי מלחמות עולם, זה שבו הקדמה הטכנולוגית שינתה את חייהם של כל הדורות האחרונים, זה שממנו כולנו באים, זה שאת הטראומות שלו אנחנו עדיין נושאים בלבנו. השער המודרניסטי הוא מבחר קטן של טעימות מהעולם העצום הזה.

השער הבא בגיליון מוקדש למשוררות האמריקאיות של המאה העשרים, שגם הן כמובן שותפות לאותו המודרניזם. הנשים האמיצות הללו – לורין נידקר, אליזבת בישופ, אן סקסטון, אדריאן רייץ, סילביה פלאט, דיאן די פרימה, קרוליין פורשה – הן אולי הכוח המניע החזק ביותר של המהפכה השירית, שמחלצת מאמריקה הגדולה את הקולות האישיים, הווידויים, המתוחכמים, הפנים, המדויקים רגשית, הבלתי-מתפשרים, שמתעקשים לראות את האדם במרכז, ופשוט להקשיב לה, לתת לה קול, לשחרר אותה מהאלם שנכפה עליה. בימינו, כאשר אמריקה של טראמפ נסוגה מן הליברליזם של העשורים האחרונים אל הריאקציה הקיצונית ואל הפופוליזם האנטי-נשי – אני כותבת את השורות הללו ביום שבו שמענו על החוק החדש לאיסור על הפלות שעבר באלבמה, בהמשך לשורת חוקים דומים במדינות אחרות בארצות-הברית – ההאזנה לקולותיהן הצלולים של הנשים הללו, שיצרו שירה גדולה וייחודית, כל אחת בדרכה, היא הכרחית כתמיד.

שער השירה האחרון בגיליון מתרכז במשוררים בני דורנו – ילידי 1969 עד 1986 – שפועלים במשולש הטעון גרמניה-פולין-ליטא, אותו משולש שהוליד גלות ופליטות רבות כל כך. בשער זה משתתפים מריון פושמן, כריסטיאן לנארט, יאן וגנר ואניה קמפמן הגרמנים; יאצק דנל הפולני; וכן שתי משוררות ליטאיות צעירות, שהשתתפו לאחרונה באירועי שירה בתל אביב: גיידרה קנלאוסקאייטה ולינה בויבדיביצ'וטה. כמה סמלי היה בעינינו לסיים את השער של זמן ההווה בשורה המשחררת כל כך, שחותמת שיר של בויבדיביצ'וטה: "פבר הגיעה העת להשליך: הפכה, לומר לחשי כשופים – חפשיה, חפשיה, חפשיה."

*

תודה מקרב לב לאנשי עמותת "הו!", שבזכות מסירותם ומאמציהם "הו!" יכול להתקיים ואף להרחיב את פעילותו, ובראש וראשונה למנכ"ל העמותה, אבי דאול. תודה רבה לחברי העמותה משה סקאל, מתן מרידור, אמיר בקר, דורית שילה, גיל פייר, יערה שחורי, לילך נתנאל, רועי חן, וכן לתותי ורוני פורת ולרו"ח שלמה יניב, המסייעים לנו רבות בפעילות העמותה. תודה לרכות העמותה, ליאור שריר, על עבודתה המסורה.

תודה רבה למעצבת מיכל קול, וכן לאלי אורן ולאנשי בית הדפוס שלו. תודתנו נתונה לנגה אלבלך, מנכ"לית הוצאת "הקיבוץ המאוחד", ולכל אנשי הוצאה, ובראש וראשונה לעוזי שביט, לטל מולכו, לסיגל זלאיט ולאורי מוזס רון.

תודה לפרופ' אמיר אשל מאוניברסיטת סטנפורד, שסייע לנו רבות באיסוף ובעריכה של התרגומים מגרמנית, שיש להם נוכחות מיוחדת ומשמעותית בגיליון זה, ואף תרם כמה תרגומים פרי עטו. תודה לגדעון טיקוצקי, שהביא לדפוס את התרגומים הגנוזים של לאה גולדברג. במקרים שבהם זכויות התרגום של היצירות המתפרסמות בגיליון אינן נחלת הכלל, התרגומים מתפרסמים בגיליון באדיבות המחברים או בעלי הזכויות לתרגום היצירות, או באמצעות רכישת זכויות התרגום כנדרש. כל מאמץ נעשה ליצירת קשר עם בעלי הזכויות. מערכת "הו!" תתקן כל טעות או העדר מידע בנוגע לזכויות תרגום שיובאו לתשומת לבה. את "הו!" אפשר להשיג בחנויות הספרים או במכירה ישירה באתר של הוצאת "הקיבוץ המאוחד".

כתבי יד אפשר לשלוח במייל לכתובת: ho.poetry@gmail.com
אתם מוזמנים גם לעקוב אחרי עמוד הפייסבוק שלנו, שכתובתו: www.facebook.com/ho.literary.mag

יוון ורומא

הומרוס — המאה השמינית לפנה"ס

מֶרְטִיאָלִיס — 104-40 לספירה בערך

סְטְרַטוֹנוֹס מְסַרְדִּיס — המאה השנייה לספירה

מתוך האיליאדה: אגממנון ותֶרְסִיטֶס

ב, 207-335

מיוונית עתיקה: אברהם ארואטי

זאוס הבטיח לתֶרְסִיטֶס, אמו של אכילס, שיחזק את ידם של הטרויאנים, על שום העלבון הכבד שספג אכילס מאגממנון, המפקד העליון של גֵּיסוֹת היווניים. אכילס פרש מהקרב, וזאוס נמלך בדעתו כיצד לממש את הבטחתו. הוא שולח לאגממנון חלום כזב ובו הוא מבשר לו, בדמותו של נֶקְטוֹר, כי אם יתקוף עתה את הטרויאנים ינחל ניצחון כביר. אגממנון נשמע לקול החלום, אך בטרם יפתח במתקפה הוא מחליט לנסות את צבאותיו ומצווה על המפקדים להורות לחייליהם לסגת. למגינת לבו, החיילים ששים דווקא לצאת משדה המערכה ולשוב לבתיהם; אולם איש איש מהמפקדים עוצרים בעדם, וראשון בהם אודיסאוס, שנחפז בקרב המון הנמלטים, מדבר על לבם ומעודדם להזדרז ולחדש את המלחמה. אז גם חל העימות הידוע בינו ובין תרסיטס, הַקְּעוֹר בחיילי היוונים, שאף מתריס כנגד אגממנון.

התרגום שלפניכם שומר על משקל האפוס המקורי, הֶהֱקֶסְמֶטֶר הדקטילי. כדי לחוש במשקל יש להטעים את המילים בכל טור כפי נגינתן הדקדוקית, והניגון העתיק יעלה מאליו. התבנית היסודית היא של חמש יחידות מְטְריות שהברתן הראשונה מוטעמת, והשתיים האחרות אינן מוטעמות (למעשה אלה הם חמישה דְקֶטִילִים); היחידה השישית מכילה הברה מוטעמת והברה שאינה מוטעמת (סְפּוֹנְדִיאֹס). נציין שארבעת הדקטילים הראשונים (ולעתים נדירות גם החמישי) יכולים להתחלף מדי פעם בספּוֹנְדִיאִים. תרגומו החלוצי של טשרניחובסקי הן לאיליאדה הן לאודיסיאה שומר אף הוא על ההקסמטר המקורי, אך על יסוד הניגון האשכנזי. יוצא אפוא שקריאה בתרגום טשרניחובסקי השומרת על הניגון המקורי, ככוננת המתרגם, היא כיום דבר השמור ליודעי ח"ן. לפני שנים מספר ראה אור תרגומי שלי להומרוס השלם, בפרוזה. תרגום זה נשען על מסורת מכובדת וארוכת שנים של תרגומי הומרוס בפרוזה בלשונות אירופה. הומרוס פרוזאי שלם, שתורגם ישירות מיוונית, לא היה עוד בנמצא (יש לציין כי תרגום פרוזה לאודיסיאה בלבד, מעשה ידיו של אהוביה כהנא, ראה אור ב־1995), ומטרתי הייתה לשמור על הסגנון האפי הייחודי בפרוזה עברית עשירה, שיש לה ניגון ומוזיקה מְשֻׁלָּה, אך לבטח אינה שירה במובן הקלסי של המונח (כלומר, טורים שקולים בתבנית אחידה, כמצוין לעיל). תרגום פרוזאי מאפשר לעתים להגיע לדיוק מילולי רב יותר בהעתקת המקור מאשר תרגום שירי, ואין ספק שצורך רב היה בתרגום עברי כזה.

כשנתיים לאחר פרסום תרגומי הומרוס שלי הופיע תרגומו של המשורר והמתרגם אהרן שבתאי לאודיסיאה, ואחר כך גם לאיליאדה. תרגום זה, ככתוב בגב הספרים, הוא תרגום שירי ראשון מאז תרגום טשרניחובסקי. אולם קריאה בו, לדעתי, מותירה בקוראים תחושה של קריאת פרוזה יותר מאשר שירה, הואיל והמתרגם נוקט בתרגומו משהו שניתן להגדירו "משקל מעובד". בפועל, המשמעות היא שאין עקיבות משקלית: יש שורות הקסטריות למופת, יש כאלה שאפשר לכנותן הקסטר חלקי, ויש גם כאלה שאינן הקסטר כלל. לזאת ייקרא פרוזה יותר מאשר שירה; אולם אלה עניינים שהוויכוח עליהם ארוך ומבחינתי – מתיש. בחירתו השירית של שבתאי נשענת אף היא על מסורת תרגומי שירה להומרוס בלשונות אירופה, הניכרת למשל בתרגומו האנגלי הידוע של ריצ'מונד לטימור (Lattimore).

למען השלמות נזכיר כי בעברית מצויים עוד תרגומי הומרוס: תרגום אריה סתיו לאיליאדה משנת 2009, ותרגומי יוסף האובן נבו להומרוס השלם, משלהי המאה שעברה. תרגומים אלה לא נעשו ישירות משפת המקור, ובהם אינני דן. דבר אחד נותר בעינינו: עדיין יש מקום לתרגום עברי להומרוס, שנעשה מיוזמת ושומר על ההקסטר הדקטילי.

א"א

א. תרסיטס מתקומם נגד אגממנון

כָּכָה פִּקֵּד וְעָרַךְ הַצָּבָא; אֵל מְקוֹם הָעֶצְרֶת
שָׁבוּ אַזֵּי הַגִּבְרִים, נַחְפְּזִים מִסְפִּינָה וּמֵאֶהֱל
בְּהַמְלָה, כְּרַעַם מִשְׁבָּרֵיו שֶׁל הַיָּם רַב הַגֶּעֶשׁ
הַמִּתְנַפְּצִים עַל הַחוּף הַגָּדוֹל, וְהוֹמִים פְּנֵי הַמַּיִם.
הָאֲחֵרִים הִתְיַשְׁבוּ, מִמְקוֹמָם לֹא הוֹסִיפוּ לָנוּעַ,
אֶפְסֵ תְרִסִּיטֵס הַפֶּטְפֶטֶן לְבָדוֹ הַתְמַרְמֵר עוֹד,
הוּא שֶׁהִגָּה בְּנַפְשׁוֹ מְלִים מְרֻבּוֹת לְלֹא סֵדֶר;
שׂוֹא, בְּלֵי נִימוֹס, הִתְכַּתֵּשׁ עִם מְלָכִים בְּמַרְיָבָה וּבְרִגְזוֹ,
שָׁח אֶת אֲשֶׁר יַעֲוֹרֵר לְדִידוֹ אֶת שַׁחֲוֶק הָאֲרַגְגָּאִים;
זֶה הַפְּעוֹר בְּגִבְרִים שֶׁעָשׂוּ אֶת דְּרָכָם עַדֵי אֱלִיוֹס.
עִקְמוּמִיּוֹת רִגְלָיו וּבִאֲחַת גַּם צָלַע, חֲטוּטָרֶת
עַל שְׁתֵּי כַתְפָּיו אֲשֶׁר נִתְמַכּוּ עַל חֻזְהוֹ; מִמַּעַל
רֹאשׁ מִחֻדָּד לוֹ, עָלָיו צִמְחָה פְּלוּמָה מְדַלְדֶלֶת.
שְׁנוֹא נַפְשׁוֹ שֶׁל אַכִּילֵס הָיָה, גַּם שִׁטְמוֹ אוֹדִיסֵאוֹס,

יַעַן תַּמִּיד הִקְנִיט אֶת שְׁנֵיהֶם; אֲבָל אַז הִשְׁתַּלַּח
 בַּצְּעָקוֹת דְּבָרֵי גִנְאֵי בְּאִישׁ הַנְּשֹׂא אֲגַמְמוֹנוּ;
 כַּעַס גָּאָה בְּאֲכֵיִים עָלָיו וְלִבָּם נִמְלֵא זַעַם.
 אֵךְ הוּא קוֹרֵא בְּקוֹל רֶם וּמְמַשִּׁיךְ לְגִדְף אֶת בֶּן אֶטְרוֹס:
 "מָה תַּחֲסֹר עוֹד כְּעַתָּה, בֶּן אֶטְרוֹס, וּבִמָּה תִמְצָא דַפִּי?
 הֲנִי אֶהְלִיךְ מִלְּאִים בְּנַחֲשֹׁת, רַבּוֹת גַּם נִשְׁיךְ
 בְּאֶהְלִים, עַל־מֹת נִבְחָרוֹת, שְׂאוֹתֵן הַעֲנֻקָנוּ
 אָנוּ, אֲכֵיִים, לָךְ רֵאשׁוֹנָה, כָּל אֵימַת שְׁלֹכְדָנוּ
 עִיר מַעֲרִים. כְּלוּם תִּרְצֶה עוֹד זֶהָב, יִשְׂאֵהוּ מֵאֲלִיוֹס
 אִישׁ מִן הַטְּרוֹיִים בּוֹלְמֵי הַסּוֹסִים, כִּי לְבָנוּ זֶה הַכֶּפֶר?
 בֶּן שְׁשִׁבִיתָיו אֲנֹכִי, אוֹ אַחַר מִבְּנֵי הָאֲכֵיִים.
 שְׂמָא תַחֲשֶׁק בְּאִשָּׁה צְעִירָה לְמִשְׁכָּב וּלְאֵהָב
 וּבַעֲצָמָךְ לְבִדְךָ תַחֲזִיקָהּ? אֲכֵן לֹא יָאָה כָּלֵל
 שְׁכַמְלָכֶם תִּנְהַיֵּג לְאֶסּוֹן אֶת בְּנֵי הָאֲכֵיִים.
 הוּי מוֹגֵי לֵב, חֲלָשִׁים, בְּנוֹת אֲכֵיָּהָ הַנֶּכֶם, לֹא גְבַרְיָה!
 הִבֵּה נִפְלִיג בְּסַפִּינּוֹת לְבֵיתָנוּ, נוֹתִיר כְּאֵן בְּטְרוֹיָה
 אֶת זֶה הָאִישׁ לְשִׁבְעַ שְׁלָל; כִּךְ יִדַע אִם אֲנַחְנוּ
 לוֹ אֵל נְכוֹן מִגֵּן וַיִּשְׁוַעָה, אִם לֹאוּ. הֵן עַתָּה זֶה
 בְּזוֹ לְאֲכֵילָס, גְּבַר אֲמִיץ שְׁבַע־עֵתִים מִמֶּנּוּ,
 יַעַן חֲטָף בַּעֲצָמוֹ תִשׁוֹרְתוֹ וְכַעַת יַחֲזִיקָהּ.
 אֲפֹס לֹא חָם לְכַבוֹ שֶׁל אֲכֵילָס, אֲלֵא הוּא שׁוֹה נִפְשׁ,
 כִּי אִם לֹא כֵן, בֶּן אֶטְרוֹס, פַּעַם אַחֲרוֹנָה אִז עֲלִבְתָּ."

ב. אודיסאוס נוזף בתרסיטס

ככה תרסיטס דבר אל רועה הצבאות אגממנון,
שח דברי בלע; מהר ועמד לצדו אודיסאוס
הנהדר, הזעיף את פניו וגער בו בתקף:
"הס, הוי תרסיטס הקשקשן! אף על פי שידעת
נאם בקול צח אל תעז לריב עם מלכים לבדה.
יען סבורני שאין עוד נקלה ממך בבני מותה,
כל הרבים אשר באו עם בני אטרוס עדי אליוס.
אל נא אפוא תעלה שם מלכים על דל שפתותיה,
אל תגדפם בנאצות ותקונה להגיע הביתה.
אין לנו שום ידיעה ברורה מה צופן עתידנו:
בין בשלום בין ברע אנו, בני האכיים, נשובה.
אפס כעת פה תשב ותחרף את רועה צבאותינו,
בנו של אטרוס אגממנון, כי לו גבורי הדנאים
מעניקים תשורות למכביר; רק לעג בפיה.
ברם זאת לך אבשור, ויקום הדבר ויהיה כה:
אם אפגשך משתטה עוד כשם שעתה השתטית,
בל יהיה עוד ראשי נשא על כתפי אודיסאוס,
ומולידו של טלמכוס בל יוסיפו לקרא לי,
אם לא אתפס אותך ואפשט מעליך בגדיך,
מעיל וכתנת וכן הכסות אשר למבושיה,
מהלמות משפילות אז אכה ומן העצרת
אל הספינות החופזות ארדפך ואתה מתיפח."
ככה אמר; בשרביט אז הכהו על גב וכתפיים;
הוא התפתל בכאב ודמעה גדולה גם הדמיע.
על פני גבו בצבצה ותפחה חבורה מדממת
תחת שרביט הזהב; התישב במקומו אחוז רעד
ומתיסר הביט אין אונים ומחה את הדמע.

ג. תגובת הצבא;

אודיסאוס מעודד את רוחם

חרף מרת רוחם שחקו לו יתָרם בְּדֵי נַעַם;
אִישׁ בְּרַעְהוּ שָׁכְנוּ הַסְתַּכַּל וְכֹזֵאת גַּם הִבִּיעַ:
"הוּי בַחַי! כָּבֵר עֲשֵׂה אֹדִיסֵוס נַפְלָאוֹת לְאִין חֶקֶר,
טְבוּ מְכַל עֲצוֹתַי, בְּקִרְבוֹת גַּם יִנְהִיג אֶת גְּדוּדֵינוּ;
אֶפְסֵ עֲתָה הַפְּלִיא מְאִי פַעַם עֲשׂוֹת בְּאַרְגָּאִים,
יַעַן סָכַר אֶת פִּיו שֶׁל אִישׁ לְהִגֵּן וְגַם רוּחַ.
הֵן, בְּטוּחֲנִי, לְבוֹ הַגָּאָה לֹא עוֹד יִשְׁאַנּוּ
שׁוֹב לְהִקְנִיט מְלָכִים בְּדַבְרֵי חֲרוּף וְתוֹכַחַת."
שָׁח הֶהָמוֹן. הִתְיַצַּב מִחֲרִיב הָעָרִים אֹדִיסֵאֹוס
וּבִידוֹ הִשְׁרַבִּיט; אֲתַנָּה כַחֲלַת הָעֵינַיִם
שָׁם לִידוֹ וּבְדַמּוֹת שֶׁל כְּרוֹז עַל הָעַם הִיא פּוֹקֶדֶת
כִּי יִשְׁתַּתְקוּ, כֶּף קְרוֹבִים וְרַחוּקִים בְּבִנְיַי הָאֲכִיִּים
יַחַד יִקְשִׁיבוּ לְדַבֵּר אֹדִיסֵוס, עֲצָתוֹ גַּם יִבְיִנוּ.
הוּא אֲזוֹ פָּנָה אֲלֵיהֶם בְּכָל לֵב וְכֹזֵאת גַּם הִבִּיעַ:
"בְּנוֹ שֶׁל אֶטְרוֹס, הָאֲכִיִּים רוֹצִים לְשִׁמְךָ, הוּי מְלֻכְנוּ,
לְמַתְעַב מְכַל הַבְּרִיּוֹת בְּעֲלֵי גִיב שְׁפֵתֵימִ.
לֹא יִקְיִמוּ עֲבוּרְךָ אֶת הַבְּטַחְתֶּם שֶׁהִבְטִיחוּ
עוֹד כְּשִׁמְאָרְגוֹס זָנַת הַסּוֹסִים אֶת דְּרָכָם עֲשׂוּ הִנֵּה:
בְּהֶרְסָךָ אֶת אֱלִיּוֹס יַפֵּת הַחוֹמוֹת שׁוֹב יִשׁוּבוּ.
הֵן כִּילָדִים צְעִירִים אוֹ נְשִׁים אֲלֻמְנוֹת מְתִיפָחִים הֵם
אִישׁ לְרַעְהוּ, בּוֹכִים אִימְתֵי יִשׁוּבוּ הַבֵּיתָה.
וּבְאַמֶּת יִשְׁנוּ כָּאֵן עֵמֶל כְּדֵי לְשׁוֹב מִכִּי עֲצָב;
אִישׁ כִּי יִרְחַק מֵאַשְׁתַּחֲתִי קִיּוֹ אֶפְלוּ רַק לְחַדְשׁ,
טְרוּד דְּאָגוֹת אֲזוֹ יַפְלִיג בְּסַפִּינָה שְׂרַבִּים סַפְסָלִיָה,
סַעַר שֶׁל חֲרָף אוֹתוֹ יִטְלֹטֵל גַּם הַיָּם הַתּוֹפֵחַ.
אֵף עַל פִּי כֵן שָׁנָה תִּשְׁיַעִית כָּבֵר חוֹלְפֵת עֲלֵינוּ
בְּשִׁהוּתְנוּ כָּאֵן; לְפִיכֶךָ לֹא אֲנֹוֹף בְּאֲכִיִּים
הַמְתַּעֲצָבִים עַל יַד הַסַּפִּינּוֹת הַקְּמוּרוֹת. אֵן בְּכָל זֹאת
גְּנָאִי הוּא לְשִׁהוֹת אֲרַכּוֹת וְרִיקָם לְשׁוֹב אֶל בֵּיתְנוּ.

ד. הנבואה על הדרור וגוזליה

אָנָּא, חֲזָקוּ וְאַמְצוּ, יְדִידִי! זְמַן מוֹעֵט עוֹד הַמְתִּינוּ
כְּדֵי שְׂנַדַּע אִם אָמַת אוֹ כָּזָב מִנְבֵּא לָנוּ קִלְכֶּס.
זֹאת הֵן נִיטִיב בְּנַפְשֵׁנוּ לְדַעַת, כְּלָכֶם אִף תַּעֲיִדוּ,
כָּל שֶׁהִקְרוֹת עוֹד לֹא חֲטָפוּם, שְׁלִיחוֹתָיו שֶׁל הַמּוֹת.
אָמֵשׁ, נְדָמָה, אוֹ שֶׁלְשׁוּם, בְּאוֹלִיס עֵת סְפִינּוֹת הָאֲכִיִּים
הַתְּגוֹדְדוּ – לְטְרוּיָאֲנִים וּפְרִיאָמוֹס צַעַר תִּשְׁאַנָּה –
אָנוּ עַל גְּדוֹת מַעֲיָן הַקְּטוּמְבוֹת שֶׁלְמוֹת הָעֲלִינוּ
עַל מִזְבְּחוֹת קְדוּשִׁים, הַקְּרַבְנוּ לְבַנֵּי הָאֱלֹמֹת
תַּחַת עֵץ דֶּלֶב נָאָה, שְׁמַמְנוּ קִלְחוֹ מִי הַטְּהַר.
שֵׁם נִתְגַּלָּה אוֹת גְּדוֹל: נַחֵשׁ שֶׁגִּבּוֹ אָדָם גֶּוֹן,
עַז וּמְחַרֵּיד, הָאוֹלְמָפִי עֲצָמוּ לְאוֹר יוֹם הַבִּיאָהוּ,
מִיסוּדוֹת הַמִּזְבֵּחַ הַחֲלִיק וְנַחֲפֹז אֶל הַדֶּלֶב.
שָׁמָּה הָיוּ אֶפְרוּחֵי צְפוּר דְרוּר, זֶהוּ קֵן גּוֹזְלִיָּה,
עַל הָעֵנָף הַגְּבוּוֹה מִכָּל, מִסְתַּתְרִים בְּסִבְךָ עָלוּ.
הִמָּה שְׁמוֹנָה וְאַמָּם הַתְּשִׁיעִית אֲשֶׁר יִלְדְתֶם.
אֵת הַקְּטָנִים הַמְּצִיִּצִים לַחֲמָלָה הַנַּחֵשׁ אֲזוּ בּוֹלַע
וּמִסְבִּיבֶם, אֲבִלָּה עַל טָפָה, אָמָם מִתְעוֹפֶפֶת;
הוּא מִתְפַּתֵּל וְתוֹפֶסֶה בְּכַנְפָּה כְּשֶׁסְּבִיבוֹ הִיא צוּחַת.
בְּרֵם לְאַחַר שְׁטָרֶף אֵת הַדְּרוּר וְגַם אֵת אֶפְרוּחֶיהָ,
אוֹת וּמוֹפֵת עֲשֹׂאוֹ הָאֱלֹהִים שֶׁקִּדְּם גְּלָהוּ:
כִּי בָנוּ שֶׁל קְרוֹנוֹס חוֹשֵׁב הַבְּלִיעַל עֲשֵׂהוּ לְאֶבֶן.
אָנוּ נִצְבָנוּ שָׁם וְלִכְלֶ שְׁאַרַע הַשְּׁתֵּאִינוּ.
מִשֶּׁהִפְרִיעַ הָאוֹת הָאִים אֵת עוֹלַת בְּנֵי הַנִּצְחַת,
קִלְכֶּס מִיָּד אֲזוּ נִשְׂא אֵת קוֹלוֹ בְּנְבוּאָה וְהִשִּׁיחַ:
'לָמָּה, אֲכִיִּים אֲרָכִי מַחְלָפוֹת, הַחֲרַשְׁתֶּם וְתַדְמוּ?
זֶה הַמוֹפֵת הַגְּדוֹל הָרָאנוּ זֹס טוֹב הִיעֵץ,
אוֹת לְעֵתִיד, יֵאָחַר קִיּוּמוֹ וְתַהֲלַת עוֹלָמִים לוֹ.
כְּמוֹ שְׁטָרֶף הַנַּחֵשׁ אֵת הַדְּרוּר וְגַם אֵת אֶפְרוּחֶיהָ,
הִמָּה שְׁמוֹנָה וְאַמָּם הַתְּשִׁיעִית אֲשֶׁר יִלְדְתֶם,
זֶהוּ מִנֵּיִן הַשָּׁנִים אֲשֶׁר שָׁם נִלְחַם מִלְחַמְתָּנוּ;
בְּעִשְׂרִית נִלְכַד אֵת הָעִיר רַחְבוֹת שְׁדְרוֹתֶיהָ.'

כִּכָּה הַבִּיעַ הָאִישׁ, וְאָכַן עֵתָה דְבָרָיו קָמוּ.
הָבָה נִמְתִּינָה כָּלְנוּ, אַכְיִים יְפִי שְׁרִיּוֹן רַגְלִי,
פֹּה, עַד אֲשֶׁר נִלְכַּד קְרִית פְּרִיאמוֹס הַמְּשֻׁגָּשֶׁת.
כִּכָּה דִּבֶּר; שָׁאָגוּ בְּקוֹל רֶם הָאֲרָגָאִים, הִרְעִימוּ
גַם הַסְּפִינּוֹת הַיָּם לְקוֹל צַעֲקַת הָאֲכִיִּים
שֶׁהִלְלוּ אֶת דְּבָרֵי אוֹדִיסֶוס הַנִּפְלָא כְּאֵלֹהִים.

רק תחשוב על השירים שיכולתי להוליד!

16 עיבודים מחורזים

עיבד וחרז: רונן סוניס

המשורר מרקוס ולריוס מְרִטְיָאֵלִים נולד בספרד במאה הראשונה לספירה ופעל בעיקר ברומא. המכתמים (אֶפִּיגְרָמֹת) המופיעים במבחר הקטן שלעיל הם טיפה בים יצירתו, שכוללת יותר מ־1,500 מכתמים שונים, ולעיתים ארסיים, המתארים את החיים ברומא ואת תושביה. השמות הנזכרים בשיריו בדויים בדרך כלל, אבל טיפוסים האנשים המתוארים בהם התקיימו במציאות, וכמוהם המאורעות ההיסטוריים המתוארים בהם (כמו התפרצות הווזוב בשנת 79 לספירה, או המרד הגדול ביהודה שהסתיים בשנת 73 או 74 לספירה). כמו כל משוררי רומא בני זמנו, לא חרז מרטיאליס את מכתמיו ואף לא העניק להם כותרות. המשקלים שבהם שקל את שיריו, משקלי השירה הרומית העתיקה, מבוססים על חילופי תנועות ארוכות וקצרות, ולא על חילופי תנועות מוטעמות ולא־מוטעמות כמו המשקלים שאנחנו רגילים בהם. כידוע, לא נותר בעברית של ימינו כל הבדל שמיע בין תנועות ארוכות לקצרות — בין קמץ לפתח או לחטף־פתח, למשל. אי אפשר, למעשה, לתרגם לעברית שירה רומית עתיקה במשקליה המקוריים. השיטה המקובלת ביותר לתרגם שירה רומית עתיקה לעברית היא להמיר את התנועות הארוכות במוטעמות, ואת הקצרות — בלא־מוטעמות.* לצורך הדגמה, תרגמתי בשיטה זו את השיר הראשון המופיע כאן:**

אֶת סִפְרוֹנִי מְשַׁבְּחִים, אוֹהֲבִים וְשָׂרִים כָּל בְּנֵי רוֹמָא.
תַּחַת כָּל זְרוּעַ אָנִי, אוּ בְקַפְלֵי כָּל גְּלִימָה.
אֵלֶּה סָמְקוּ אוּ חָרוּ, אַחֲרַיִם פְּהִקוּ אוּ הוֹקִיעוּ.
זֶהוּ חֶפְצִי! רַק עֵתָה נַחַת אַרְוָה מְשִׁירִי.

ואולם, קיימות כמובן שיטות אחרות. מתרגמיו הראשונים של מרטיאליס לעברית היו בני תקופת ההשכלה ושקלו את תרגומיהם־עיבודיהם במשקל התנועות שהיה מקובל בזמנם.** אחרים תרגמוהו בחרוז חופשי*** או במשקל טוני־סילבי ובתוספת חרוזים****. בחרתי בשיטה האחרונה, שלפי דעתי מתאימה במיוחד לתרגום מכתמים שונים.

ר"ס

* בשיטה זו תרגמו משירי מרטיאליס בנציון בנשלום ("מרטיאליס, מבחר שירים", מוסד ביאליק, 1977) ועמינדב דיקמן ("אפיגרמות כך ואחרת", הרגול־מודן, 2016).

** במקורו נשקל השיר בדיסטיכון אלגי, כמו רבים ממכתמיו של מרטיאליס.

*** ואלה הם: צבי הירש זומרהויון (1781-1853) ויצחק־אייזק בן־יעקב (1801-1865).

**** כך תרגם משירי מרטיאליס ארנסט דוד קולמן ("עולמה של הספרות הרומית", מסדה, 1983).

***** כך תרגם משירי מרטיאליס איתן בן נתן שנפטר לאחרונה (תרגומיו לא ראו אור בספר).

רוּמָא מְזוּמְרַת, רוּמָא מְפֹאֲרַת,
רוּמָא מִתְמַסְרַת לְסַפְרִים שְׁלִי.
וְכָל יַד נְשַׁלַּחַת אֶת פְּנִינֵי לְקַחַת,
וּבְכָל אֲמַתַּחַת תִּמְצָאוּ אוֹתִי.
לְכֹלֶם בִּי חֵלֶק: זֶה מִסְמִיךְ כְּסֵלֶךְ,
זֶה מַחְוִיר כְּשֵׁלֶג, זֶה מְרַבֵּיץ פְּהוּק.
בְּשִׁבִיל זֶה עֲמַלְתִּי וְלִכְךָ פִּלְלַתִּי.
סוּף כָּל סוּף קִבְלַתִּי מִשִּׁירֵי סְפוּק.

קְלִי־סוּס, מְזַג לִי כוּס וְאִזּוּ הַגֵּשׁ עוֹד כְּד.
הֵמֶס בְּה, אֲלֵקִימוּס, שְׁלֵגִים מְאֻשְׁתְּקֵד.
דְּשִׁנּוּ אֶת שְׁעָרֵי בְּשִׁמּוֹן נְרָדִים,
עֲטְרוּ אֶת רַקוֹתַי בְּמִקְלְעוֹת וְרָדִים,
כִּי כָּל קִיסָר שִׁנַּח בְּקָבֵר הַגְּבוּהַ
מוֹרָה לְנוּ לְחַיּוֹת: גַּם אֶל עֵלוּל לְגוּעַ.

צדיק

אֵיךְ, לִיגוּרִינוּס, אֵיךְ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ
אֶף רַע לְשָׁלוֹם אוֹתְךָ לֹא יִבְרַךְ?
לְקִיַּת כְּבֹד מְזַמֵּן בְּנִגְעַת מִסְכָּן:
אֲתָה פִּיטֵן מְדִי, יוֹתֵר מְדִי פִּיטֵן.
לֹא עֵקֶץ הַעֲקָרֵב בְּחֵרוֹנוֹ כִּי רַב,
וְלֹא חֶמֶת פִּתְנָיִם בְּלֵהֵט הַשְּׂרָב,
לֹא זַעַם נְמִרָה שֶׁצָּדוּ אֶת גּוֹרָה
יִרְתִּיעוּ כְּאוֹתוֹ הַנִּגְעַת הַנוֹרָא.

הַקָּשֶׁב לִי, יִקְרִי: זֶה בְּלַתִּי אֶפְשָׁרִי!
אֲשֶׁב – אֲתָה מְקַרֵּיא. אֶקוּם – אֲתָה מְקַרֵּיא.
אֲחוּשׁ לְמַחְרָאָה – תִּמְשִׁיךְ בְּהַקְרָאָה.
אֶל הַמְרַחֵץ אָבוּא וְאֵינּוּ מִמֶּךָ מַחְבּוּא.
אֲצֵא לִי קֶצֶת לְשַׁחוֹת – תִּמְתִּינּוּ בְּמִלְתַּחוֹת.
לְאֲרוּחָה אֲרוּץ – אֲתָה אוֹרֵב בַּחוּץ.
אֲסַב לְאֲרוּחָה וְאֵינּוּ לִי מְנוּחָה.
אֲשַׁכֵּב לִי לְנִמְנָם – אֲתָה עוֹד מְזוּמָם.
תִּשְׁאַל: "מָה זֶה מְזִיק? לְמִי אֲנִי מִפְרִיעַ?"
– צְדִיק אֲתָה, צְדִיק, אֲבָל טָרַחַן מְזוּיַע.

שיחה עם הזין

הַסּוֹחֵר בְּקֶשׁ מְמַנֵּי
מְאָה אֶלְף עַל הַנֶּעַר.
בְּעוֹדֵנִי מִתְמַקַּח
פוּיְבוּס כְּבֹד שְׁלָם עֲלִיו.
וְעֵכְשׁוּ מוּטָל הַזִּין
בִּיָּדִי, שְׁבוּר מְצַעַר,
מְהַלֵּל אֶת שְׁמוֹ שֶׁל פּוּיְבוּס
וְרוֹטֵן עַל בְּעֲלָיו.

זִין, דֵּי! אֵינְנִי פּוּיְבוּס,
הוּא בְּכָלֵל אֵינּוּ כְּמוֹנִי:
הוּא דוֹפֵק כְּאִישׁ מְקַצֵּעַ
וְאֲנִי רַק מִתְפָּרֵר.
יֵשׁ לוֹ זִין לְתַפְאֵרַת
שְׁהָרוּיַח לוֹ מִלִּיּוֹנִים.
אִם אֲתָה תִּרְוִיחַ כְּכָה
אֶפְנֹק אוֹתְךָ יוֹתֵר!

שש כוסות לְסִילְבִיָּה וְשֵׁשׁ גַּם לְקוֹרִינָה
 וְחֵמֶשׁ לְיוֹלָיָה וְשִׁבְעַת לְיוֹסֵפִינָה.
 כּוֹס לְאוֹת! נִשְׁתָּה לְחַיִּים – בְּאַנָּה, עֲלָמוֹת.
 וְאִם אַף אַחַת לֹא בָּאָה – בּוֹאוּ, חֲלוֹמוֹת.

רק מי שלא מבין במכתמים
 יכול לקרא להם משחק תמים.
 משחק תקרא לספורי נסים,
 על הקיקלופ שמגדל ככשים,
 על נער שנשרה לו הפנף
 או מלך שזלל את שני בניו.
 לא, פלקוס. שירתי לא תתבזה
 בתלבושות פרועות של מחזה.
 "אבל לזה סוגדים ומריעים!"
 – את זה מהללים, אותי קוראים.

בשבחי הביקורת

קורא ומאזין חומדים את ספרוני,
 אך איזה משורר ציין אותם לגנאי.
 זה לא כל כך אכפת לי: תבשילי צריכים
 לנעם לסועדים ולא לטבחים.

אין ארוחות חינם

בעודני משתרה אחריך אל ביתך,
 ומקשיב לפטפוטיך בתקוה לארוחה,
 ומריע לכל שטות שעשית או תגיד –
 רק תחשב על השירים שיכלתי להוליד!
 שיר שרומא תהלל ונכרי יקרא ברית,
 שפרש לא יגנה וסנטור יצטט,
 שפרקליט ידון לזכות ופיטן יגנב חיש קל
 לא נכתב באשמתך! זו אשמה כבדת משקל.
 אוי, לבולוס, מי יסכים לאי־צדק שפונה?
 חנפניך מתרבים וספרי נותר רזה.
 תם החדש, ודפי עוד יבהיקו בלבנם:
 זה עגשו של משורר שיצא לזלל חנם.

למה להשוות?

קיקיליאנוס, איזה איש חביב!
 אני משמיע שיר – אתה משיב
 בצטוטים מפיטני עבר,
 ממרסוס וקטולוס והשאר.
 חשבת שאבריק לעמתם
 כאלו לא ידעו לכתב מכתם?
 אם להחניף לשירתי חשבת,
 אולי תקריא מה שאתה פתבת?

שירה קלסית

פסיבי אגרסיבי

רק מפִּיטֵן בֶּן קָדָם תִּתְפַּעֵל
וְרַק עַל מֵת תִּגְמַר אֶת הַהֵלֵל.
סְלִיחָה, וְאִקְרָא, בְּאֵמַת סְלִיחָה,
אֶךְ לֹא אָמוּת כְּדִי לְרֻצוֹתָהּ.

סְבִלוּס, בְּאֵמַת, זֶה תַּחַת זֶה?
רוֹצֵה לְדַעַת כִּמָּה הוּא רֵזֶה?
עַם קָצֵת רְצוֹן וְטִיפ־טַפֵּת יִכְלֹת
תּוֹכֵל לְנַעֵץ אוֹתוֹ בְּכָל חֻלְחֻלָּת.

לגנוב השיר

למי לרדת

הַסֵּפֶר שְׁאַתָּה מַקְרִיא,
הוּ פִּידֻנְטִינוּס, הוּא סִפְרִי,
אֶךְ קְרִיאָתְךָ כִּה מְבִיכָה
שֶׁהוּא מִתְחִיל לְהִיּוֹת שְׁלֵךְ.

מִתְנַוֵּת אֵינְךָ שׁוֹלַח? אֵל תִּשְׁלַח אוֹתָן אֵלַי.
לֹא אֲחֻשֵׁב עָלֶיךָ, כְּרִסְטוֹס, שְׁאַתָּה אָדָם כִּילִי,
אֶךְ לְגָאֵלוּס וּלְלוֹפּוּס מִתְנַוֵּת אֶתָּה נוֹתָן,
וּלְטִיטִיוּס, אִפִּיקִיוּס וְקִיסִיוּס גַּם כֵּן?
זֶה בְּסֵדֶר בְּעֵינֶיךָ? מְצִיץ נָא זֵינ, נִכְבְּדִי!
לֹא צְנוּעַ כְּמוֹ שְׂיִשׁ לִי, אֲלֵא זֵינ? הַוּדִי:
זֵינ מִירוּשָׁלַיִם שְׁבִתִּיָּה הָרוּסִים,
זֵינ שְׁמֵרֵד בְּרוּמָא וְהוּטְלוּ עָלָיו מְסִים.

בכל זאת

כְּרִינוּס הוּא בְּרִיא כְּמוֹ שׁוֹר, וּבְכָל זֹאת הוּא חֹר.
כְּרִינוּס מְטַפֵּל בְּעוֹר, וּבְכָל זֹאת הוּא חֹר.
כְּרִינוּס מְשַׁתְּזֵף כָּל יוֹם, וּבְכָל זֹאת הוּא חֹר.
כְּרִינוּס מְמַעֵט לְלֶגֶם, וּבְכָל זֹאת הוּא חֹר.
כְּרִינוּס מְחַרְבֵּן כְּמוֹ סוּס, וּבְכָל זֹאת הוּא... מְסִפִּיק!
הוּא מְלַקֵּק עֵמֶק בְּפוּס – וּבְכָל זֹאת לֹא מְסִמִּיק.

על התפרצות הוויזוב

הוויזוב שהוריק בצל זמורות ענב
ואשכולות פאר כבדו באגניו,
שבקחוס העדיף על ארץ מכורה
ונוס אהבה מספרטה ודבירה,
שמדרונו המה מהלולת סאטיר
ושמו של הרקולס את פסגתו הכתיר –
נשרף כלו באש, כסה ברמץ חם.
עתה שוכני מרום יצרו על כחם.

מכתמים

מכתמים מעקרים
מענגים בקצורם.
לקצור הזה אין ערך;
אם הם מצטרפים לקרך.

איך יכולים לנחש שהנער הבשיל עד רֶקֶב כָּבֵר?

חמש אפיגרמות

מיוונית עתיקה: אסף רוט

סטרטונוס (Στράτωνος) הוא משורר הלניסטי בן המאה השנייה לספירה שחי בעיר הרומית סְרְדִּים שבאסיה הקטנה וכתב ביוונית. הוא מוכר בעיקר בשל תפקידו כעורך הספר השנים־עשר באנתולוגיה היוונית "המוזה הנערית" (ἡ μούσα παιδική), שמכנסת עשרות אפיגרמות הומראוטיות פרי עטו, לצד כאלה שמיוחסות למלאגרוס, קאלימכוס, אסקלפיאדס ואחרים. "מי שיקרא, יום אחד, בשירים הקטנים שחיברתי", כותב סטרטונוס במכתם ה־258 שחותם את האסופה, "עוד יהגה בטעות – 'בטח כתב קורותיו' / אך האמת שאני מחדד מילותיי לזולת – / מי שאוהב נערים – אֵל הכשירני לכך". המכתם הזה מדגים היטב את הטון האירוני והמתחכם של סטרטונוס, ובה בעת מתאר את שירתו של סטרטונוס כמכלול: גלריה של תמונות מחיי האהבה של גברים ונערים רומיים בימיו. במכתם ה־190, הדובר של סטרטונוס מעלה את האהוב לדרגה אלוהית ממש, ואף שהוא מצוי במרחב השירי שמאפשר לו לדמיין ולפנטז כאוות נפשו, הוא מסתפק בהפרחת המשאלה להפוך לתולעת, כדי שיוכל להתקרב לצלמית שמעוצבת בדמותו של האהוב הבלתי־מושג.* אופיייה המיני של המשיכה של הדובר־מאהב אל הנער, שנרמזת במכתם מספר 190, הופכת למפורשת יותר במכתם מספר 208. מכתם פתלתול זה מציג רעיון דומה, אך דומה שהוא גם מבקש לעורר מינית את קוראיו. במכתם ה־201, הכוח שיופיו של הנער מקנה לו ביחס למאהב הבוגר מטשטש במידה רבה את יחסי הכוחות האי־סימטריים הקשיחים שמתקיימים בעולם המוסכמות החברתיות בנות הזמן והמקום.

במכתמים 248 ו־178 הדובר של סטרטונוס משתמש בטון המתחכם שמאפיין את שיריו כדי להעלות שאלה בסיסית הנוגעת לקוד החברתי הרומי, ולפיו מגע מיני בין גברים הוא לגיטימי רק כל עוד מדובר בגבר בוגר ובעל זכויות שמעוניין בנער צעיר** בן למעמד נמוך יותר, שעדיין לא סיים את תהליך ההתבגרות. אחד הסממנים החיצוניים המסורתיים שמסייעים להבחין בין נער, קרי מושא־תשוקה לגיטימי, לבין גבר שכבר איננו נתפס ככזה

* ואפילו לא לנער עצמו! גלגול מודרני של המוטיב הזה עשוי לעלות בזיכרוננו, כפי שהוא מופיע במילות השיר של ז'ק ברל: "laisse-moi devenir l'ombre de ton ombre, l'ombre de ta main... l'ombre de ton chien..." ("תני לי להפוך כך / לצל צלך או / לצל ידך או / לצל כלבך" – בתרגום דורי מנור).

** במכתם הרביעי שבאסופה שלו, סטרטונוס מזכיר את טווח הגילים 12-17.

— הוא הופעת שְׁעַר הפנים. סטרטונוס מאתגר את התפיסה הזאת, ובעשותו כן הוא מבצע מהלך מעניין ביותר: הנער הוא כבר לא רק מושא תענוגות חסר שֵׁם ופנים, אלא הופך להיות סובייקט מובחן וייחודי, שהמשיכה אליו חורגת מהתשוקה הבסיסית בלבד. אמנם במכתם מספר 248, למשל, סטרטונוס מדמה את הנער לסוג של סחורה — פרי שבשלותו, כלומר, פרק הזמן שבו הוא "ראוי לשימוש" הוא מוגבל — אבל זוהי נקודה אחת על רצף, שמצדו השני מזדהרת הצהרת האמונים הנרגשת שמופיעה במכתם 178. בנקודה הזאת יש משהו שנרמז מתוך הכסות המחוספסת והסרקסטית של רוב שיריו ההומו־ארוטיים של סטרטונוס, והוא מזכיר לרגע אהבה ממש.

כמה מילים על המשקל של השירים: האפיגרמות היווניות מבוססות לרוב על הבית האלגי: דיסטיכון המורכב מטור אחד של הֶקְסַמֶטֶר דֶקְטִילִי, וטור נוסף שמורכב משתי צלעות שוות שכל אחת מהן מכילה שני דקטילים והברה ארוכה נוספת (מה שיוצר צורה — הפסק נשימה קצר — במרכזו של הטור השני). האפיגרמה כוללת בדרך כלל שני בתים אלגיים מסוג זה, אבל עשויה לכלול גם בתים רבים, ולהגיע לעשרות טורים. המשקל בשירה היוונית הוא כמותי, כלומר, מבוסס על אורכן של ההברות — טכניקה שאיננה אפקטיבית בעברית המודרנית — ולכן בתרגום שלפנינו עיבדתי את הבית האלגי למשקל סילבו־טוני המבוסס על הטעמתן של ההברות.

א"ר

מכתם 190:

אֲשֶׁר חֶלְקוֹ שֶׁל פֶּסֶל, כְּפִי שְׁאֲשֶׁר חֶלְקוֹ שֶׁל הַחֶמֶר –
מִי שֶׁהִשְׁכִּילוּ לְשֵׂאת אֶת עַל יְפִיָּהּ הָאֵים.
אֲנֵא תוֹלַעַת עֶשׂוֹנִי! לְשֶׁבֶל־רִירָה שֶׁל תוֹלַעַת,
כֶּךְ אֲכַרְסֵם לְאֲטִי דֶרֶךְ צְלִמִית שֶׁל דְּמוּתָהּ.

מכתם 208:

הו, פּוֹקסוֹן* בַּר מְזֵל, אֲנִי לֹא מְקַנָּא, זֶה בְּסֵדֶר.
נֵעַר אוֹתָךְ יֵאָסֵף, בֵּין אֲצַבְעוֹת יֶאֱחֹזֵךְ,
בְּטַח סָמוּךְ אֶל הַדָּף יִגְלָגֵל עַל שְׁפָתָיו אֶת מְלִיךְ,
אוּ יִטִּילֵךְ אֶל חִיקוֹ... אוּי, בַּר מְזֵל שְׁאַתָּה!
בֵּין גְּלִימוֹתָיו, בְּכִיסִים, תְּשׁוּטֵט בְּלִי מוֹרָא דְרַךְ קָבַע
כֶּךְ שְׁתּוֹכֵל לְהִרְהִיב עוֹז וְלִלְטֵף לִירְכִיו.
בְּטַח בְּרִגְעַת תּוֹכָה לְקַשְׁקֵשׁ עִמוֹ, נוּ, אֵז קְדִימָה –
אַנָּא, סְפְרוֹנְצִ'יק חֲמוּד, זָרֵק לוֹ מְלָה גַם עָלֶי.

מכתם 201:

אִם לֹא יִגִּיעַ מִיָּד, לֹא אֶקְבִּיל שׁוֹב פְּנֵיו שֶׁל קְלָאוֹנִיקוֹס.
כֵּן, בְּחַיֵּי שְׁאֲנַעַל – לֹא, אֲנִי לֹא אֲשַׁבֵּעַ.
אִם סֵתָם שְׁקַע בְּחֵלוֹם, הוּא עֲשׂוּי כְּבָר מְחַר לְהוֹפִיעַ:
לֹא תִפְרִידְנִי, הֲרִי, רַק יִמְמָה בּוֹדְדָה.

* הספר שסטרטונוס מדבר עליו היה, כיאה לזמנו, מגילת פפירוס, כפי שמציינים המתרגמים פאטון (Paton) ואוברטון (Aubretton). יש לתת את הדעת, אם כן, לצורתו הגלילית המוארכת.

מכתם 248:

אֵיךְ יְכוּלִים לְנַחֵשׁ שֶׁהַנְּעֵר הַבְּשִׁיל עַד רָקֵב כָּבֵר, *
אִם מְבַלִּים לְצַדּוֹ, יַחַד, לִילּוֹת כִּימִים?
אֵיךְ תַּעֲנוּג שֶׁל אֶתְמוֹל לֹא מֵתוֹק כָּבֵר, הַיּוֹם, כְּמִקְדָּם?
מָה נַעֲשֶׂה בְּמִמְתָּק, לְמָה מְחַר פֶּגַע תִּקְפוּ?
*

מכתם 178:

אֵשׁ נִדְלָקָה בִּי בַיּוֹם שֶׁתְּאוֹדִים הִזְהִיר אֶת הָאֶפֶק:
שָׁמַשׁ בִּינוֹת כּוֹכְבִים, אֹר שֶׁקָּדִים לוֹ אַחֲיו.
לִילָה – תִּבְעֵר בִּי עוֹד אֵשׁ, אֶף עַל פִּי שְׂזָקְנוֹ מְצַמַח, **
זֹאת כִּי הֵגַם שְׁשָׁקַע, שָׁמַשׁ הוּא שָׁמַשׁ לְעַד.

* סטרטונוס מתייחס כאן לרגע הקריטי של הופעת שער הפנים אצל הנער, מה שמסמן את המעבר מנערויות לבגרות, ובהתאם, את סיום התקופה שבה ראוי שייתפס כאובייקט תענוגות לגיטימי לפי המוסכמה הרומית. ראו הרחבה בנושא זה בדברי המבוא.
** ראו הערה קודמת בדבר הופעת שער הפנים אצל הנער.

מן הקוראן

פסוקי ההסכמה

מערבית: אלמוג בהר

פסוקי הקוראן המובאים כאן הם חלק מ"פסוקי ההסכמה", פסוקי הקוראן שאין היהודים חלוקים בהם על המוסלמים. הבאתי כאן נוסח עברי ולא תרגום, גם בשל חוסר האפשרות מן הבחינה התיאולוגית העמוקה לתרגם ספר קדוש, חוסר אפשרות המותיר אותנו רק עם האפשרות להציע לפסוקיו פשר או פרשנות בשפה אחרת מן המקור, תפסיר בערבית, וגם משום שקיימים כבר חמישה נוסחים של הקוראן בעברית – של צבי חיים הרמן רקנדורף (1857), יוסף יואל ריבלין (1936), אהרון בן-שמש (1971), אורי רובין (2005/2016), סובחי עלי עדוי (2015) וכן תרגום קבוצתי שערך מרכז דאר אלסלאם (2017). את רוב הפתרונות בהרקת הקוראן הערבי לנוסח העברי הנוכחי אפשר היה למצוא ביניהם, ורק במעט מן המקרים אחזתי בנוסח שאינו מצוי אצל איש מהם. כמה מן הפסוקים ראו אור במוסף "תרבות וספרות" של "הארץ", ורובם מתפרסם כאן לראשונה.

א"ב

א.

"בְּשֵׁם אֱלֹהִים הֲרַחֲמֵן הֲרַחֲמֵם
הַשִּׁבַח לְאֱלֹהִים רַבּוֹן הָעוֹלָמִים
הֲרַחֲמֵן הֲרַחֲמֵם
מִלְּךָ יוֹם הַדִּין
אוֹתָךְ נַעֲבֹד וּמִמֶּךָ נִבְקֶשׂ עֲזֶר
נַחֲנוּ בְּאַרְחַ מִיִּשְׂרָאֵל
אַרְחַ אֱלֹהִים אֲשֶׁר חֲנֵנִת בְּחַסְדְּךָ"

(סורת אלפאתה [סורת הפתיחה], 7-1
(המחצית הראשונה של פס' 7))

ב.

"אָמַר: הוּא אֱלֹהִים אֶחָד
אֱלֹהִים עוֹמֵד לְעַד
לֹא הוֹלִיד וְלֹא נוֹלַד
וְלֹא יִשְׁנֶה לוֹ אֶחָד"

(סורת אלאח'לאץ / אלתוחד
[סורת טוהר האמונה / הייחוד], 4-1)

ג.

"אמר: אחסה ברבון בני האנוש
מלך בני האנוש
אלוה בני האנוש
מרעת לחישת הנחבא
אשר לוחש בחזות בני האנוש"

(סורת אלנאס [סורת בני האנוש], 5-1)

ד.

"אמר: אחסה ברבון השחר
מרעת מה שברא
ומרעת אפלה עת תאפיל
ומרעת מקנא עת יקנא"

(סורת אלפלך [סורת השחר [המפציע]], 3-1)

ה.

"הראית את זה אשר יכזב בדת
ונה אשר ירחיק את היתום מעל פניו
ולא ידאג למזונו של המסכן
אוי לאותם המתפללים
אשר יסיחו דעתם מן התפלה
ויעמידו פנים כשקועים בה
וימנעו חפציהם מן המבקש"

(סורת אלמאעון [סורת החפץ [כלי הבית]], 7-1)

ו.

"לכם דתכם ולי דתי"

(סורת אלכאפרון [סורת הכופרים], 7)

ז.

"ושבח תהלת רבונך ובקש מחילה לפניו,
כי הוא מקבל את השבים אליו"

(סורת אלנצר [סורת הנצחון], 3)

ח.

"המאכילם שלא ירעבו ומבטיחם שלא
יפחדו"

(סורת קריש, 4)

ט.

"קרא בשם רבונך אשר ברא
ברא את האדם מדם קרוש
קרא ורבונך הוא הנדיב מכל
אשר למד בקלמוס
למד את האדם מה שלא ידע
אבל האדם נהג בשחץ
ראה עצמו כמי שאינו זקוק לדבר
אך כלם שבים אל רבונך
הראית מי שיאסר
על עבד להתפלל?

האם אינו יודע כי האלהים רואה הכל?"

(סורת אלעלק [סורת הדם הקרוש], 10-1, 14)

י.

”אֲשַׁבַּע בְּתַאנִּים וּבַיָּתִים
וּבְהַר סִינִי

כִּי בְרָאנוּ אֶת הָאָדָם בְּצוּרָה הַמִּתְקַנֶּת
בְּיֹתֵר

וְאִזּוּ הַחֲזוֹרְנוּהוּ אֶל שֹׁפֵל הַשְּׁפָלוֹת
הַאִין אֱלֹהִים הַטּוֹב שֶׁבְּשׁוֹפְטִים?”

(סורת אלתין [סורת התאנים], 1-2, 4-5, 8)

יא.

”אֲשַׁבַּע בְּאוֹר הַיּוֹם
וּבְלֵילָה עֵת יִשְׁקֹט

כִּי לֹא נִטְשָׁה רְבוּנָהּ וְלֹא מָאָס בָּהּ
וְהָאֲחֵרִית תִּיטֵב לָהּ מִן הָרֵאשִׁית

וּרְבוּנָה יַעֲנִיק לָהּ מִשְׁלוֹ וְתִשְׁבַּע רְצוֹן
הָאֵם לֹא מִצָּאָה יְתוּם וְנָתַן לָהּ מַחֲסֵה?
הָאֵם לֹא מִצָּאָה תּוֹעֵה וְהִדְרִיכָה בְּאֲרַח
מִיִּשְׂרָאֵל?

הָאֵם לֹא מִצָּאָה נֹזֵק וְהִעֲשִׂירָה?
לִכֵּן אֶת הַיְתוּם אֵל תַּעֲשֶׂק
וְאֶת פּוֹשֵׁט הַיָּד אֵל תִּשִּׁיב רִיקָם
כִּי אִם בְּחֶסֶד רְבוּנָה סִפְרָ”

(סורת אלצ'חא [סורת אור היום], 1-11)

יב.

”אֲשַׁבַּע בְּלֵילָה עֵת יִסְתִּיר
וּבַיּוֹם עֵת יֵאִיר

וּבְמִי שֶׁבְּרָא הַזְּכָר וְהַנְּקֵבָה
אָכֵן מְגוֹנָנִים מַעֲשִׂיכֶם וּמֵאֲמַצִּיכֶם
אֶה מִי שְׁנוֹתֵן צְדָקָה וַיֵּרָא אֶת הָאֱלֹהִים
וּמֵאֲמִין בְּכָל הַטּוֹב

נִישְׂרוּ אֶל דְּרַךְ הַיָּשָׁר
אָכֵן עָלִינוּ לְהִדְרִיךְ בְּנֵי הָאָדָם בְּאֲרַח
מִיִּשְׂרָאֵל

וְלָנוּ הָאֲחֵרִית וְהָרֵאשִׁית
זֶה אֲשֶׁר יִתֵּן רְכוּשׁוֹ יִנְקֶה נַפְשׁוֹ
לְמַעַן יִרְצֶה פָּנָי רְבוּנוֹ הַעֲלִיּוֹן”

(סורת אלליל [סורת הלילה], 1-7, 12-13, 18, 20)

יג.

”אֲשַׁבַּע בְּשִׁמְשׁוֹ וּבִזְהָרָה
וּבִירַח עֵת יִטַּל מְאוּרָה

וּבַיּוֹם עֵת יִגְלֶה אוֹרָה
וּבְלֵילָה עֵת יִסְתִּירָה
וּבְשִׁמְסִים וּבְמִסְדָּם
וּבְאֲרָץ וּבְמִי שֶׁהִרְחִיבָהּ
וּבְנַפְשׁוֹ וּבְמִי שֶׁיִּצְרָה תְּמִימָה
וְקָבַע בָּהּ הַחֲטָא וְהִירָאָה
אָכֵן מִצְלִיחַ מִי שֶׁמְזַכְּכָה”

(סורת אלשמס [סורת השמש], 1-9)

"אֲשַׁבַּע בְּשַׁעוֹת בֵּין הָעַרְבִים
אֲכַן הָאָדָם דָּרְכוּ לְאֲבֹדוֹן
מְלֻבָּד אֵלּוֹ אֲשֶׁר מֵאֲמִינִים וְעוֹשִׂים אֶת
הַטּוֹב וּמַעֲזוּרִים אִישׁ אֶת רַעְהוּ לְאֵמֶת
וּלְאֶרֶךְ רוּחַ"

(סורת אלעזר [סורת אחר הצהריים] ה'זמן /
התקופה], 2)

"הָאֵם לֹא הִרְחַבְנוּ אֶת לִבָּךְ?
וְהִקְלַנוּ עָלֶיךָ אֶת מִשְׁאָךְ
אֲשֶׁר הִכְבִּיד עַל גּוֹךְ?
וְהִגְדַּלְנוּ אֶת שְׂמֶךְ?
וּבְאֵמֶת אַחַר הַדַּחַק תְּבוֹא הַרוּחָה
בְּאֵמֶת אַחַר הַדַּחַק תְּבוֹא הַרוּחָה
וְכֹאֲשֶׁר תִּתְפַּנֶּה הַתְּמַסָּר
וְאֵל רְבוּנְךָ הַתְּעוֹרָר"

(סורת אלשרח [ההרחבה/הביאור], 1-8)

"אֲשַׁבַּע בְּשַׁחַר

וּבְזוּג וּבִיחִיד*

וּבְלִילָה עֵת יְסוּר מִמְקוֹמוֹ

אֲכַן רְבוּנְךָ תְּמִיד צוֹפֵה

אֲבָל הָאָדָם כְּאֲשֶׁר רְבוּנוּ יַעֲמִידֵהוּ בְּנִסְיוֹן

וְיִכְבְּדֵהוּ וְיִרְבֶּה לוֹ חֶסֶד יֹאמֵר 'רְבוּנִי

כְּבִדְנִי'

וְאֵלּוֹ כְּאֲשֶׁר יַעֲמִידוּ בְּנִסְיוֹן וְיִטַּל מִמֶּנּוּ אֶת

שְׁתַּנְתָּן לוֹ יֹאמֵר 'רְבוּנִי הַשְּׁפִילְנִי'

וְלֹא כֵּן, אֲלֵא אַתֶּם לֹא מְכַבְּדִים אֶת הַיְתוֹם

וְלֹא מַעֲזוּרִים זֶה אֶת זֶה לְהֶאֱכִיל אֶת

הַמִּסְכֵּן

וְתֹאכְלוּ אֶת הַיְרֻשָׁה כְּלֵה**

וְתֹאחֲבוּ אֶת הַמָּמוֹן אַהֲבֵה עֵזָה

וְיֹאמֵר: הַלּוּאִי שֶׁהֵיִתִּי מְקַדִּים לַעֲשׂוֹת לְחַיֵּי

הוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁלֹוּהַ

שׁוּבִי אֵל רְבוּנְךָ מְרֻצָּה וְרֻצּוּיָה

וְהַכְּנִסִּי בֵּין עֲבָדֵי

וּבּוֹאֵי לְגַנְנִי"

(סורת אלפג'ר [סורת השחר], 1, 3-4,

14, 20, 24, 27-30)

* שהם הזכר והנקבה ואלוהים.

** בלי להבחין בין מותר לאסור.

"אֲכַן בְּרֵאֵנוּ אֶת הָאָדָם לְעַמֵּל
הָאֵם לֹא נָתַנוּ לוֹ עֵינַיִם?
וְלִשׁוֹן וּשְׂפָתַיִם?
וְהִרְאִינוּ לוֹ אֶת שְׁתֵּי הַדְּרָכִים?
וְהוּא לֹא הֶעֱפִיל בַּדֶּרֶךְ הַתְּלוּלָה
וּמִי יוֹרֵךְ מָה הִיא הַדֶּרֶךְ הַתְּלוּלָה?
שְׁחַרְר עֶבֶד
אוּ זֹנֵן בְּיוֹם רַעַב
יְתוֹם בֶּן מִשְׁפָּחָה
אוּ מִסְכֵּן חֶסֶר כֹּל
וְעוֹד הִיָּה מֵאֵלּוֹ שֶׁהָאֲמִינוּ וַיְצוּ
זֶה אֶת זֶה לְהֶאֱרִיךְ רוּחָם וּלְרַחֵם"

(סורת אלבלד [סורת העיר], 4, 8-16)

יח.

"אֶכֶן הָאָדָם כְּפּוּי טוֹבָה לְרִבּוֹנוֹ
וְהוּא עֲצָמוֹ הָעֵד לְכֹךְ
וְרַק בְּאַהֲבַת הַטּוֹב שְׂבָעוּלָם הִזָּה הוּא תִקְיָה"
(סורת אלעאדִיאת [סורת הסוסים הדוהרים], 6-8)

כב.

"שְׁלוֹם יִשְׂרָר בּוֹ עַד שְׂיִבְקַע הַשַּׁחַר"
(סורת אלקָדָר [סורת גזרת האל [הגורל]], 5)

יט.

"וְנַחֲשֵׁף כָּל מָה שְׂבַלְבָבוֹת"
(סורת אלעאדִיאת [סורת הסוסים הדוהרים], 10)

כג.

"יַחֲשֵׁב כִּי הוֹנוּ יַעֲנִיק לּוֹ נִצַּח"
(סורת אלהמָזָה [סורת הוּלָךְ הַרְכִיל], 3)

כד.

"הָאֵם לֹא יִתְבוֹנְנוּ אֶל הַגְּמָלִים וְעַנְי
הַגֶּשֶׁם כִּי־צַד נִבְרָאוּ?
וְאֵל הַשָּׁמַיִם כִּי־צַד הוֹרְמוּ?
וְאֵל הַהָרִים כִּי־צַד הָעֵמֶדוּ?
וְאֵל הָאָרֶץ כִּי־צַד רִקְעָה?
עַל כֵּן הִזְכֵּר כִּי אַתָּה הַמְזֻכָּר
אֵין אַתָּה שְׁלִיט עֲלֵיהֶם
אֶכֶן אֵילִינוּ הֵם שְׂבִים
וְאִז עֲלִינוּ לְחַשֵּׁב חֲשֻׁבוֹנָם"
(סורת אלע'אשְׁיָה [סורת האופפת], 17-22,
25-26)

כ.

"הִנֵּה הָעַנְיָנוּ לְךָ שְׁפַע רַב"
(סורת אלכֹּת'ר [סורת השפַע], 1)

כא.

"וְאָמַר הָאָדָם מָה לָּהּ לְאֲדָמָה?
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּסְפָּר הָאֲדָמָה אֶת סְפוּרָהּ
כִּי רִבּוּנָהּ לְכֹךְ עוֹרְרָה
וּמִי שֶׁעָשָׂה טוֹב כְּמִשְׁקַל הַגְּרָגִיר יִרְאֶה אוֹתוֹ"
(סורת אלזֹלָזָה [סורת רעש האדמה], 3-5, 7)

כה.

"שִׁבַּח שֵׁם רַבּוֹנֵךְ הָעֵלְיוֹן
אֲשֶׁר בָּרָא וַיַּצַּר
וְאֲשֶׁר גָּזַר וְהִדְרִיךְ לְדֶרֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל
וְאֲשֶׁר הוֹצִיא אֶת הַמַּרְעָה
וְהִפִּיךְ אוֹתוֹ לְקֹשׁ יָבֵשׁ וְכֹהֵה
נִקְרָא לָךְ וְלֹא תִשְׁכַּח
לְמַעַט מִה שִׁירְצָה הָאֵל וְהוּא הַיּוֹדֵעַ
אֶת הַנְּגִלָה וְאֶת הַנְּסִתָּר
וְנִיִּשְׂרָךְ לְדֶרֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל
וְהִזְכֵּר אִם טוֹב הַזְּכוֹרֹן
וַיִּזְכֹּר כָּל מִי שִׁירָא
אֲכֵן מְצַלִּיחַ מִי שְׁמֹזְדֵכְךָ
וְזוֹכֵר שֵׁם רַבּוֹנוֹ וּמִתְפַּלֵּל
אֲבָל אַתֶּם מְבַכְרִים אֶת חַיֵּי הַתֵּבֵל
וְאֵלּוּ הָאֲחֵרִית טוֹבָה וְנִצְחִית
אֲכֵן זֶה מְצוּי כָּבֵד בְּמַגְלוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת
מַגְלוֹת אַבְרָהָם וּמֹשֶׁה"

(סורת אלאעלא [סורת העליון], 10-1, 14-19)

שירה סינית קלסית

שישה שירים מתקופת שושלת טאנג (518-907 לספירה)
וואנג יי — 699-759 לספירה

לזרוח באור יקרות בתוך גְּבִיעֵי הזהוב

שישה שירים מתקופת שושלת טאנג

מסינית: חן היינברך

שושלת טאנג היא שושלת קיסרית סינית, ששלטה בסין במשך 289 שנים, משנת 618 ועד שנת 907 לספירה. השושלת נוסדה על ידי משפחת לי, אשר צברה כוח במהלך שושלת סווי שקדמה לה. בתקופת השושלת שלטו 21 קיסרים. רצף שלטונה של השושלת נקטע למשך 15 שנה על ידי הקיסרית וו דזה טיאן, אשר הקימה שושלת משלה, בשם שושלת ג'ואו, אך השלטון נלקח ממנה והושב למשפחת לי.

תקופת שלטונה הראשונה של השושלת, עד לשנת 755 ותחילת מרד אן לושאן שסימן את תחילת הידרדרות השושלת, נחשבת לתקופת שגשוג תרבותי וכלכלי. בשיאה, שטח השושלת חלש על חלקים ממרכז אסיה ומדרום מזרח אסיה, וגודל האוכלוסייה של השושלת עמד על כ־80 מיליון איש. בירתה המערבית של שושלת טאנג הייתה צ'אנג־אן (ש'יאן של היום), שהייתה העיר המאוכלסת ביותר בעולם באותה התקופה. צ'אנג אן הייתה עיר בירה קוסמופוליטית והיוותה נקודה חשובה בדרך המשי. הבירה המזרחית הייתה העיר לואו יאנג, המוזכרת בכמה מהשירים.

השושלת מיסדה את השירות הציבורי שהקבלה אליו התבססה על מבחנים מקיפים, ותחת שלטונה התפתחו מאוד הדפוס, החקלאות, האמנות והמסחר. בנוסף לכך, במהלך תקופה זו הבודיזם התפשט והתמסד יחד עם דתות נוספות. תקופת שושלת טאנג נחשבת לתור הזהב של השירה הסינית, ובאוסף שירת טאנג השלם נכללים כחמישים אלף שירים מאת 2,200 משוררים ומשוררות.

סונג ג'ה וון, 660-712 לספירה, משורר ופקיד מתקופת טאנג המוקדמת, שפעל בזמן תקופת שלטונה של הקיסרית וו דזה טיאן. הוא נחשב לאחד מהמשוררים שתרמו לפיתוח סגנונות שירה חדשים, אשר הפכו אחר כך למאפיינים הבולטים ביותר של שירת טאנג. ואנג צ'אנג לינג, 698-765 לספירה, משורר משיא תקופת טאנג, ופקיד בעל משרות בכירות בשירות הפקידותי של השושלת. הוא נולד למשפחה ממעמד נמוך באזור טאי יואן שבצפון סין. לאחר שעבר את הבחינות הקיסריות הוא עבד במשרות בשלטון המרכזי והן בפרובינציות. הוא מת בדרך חזרה לביתו שבצפון במהלך מרד אן לושאן. שירתו נודעת בעיקר בזכות תיאורי קרבות, תיאורי אזורי הסֶפֶר בדרום מערב סין ושירי הלל ללוחמים.

נכתב בליל חורף כמתנה לסיימה צ'אנג ג'ן

בְּנֶהָר יֵשׁ קָרָת, וּבֶהָר יֵשׁ שְׁלֵג.
הַדִּלְת חֲסוּמָה, וְהֵהֱלַךְ נְעֵלָם.
לְבָדִי אֲנִי יוֹשֵׁב בְּמַרְכּוּז הַהָר, בֵּין אֶרֶן וְיָרֵחַ.
אֶהוּבִי, הָאִישׁ הַיָּפֶה, לַפְעָמִים זֶה יוֹתֵר מְדִי וּלְפְעָמִים מְעַט מְדִי.
הַיָּרֵחַ בּוֹהֵק וּמִשְׁתַּקֵּף בְּהִיר בְּתוֹךְ הַבְּרֻכָה,
הָאֶרֶן יָרֵק וּמִלִּיל בְּמַרְחָק בְּרוּחַ הָעֶזֶה.
עַל הַרְגֵשׁ הַזֶּה אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר לְסִתָּם אֲנָשִׁים,
כְּשֵׁאתָה אוֹהֵב אֶתָּה לֹא רוֹאֵה שְׁלִצְעַר אֵין קִץ.

ג'אנג יואה**

פרידה מ'אנג ג'אנג טינג

בְּלוֹאוּ יֶאֱנַג גְּרָנוּ בְּאוֹתָהּ הַסְמָטָה. בְּבַקֵּר הַיִּיתִי בָּא עֲצֵל לְחַפֵּשׂ אוֹתָךְ.
בְּיַחַד, כִּכָּה סִתָּם, הַיִּינוּ הוֹלְכִים לְטִיֵּל בְּנֶהָרוֹת וּבְאֲגָמִים.
אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים מְלוֹת פְּרִידָה אֲרֻכּוֹת וְעֲצוּבוֹת.
עֲנֵן בְּהִיר מְסַמָּא אֶת עֵינֵינוּ, הַיָּרֵחַ בֵּינָם מִתְנַוֵּד כְּסִירָה בְּדַרְכָּה.
לְאֵהֵב בְּלִי אֶפְשָׁרוֹת לְהַתְרָאוֹת – זֶה גוֹרֵם לִי לְהֵאֲנַח וּלְהִרְהֵר בְּשָׁנִים הַמִּתְנַדְפּוֹת
כְּנִיחוּחַ עֵז.

* סונג ג'ה וון, 660-712 לספירה, הוא משורר ופקיד מתקופת טאנג המוקדמת. אף שפעל בתקופת שלטונה של הקיסרית וו דוה טיאן, הוא נחשב לאחד המשוררים שתרמו לפיתוח סיגנונות שירה חדשים, שהפכו אחר כך למאפיינים הבולטים ביותר של שירת טאנג.

** ג'אנג יואה, 633-730 לספירה, פקיד בכיר ומשורר מתקופת שושלת טאנג המוקדמת. הוא היה יועץ לשני קיסרים בתקופת טאנג וכן לקיסרית וו דוה טיאן. נוסף על כך הוא היה משורר מוערך שנחשב לאחד משני המשוררים הגדולים של תקופת קאיי'ואן (713-741).

שני שירי פרידה משין ג'יאן במגדל ההיבסקוס

1.

גשם החרף חובר לנהר, בלילה נכנס למדינת וו.
עם אור הבקר נפרד מחבר ונשאר בודד בהר צ'ו.
אם בלואו יאנג ישאלו עלי חברים וקרובים, תשיב:
לבי כפסת קרח בקנקן ג'ייד.

2.

מדרום לחומת דאן יאנג, הים קודר בסתיו.
מצפון לחומת דאן יאנג, העננים סמיכים במדינת צ'ו.
במגדל הגבוה אני נפרד ממך, ואיני יכול להנות משתייה לשכרה.
בודד, מי הנהר קרירים ולבי כמאור הירח.

יו שואן ג'י**

שיר תואם לשירו של לי יינג "חוזר מדיג ביום קיץ"

אף על פי שאנו גרים באותה הסמטה, לא נפגשו דרכינו אף לא פעם אחת השנה.
די במלותיה הצלולות לשכנע את חברתך הותיקה לקטף ענף חדש של קציעה ריחנית.
טבע הדאו עולה על זה של הקרח והשלג, לב ההבנה מלגלג על משי וקטיפה.
עקבותי נוסקות למעלות שחקים, שם אין שבילים החוצים גלי ערפלים.

* ואנג צ'אנג לינג, 698-765, משורר מרכזי בשיא תקופת טאנג ופקיד בעל משרות בכירות בשירות הפקידותי של השושלת. הוא נולד למשפחה ממעמד נמוך באזור טאי יואן שבצפון סין. לאחר שעבר את הבחינות הקיסריות הוא עבד במשרות בשלטון המרכזי והן בפרובינציות. הוא מת בדרך חזרה לביתו שבצפון במהלך מרד אן לושאן. שירתו נודעת בעיקר בזכות תיאורי קרבות, תיאור אזורי הספר בדרום מערב סין ושירי הלל ללוחמים.

** יו שואן ג'י, 840-868. משוררת קורטיזנה מתקופת שושלת טאנג המאוחרת. מעט מאוד ידוע על חייה הקצרים. היא נולדה וגדלה בבירה צ'אנג אן ונישאה בגיל צעיר כאישה שנייה לפקיד מלומד. לאחר שלוש שנים גורשה בידי אשתו הראשית והפכה לקורטיזנה ובת לוויה של כמה משוררים מוכרים מהתקופה. היא הפכה לנוזירה ושירתה הושפעה מהדת הדאואיסטית. הוצאה להורג בגיל 28 לאחר שהואשמה ברצח המשרתת שלה.

אוחז בגביע השיכר ושואל את הירח

בְּשָׁמַיִם הַבְּהִירִים יֵשׁ יָרַח.
 אֲנִי עוֹצֵר וּמְרִים אֶת גְּבִיעַ הַשֶּׁכֶר שְׁלִי וְשׂוֹאֵל,
 כִּמָּה זְמַן אֶתָּה כָּבֵר שָׁם?
 אֲנָשִׁים רוֹדְפִים אַחַר אוֹרֶךְ אָבֶל לֹא יְכוּלִים לְהַשִּׁיגוֹ,
 אַךְ בְּכָל זֹאת, יֵשׁ בֵּינֵינוּ יְחֻסִים הֶדְדִּים.
 זֶהְרֶךְ כְּמֵרָאָה מְשַׁקֶּפֶת הַפּוֹנָה לְמַגְדֵּל הַשְּׂנִי,
 דַּק יִרְקַק נִמְחָה עַד תֵּם, וְנִגָּה בְּהִיר אֲזוּ נוֹבֵעַ.
 רַק בְּשַׁעַת לַיִל אֶתָּה נִגְלָה, מִמַּעַל לַיָּם מְגִיעַ,
 עִם בִּקְרֵי אֵיךְ אֲדַע, אִם נַעֲלַמְתָּ בֵּין עֲנָנִים?
 הָאֲרֻנְבַת הַלְּבָנָה כּוֹתֶשֶׁת צְמִחֵי מְרַפָּא מְסַתֵּוּ וְעַד אָבִיב,
 צ'אֲנִי אֶה מֵתְגוֹרְרֵת לְבִדְדָה, מִי יִהְיֶה לָּהּ לְשִׁכְנָן?
 אֲנָשִׁי הָעֵת הַזֹּאת לֹא רָאוּ אֶת הַיָּרַח שֶׁל יְמֵי קֶדֶם,
 אָבֶל הַיָּרַח שֶׁל הַיּוֹם הָאֵיר עַל אֲנָשִׁי קֶדֶם.
 אֲנָשִׁי קֶדֶם וְאֲנָשִׁי הָעֵת הַזֹּאת הֵם כְּמִים זֹרְמִים,
 כָּלֵם מֵתְבוֹנְנִים בְּאוֹר הַיָּרַח בְּאוֹתָהּ הַצּוֹרָה.
 אֲנִי רַק מְקוּנָה שְׁבוּזְמָן שְׂאֲשִׁיר וְאֲשַׁתָּה,
 תֵּאָרִיךְ לְזֶרֶחַ בְּאוֹר יְקָרוֹת בְּתוֹךְ גְּבִיעֵי הַזֶּהָב.

* לי באי, 701-762, משורר מתקופת השיא של שושלת טאנג, הנחשב לאחד המשוררים הידועים ביותר בתולדות השירה הסינית. נולד למשפחת סוחרים באזור נידח בצפון מערב סין וגדל בסצ'ואן. רוב חייו היה נווד, אך זכה למשרה קיסרית לתקופה קצרה, ולחסדי הקיסר שו'אן דזונג. בעקבות סכסוכים בחצר הקיסרית הוא סולק מתפקידו. לאחר מכן הסתבך פוליטית במרד אן לישאן ב-755 ובעקבות זאת הוגלה, ומת זמן קצר לאחר מכן. הוא הושפע רבות מהדת הדאואיסטית ואף היה לתלמיד של אחד הזרמים שהתפתחו בתקופתו. שירתו מאופיינת בספונטניות, הומור ומרד במוסכמות.

רגע של צבע ירוק כברקת

תשעה שירים

מסינית: עינת מרבר־בר

וואנג וויי הוא אחד מהמשוררים הידועים ביותר מתקופת שושלת טאנג (618-907) הנחשבת לתור הזהב של השירה הסינית. וואנג וויי (שמו הפרטי וויי ושם משפחתו וואנג — הסינים נוהגים להקדים את שם המשפחה לשם הפרטי) נולד כנראה בשנת 699 למשפחה אריסטוקרטית בשאן־סי, ונפטר בסביבות גיל 60. כבר מגיל צעיר הצטיין בכשרון כתיבת השירה שלו ובנגינתו בכלי מיתר הנקרא פִּיפֶה. בגיל 20 בערך הוא עבר בהצטיינות את הבחינות הקיסריות לעבודה בשירות המדינה. עבודה כפקיד ממשל הייתה משאת נפש בסין העתיקה, וכדי לקבל משרה היה על המועמדים לעמוד בבחינות תובעניות שבדקו את ידיעותיהם ואת יכולות הכתיבה שלהם בהיסטוריה, פילוסופיה ושירה. במסגרת עבודתו כפקיד ממשל ידע וואנג וויי עליות ומורדות, שרד תהפוכות פוליטיות, והוצב במקומות שונים בסין — מעיר הבירה (באותה תקופה — צ'אנג־אן) ועד החזית בגבול הצפון־מערבי. היו שנים שבחר להתבודד באחוזתו שבלאן־טיאן ולכתוב שירה. אסופת שירים מפורסמת שכתב נקראת "שירי נהר הגלגל" או "שירי לאן־טיאן". בשירים קצרים אלה, בני ארבע שורות כל אחד, מתאר וואנג וויי עשרים מקומות שונים באחוזתו. ארבעת השירים הראשונים במבחר קטן זה לקוחים מ"שירי נהר הגלגל".*

וואנג וויי הצטיין בשירים המתארים רגע בטבע. נוכחות בני האדם בהם מועטה או לא קיימת. הוא למד צ'אן־בודהיזם (זרם של הבודהיזם שהתפתח בסין, נודע יותר במערב בגלגולו היפני בשם זן־בודהיזם) במשך כעשר שנים, וניתן לראות את השפעת הלך הרוח הבודהיסטי על שירתו.

מלבד היותו משורר ומוזיקאי, היה וואנג וויי גם צייר פורץ דרך בזמנו. הוא התמחה בציורי נוף, ובניגוד לבני־זמנו שציירו בצבעים, הוא צייר בעיקר בדיו שחורה. "האסכולה הדרומית" של ציורי נוף בסין נוצרה בהשפעתו, והיא מאופיינת בשילוב של משיחות מכחול חזקות לצד מריחות דיו בהירות. ציוריו המקוריים לא שרדו, אך שרדו העתקים המיוחסים לו, תיאורים של ציוריו, ויצירות של ציירים שהושפעו ממנו. משורר ידוע בשם סו דונג־פו שחי כ־300 שנים אחרי וואנג וויי, אמר על אמנותו של וואנג וויי שיש ציור בשיריו, ושירה בציוריו.

עמ"ב

* תרגומים נוספים לכמה ממרובעייו של וואנג וויי ראו אור בתרגומו של דן דאור בגיליון 4 של "הו!", ספטמבר 2006.

מתחם המגנוליה

רכס חווא־דוזה

הרי הסתיו עוצרים את האור הנותר,
צפור רודפת אחר חברתה.
רגע של צבע ירק כבֶּרֶקת,
אין מקום לערפלי השקיעה.

במעוף שאין לו קץ עוזבות הצפירים.
סתיו צובע שוב את שרשרת ההרים.
במעלה ובמורד רכס חווא־דוזה,
היכן סופו של העצב הזה?

סוכה על גדת האגם

פרידה לשלום

בסירה הקלה מקבל פני אורח,
שט רגוע ננוח על פני האגם.
בחלון הסכה שותים גביע יין,
צמחי לוטוס סביבנו במלא פריחתם.

נפרדנו לשלום בלב ההרים,
בשקיעה הגפתי את שער ביתי.
באביב הבא, כשהעשב יוריק,
התשוב לקאן חברי?

ביתן ביער החזרן

יושב לבדי בשלֹת יער החזרן,
פורט על הצ'ין* ושורק מכל לבי.
עמק היער, אין יודעים שאני כאן,
ירח בהיר עולה לזרחה אתי.

* צ'ין – כלי נגינה סיני עתיק בעל שבעה מיתרים.

פרידה מיואן־אַר שנשלח לאן־שי

גֶּשֶׁם הַבֶּקֶר בְּוַי־צַ'נֶּג מְלַחֵלַח אֶת הָאֲבֵק הַדֶּק.
עֲרֵבוֹת בּוֹכִיּוֹת בְּיָרֵק רַעֲנָן נִצְבוֹת לְצַד הַפְּנֵדֶק.
אֲנֵא חֵבֵר יָקָר, רוֹקֵן עוֹד כּוֹס שְׁכָר,
מִמְעַרֵב לְמַעֲבֵר יֵאָנֵג לֹא תִפְגַּשׁ חֵבְרִי־עֵבֵר.

תשובה לסגן־המושל ג'אנג

בְּעֵרֵב יָמֵי כָּל חִפְצֵי הוּא שְׁלוֹה,
אֵינִי מְטַרֵד עוֹד מְעַנִּינִי דִיּוֹמָא.
מְטַפֵּל בְּעֲצָמַי מִבְּלִי לְתַכְנֵן לְעֵתִיד,
רִיק מִיִּדְעָה חוֹזֵר לִיעֵר הַיִּשָּׁן.
רוּחַ הָאֲרָנִים נוֹשֶׁבֶת, אֲנִי מִתִּיר אֶת אֲבִנְטִי.
יָרַח הָהָר מֵאִיר, אֲנִי פּוֹרֵט עַל הַצִּיָּן.
אֲדוֹנִי שׁוֹאֵל עַל עֵקְרוֹנוֹת הַכְּשָׁלוֹן וְהַהֲצִלָּה,
שִׁירַת הַדִּיגִים חוֹדְרַת לְעַמְּקַת הַגְּדָה.

פרידה לשלום

אתה יורד מסוסה, אני מציע כוס יין,
שואל אותך לאן אתה ממשיך מכאן.
אתה אומר שאינך שבע רצון מעצמך
ושתחזר להתבודד בהר ג'ונג'נאן.
איני שואל עוד דבר כשאתה עוזב.
עננים לבנים מתמשכים עד אין קץ.

הגעת מכפר הולדתי*

אדוני, הגעת מכפר הולדתי,
ודאי בקיא אתה במתרחש בכפר.
שזיף-חרף צמח מול חלון מגלף,
ביום עזובה, ההנצו פרחיו?

* במקור אין לשיר זה שם משלו, הוא השני מתוך שלושת השירים שנקראים יחדיו "שירים שונים".

אנגליה, המאות ה־16-19

המלכה אליזבת הראשונה — 1533-1603

ג'ון דאן — 1572-1631

ג'ון מילטון — 1608-1674

ויליאם בלייק — 1757-1827

ויליאם וורדסוורת — 1770-1850

כריסטינה רוזטי — 1830-1894

ג'רארד מנלי הופקינס — 1844-1889

אני כְּפוּיָה לִשְׁנוֹא אֵבֶל אוֹהֶבֶת

שני שירים

מאנגלית: צור ארליך

העידן האליזבתני, תקופת מלכותה של אליזבת הראשונה במחצית השנייה של המאה ה־16, נחשב לשיא הרנסנס באנגליה מבחינה תרבותית וגם מבחינה מדינית וחברתית. בין משורריו הזכורים – כריסטופר מארלו, אדמונד ספנסר, ועל כולם כמובן ויליאם שקספיר. אך גם מי שנתנה לעידן הזה את חסותה ואת שמה – המלכה – נמנתה עם אמניו. אפשר תמיד לחשוך שכדרך כמה שליטים סמכותניים לפניו ואחריה ייחסה המלכה לעצמה מה שכתבו במקומה יוצרי־צללים. אולם שפע התיעוד שנותר לנו מימיה מלמד כי קרוב לוודאי שיצירותיה הן מעשה ידיה; כישוריה וידיעותיה ותחומי עניינה ודאי מעידים כי הדבר אפשרי. "המלכה אליזבת הייתה הדמות הבולטת בחיי התרבות בתקופה הקרויה על שמה; מקור השראה ונושא לאין ספור שירים ויצירות אמנות", מספרת אנתולוגיית נורטון לספרות אנגלית. על עטיפת הכרך בן 2,586 העמודים הגדושים של האנתולוגיה המוקדש לתקופה שמימי הביניים עד המאה ה־18 מופיעה, ולא סתם אפוא, תמונתה של אליזבת. "היא הייתה אישה משכילה מאוד שנהנתה להפגין את ידיעותיה בלשונות הקלאסיות ובספרות הקלאסית", פרי לימודיה אצל כמה מגדולי ההומניסטים של זמנה. בין כתביה תרגומים פיוטיים לתהילים, לפטרארקה, לסנקה ולהורטיוס, תרגומי פרודה קלאסית, "ושירים מקוריים אחדים. השירים שידוע שהם פרי עטה עוסקים באירועים ממשיים בחייה". כאן מוצע בפניכם תרגום עברי לשניים מהם.

"בצל צרי עתיד", כנראה משנת 1568, עוסק בחששותיה של המלכה הצעירה מפני דודניתה מרי סטיוארט, מלכת סקוטלנד הקתולית, אשר גורשה באותה שנה מארץ־מלכותה בידי מורדים פרוטסטנטיים ושמה פניה לאנגליה מולדתה. אליזבת האנגליקנית חששה מפני כוונותיהם של גורמים קתוליים להמליך את מרי על אנגליה. היא כלאה את הדודנית האורחת, וכעבור 19 שנה גם מצאה תואנה לערוף את ראשה – כפי שהיא מאיימת כבר בסוף השיר שלפנינו. זאת, לאחר שהיא מתארת בשלל אופנים אחרים, מתקבלים קצת יותר על הלב, את הסוף הטוב הצפוי לנצח. השיר כתוב בצמד־ישורות חוזרים, ובכל צמד השורה השנייה ארוכה בצמד־הברות מהראשונה. תרגומי שומר על משקל זה במדויק, וכדי להבליט את דרך ניגונו הוא מוצג בחלוקת כל שורה במקור לשתיים.

"על לכתו של מר" הוא שיר מאוחר יותר, מסביבות שנת 1582. שיר עתיר פרדוקסים זה מדבר על אהבה נכזבת, על סיכוי שנגדע. המלכה חושפת בו את הפער בין הפנים הכמוס לחזות הגלויה: בין האהבה שעוד מכלה את נפשה לבין התנהגותה כלפי חוץ המזדהה עם

רוע הגזרה ושונאת את האיש. היא מייחלת שההתרוצצות הזאת תתחלף ברגש מתון יותר, או בהכרעה. על פי הערות המופיעות בשני כתבי יד של השיר, האהוב המדובר הוא הדוכס הצרפתי מאנז'ו. התקיים משא ומתן לנישואי המלכה אתו, אך הוא נפסק. מכתב יד שלישי עולה כי המלכה מדברת דווקא על הרוזן מאסקס – שהנהיג לאחר שנים מרד כושל ונידון למוות. גם שיר זה, ששורותיו קצרות והדוקות, מוגש בתרגום הנאמן למבנהו המדויק. בשני השירים ימצא הקורא, בתרגום כבמקור, מעגליות: הסיום חוזר אל ההתחלה, ובפרט אל החרוז הפותח ואל מילות המפתח שבפתיחה, אך הפעם במשמעות הפוכה או משלימה. האמצעים הפיגורטיביים, קרי הדימויים והמטפורות, אינם מקוריים במיוחד, אך המשוררת (ובעקבותיה המתרגם) פיצתה על קוצר־דמיון זה ברטוריקת שנייה חדה וסימטרית ובעיקר במשחקים צפופים של מצלול ולשון נופל על לשון.

צ"א

בְּצֵל צָרִי עֵתִיד

עֵינַיִם סִחַרְחָרוֹת
שָׁרְהַב מְעוֹר
עוֹד יִפְקָחוּ בְּאוֹר מְבֹהֵיר
שֶׁעַל שְׁקָרִים גּוֹבֵר.

רִיבַת הַמְרִיבָה
שֶׁדָּבַב לְרֵב תִּזְרַע
לֹא תִבְרָא מְלָכוֹת עֵבֶר
שֶׁהַשְּׁלוֹם נִזְרָה.

כִּי קָסַם מְרִי אֶן,
וְחִטָּאֵת – קָלוֹן,
וּמְגַרְשֵׁת נְכַרְיָה
כָּאֵן לֹא תִמְצָא מְלוֹן.

חֲרָבִי הַחֲלוּדָה
תִּתְיֹז בְּשֵׁאלָתִי
כָּל רֹאשׁ שִׁיעֹכֵר אֶת
גִּילְתִּי שְׁלַעֲתִיד.

בְּצֵל צָרִי עֵתִיד
גּוֹלָה גִּילַת הוּי.
הַשְּׁכָל סַח לִי: פַּח יִקוּשׁ לָךְ,
אֵל נָא תִתְקַרְבֵּי.

כִּי הַכּוֹזֵב זוֹכֵה
וְהָאֲמוֹן מוֹנֵא;
לוֹ שְׁרָרָה תְּבוֹנָה, לֹא זֹאת
הִיְתָה כָּאֵן הַתְּמוֹנָה.

עוֹד בְּגִלְמֵת עֲנֵנֵת
מְזֻמּוֹת כְּרוֹכוֹת –
הֵן יִמְטְרוּ כְּחֶרֶטָה
בְּסֵב פְּנֵי הַרוֹחוֹת.

נְרֹאוֹת תְּקֵרַת תְּקֵנָה –
תִּהְיֶינָה מְרַתְּף מֵרִי;
כִּי עֲרַמְתָּן הִיא עֲקָרָה,
כְּפִי שֶׁתְּרָאוּ מְחָר.

על לכתו של מר

אורים פני, אבל אני באבל.
בלי לכוון, בלי בין כיצד ומה,
אני כפוייה לשנא אבל אוהבת.
פוטטת פנימה, אך נדמית דמומה.
קופאת – באש. אני וגם איני.
כי מעצמי צמח עצמי שני.

דאגתי צרורה אצלי כצל.
אברח – תרדף. תברח – וארדפנה.
באשר אלך תלך. עד לקצה.
דאגתו – עודפת; אהדפנה,
אך לא אדע איך מחזי יוסר
עד שאלך בדרך כל בשור.

לו יכבשני סוג אחר, עדין
ומתמוסס כמוני, של כסוף;
או סוג אכזר, ולפיכה אדיב,
אשר יתבע: לשקע או לצוף.
או לו אחיה בהמתקת ההבל;
או לו אמות לבלי היות אוהבת.

יצאתי לתור אחריו, אלי

ארבע סונטות-קודש

תרגום: שמעון זנדבנק

19 "סונטות-הקודש" (Holy Sonnets), שראו אור אחרי מות המשורר, רובן במהדורות 1633 ו-1635 של שיריו, הן בלי ספק שיא שירתו הדתית – להבדיל מזו החילונית/ארוטית – והן מתאפיינות בסערת הנפש וריבוי הקונפליקטים הממלאים אותן. תודעת החטא, אימת המוות (או ביטולו כביכול) והקריאה העצמית לחרטה והכאה על חטא מציינות גם את 4 הסונטות המתורגמות כאן. האחרונה בהן נכתבה בעקבות מות רעייתו (1617), שמתה בגיל 33 בלידת ילדם השנים-עשר.

הסונטות נכללות במבחר שירת דאן בתרגומי, שיראה אור השנה בהוצאת "הספריה החדשה לשירה". לא פעם ויתרתי כאן על חריזה לטובת השטף הדיבורי, המציין את סגנונו של דאן.

ש"ז

נפש שחורה שלי

הוא מיחל שיכלא לעד.
כן, אם תפי על חטא, מבטח לך חסד –
אך מי יחן חסדו לך מתחלה?
עטי שחורים של אבלות קדושה
או סמך בלשת כסמקות חטאך,
או רחצי בדם אדם של ישו
שנפש אדמה ילבין פלאים.

נפש שחורה שלי, זמנת לדין
מפי החלי, הוא שגריר המות.
את כצלן שבנכר בגד
ושוב אינו מעז לשוב הביטה;
או כגנב, שעד גור-דין-המות
פלל ליום צאתו מתא כלאו,
אך משעה שהוא נשלח להרג

אל רהב, המוות; אם קראוה אדיר –
 אינה אדיר, הו מות אמלל;
 אם נדמה כי חסלת אדם – הוא לא מת,
 וגם אותי להמית לא תוכל.
 שנה ומנוחה, שהן רק צלמיה,
 נעם שופעות, ומה גם אתה,
 ומיטב אנשינו יקדימו ללכת
 אתך – רגע גוף ותשועת הנשמה.
 עבד אתה לגורל, ליאוש,
 עם רעל וחלי אתה מתגורר,
 ופרג וקסם סמי הרדמה
 יעילים הם ממך – ומה תתיהר?
 אך שנה קלה – ונקיץ לצמיתות,
 ואתה, מר המות, אתה מות תמות.

מדוע הברואים עובדים אותנו?
 על מה נותנים לי יסודות עולם
 מחית חיים, והם זכים ממני,
 פשוטים, לוקים פחות ברקבון?
 על מה ישח ראשה, סוס נבער?
 מדוע תתחזו, שור וחזיר,
 לרפי-אונים, קטולי מגלב יחיד,
 במקום לטרף את כל מין האדם?
 חלש אני, אבוי, שפל מכם,
 הן לא חטאתם, אל ירח לבכם.
 אך השתאו לפלא רב מזה:
 את הברואים מכפיף הטבע לנו,
 אבל בוראם, פטור מטבע ומחטא,
 למעננו, ברואי-אויביו, גוע ומת.

מיום שזו שאהבתי...

מיום שזו שאהבתי שלמה את חובה
 לטבע, וחסד חיי וחיייה מת,
 ונפשה נחטפה באבה למרומים,
 רוחי על פתחי מרום מצותת.
 סגדתי לה, ומכאן יצאתי לתור
 אחריה, אלי, כפלגים ההולכים מעינה,
 ואף כי מצאתי אותה ותרוה צמאוני
 מזה צמא קדוש עודני.

אך למה אשחר אהבה עוד ועוד
 כשאתה מושיט אהבה לי תחתייה,
 ולא רק חרד פן אסב את מיטב אהבתי
 לעדת קדושים ושרפים ברקיעיה,
 אלא ברב עדנת קנאתך מתירא
 פן יבואו עולם ובשר ושטן ויכבוה.

גן העדן האבוד

שני פרקים

מאנגלית: מיכל זכריה

בשנת 1665, כאשר הסתתר בפרוורים מפני המגפה השחורה שפרצה בעירו לונדון, עיוור ומאוכזב מכשלון הפרלמנט ומחזרתה של אנגליה לשלטון מלוכני, חיבר ג'ון מילטון את האפוס "גן העדן האבוד" (Paradise Lost). האפוס מגולל את סיפור גירושם של אדם וחוה מגן העדן, הכרוך בקורותיו של גיבור היצירה: השטן. "גן העדן האבוד" כתוב כולו בחרוז לבן (כלומר, בשורות בעלות משקל קבוע – חמישיית יאמבים – אך ללא חריזה). הוא הופיע בדפוס לראשונה בשנת 1667, בהוצאה שהתמחתה דווקא בהפצת כתבים פוליטיים והדפיסה רבות מהמסות הפולמוסיות של מילטון עשרים שנים קודם לכן, בזמן מלחמת האזרחים האנגלית. המפורסמת שבהן היא "אראופגיטיקה", מסה נגד חוק רישוי הדפוס של 1643.

למרות עברו הרדיקלי של מילטון, "גן העדן האבוד" לא צונזר ואף נמכר היטב. מהדורה שנייה של היצירה ראתה אור בשנת 1674, והיא הגרסה הנקראת ביותר כיום וזו שעליה ביססתי את תרגומי. תעוזתו של מילטון להציץ אל גן העדן כדי "להצדיק דרכי אֵל לאדם" (ספר א', 26) הסעירה והבהילה את בני דורו, וביססה את השניות בדמותו – משורר ונביא, מהפכן שלא השתייך לשום כנסייה וקורא זהיר של כתבי התנ"ך והברית החדשה. "גן העדן האבוד" עשיר במחשבה על טבעה של האלוהות, על גורל ורצון חופשי, על הפוטנציאל הרוחני של האדם ועל הגופים השמימיים. אך הנושא השזור באפוס לכל אורכו הוא האובדן. השטן מאבד את מקומו בגן העדן השמימי לאחר הפיכה צבאית כושלת, ומאז הוא נתון להתחבטויות ולייסורים שהקסימו, מאוחר יותר, את משוררי התקופה הרומנטית. אדם וחוה מאבדים לא רק את מקומם בגן עדן שעלי אדמות, אלא גם את היכולת הקלה והטבעית לשהות זה עם זה. בפתיחת הספר השלישי של האפוס, מילטון מבכה גם את אובדנו האישי: אובדן הראייה ההדרגתי, שהותיר אותו עיוור לחלוטין בשנות הארבעים לחייו. יתר על כן, עיוורונו היה מושא ללעג מצד יריביו הפוליטיים. הקטעים המובאים בתרגום הם רגעים איקוניים של אובדן מתוך האפוס: בראשון, השטן מבכה את אוזלת ידו ואת אי יכולתו לחזור בתשובה ולזכות שוב במקומו בגן העדן, ובשני, אדם פוגש בחוה לאחר שאכלה מן הפרי האסור ומתמודד עם השאלה: "איכה אבדת?" (ט', 900).

"גן העדן האבוד" תורגם לעברית בשלמותו פעמיים. בפעם הראשונה על ידי יצחק סלקינסון (אותו סלקינסון שתרגם את "רומאו ויוליה" של שקספיר ל"רם ויעל", ואת "אותלו" ל"איתאל הכושי מוינעציא"), אשר תרגם את האפוס לעברית בשנת 1871 וקרא לו "ויגרש את האדם". התרגום השני הוא "גן העדן האבוד" של ראובן אבינעם משנת

1982. בנוסף, שמעון זנדבנק תרגם קטעים אחדים מתוך האפוס וכלל אותם בספרו "אנתולוגיה אנגלית" משנת 1972. עם זאת, יצירתו של מילטון אינה מוכרת כמעט לקוראי העברית, ושני תרגומיה המלאים אינם מצויים בחנויות הספרים. זאת למרות מרכזיותו של "גן העדן האבוד" בתרבות האנגלית, ולמרות השפעתו הרחבה על התרבות הפופולרית (מ"פרנקשטיין" של מרי שלי, שבו יציר-כפיו של פרנקשטיין מוצא כרך של האפוס וקורא בו, ועד לטרילוגיית "חומרי האפלים" של פיליפ פולמן, שכותרתה לקוחה מהשיר). מילטון, שהיה מהמלומדים שבסופרי השפה האנגלית, דווקא שלט בעברית: בקובץ השירים שפרסם בשנת 1645 הופיעו תרגומיו למזמורי התהלים קי"ד ("בצאת ישראל ממצרים") וקל"ו ("הודו לה' כי טוב"), שאותם תרגם לדבריו כשהיה בן חמש-עשרה בלבד.

*

בחורף האחרון, כחצי שנה אחרי שהתחלתי בתרגום "גן העדן האבוד", נסעתי לכנס שעסק ביצירתו של מילטון באוניברסיטת ברקלי. שיקגו, עיר מגורי, הייתה שקועה מתחת לשלג אחרי סערה עזה ששטפה את המערב התיכון של ארצות הברית, אך בקליפורניה השמש זרחה ונראה שסוף החורף קרב. אחת ההרצאות ששמעתי בכנס עסקה במקורות היהודיים שמהם שאב מילטון בכתיבת "גן העדן האבוד", או בהיעדרם. הדובר, מלומד צעיר בשם רפאל מגריק שהרשה לי לצטט את דבריו אך ביקש להדגיש את ראשוניות המחקר והשלב המוקדם שבו הוא מצוי, דיבר על נטייתם של מבקרי המאה העשרים לשייך למילטון מקורות מן המדרש ומהספרות הרבנית. לפעמים, לפי טענתו, נראה שייחוס המקורות היהודיים למילטון חורג מגדר הסביר. מדוע, אם כך, התעקשו מבקרים רבים כל כך ליצור דמות של מילטון "יהודי"? מגריק משער שייחוס מקורות יהודיים ליצירתו הנוצרית במובהק של מילטון היא חלק מפריקט פרשני המבקש לחלץ את מילטון משורות הספרות הנוצרית ולהפוך אותו לחלק מ"ספרות העולם". במקום לעבד את סיפור החטא הקדמון הנוצרי בשירתו, מילטון העולמי נתפש כמי שמתעל את סיפורן של מערכות אמוניות שונות: יהודיות ונוצריות. התיאוריה של מגריק דחקה בי לחשוב על משמעותו של תרגום מילטון לעברית היום. סלקינסון, שהיה הראשון לתרגם את "גן העדן האבוד" לעברית, היה יהודי מומר ומיסיונר פעיל. ואילו אני מבקשת להביא את מילטון הנוצרי אל הקאנון העברי לצד ויליאם שקספיר החילוני, שמחזותיו מתורגמים ונחגגים על הבמות בישראל! מלאכת התרגום ופרסומו יכולים להיראות כניסיון לנתק את מילטון מהמסורת הנוצרית ולהכניסו באתוס אוניברסלי שכל אחד יכול לקרוא בו. אבל האהבה שלי כלפי השיר הזר, שהייתה המניע הראשוני לפרויקט, מרמזת להסבר נוסף: קירוב "גן העדן האבוד" אל קוראי העברית הוא קירובה של המסורת הנוצרית כולה, על הגוונים הרגשיים הייחודיים לה. תחושת האובדן הנוצרית שונה מתחושת הגלות היהודית. ההגשה בעברית של סיפור בראשית דרך עיניו של מחבר נוצרי כמו מילטון כרוכה בהכרח בהגשה של הזר לצד המוכר – היא מאפשרת לנו להכיל תחושות ורגשות זרים, אבל בה בעת היא גם עלולה לגרום לתחושה של דיסאוריינטציה.

מ"ז

הו, לו קול האזהרה, אשר נביא
ההתגלות שמע זועק ברום,
עת הדרך, שבשנית הובס,
בזעם עט לנקם באנושות,
אוי ליושבי תבל! אלו עתה,
כשזמן היה, הורינו הוהרו
מפני ביאת הצר, אז נמלטו
אולי ממלכתו, שכן עתה
שטן, זועם ומשלהב, עט מטה,
מדיח האדם ומאשימו,
לנקם את אבדנו באדם התם
על מלחמתו ומנוסתו לשאול:
ללא חמדה בנריותו, אבל בעז,
רחוק ובלי מורא, גא בלי עלה,
מתחיל בנסיון, שעל סף לדה
מתהפך עתה, קודח בחזו,
וכמו מכשיר שטני נסוג אחר
על-גב עצמו; ספק וחיל מטים
מחשבותיו, ובקרבו אך זע
השאול שבתוכו, כי בו השאול
יביא, המכתרו סביב, משם
כמו מעצמו אף צעד לא ירחק
בשנוי מקום: עתה מצפון מעיר
יאוש רדום, מעיר את זכרונו
מה שהיה, עתה, יהיה אך רע;
סבלו ירע כרע מעשיו.
פעם אל עבר עדן, שלעיניו
נפרש נעים, רתק מבט עצב,
ופעם אל הרום ואל השמש,
אשר ישבה עתה במגדלה:
הופך, הופך החל באנחות.

הו אתה, עטור תהלה עלית,
חולש מממשלתך כמו אלהי
עולם חדש; מולו הכוכבים
חופים את ראשיהם; לך אקרא,
אך לא בקול אוהד, שמך אוסר,
הו שמש, עד כמה אשנא קרניך
המביאות אל זכרוני מנין
נפלתי, פעם רם מעל שמיך;
עד השליכתני מטה גאותי,
לוחם ברום במקלך אין דומה לו:
מדוע! הוא לא זכה לגמול כזה
ממני, אשר ברא כפי שהייתי,
באותו פאר, ובטובו לא
הוכיח איש; אף שרותו אינו קשה.
מה מועט היה מלשבחו,
גמול קל מקל, ולהכיר תודה
הולמת! אך טובו נמצא בי רע,
הביא רק לנבלה; מורם מעם,
בזתי לנתינות, חושב שפסע
מעל-כל יציבני, מיד יתיר
חבה האדיר של הודיה בלי קץ,
כבד מנשא, כל-עת חב ופורע;
שכחתי את שבכל-עת אקבל,
בלי דעת שרוח אסירת תודה
מתוך חבה נפרעת, באחת
מתרת וחבה; מה משאה?
הו לו עשני גורלו העז
מלאך נחות יותר, עומד הייתי
בגיל; יהב בלי רסן לא עורר
שאיפה. מדוע לא? שרף אחר
יכל היה לקום, ואותי הקט

לסחף עמו; אבל שרפים שוים
לא מטו, אלא עמדו בלי רעד, פנים
וחוץ, וחמושים מול כל פתוי.
הלך היו רצון חפשי וכח?
היו: מי לה או מה תאשים,
אהבת חנם אשר נתנה לכל?
ארורה אהבתו, איבה ואהבה
כאחת חולקות לי צער עולמים.
לא, ארור אתה, רצונה חפשי
בחר את שכעת הוא מבכה.
אמלל אני! אנה אמלט
מפני חרון עולם ויאוש עולם?
באשר אפנה השאול; עצמי השאול;
ובעמקי התהום, עמקי תהום
אשר אותי לבלע עוד נפערת
ולעמתה השאול דומה לעדן.
הו, אז ותר אם כן: הלא נותר
מקום לחרטה, מקום למחלה?
לא אלא בכניעה, מלה אותה
אוסרים עלי הבוז והבושה
מפני רוחות של מטה, שהדחתני
בהבטחות וברהב אחרים
מלהכנע, בשחץ כי אביס
את הכל-יכול. אוי לי, לו ידעו
מחיר עבודתו של רהב זה,
היסורים תחתם אאנק בסתר:

בעודם קוראים שבחי על כס השאול,
בשרביט ובעטרה מורם לגבה
ככל שאפל מטה, עליון רק
בכאב, האשר שמוצאת שאיפה.
אך לו לשוב יכלתי, ולהשיג
מקומי מקדם בחסדו, מתי
ישיב גבהי את גבה-לבי, אחזר
בי מפניעת השוא: שלוה תדחה
נדרי שעת כאב כקשים ובטלים.
כי שלום-אמת אף פעם לא יצמח
היכן שפצע איבה כה העמיק:
זה אך יוביל אותי שוב לסורי,
ולנפילה קשה יותר: אקנה
פוגה קלה במחיר מכאוב כפול.
זאת ידע מענישי; על כן ירחק
מתת שלום, כמוני מלבקשו:
משאבדה תקוה, ראה כיצד
תחתינו, הגולים, לענג-לכבו
ברא את האדם, ולו עולם זה.
אז הלאה התקוה, ועמה הלאה פחד,
הלאה החרטה: הטוב אבוד לי;
רע, אתה היה לי טוב; כך
מלכות נפרדת משר-הרום אחזיק
אמשל אולי ביותר ממחצית;
זאת חיש ידעו האדם והעולם.

הלא תמהת, אדם, שהשתהיתי?
 חסרת לי, הזמן ארך ללא
 נוכחותך, דוי אהבה שטרם
 חשתי, לא אחוש שנית, כי שוב
 לא אנסה מה שפזיזה, בקשתי,
 את כאב העדרך. אך משנה
 היא הסבה, ומפלאה לשמע:
 העץ אינו כמו שנאמר,
 בר סכנה, ולא לרע כמוס
 נתיב יפתח, כחו האלהי
 יפקח עיני אוכליו, עושם אלים;
 כזאת הוכח: נחש אחד פקח,
 שלא צנה כמונו, או לא ציית,
 אכל הפרי, ומאותה שעה,
 לא מת, כפי שאימנו אנו, אלא
 נחן בקול אדם ובכינתו,
 מפליא בטעונו, ובאשר אלי,
 גבר עלי בשכנועיו, אני
 טעמתי גם, וגם אני מצאתי
 השפעה דומה, הפרי פקח עיני
 הקהות, נפשי רחבה, לבי מלא,
 לאלהות צומחת; שעבורך
 ראשית אובה, ובלעדיך אשנא.
 כי אשר במחצתך הוא אשר לי,
 מאוס אם לא עמך, ואז נתעב.
 טעם גם אתה אם כך, ופור שוה
 יצרפנו, שוי אשר כשווי אהבה,
 אם לא תטעם, הבדל המעמד
 יפרידנו, כבר לא אוכל לדחות
 אלהותי, עת לא יתיר גורל.

כזאת ספרה חוה בארשת שחוק;
 אך בלחיה בער סמוק החלי.
 נגדה, אדם, מיד כששמע
 הסגתה הקטלנית, נדהם,
 חתום עמד ומאבן, צנת אימה
 זרמה בעורקיו, ומפרקיו חלשו;
 מיד רפה הזר שלה שזר
 נשמט, וכל ורדיו הקמלים השיר:
 אלם עמד, חור, עד שלבסוף
 ראשית פרץ את שתיקתו פנימה.

הו גנר-בריאה, טובה ואחרונה
 בעבודותיה, בריה בה התעלה
 כל שנוצר למראה או מחשבה,
 קדוש, שמימי, מיטיב, נעים, מתוק!
 איכה אבדת, איך בפעימה אבדת,
 כערת, שחת, ועתה הנך בתמות?
 או איך נכנעת, דוקא, כך להפר
 החרם החמור, ולחלל
 קדשת הפרי האסור! הונאתו
 של צר בלתי ידוע פתתך,
 אותי עמך חרבה, כי עמדך
 אחת תהא החלטתי למות;
 איך בלעדיך אחיה, איך אותך
 על שיחתך צרופת האהבה
 לחיות בודד ביערות הפרא?
 גם כי תקום חוה נוספת, ואני
 עוד צלע אספק, הן אבדנך
 לעד לא מלבי; לא לא, אחוש
 הטבע בי מושג: בשר בשרי,
 עצם מעצמי את, ומדרךך
 דרכי לא תפרד, באשר או צער.

אחרי דבריו, כמו מחרדתו
גחם, ומקץ טרדת השרעפים
נכנע לשנדמה כי לא יתקן,
שלו רוח כף הוא לחנה השיב.

הרהבת עשות, חנה הנועזה,
וסכנה עוררת, בההינה
היתה זו חמדנות אף להביט
בפרי הקדוש, קדוש להתנור,
ויותר, לטעם את שלמגע החרם.
אך את הנעשה מי שוב ישיב?
לא יה הכל יכול, ולא גורל,
אך שמא לא תמותי, העבדה
אבדה מחמרתה, כי הנחש
ראשון טעם כבר את הפרי, ראשון
לפרי חול הפכו, לפני מעשנו;
הפרי בו לא נמצא קטלן, הוא חי,
חי, לדבריה, וחי כמו אדם
לעלא ולעלא, פתוי חזק
לשנינו, כי אם נטעם נשיג לבטח
התרוממות דומה, שלא תהא
אלא להיות אלים, או מלאכים.

גם לא אוכל לחשב שהבורא,
כאימו, לאמתה ישמיד
מיטב ברואיו, אשר כל-כף רומם,
ועל יצירי הפקיד, הן אם נפל,
עמנו יכשלו כי לנו הם,
תלויים נוצרו; כף יבטל אלה,
יסכל, יעשה, ישיב, עמל לשוא,
עלבון לאל, על אף שבכחו
לחזר על הבריאה, הן ימאן
אותנו למגר, שמא הצר
יאמר בנצחון; מט הוא מצב
יקירי-יה, מי ישמחו לעד, אותי
חרב, כעת – את האדם; והלאה?
משא לבו, לצר לא ינתן,
בכל זאת עמו קבעתי גורלי,
נחרץ לאבדון זהה, אם מות
ילנה, מות לי הוא כחיים;
כזאת היא העצמה בה חש לבי
את חב הטבע מושכני לשלי,
שלי שפך, כי מה שאת הוא לי;
לא ננתק, אנו בשר אחד,
באבדנה אבדתי אני.

אביב ימיכם מתבזבז במשחק

ארבעה שירי תום ושישה שירי ניסיון

מאנגלית: לארי וייסמן

ויליאם בלייק (1757-1827) היה משורר, צייר, מיסטיקן ואמן תחריטים אנגלי. לא זכה להצלחה בחייו, אך לימים הוכר כאחד המשוררים והציירים החשובים של התקופה הרומנטית. בלייק הקדים את זמנו בהשקפותיו הפוליטיות, השוללות כל שעבוד של אדם באשר הוא אדם, תמך בשוויון זכויות לנשים ולבני גזעים שונים, וטיפח תפיסה עצמאית ומורכבת ביחס לדת הנוצרית. הקובץ "שירי התום והניסיון" הוא מפסגות יצירתו הפואטית. מבחר מספר זה פורסם גם בגיליון ה־13 של הו! בתרגומו של רונן סוניס, וספר תרגומו לשירי בלייק, "שירי תום וניסיון ועוד שירים", ראה אור ב־2016.

ארבעה שירי תום

הקדמה

"את חלילך הטוב השלף;
שירה לי משמחתך!"
שרתי לו אותו שיר שוב,
ובאשר הוא בכה.

"שב פאן, שב נא, חלילן,
ספר לכלם לכתב."
ופתאם הוא נעלם;
בחרתי לי קנה לקטף,

ויצרתי עט כפרי,
והכתמתי פלג זך,
וכתבתי את שירי
שכל ילד בו ישמח.

חללתי לי שירי קנה,
חללתי בעמקי הבר,
וממרום העננה
ילד לי בצחוק אמר:

"חלל, חלל לי שיר על שזה!"
חללתי לו ברב שמחה.
"חלל, חלל לי שוב שיר זה."
חללתי לו, והוא בכה.

מנקה ארובות

הבן הקטן האובד

כְּשֶׁאָמְרִי מֵתָה הִיִּיתִי פְּעוּט
 וּבְקִשִּׁי יִכְלֶה לְשׁוֹנֵי לְהַגוֹת
 כְּשֶׁאָבָא מְכַר אוֹתִי "אָח! אָח! אָח! אָח!"
 מְנַקֵּה אַרְבּוֹת שְׂפָפִיחַ הוּא נָח.

"אָבָא, אָבָא, לָאֵן תִּמְהַר?
 אֵל תִּשְׁאִיר אוֹתִי לְבַד.
 דְּבַר, דְּבַר אֵל בְּנֵה הַקָּטָן,
 אִם לֹא – אֲנִי אֶבַד."

אֲמַרְתִּי לְטוֹם הַקָּטָן, כְּשֶׁבָכָה
 עַל גּוֹת הַזֶּהָב בְּרֹאשׁוֹ, שְׁגָלְחָה:
 "טוֹם, אֵל תְּבַכֶּה. מֵעַכְשָׁו לֹא יִצְלִיחַ
 אֶת לְבָן רֹאשְׁךָ לְלַכְלֶךְ עוֹד הַפִּיחַ."

הַלִּילָה הַחֲשִׁי, הָאֵב לֹא נִמְצָא,
 הַיֶּלֶד נִשְׁטַף בְּטַל;
 הַבְּצָה הַתְּמַשְׁכָּה, וְהַיֶּלֶד בָּכָה,
 וְהָאֵד נִסַּק אֶל־עַל.

וְכֶךָ הוּא נִרְגַע, וּבְלִיל אוֹתוֹ יוֹם,
 בְּעֵמֶק שְׁנֵתוֹ טוֹם חָלַם לוֹ חֵלוֹם:
 דִּיק, ג'ו, נָד וְג'ק, וְאֶלְפֵי מְנַקִּים
 שְׂכָבוּ נְעוּלִים בְּקִבְרִים עִמָּקִים.

שיר הצחוק

וּפְתָאֵם בָּא מִלְאָךְ עִם מִפְתַּח זוֹהַר,
 וּמִתוֹךְ הַקְּבָרִים אֶת כָּלֶם הוּא שְׁחָרַר –
 בְּשֻׁדָּה הֵם רְצִים, מְדַלְגִים, צוֹחֲקִים,
 רוֹחֲצִים בְּנֶהָר, וּבְאוֹר בּוֹהֲקִים.

כְּשֶׁתִּצְחַק חֲרֻשָּׁה יִרְקֶה בְּרוֹן
 וּמֵעֵין בְּצַחֲוֶק לִידָה יִזְרֵם
 וּכְשֶׁמוּל הַהַתּוּל הָאוֹיֵר יִצְחַק,
 וְיִצְחִיק הַקּוֹל אֶת הַתַּל הַיִּרְקָרֶק

שְׁקִיָּהֶם מְשֻׁלְכִים, עֲרָמִים וּלְכִנִּים,
 הֵם גּוֹלְשִׁים עַל רוּחוֹת וְתוֹפְסִים עֲנָנִים;
 "אִם תִּהְיֶה יֶלֶד טוֹב, טוֹם," אוֹמֵר הַמְּלָאָךְ,
 "כְּמוֹ אָבָא, הָאֵל אֶת לְבָבְךָ יִשְׁמַח."

כְּשֶׁלִּירֶק הַחַי יִצְחָקוּ שְׂדוֹת
 וְחֲגָב יִצְחַק בְּשִׂמְחָה הַזֹּאת
 כְּשֶׁמְרִי וְסוּיָן וְאֶמִּילִי
 פֶּה מְתוֹק פּוֹתַחוֹת בְּ"חָה, חָה, חֵי!"

וְכֶךָ טוֹם הַתְּעוֹרֵר, וּבַחֲשֶׁךְ הַשְׁכֵּמְנוּ,
 עִם שֶׁק וּמְבַרְשֵׁת הַחוּצָה זְרַמְנוּ.
 וּלְטוֹם הִיָּה חֵם בְּזִיחָה הַקְּרָה:
 אִם נִתְרַם אֶת חֲלֻקְנוּ, דְּבַר לֹא נִירָא.

כְּשֶׁבְצַל יִצְחָקוּ כָּל הַצִּפְרִים
 כְּשֶׁתּוֹת וְאֶגוּז בְּשִׁלְחָן סְדוּרִים
 בָּא לְחַיּוֹת וּלְשִׂמְחָה וּלְשִׁיר אֶתִּי
 אֶת הַשִּׁיר הַמְּתוֹק שֶׁל הַ"חָה, חָה, חֵי!"

הקדמה

לְקוֹל הַמְשׁוֹרֵר הָאֲזִינוּ,
שְׁעֵבֶר, הוּהוּ וְעֵתִיד רָאָה;
שְׁשַׁמְעוּ אֲזִנֵּי
אֶת אֱלֹהֵיו
פּוֹסֵעַ בֵּין עֲצֵי בְרִיאָה;

קוֹרֵא לְשׁוֹב מַחְטָא,
בוֹכָה בְטֹל בְּחֶשְׁכָה;
אֲשֶׁר יִשְׁלַט
בְּמִזְלוֹת,
יָשִׁיב אוֹר-נֶפֶל לְזִרְיָהּ!

"שׁוֹב, הוּ, שׁוֹב, עוֹלָם!
רְטֹב מְטֹל, מַעֲשֵׂב קוֹם!
הַלֵּילָה תָם,
וּבְקָר קָם –
עוֹלָה מְגוֹשׁ חֲמֹר רְדוֹם.

"אֶל-נָא תַעֲזֹב;
עַל מָה תִּפְנֶה גְבָהּ?
אֲדַמַּת כּוֹכֵב,
הַחוּף, גְּלִיו,
קִבְּלוּ אוֹתָהּ רַק עַד בּוֹא זִרְיָהּ."

הזבוב

זְבוּב קָטָן,
אֶת מִשְׁחַקְךָ
סִלְקֵה יָדַי
וְשִׁכַּחַהּ.

לֹא זְבוּב אֲנִי
כְּמוֹךָ גַּם?
הֲאֵינְ אֶתָּה
כְּמוֹתֵי אָדָם?

רוֹקֵד, שׁוֹתָה,
מִפִּיק שִׁירָה,
וְיָד סְתָמִית
כְּנִפֵי תִקְרַע.

אִם מַחְשָׁבָה
הִיא עוֹ, הִיּוֹת,
וְחִסָּר מַחְשָׁבָה
הִיא כְּלוֹת,

אֲזוּ זְבוּב כְּמוֹתֵי
הוּא בְר־מְזֹל.
לְרַגַע חַי,
עוֹד רַגַע ז'ל.

הילדה הקטנה אובדת

"לילה סר, זעוף –
מעל מדבר כסוף
תן סהר בשמים
בעצמי עינים."

כשלייקה דם שכה,
טורפי הערבה,
מעמק מערות,
עלו אותה לראות.

אריה רם-מעלה
צפה בבתולה,
ואז סביב הים
מעל אדמת הנס.

חתולי אימה
קפצו סביב מקומה,
והשחל רב-הגיל
את זה-ראשו השפיל,

ובלשונו עבר
על-פני חזה, צואר,
כשעיניו דומעות
אבני-אש אדמות.

הלביאה פשטה
את ארג שמלתה,
וערומה, דומם,
היא נשאה למאורתם.

לעתיד לבוא
נבואתי היא זו:
הארץ משנה
(עמק חקוק דינה)

תקום ותתאנה
אל חסד הבורא;
וישימון הריק
יהיה לגן מוריק.

בעולם דרום,
שבו מולך החם,
לייקה התמה
שוכבת רדומה.

אביבים שבעה
ללייקה הטובה.
הלכה למרחקים
עם שירת הצפרים.

"שנה טובה, עלי
אלי מן הצללים.
אמי בוכה? אבי?
אי, לייקה, תשכבי?"

"לבד בערבה
ילדתכם שכובה.
שנת-לייקה אין תצלח
אם בכי אמה נמשך?"

"אם לב אמה בוער,
גם לייקה תתעורר.
אם תישן אמה,
גם לייקה לא תדמע.

כְּשֶׁקוֹלוֹת יְלָדִים נִשְׁמָעִים בְּשָׂדֶה,
וּבִגְיָא לְחִישוֹת עוֹבְרוֹת,
זְכוֹרוֹת נְעוּרֵי שׁוֹב חַיִּים בְּתוֹכִי,
וּפְנֵי יְרָקוֹת וְחוֹרוֹת.

תִּרְתִּי בְּרַחוּבוֹת סְלוּלִים
שָׁם הִתְיַמְזוּ זוֹרֵם בְּתוֹאִי,
וְכָל הַפְּרָצוּפִים מוּלִי
נִשְׂאוּ חוֹתֵם חֶלְשָׁה וּדְוִי.

חֲזוֹנוֹ, יְלָדִי, כִּי הַשֶּׁמֶשׁ יֵרְדֶה,
וְעוֹלָיִם טְלָלִי עֵרְבִית;
אָבִיב יְמִיכֶם מִתְבַּזְּבֵז בְּמִשְׁחָק,
וְלִילוֹת חֶרְפְּכֶם בְּתֵרֵמִית.

בְּכָל אָדָם, בְּכָל גְּדוּף
בְּכָל קְרִיאַת תִּינּוֹק חוֹשֵׁשׁ,
בְּכָל דְּבוּר, בְּכָל סְרוּב
מִנְעוּל הַנֶּפֶשׁ מִקְרָקֶשׁ:

השושנה החולה

שׁוֹשְׁנָה, אֵת חוֹלָה!
תּוֹלַע לֹא-נִרְאָה,
שֶׁבֶסְחָף סוּפָה
וּבִאֶפֶל דּוֹאָה,

קְרִיאַת יְלָדֵי הָאֲרָבוֹת
כֹּל כְּנִסְיָה שְׁחוּרָה תִּלְבִּין,
וְאֶנְחוֹת חֵיל זָבוֹת
בְּדָם עַל כְּתֵל פְּלִטִין.

מְכַל, בְּרַחוּב חֲצוֹת אֶשְׁמַע
זוֹנָה צְנוּמָה יוֹרָה קְלָלוֹת
אֶל רֶךְ נוֹלֵד מִזִּיל דְּמָעָה,
וּמִטְמָאת עֲגֵלַת כְּלוּלוֹת.

בְּשָׁנֵי מִטְתֶּךָ,
מֵאֲשֶׁר, הִתְנַחַלִּי,
וְיִצְרוּ הַחֲשׂוֹךְ
אֵת חַיִּיךָ אוֹכֵל.

הילד אב הוא לאדם

שישה שירים

מאנגלית: ליאור שטרנברג

כמייצג מובהק של השירה הרומנטית האנגלית וכאחד ממעצביה המרכזיים, נטה גם ויליאם וורדסוורת' (1770-1850) לעבד את רעיונותיו האישיים והרוחניים באמצעות מגוון של תבניות פואטיות שכללו בין היתר אודות ושירים ארוכים, דוגמת "הפרלוד", השיר האוטוביוגרפי הגדול שכתב במשך כל חייו הבוגרים. אך וורדסוורת' היה גם אמן השיר הקצר, ובין היתר הביא את הסונטה עמוק אל תוך השירה הרומנטית, ואחריו הלכו בדרכו גם קיטס, שלי ולורד ביירון.

מבחר זה מציג שישה שירים קצרים, המדגימים היטב את האופן שבו מצא וורדסוורת', מראשית דרכו כמשורר, את השיר הקצר ככלי פואטי מרכזי. שלושת השירים הראשונים הם חלק מחטיבה שירית שזכתה לכינוי "שירי לוס", אף שוורדסוורת' לא כינה אתם כך, ואף לא ביקש לפרסם אותם כחטיבה הומוגנית בפני עצמה. על כל פנים הם חולקים כמה מאפיינים מרכזיים הקשורים בדיבור הישיר על המתח בין צמיחה וכליון, בין יופי ואבל, נעורים ומוות. המבקרים חלוקים לגבי השאלה אם לוס ששירים מייצגת דמות אמתית בחייו של המשורר, או שהיא בדיה המאפשרת לו למקד את השירים בנושאים אלה. אך זה לא באמת משנה כמובן, מפני שכוחם של השירים אינו נובע דווקא מזיהויה של הדמות הנשית החוזרת ומופיעה בהם, אלא מתוך האפקט הרגשי שמאפשרת ההתמקדות בה ובטבע הסובב אותה.

"זה ערב יפהפה" – הוא שיר שהנמענת שלו דווקא ידועה. זוהי קרולין, בתם של וורדסוורת' ושל אנט ואלון. כאן, להבדיל מאשר בשירים הקודמים שיש בהם משהו מן השיר העממי, אנו פוגשים את הצד הביוגרפי של השירה הרומנטית, כשהוא משתלב בתפיסת העולם הרוחנית האופיינית לה כל כך. שכן האירוע הספציפי של המפגש עם בתו שמחוץ לנישואין, מחדד עבור וורדסוורת' את הפער בין התודעה הבוגרת, הרואה את יופיו של הערב כסדרה של התרשמויות רוחניות נעלות, ובין התודעה הילדית של בתו הצעירה, שאולי אינה ממשיגה זאת כך, אך היא בעלת ערך משלה, הודות לתמימותה ולאופן שבו תמימות זו קושרת אותה לקדושה שבלב לבו של העולם.

ראיית הילדות כמייצגת של ראייה טבעית עמוקה היא אחד מעקרונותיה החשובים של השירה הרומנטית (אולי גם בהשפעת חשיבתו של ההוגה הצרפתי ז'אן ז'אק רוסו). גם בשיר הקצרצר "לבי נותר בי" – היא נוכח מאוד, שכן וורדסוורת' אינו נרתע מלהפגין נטיות ילדותיות ממש (התלהבות מקשת בשמים) ואף מגדיר זאת כערך בפני עצמו, כפי שניתן להבין מן המשפט המרכזי בשיר, שהפך למעין מוטו רומנטי, **"הילד אב**

הוא לאדם". היכולת להתפעל, לאבד עשתונות מול תמונת טבע יפה, הצורך הכמעט אובססיבי לעתים לתעד זמן ומקום אותנטיים, והאפשרות לעשות כל זאת בכלים פואטיים מדודים ביותר דוגמת הסונטה, נמצאים כולם גם ב"נכתב על פני גשר ווסטמינסטר" – עוד דוגמה קלאסית של התבוננות, שהמופתי והאלוהי מוכלים בה דרך השליטה המדויקת במדיום הספרותי.

ל"ש

מתוך "שירי לוסי"

(שלושת השירים הראשונים)

היא דרה בין שבילים שכוחים

היא דרה בין שבילים שכוחים
על גדת נהר הדאב,
לא חן קשרו לה, לא שבחים,
ומי אותה יאהב?

סגל בין אבנים וטחב,
נסתרת מן העין!
– יפיה כבהק של כוכב
יחיד במלא שמים.

בדד חיתה, ומי ידע
לעת נדם שירה –
אך לוסי בקברה עתה
ולוי אין כפרה.

תנומה נפשי חתמה

תנומה נפשי חתמה;
ולא פחדתי עוד.
היא נדמתה דבר מה
שזמן בו לא ישלט.

עתה תשתק, דמומה,
חוישיה כבר כבויים;
כרוכה בחוג האדמה,
עם אבן, עץ, סלעים.

רבות טיילתי בין זרים

רבות טיילתי בין זרים
הרחק במערב,
ולא ידעתי, אנגליה,
כמה אותך אהב.

חלף אותו חלום עגום!
ממך שוב לא אנדד.
אהבתי לך, כך נדמה,
גוברת עוד ועוד.

בין החרים, הרגשתי את
גיל התשוקה שלי;
ולוסי, נשמתי, טוטה
מול אח אנגלי.

בקרן גלה, לילך הסתיר
גנות בן שחקה,
לך השדה האחרון
שמבטה חקר.

זה ערב יפהפה

זה ערב יפהפה, חפשי, רוגע,
שעה טמירה, שקטה כנזירה
שמול קדשה נשימתה קצרה;
השמש בכל שלותו שוקע,
רך רקיעים ירחף על ים וחוף:
נעורה הישות האדירה
ותנועתה האינסופית תברא
קול העונה פרעם – ללא סוף.
את שאתי תלכי, בתי שלי,
גם אם אינך נוטה להרהורים
כבדי משקל, עודך שממית: בחיק
אבינו אברהם מונח ראשך;
בדביר בית המקדש תתפללי.
האל עמך, ואנו לו זרים.

נכתב על פני גשר ווסטמינסטר, 3.9.1802

אין נוף דומה על פני האדמה:
דל נפש יהיה ודאי האיש
שמוול פאר כזה יחלף אדיש:
העיר, שאַת הבקר כגלימה
תלבש, גלויה, יפה, דמומה,
ספינות, צריחים, תאטראות, שרועים
על פני שדות, פונים לרקיעים;
בורקים באד אור זך כנשימה.
על עמק, על גבעה או אבנים,
אור שחר שכזה עוד לא שרר;
שלוח כזו לא השתי זה שנים!
חפשי וקל מחליק כאן הנגר,
אלי, גם הבתים כמו ישנים;
שוקט כל זה הלב הנאדר!

לבי ניתר בי עת אראה

לבי נתר בי עת אראה
ברק קשת מעלי,
הן כה היה בראשיתי,
וכך עתה בבגרותי;
וכך בוקנתי יהיה,
או שאמות ודי!
הילד אב הוא לאדם;
הלואי ואת ימי עתה
תקשר יחדו דבקות פשוטה.

לבי כמו ציפור מצייצת בְּשִׁיר

ארבעה שירים

מאנגלית: עופרה עופר אורן

בנעוריה לקתה בריאותה של כריסטינה רוזטי (1830-1894), ולפיכך לא יכלה, וכנראה גם לא ממש רצתה, לעבוד כאומנת כמו אמה וכמו אחותה. היא העדיפה להישאר בבית לצד אביה שלא היה מסוגל עוד לעבוד כמורה לאיטלקית, שפת אמו, אחרי שהתעוור. גם אחיה, גבריאל דנטה רוזטי, לא תרם לפרנסת המשפחה, אלא המשיך בלימודי האמנות שלו. (לימים קנה שם עולמי כצייר. לפני כמה שנים נמכר ציור שלו, "פרוסרפינה", בסכום שיא של 5.2 מיליון דולר).

רוזטי טיפלה אם כן באביה, וכתבה שירים. את הראשון בהם – "ססיליה לא הלכה לגן / בלי הגלדיאטור שלה" – חיברה והקריאה לאמה עוד לפני שידעה לכתוב. עד שמלאו לה שמונה-עשרה כבר התאספו אצלה כחמישים שירים, שמשפחתה קיבצה לספר שפורסם בהוצאה פרטית. בני המשפחה קיוו אולי כי הצלתה של כריסטינה תגיע מהנישואים שהציע לה אחד החברים של אחיה, אף הוא צייר. הם התארסו אך נפרדו, כי הוא נעשה קתולי. לאחר זמן דחתה כריסטינה גבר נוסף שהציע לה נישואים, שוב – מנימוקים דתיים.

רוזטי הייתה ויקטוריאנית מאוד בכתיבתה, וכיום היא נחשבת אחת מבכירות המשוררות של התקופה. כך למשל הסוֹנֵטָה "תזכור", שאותה כתבה כשהייתה בת 19 (אך היא התפרסמה רק כעבור 13 שנה, בספר השירים הראשון שלה), קרובה אל פולחן המוות שהיה חביב על בני אותה תקופה. הוויקטוריאנים נהגו למשל להצטלם ליד מתייהם, ולפעמים אפילו הציבו אותם בתנחות כאילו הם עדיין חיים. גם הטבע המופיע רבות בשיריה אופייני לכתיבה הוויקטוריאנית. הם גדושים בציפורים, פרחים, חילופי העונות. הם מתרחשים בנופים הכפריים של אנגליה ומתארים את הדמויות החיות שם: נערה חולבת, פועל בחווה, ילדים משוטטים בשדות. אפשר להיווכח בכך בסוֹנֵטָה "המראה של ונוס", וגם בשיר "יום הולדת", שכתבה כעשור אחרי שאירוסיה בוטלו.

"יום הולדת" הוא לכאורה שיר אהבה, שחוגג את בואו של האהוב, ואת היופי, הטבעי והמלאכותי, המקיף את המשוררת: השתיל המושקה, העץ העמוס בפירות, הקשת בשמים, הכס המעוטור בכסף וזהב. עיון נוסף בשיר חושף לא מעט אלוזיות מקראיות שקיימות בו. למשל, הציפור המקננת על שתיל מושקה מעלה על הדעת פסוקים מספר ישעיהו: "הֲיִיתָ כְּגֵן רוֹה וְכַמוֹצָא מִיָּם אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִיָּמִיו", ומספר תהלים "וְהָיָה כְעֵץ שְׁתוּל עַל פְּלִי מִיָּם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ". המילה "קשת" מזכירה את סיפור נוח וסיום המבול. בבית השני יש אזכורים לבית המקדש: הכס – "בְּעֵת הַהֵיאָה יִקְרָאוּ לִירוּשָׁלַיִם כְּסֵא ה' וְנִקְווּ אֵלָיָה כָּל הַגּוֹיִם", הגילופים – שני עמודי הנחושת הניצבים בקדמת מקדש שלמה, יְכִין וּבְעֵז, המעוטרים

בפרחים־שושנים, בפירות־רימונים ובענפים־שבכים, וגם פסוקים משיר השירים: "אני
חבצלת השרון שושנת העמקים".

בשורה האחרונה של כל בית מביעה הדוברת שמחה על כך שבאה אליה אהבה. המילה
כפי שהיא מופיעה במשפט המקורי באנגלית My love is come to me יכולה להתפרש
כ"אהוב" או כ"אהבה". כאמור, בשנה שבה כתבה רוזטי את השיר כבר לא הייתה מאורסת
ומן הסתם לא ציפתה עוד להינשא. נראה כי האהבה שעליה כתבה לא הייתה קשורה לבן
אנוש – גבר או אישה.

עע"א

מנוחה

על עפֿעפֿיה נוחי, אִדְמָה,
חַתְמִי עֲכָשׁוּ אֶת מְתַק מִבְּטָה.
אֶחָזִי בָּהּ מִקְרֹב, כִּי לֹא נוֹתֵר
מִקּוֹם לְצַחֹק צוֹרֵם אוֹ לְעִגְמָה.
הִיא לֹא תִשָּׂאֵל דְּבָר וְלֹא תִשְׁמַע,
מִשְׁתַּקֵּת, הַמְחַסֵּר עוֹטָה אוֹתָהּ,
וְכָל מָה שֶׁהִכְאִיב מִלְדָּתָהּ.
שׁוֹקֵטֶת כְּמוֹ גֶן עֵדֶן הִיא עֵתָהּ,
אוֹחוֹזֶת בָּהּ, בְּרוּרָה – רַק אֶפְלָה,
וְדוֹמִיָּה יָפָה יוֹתֵר מִשִּׁיר,
כִּי גַם הַלְמוֹת לְבָהּ פְּסָקָה, חֲדָלָהּ,
מִנּוּחָתָהּ תִּמְשִׁיךְ עַד סוֹף הַנִּצְחָה,
בְּלִי הַתְחַלָּה אוֹ קֶץ וְכִשְׁתִּקִּיץ אֲזוֹ
הִיא לֹא תִדַּע שְׁזָמַן כֹּה רַב הַכְּבִיר.

תזכור

תִּזְכֹּר אוֹתִי אַחֲרֵי שְׁכַבְרֵי אֱלֹהִים,
כְּשֶׁאֲתַרְחֵק לְאַרְץ הַדְּמָמָה,
כְּשֶׁלֹּא תוּכַל לְתַת לִי יָד חֲמָה,
כְּשֶׁלֹּא אֶפְנֶה מִמֶּה, אֶךְ אֶמְלֶךְ.
כְּשֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹד יוֹם שִׁיתְמַלֵּא
בְּכָל הַהִבְטָחוֹת שֶׁלְךָ עַל מֵה
שֶׁעוֹד יִקְרָה, כִּי פַעַם תִּקְיָמֵן,
וְלֹא יִהְיֶה עוֹד זְמַן לְהַתְפַּלֵּל.
אֶךְ אִם תִּשְׁכַּח אוֹתִי לְעַת עֵתָהּ,
אֵל תִּתְיַסֵּר אִם יֵשׁ שְׁתִּזְכֹּר,
אִם מִשְׁהוּ מִמְּנֵי יוֹתֵר –
הִרְהוֹר שְׁלִי אֲשֶׁר בְּךָ יֵשׁוּב –
אוֹתִי אֲזוֹ שְׂכַח, חַיָּה, הָרִי מוּטָב,
שֶׁלֹּא תִזְכֹּר וְתִהְיֶה עֲצוּב.

ראיתי את אלת האהבה,
 עם חברותיה, מפוזות כאן,
 צוחקות, רחפה ללא משקל,
 מעל הקרקע, באויר רכה.
 ומרחק נשמע נהי דולפין:
 דולפין המיחל אל המלכה,
 שסביב ראשה יונים צחורים עפים,
 דואים ומשמיעים המיה רפה.
 כל זאת ראיתי באביב, אבל
 בהם הקיץ נעלמה בצעד קל,
 ואז בבוא הסתו היא שוב עברה,
 בשדות חטה חזיתי עת הלכה,
 וכל קוצר חדל ממלאכה,
 שמח, צחק, יחל, פן כך קרה.

לבי כמו צפור מציצת בלשיר
 אשר שתיל שמשקה משכן את קנה.
 לבי עץ תפוח עמוס מרב פרי
 שמכביד וכופף כל ענף.
 לבי הוא קלפה מנצנצת של קשת,
 אשר משכשכת בים של שלווה,
 לבי בי שמח יותר מכל אלה,
 כי באה אלי אהבה.
 השיאוני על כס שהוא משי ופוף
 ועטוף בסגל ואפר של סנאי,
 גם גלפו ועטרו ברמון ויונה,
 ובאלף עיני הטוס המאיר.
 קשטו בענב המכסף, המזהב,
 בעלים של שושן, ביפיה של פרוה,
 כי הגיע היום של הולדת חיי
 ובאה אלי אהבה.

רְאֵה אֶת בְּרִנְשֵׁי הָאֵשׁ יוֹשְׁבִים שָׁם בְּאוּוֹר

שמונה שירים

מאנגלית: עופרה עופר אורן

ג'רארד מנלי הופקינס נולד ב־1841 בסטרטפורד שבאסקס למשפחה אנגלית דתית, והיה הבכור בין תשעה ילדים. בגיל 19 החל ללמוד באוקספורד, שם הצטיין בלימודי יונית. באותה עת פגש את חברי "תנועת אוקספורד", שחשו זיקה אל הכנסייה הקתולית בתגובה לחומרנות הוויקטוריאנית. הופקינס תר אחרי יופי, שנקשר בתודעתו עם הדת. החיפוש השתקף בשירים שהחל לכתוב.

הוא התרחק מהכנסייה האנגליקנית של הוריו, וב־1866 המיר את דתו לקתוליות. אין ראיות כתובות לתהליך שעבר ולמאבקים הנפשיים שחווה מן הסתם, שכן רוב המכתבים שכתב באותן שנים נעלמו. אין ספק שהוריו נפגעו מדרכו החדשה. ידידו מאותה תקופה העיד שהופקינס התקשה לקרוא את המכתבים ששלחו לו והתייסר מהם.

חרף הקושי נקט הופקינס צעד הרה גורל: הוא עזב את אוקספורד והצטרף למסדר הישועי של הכנסייה הקתולית. ב־1877 הוסמך לכמורה. חברי המסדר הישועי מתמסרים לחיים נוקשים של סיגוף, צייתנות, עוני וטוהר. הם מנהלים רשת של בתי ספר מיסיונריים רבי השפעה ומטפחים אותם. חברי המסדר נתבעים לטוהר רוחני ולנאמנות מעל לכול. גם הופקינס התחייב לחיים של טוהר, דלות ונאמנות. הוא הקדיש את עצמו, בגוף ובנפש, למסדר, שקבע את אורחות חיי היומיום שלו וגם את תחומי העניין האינטלקטואלי שבהם הורשה לעסוק. בתקופת ההכשרה צונזרו המכתבים שכתב ואלה שקיבל, וכדי לקיים פעילות שלא נקבעה מראש נאלץ לבקש רשות. את כל אלה קיבל על עצמו מרצונו החופשי. הוא הושבע רק אחרי שנקבע כי ספקותיו התפוגגו. אכן, בהמשך חייו הביע לא פעם תחושות של אי־נחת בשל המגבלות שהוטלו עליו, אך ציית תמיד, ומעולם לא הטיל ספק קל שבקלים במחויבותו המוחלטת למסדר.

אחרי שהוסמך לכמורה נשלח הופקינס לפעול ככומר בקהילות שונות באנגליה ובסקוטלנד. הצדדים המעשיים של חיי הכמורה הטרידו אותו, והעליבות והכיעור של הערים שבהן פעל דיכאו אותו. את ליברפול כינה "עיר שאין בה מוזה", ובזמן אחר כתב – "המוזה שלי שפופה בשפילד שטופת העשן". הוא התקשה ליישב בין הדחף שלו לכתוב, "לשרת את המוזה", והצורך לעבוד את האל. ב־1868, כשהצטרף למסדר, שרף את כל שיריו, אבל חזר לכתובה אחרי שחמש נזירות פרנציסקניות, שנאלצו לגלות מגרמניה על סיפונה של האונייה "דויטשלנד", טבעו ביחד אתה, בשפך של נהר התמזה. "הייתי רוצה לכתוב על כך", גילה את אוזנו של אחד הממונים עליו, והלה עודד אותו להתחיל במלאכה. אחרי הפואמה "דויטשלנד" המשיך לכתוב, אבל התייסר כל העת כי חש שהשירה מנוגדת למצפונו הדתי.

במשך שנה שלמה בלם אותה, אבל אז פרצו ממנו כמה מהשירים שבהם הוא מפאר, בהתפעלות אקסטטית, את יופיו של הטבע, המגלם את גדולתו של האל. בין השירים שכתב באותה שנה היו "ליל כוכבים", "הגדולה של האל", ו"יופי מנומר", המתורגמים כאן. בשיר "הצפצפות של בינזי" ביכה הופקינס את ההרס, מעשה ידיו של האדם. אחרי שתיים-עשרה שנות פעילות ככומר התמנה הופקינס לפרופסור ליוונית באוניברסיטה המלכותית של דבלין. הלימודים הקלאסיים, לימודי העברית, התיאולוגיה והפילוסופיה, שימחו אותו, אם כי כמורה לא הצליח במיוחד. לא פעם התלונן באוזני ידידים על המונוטוניות והשעמום שחש כשנאלץ לבדוק מבחנים. "זאת עבודה הורגת", כתב כשנה לפני מותו.

את המשורר שבו ניסה הופקינס להכחיש, אבל המוזה גברה עליו ואילצה אותו לכתוב. ידידיו הפצירו בו שירשה להם לפרסם את שיריו, אך הוא סירב בתוקף.

רק אחרי מותו החל אחד מהם, רוברט ברידג'ס, לפרסם את שירי הופקינס באנתולוגיות. ב-1918, כמעט שלושים שנה אחרי מותו, ראה אור ספר שכלל את כל שיריו. נדרש זמן עד שציבור הקוראים למד לאהוב את השירים, ומאז שנות ה-30 הם זוכים להערכה, מוניטין והתפעלות. רבים סבורים שהופקינס הוא גדול המשוררים בני התקופה הוויקטוריאנית. כתיבתו מתאפיינת ומצטיינת במוזיקליות רבה. באחד ממכתביו הדגיש הופקינס כי את שיריו יש לקרוא "עם האוזן", ורצוי – בקול.

אל שיריו של הופקינס התוודעתי בלונדון, בסוף שנות ה-60: נערה ישראלית גולה-מאונס בבית ספר יהודי אנגלי, שהגעתי אליו בתחילת כיתה י' עם ידע דל באנגלית וצורך עמוק להשתלב בתחום היחיד שהייתה לו משמעות מבחינתי – לימודי ספרות: "סיפורי קנטרברי" באנגלית-הביניים של צ'וסר, "אותלו" באנגלית של שקספיר, ולצדם גם וירג'יניה וולף, ג'יימס ג'ויס ומשוררי שנות ה-30.

את "יופי מנומר", השיר הראשון של הופקינס שקראתי, מצאתי בספרייה של בית הספר, שאליה נשלחנו תכופות ללימוד עצמי ולכתיבת עבודות רחבות היקף. הצלילות של השיר, האליטרציות, המוזיקה האכסטטית שבקעה מתוכו, נהפכו מבחינתי לדגם שעל פיו נבחנו שירים: מי עוד מתעלה אל כתיבתו של הופקינס? מי עוד מתקרב אל יפי הבעתו? כשהחלטתי לנסות לנכס אותו לעצמי – שהרי, כפי שכתב קובי מידן במסה שלו בהו! 17 – תרגומם של שירים מתקרב לקביעת בעלות מסוימת עליהם – שמחתי על ספר השירים שלו, שנמצא על מדף ספרי השירה בביתי: ספר ששאלתי אז, בסוף שנות ה-60, מהספרייה של בית הספר, ונקשרתי אליו כל כך עד שהחלטתי שמקומו עמי, ולא החזרתי אותו, כנדרש. כמה הופתעתי להיזכר שהנערה היא שהייתי, בת ה-16 או ה-17, "חרשה" את השירים כמי שמתכוננת כבר אז לתרגם אותם לעברית. מילים בשיר "הצפצפות של בינזי", למשל, רצופות חלופות: "חטוב, חצוב, קצץ, כרות, סתת, פסול, חקוק, עמול קשה" משורבטות בקצה הדף בעיפרון גם חלופות כמו "חלק, נוצץ, צבוע, מחליק לשון", "עוקץ, חודר, דוקר" וכן הלאה... האתגר התרגומי היה, כמובן, לשמר לא רק את תוכנם של השירים הללו, אלא גם משהו מהמוזיקה שלהם.

לפני כעשור ראה אור תרגומו של שמעון זנדבנק לשירי הופקינס, בספר שנקרא "הלב, לב הרים לו" (הוצאת אבן חושן, 2008). אני מאמינה כי משורר גדול כהופקינס ראוי לכמה תרגומים בעברית.

יופי מנומר

הִלֵּל לְאֵל עַל כָּל מָה שֶׁעָקַד
עַל שְׁלֵכַת עֲרֻמוֹנִים לוֹחֶשֶׁת אֵשׁ וְכַנֵּף פָּרוּשׁ
עַל רְקִיעַ כְּפָרָה מְנַמְרָה וְרֵב גּוֹן,
בְּרֵד טְרוּטָה שׁוֹחָה בְּכַתְמֵי וָרֵד,
נוֹף מְנַקֵּד וּמְטַלָּא – מְקַפֵּל, מְפַלֵּחַ, חָרוּשׁ;
וְכָל הַרוּחוֹת מְהַלְכוֹת, חֲבֵל, בְּלוּם, מְכֻוֵן;
עַל דְּבַר מוֹזֵר, נְדִיר, שׁוֹנֵה, אַחַר
כָּל מָה שֶׁמְתוֹק, מָר; מְהִיר, מְתוּן; רוֹשֵׁף, כְּבוֹשׁ;
עִם מְנַמֵּשׁ, הַפְּכַפֵּךְ (מִי יָדַע הִיאֵךְ?)
הוּא הוֹרָה שִׁיפִיו מַעֲבֵר לְעוֹבֵר,
יִתְבַרֵךְ.

1877

הגדולה של האל

הַתְּבַל כֹּה גְדוּשָׁה בְּגִדְלָה שֶׁל הָאֵל,
שֶׁכְּמוֹ זֵיק מְבַרְזֵל-מְרַקֵּעַ צֶן, מוֹאֵר,
אֲבָל אֵיךְ, אִם הוֹדוּ מִפְּנֵה כְּמוֹ יִצְהָר,
לֹא כָלֵם מְצִיִּיתִים לְמִטָּה הַגּוֹאֵל?
דוֹר וְדוֹר רַק רָמַס, וְרָמַס וְרָמַס,
וְהַכֵּל מְרַבֵּב וּמְכַתֵּם מַעֲמֵל,
וְהַכֵּל מְרַפֵּשׁ, מַעֲפֵשׁ, מַעֲרַפֵּל,
בְּעַפְּרֵ שֶׁנִּחְשַׁף הָאָדָם כְּבָר לֹא חָשׁ.
אֵךְ הִטְבַּע אֵינּוּ מִתְמַצֵּה לְעוֹלָם,
בְּעַמְמָקִים שֶׁל דְּבָרִים יֵשׁ טְרִיּוֹת מִיִּטְיָבָה,
וְלָכֵן כִּשְׁהָאוֹר נִעְלָם בְּשַׁחַר יָם
עִם כָּל שַׁחַר הוּא קָם מִמְּזוֹרַח וְשׁוֹב בָּא,
כִּי אֲזוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מַעֲלֵל לְעוֹלָם
מִשְׁתוֹפֵף בְּכַנְפָיו, וְחִזְהוּ הַחִם.

1877

הבז

הבִּקֵּר תִּפְסְתִּי בְּמַעוֹפּוֹ אֶת בַּז־הַבִּקֵּר, הַנִּסִּיךְ הַשְּׁלוּחַ
שֶׁל מַלְכוּת הַשָּׁחַר הַרֹדֵד מְקוֹקוֹ, דוֹהַר בְּחַדְדוֹהַ
עַל אֲדוּוֹת הָאֹוִיר הַיִּצִיב הַחוֹלְפוֹת מִתַּחְתָּיו,
עַף גְּבוּהָ, מוֹשֵׁף בְּכַח אֶת רֶסֶן הָרוּחַ
וְאִז שֵׁב שׁוֹב, נוֹשֵׁב, נֶעַ, נֵד, דוֹאָה, בְּלִי לְנוּחַ
גּוֹלֵשׁ, גּוֹעֵשׁ, שׁוֹטֵף, מַחְלִיק עַל מָה שֶׁלְּרִגְלָיו,
לְבִי נִסְתָּר כְּשֶׁהוּא הוֹדֵף אֶת הַמָּשָׁב הָרַב,
רוֹטֵט אֶל מַעוֹף הַצֶּפּוֹר, אֶל מְרוֹת מוֹסְרוֹתָיו!

פָּרָא פְּרוּעַ, הֶדֶר מִפְּאָר מִתְמַר בְּךָ כְּאֵן
כְּשֶׁאֲתֶה נִרְתָּם, רוֹשֵׁף אֵשׁ, נֹאָה פִּי אֶלֶף
מוֹנִים, אֲבִירִי, וּפִי כְּמָה יוֹתֵר מִסְּכָן!
אֶךְ אֵינִי תַמָּה: נִצְנוּץ הַחֲרִישׁ אַחֲרֵי שְׁלֶף
וּתְכֵלֶת הָרֶשֶׁף שֶׁל גִּיץ אֲרַגְמָן
מִתְנַפְּצִים וְנוֹפְלִים בְּזָהָב הַנְּחָשָׁף.

1877

אביב

מָה עוֹד יֵפֶה כְּמוֹ יוֹם אֲבִיב נָקִי,
כְּשֶׁצִּמְחַ עֵסִיסִי וּמְלַבֵּב,
בִּיצי קִיכְלִי גוֹנְזוֹת מַחְסֵה שְׁלוֹ,
וְהֵד קְרִיאוֹת כּוֹרְתִים נִשְׁטָף, מְקִים
צְלִילִים שֶׁל שִׁיר, מְכִים כְּמוֹ בְּרָקִים;
עֲלִים שְׁקוֹפִים כְּשֶׁעֵץ אָגַס מִבִּיא
אֶת תְּכֵל כַּחוֹ הָרֶךְ שֶׁבְּאֹוִיר,
וּבְמִרְחַב רְצִים טְלָאִים רְפִים.

1877

עצי הצפצפה בבינזי

נכרתו, 1879

את השמש כבשתם, עצי צפצפה אהובים,
 כשנסתה לפזו מכלובים של עלים ואויר.
 כרותים, כרותים, כלכם כרותים,
 בטור טרי אתם נוטים
 אפלו אחד לא נצל
 לא צל מנדנד, מטלטל, מסנדל,
 שנשא על כנף רוח, צלל על גדה,
 ששחה, ששקע, על כר דשא דאה.

ליל כוכבים

הבט בכוכבים! ראה, רקיע יש מעל!
 ראה את ברנשי האש יושבים שם באויר!
 ופרורים של בהק, עגולי מגדל שביט,
 ויהלום האור הולם, באפלה טבל.
 על דשא פז קר וקודר זהב מתך מוטל,
 הצפצפות באור כסוף שאת הליל מבעיר
 פתיתי יונים צפות מעל הכפר ביעף
 מבהיל,
 אכן, הכל נרפש תמיד, לכל כאן פרס נתן.

לו רק ידענו מה קורה
 כשאחד מאתנו כורת
 את הירק הפורה!
 הן הארץ רבה,
 רבה, ענגה,
 כמו גלגל העין חלקה,
 שוב לא תראה אם תדקר ממגע,
 ומי שמשכיל אותה
 – מחסל אותה,
 ומי שמניח לנוף להקטע
 מונע את היפי שהיה כאן.
 תריסר או מנין, רק תריסר או מנין
 חבטות של חרבן,
 על יפעת המראה,
 יפעת כפריית המראה,
 כפריית המראה, כפריית המראה,
 יפעת כפריית המראה.

אם בן – רק קנה – אך מה? – תפלה,
 צדקה, ברכה, שבועה,
 ראה, ראה: אביביות שעל ענפי מטע!
 ראה! נצת ניסן, המופיעה על ערבה!
 הנה אסם סגור המשכן שם בקרבו
 את אלמות האור של החתן אשר יבוא,
 ביתם של ישו ואמו שקדשתו רבה.

1879

1879

אינורסנייד

הנהר השועט – כלו חום ושחרחר, על גב סלע נתן, ושאג ודהר, בנקיקים עוד סרק את צמרו הנתנו, ובתלם נפל לאגם, נאחו.

במגבעת של רוח וקצף מזהב, מתהפה, מתקמט, וכלו רחש רב בברכה אפלה שסברה כה נזעף, ואת כף היאוש הוא מקיף כנטרף,

הוא שטוף טל, ובטל כל כלו מנקד, בקמרון המישור שם הפלג נפרד, בתוף סבו של שרף ואברש מפתל, בעפר מעשן – שמגחל הוטל.

מה היה לו כל זה כבר היה נאבד, לו נשלל כל הלח, הפרוע, לעד? אנא תן שישרד הפרוע, הלח, שיחיה הצומח, הבר שיפרח.

1881

העת שעת דמדומים*

הזמן כלו – שעת דמדומים, ראה, אורו נקלש,
הזמן הוא חרף, התבונן איך היקום נפרם.
כלה הזמן, והוא קמל ככל שסב עולם,
זחיחות מחיל ככל שהאדם בשבר חש.

אני – ידי קצרו, לא אתפאר בהצלחה,
הפל הרוס גם פה, גם שם, ההצלה כשלה,
כשצו נדיר אראה אובד, מיד בהתחלה.
את פני המות אקדם, השכחה ברוכה.

אך מה נותר? יש עוד עולם אשר טמון עמק,
שם נפטר מדרקונים, החטא שם לא יחמק,
שם רצונך יהיה החק לטוב הממלכה.

* סבורים כי זהו שירו האחרון של הופקינס: סונטה שלא הושלמה, אם כי לא נקבע התאריך שבו נכתב.

המאות ה־18-19: גרמניה, צרפת, איטליה, גיאורגיה, הודו

יוהן וולפגנג פון גֶתֶה — 1832-1749

ויקטור הוגו — 1885-1802

אוגו פוסקולו — 1827-1778

אָקֶקִי צְרֵתְלִי — 1915-1840

רִבִּינְדְרָנְת טאגור — 1941-1861

אבי, אבי, הוא נוגע בי כבר!

חמישה תרגומים לארבעה שירים

מגרמנית: ניצה בן־ארי

שיר לילה לנווד (2)**

נוסח ראשון:
על כל פֶּסְגוֹת
דְּמָמָה,
בְּצִמְרוֹת
שוב לא תִשְׁמַע
כל מִשְׁבַּח רוּחַ.
צְפוֹר בְּסִבְךָ שׁוֹקֵטָה.
חֲכֵה נָא גַם אֶתָּה
עוֹד מְעַט תִּנּוּחַ.

נוסח שני:
על פְּנֵי כָּל הַפְּסָגוֹת
דְּמָמָה,
בְּצִמְרוֹת
שוב לא תִשְׁמַע
מִשְׁבַּח כָּל רוּחַ.
בְּסִבְךָ צְפוֹר תְּדוּם.
חֲכֵה, קְרוֹב הַיּוֹם –
וְגַם אֶתָּה תִּנּוּחַ.

שיר לילה לנווד (1)*

אתָּה שְׁמֵמְרוֹמֵי שָׁמַיִם
צַעַר וּמְכָאוֹב מְרַגֵּיעַ,
וּלְלֵב סוֹבֵל כְּפָלִים
כְּפֶל נְחֵמָה מְצִיעַ,
מַה לִּי הַבֵּל הַתְּשׁוּקָה?
שָׁבַע סָבֵל וַיִּצְרִים עֵזִים!
שְׁלוֹה מְתוּקָה,
בוֹאֵי, אֵה, בוֹאֵי אֶל חֲזִי!

* נכתב ב־1776, פורסם ב־1780.

** נכתב על קיר הבקתה בהרים, ב־6 בספטמבר 1780. תורגם במרס 2014 לאזכרה של גיא.

"תִּרְצֶה לְבוֹא אֵתִי, עֲלֶם חֵן?
בְּנֹתַי יִדְאָגוּ לָךְ כְּאֶחֱיָהֶן.
בְּלִיל הֵן יוֹצְאוֹת בְּמַחֹל מַחְנִים מְלַבֵּב,
יִרְקְדוּ וַיִּזְמְרוּ לָךְ שִׁיר עָרֵשׁ עָרֵב."

אָבִי, אָבִי, אֵינְךָ רוֹאֶה מִכָּאֵן
אֶת בְּנוֹת שַׁר הַיַּעַר בְּמָקוֹם מְסֻתָּוֵר?
בְּנִי, בְּנִי, הֵן רְאִיתִי הֵיטֵב,
אֶפְרַת עֲרֵבוֹת עֵתִיקוֹת מֵהִבְהַב.

"אֲנִי אוֹהֵב אוֹתְךָ, פְּנִיָּה מוֹשְׁכִים;
וְאִם לֹא בְנֵעַם, אֲשַׁתְּמֵשׁ בְּכַחֲזִי."
אָבִי, אָבִי, הוּא נוֹגֵעַ בִּי כְּבָר!
שַׁר הַיַּעַר גָּרַם לִי כְּאֵב פֹּה מֵר!

הָאֵב מֵתַחֲלָחֵל, בְּדִהְרָה הוּא רוֹכֵב,
חֹבֵק בְּזִרְעוֹתַי אֶת יְלָדוֹ הַמֵּיִבֵּב.
חֵישׁ בְּחֶצֶר מִן הַסּוֹס הוּא יוֹרֵד;
בְּזִרְעוֹתַי הַיְלָד מֵת.

מִי זֶה רוֹכֵב בְּלִיל חֲשֵׁף וְסֵעַר?
הָאֵב הוּא, עִם יְלָדוֹ הַנֶּעֵר.
נוֹשֵׂא הוּא אֶת בְּנוֹ בְּבִטְחָה בְּזִרְעוֹ,
אוֹפֵף אוֹתוֹ בְּחֶסֶם, דּוֹאֵג לְשִׁלּוֹמוֹ.

בְּנִי, לָמָּה הִסְתַּרְתָּ פְּנִיָּה פִּתְאֹם?
אָבִיא, לֹא תִרְאֶה אֶת שַׁר הַיַּעַר הָאֵים?
אֶת שַׁר הַיַּעַר, עִם כֶּתֶר וְזָנָב?
בְּנִי, זֶהוּ רַק עֲרַפֵּל הַסְּתִיו.

"בּוֹא אֵתִי, בּוֹא נָא, יְלָדִי הַרְוֵה,
נִשְׁחַק מוֹשְׁחָקִים מְקִסִּימִים כָּל כֶּה!
יֵשׁ עַל הַגְּדָה פְּרָחִים בְּשִׁלָּל צְבָעִים,
לְאִמִּי שִׁלָּל בְּגָדֵי זָהָב מִפְּלָאִים."

אָבִי, אָבִי, אֵינְךָ שׁוֹמֵעַ עוֹד
מֵה שַׁר הַיַּעַר מִבְּטִיחַ לִי בְּסוֹד?
אֵל דְּאָגָה, יְלָדִי, אֵל תִּדְאָג, יְלָד;
הַרוּחַ מְרַשְׁרֵשׁ בְּעֲלֵי הַשְּׁלֶכֶת.

* 1782.

גרטכן ליד הכישור*

יְפִי תֵאָרוּ, חַן הִלְכוֹתֶיךָ, מִתֵּק חַיִּיכֹו, הֵעִז בְּעֵינָיו.	שְׁלוֹתֵי פְרָחָה, לְבִי כָבֵד, לֹא אֶמְצָא מְנוּחָה לְעוֹלָם וָעֵד.
נְעִימַת קוֹלוֹ קָסֶם שׁוֹקֵק, וּמִגַּע כַּף יָדוֹ, וְאֵיךְ הוּא נוֹשֵׁק!	אִם הוּא אֵינוֹ רַק הַקָּבֵר נוֹתֵר, הֵעוֹלָם כָּלוֹ מָאוֹס וּמִיָּתֵר.
שְׁלוֹתֵי פְרָחָה, לְבִי כָבֵד, לֹא אֶמְצָא מְנוּחָה לְעוֹלָם וָעֵד.	דַּעֲתֵי נְטֻרְפַת מְרֵב יְסוּרִים, רֵאשֵׁי הָאֲמָלֵל נִבְקַע לְגִזְרִים
חֲזִי הַיּוֹקֵד רַק לוֹ מִשְׁתוֹקֵק לוֹ רַק יְכַלְתִּי אוֹתוֹ לְחַבֵּק	שְׁלוֹתֵי פְרָחָה, לְבִי כָבֵד, לֹא אֶמְצָא מְנוּחָה לְעוֹלָם וָעֵד.
וְאוֹתוֹ לְנִשֵּׁק בְּכָל הַכַּחוֹת, בְּנִשְׁיָקוֹת פִּיהוּ לְטַבֵּעַ עַד כְּלוֹת!	רַק אַחֲרָיו בְּאֲשַׁנֵּב עֵינָי תָּרוֹת, לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו אַצָּא לְרַחוּבוֹת.

* מתוך "פאוסט", חלק א', שורות 3374-3413, הוצאת אוניברסיטת תל אביב, 2006.

זה חודש התשוקות. האם תתני לי יד?

ארבעה שירים

מצרפתית: יואל טייב

ויקטור הוגו, המוכר לקוראי העברית בעיקר בתור פרוזאיקון, בשפתו ובארצו נחשב תמיד בראש ובראשונה לאחד מן המשוררים הפוריים, המשפיעים והחשובים של תקופתו. מכל היקף שירתו, החולשת על פני כמעט שישים שנה, תורגמו כאן ארבעה שירים, שלושה מהם מהקובץ "התבוננויות" (Les contemplations), שיצא ב־1856, ואחד מהם מן הקובץ "שירי הדמדומים" (Les chants du crépuscule), שיצא כעשרים שנה לפני כן, ב־1835. השיר "מחר, כשהזריחה...", נמצא במרכז החטיבה הרביעית של "התבוננויות", ששמה "Pauca meae" – 'מַעַט לְבַתִּי', ומוקדשת כולה לאבלו על בתו ליאופולדין, שטבעה עם בעלה דרך מקרה ב־4 בספטמבר 1843 בנהר הסן. השיר עצמו מתוארך ל־3 בספטמבר 1847, כלומר, ערב יום השנה למותה, שבו היה עולה לקברה להתייחד עם זכרה, ואותה עלייה לרגל נמצאת במרכז השיר.

השירים האחרים, כולם במזג אופטימי יותר האופייני כל כך ליצירתו של הוגו, מתקיימים במישור רומנטי ונשגב – אלגורי יותר או פחות – ונדמה שבמרכז כולם עומדת האמונה או האהבה ככלי שבידו להפקיע את החיים מידי הסדר הטבעי והשרירותי. היקפה העצום של שירתו, שעם כל פגמי־גדלותה הייתה ונותרה אחת מן המגוונות והיפות ביותר שנכתבו בצרפתית במאה ה־19, עוד מחכה שיותן לה מקום ראוי בשפה העברית.

י"ט

מחר, כשהזריחה תלבין את שמי הכפר...

מחר, כשהזריחה תלבין את פני הכפר,
אצא. הרי ידעתי: את לי מחכה.
אלך בין החרשות, אלך על פני ההר,
איני יכול לחיות כשאת כה רחוקה.

אפסע ושתי עיני ספוגות במחשבות
ולא אראה דבר, ולא אשמע דבר.
בודד ואלמוני, כפוף-גב, ידי שלובות,
עצוב, וגם יומי, צל-ליל עליו סגר.

שוב לא אביט אל זהב הערב החורף,
ואת סירות הסן עיני שוב לא תסרק.
אבוא אליה, ואניח על קברך
ענפי אברש פורחים וזר צינית ירק.

(3 בספטמבר 1847)

מפני שאת שפתי...

מפני שאת שפתי הנחתי על גביעה
מפני שאת מצחי הנחתי בידיך;
מפני שלפעמים נשמתי את הבלך
מתוך ומבשם, שקוע בצלליך;

מפני שעוד אני שומע מרחוק
מלים שמתודה לבך המתחבא;
מפני שאת בכיה, מפני שאת הצחוק
ראיתי בעיני, וחשתי פה-אל-פה;

מפני שעל ראשי המתפעם זרח
ניצוץ של כוכבך – ושב אל השמים,
מפני שאל נחשול חיי הנה צנח
ולזל אחד קטוף מנצני ימך;

עכשיו אני רשאי לומר אל השנים
אינני מזדקן! חלפוי! חדלו לסחף!
לכו! הן אצלכן נובלות השושנים,
אך את פרחי נפשי אין איש אשר יקטף!

מאומה לא תזליף כנפכן המרפרפת,
מכד-מימי אשר מלאתי עד שפיקה.
כי בי יש אש יותר משלכן יש אפר!
ואהבה יותר מכל השכחה!

(1 בינואר 1835, חצות וחצי)

הייתה הנקבה שבצור...

הייתה הנקבה שבצור
נוכעת טפה טפה.
הים, קטלני וארוור
אמר: "בכינית. הסופה

אני היא. הקר והפחד.
אני העצום, שתם
היכן שהתכלת נפתחת:
אינני צריך אותך."

ענתה הנקבה לתהום:
"גם בלי נחשולים והדר,
אתן לך את שתחסר:
טפה שתוכל ללגם!"

(אפריל 1854)

רגליה יחפות, פרוע שערה...

רגליה יחפות, פרוע שערה
ישבה פינות לקני הגמא הרוכנים.
חשבת בעברי, פיה, לא נערה!
"אמרי לי, התרצי לצאת אל הגפנים?"

והיא הביטה בי ומבטה היה
אותו מבט נשגב של יפי שנצח.
"זה חדש התשוקות. האם תתני לי יד?
גלך לנו ליער העבות כל כך!"

רגליה התחככו בעשב הגדה;
הביטה בי שנית. הביטה, ופתאם
שגעון צחוקה הפך הרהור. הו, התדע
כמה ציצו בסבך הצפרים היום?

איך הנהר לחך ברוך את הקמה!
ראיתי אז כיצד, בין גמא ודשאים
הבליחה נערה פראית והלומה,
שער במבטה, צחוקה מרעים, מרעים.

(יוני... 183)

קבורתנו שאין לה דומע ולא מקונו

ארבעה שירים

מאיטלקית: אסף בנרף

אוגו פוסקולו (Ugo Foscolo, 1778-1827) – משורר וסופר איטלקי, מחשובי היוצרים האיטלקיים בשנות התפר שבין המאה ה־18 למאה ה־19. נולד בשם ניקולו פוסקולו באי זקינתוס שביוון לאב איטלקי ולאם יוונייה. משך כל חייו נדד וגלה בין יוון, דלמטיה (כיום בקרוואטיה), איטליה, צרפת, שווייץ ולבסוף אנגליה. פוסקולו היה פטריוט ואידאליסט והיה מעורב בדיונים הרבים שהציתה נפילתה של רפובליקת ונציה. בתחילה היה תומך נלהב של נפוליאון ואף בהמשך לחם למענו בצבא צרפת, אך לאחר שמסר נפוליאון את ונציה לאוסטרים בהסכם קמפ־פורמיו הצטננה התלהבותו. בהשפעת אותו אקלים פוליטי חיבר את הרומן "מכתביו האחרונים של יאקופו אורטיס", מעין גרסה פוליטית של "ייסורי ורתר הצעיר" לגתה, המבוססת אף היא על מקרה אמיתי. מלבד הרומן נודע פוסקולו כיום בעיקר בזכות שתי האודות "ללואיג'ה פאלאוויצ'יני שנפלה מסוס" ו"לחברה שהחלימה", הפואמות "על הקברים" ו"הגרציות", וכן תריסר סונטות. בסונטות ניכרים ניצני התפיסה הרומנטית המערערים את האסתטיקה הניאו־קלאסית, בהם פסיחות ויצירת רצף תחבירי בין הבתים ולפעמים אף בין המרובעים למשולשים. עם המוטיבים העיקריים של הסונטות ניתן למנות את הקיטוב מחשבה־רגש, הזרות והגלות, האהבה ואהבת המולדת, האידיאלים היווניים הקלאסיים וחרדת המוות.

א"ב

לא אגע לעולם בגדותיך, גדות נשגבות,
שבהן בנעורי השתרע גופי הלבן,
אדמת זקינתוס, את הנבטת בגל אדוות,
שבו ונוס נולדה בתולה, בימה של יון,

שהשכילו סגלות חיוכה הראשון לצוות
שיפרו ויוריקו איים, ולכן על זיון
של שכבות הענן ועל סבך הענף העבת
לא שכח הפיטן לשורר שיר מופת, וכיון

שזמר גורלות שבים ושורר גליות,
אודיסאוס, למוד פרענות ועטור תפארה
שב אל איתקה זו הסלעית לנשק עפרה.

זכר בנה, זולתי זה השיר, לא עתיד לך להיות,
הו ארצי ואמי: הגורל הן זאת לנו כונן:
קבורתנו, שאין לה דומע ולא מקונן.

יום אחד, אם לא אתמיד בכריחתי
מעיר לעיר, ודאי תראה כיצד אכרע
על אבנה, אחי, שוטח יפחתי
על זיו שנותיה הרכות אשר הכרע.

האם בדרך תשא ימיה הפחותים,
אל אפרך המחריש את שמי תקרא,
אך אליכם לשוא כל איברי פשוטים.
אם ממרחק אכיר גגות המכורה,

אחוש ברגז האלים ובתעוקות
החבויות אשר הפכו ימיה סער,
ואתפלל כי בחופה אוכל לשקט.

מתקוותי אך זה נשאר, חלל ופער!
ביום ההוא, זרים, השיבו לפחות
את עצמותי אל חיק האם מפת הצער.

אולי מפני שצ'לם את לשקט הנצחי
אלי את באה ובואך יקר כל כך ללב,
שעת-ערב! גם כשילוו את צעריך שמחים
עבי-הקיץ ומשב של צפרירים שלו,

וגם כשמסופות שלגים אל התבל תנחי
את חלחלות האפל הארך להשתלב,
תמיד תרדי כה מיחלת, ואת הדרך
הנסתרות ברוך תאחזי, את דרכי הלב.

את מחשבות-לבי שלחת בנתיב הנודים
המובילים אל ריק הנצח; וחומק בינתיים
הזמן הזה הרע, אשר עמו ילכו גדודים

של דאגות שהתאנו לשנינו ענותים;
ועת אביט בשלותך, תשקיט היא ותרדים
את רוח הקרבות שבי שואגת שבעתים.

מה תשהה? המאה כבר חותם אחרון מניחה;
אל מקום אשר בו בטלים החקים ושבורים
מחישה צעדה ונושאת אל הלילה עשירים
משנותיה, אשר תעטפנה צנת שכחה.

אם משגה החיים, אם חרון ואימה ובכא,
הן חיית מדי וימיה כלם נספרים;
וקעת את חייה תיטיב ותשקד על ספרים
ותנחיל לדורות הבאים את מופתי כתיבתך.

בן אמלל, מאהב מיאש, מולדתו נשמטה,
איש קשה לבריות וקשה גם על נפש עצמו,
ועל אף עלומיו חרושה כבר דמותו וקמוטה,

מה תשהה? החיים בני-חלוף, היצירה היא לעד;
האדם שקצרו גבורותיו, שמועט לו עצמו –
דף שיריו, הוא יקצר התהלה שאליה נועד.

אנשים שם כמו פלדה הם

שני שירים

מגיאורגית: רחל טורפוסמ

אקקי צרתלי (1840-1915) סופר, משורר ופובליציסט ואיש ציבור גיאורגי, בן למשפחת אצולה מיוחסת. דמות מרכזית במאבק השחרור הגיאורגי נגד השלטון הצארי בשנות השישים של המאה ה-19. צרתלי קבור בפנתיאון של גדולי האומה בטביליסי. שירו "סוליקו" ("נשמתי") נשאר עד היום פופולרי מאוד בגיאורגיה וברוסיה. אחד הלחנים לשיר הושמע רבות ברדיו הסובייטי בתקופת שלטונו של סטלין, ואף נאמר כי היה השיר האהוב על השליט הסובייטי, שנולד וגדל בגיאורגיה.

סוליקו (נשמתי)

בְּמָרוֹם רְאִיתִי כּוֹכֵב,
זָהְרוּ הָאִיר לִי מִבֶּטֶט;
בְּכַמְיָהָה נּוֹאֶשֶׁת שְׁאֵלְתִי אוֹתוֹ:
"נִשְׁמָתִי שְׁלִי, הָאֵם זֹאת?"

אֲזִי לְחֻשָּׁה לִי רוּחַ: "אֲכֵן,
לֹא בְּקֶבֶר אֶהוּבְתָהּ!
לְזָמִיר, לְשׁוֹשְׁנָה וּלְכוֹכֵב
בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא הַפְּכָה!"

וְעֵתָה נְעוּרוֹ חַיִּי,
שְׁהִיוּ בְּתַפְתַּת עַד כֹּה,
כִּי סוּף-סוּף מְצֵאתִי אוֹתָהּ,
נִשְׁמָתִי שְׁלִי, סוּלִיקוֹ!

אֶת קֶבְרָה חִפְשִׁיתִי בְּלִי סוּף,
אֶךְ לְשׁוּא. הִקְבֵּר אֶבֶד.
בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם קָרָאתִי לָהּ:
"נִשְׁמָתִי שְׁלִי, אֵיפֹה אַתָּה?"

שׁוֹשְׁנָה פְּרָחָה בֵּין חוֹחִים,
כֹּה יִפֶּה, שׁוֹכֶנֶת בְּנֶדֶד.
בְּלִחְיָשָׁה שְׁאֵלְתִי אֶת הַשׁוֹשְׁנָה:
"נִשְׁמָתִי שְׁלִי, הָאֵם זֹאת?"

בֵּין עֲלִים זָמִיר הִתְחַבֵּא,
עַל עֲנָף יֵשֵׁב לוֹ בְּלֵאט.
בְּחִיוֹן שְׁאֵלְתִי אֶת הַצִּפּוֹר:
"נִשְׁמָתִי שְׁלִי, הָאֵם זֹאת?"

לְבַן פֶּשֶׁאבִי*

אֶת לְשׁוֹנְךָ אֲנִי מוֹקִיעַ,
בֶּן־פֶּשֶׁאבִי, מְשׁוֹרֵר־הָרִים,
גַּם אִם אַתָּה פְּנִינִים זֹרַע
וְהַקּוֹרְאִים אוֹתָן קוֹצְרִים.

עוֹד לֹא בִקְרַתִּי בַפֶּשֶׁבֶטִי,
אוֹלָם הַפְּרַתִּי בְּזִכּוֹתֶךָ
גַּם הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא תֵאָרֶת
וְלֹא הַבְּעֵת בַּלְשׁוֹנְךָ:

אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִטְהַר
בְּכַפֵּר הַהֲרָרִי לֹא מֵת;
וְאֲנָשִׁים שָׁם כְּמוֹ פְּלֹדָה הֵם,
פִּיהֶם תְּמִיד דוֹבֵר אֲמֵת;

מֵה שֶׁחֲתַכְהָ עַד כֹּה רַק חָרַב –
הַיּוֹם קוֹלְמוֹסִיָּהֶם חוֹתְכִים.
בְּרַפֵּת אַחִים לְהַר הַקֶּדֶשׁ
מִמְשׁוֹרֵר הַעֲמָקִים!

* פֶּשֶׁאבִי אוֹ פֶּשֶׁבֶטִי – אֶזְרָא הַרְרִי בְּגִיאוֹרְגִיָּה. "בֶּן־פֶּשֶׁאבִי" ("וּוְהֶ־פֶּשֶׁאבִּלָּה") הוּא שֵׁם הַעֵט שֶׁל הַמְשׁוֹרֵר הַגִּיאוֹרְגִי לֹקָה רוֹזִיקְשׁוּוִילִי (1861-1915), שֶׁכָּתַב בְּדִיאֲלֶקֶט פֶּשֶׁאבִי. עַל שִׁירוֹ שֶׁל צִרְתְּלִי הַשִּׁיב וּוְהֶ־פֶּשֶׁאבִּלָּה בְּשִׁיר שֶׁבּוֹ בִּיקֵשׁ לְסַנְגֵּר עַל זִכּוֹתוֹ "לְזֹרֹעַ פְּנִינִים" בְּדִיאֲלֶקֶט שֶׁלוֹ (אֲךָ דוּוֹקָא שִׁיר זֶה נִכְתַּב בְּגִיאוֹרְגִיָּה תְּקִנִית לְמוֹפֶת).

נוגע בשולי אַבְרַת שירי

שלושה שירים מתוך הגינטג'אלי

מאנגלית (הודו): יורם חורש

רבינדראנאת טאגור (1861-1941) הוא גדול משוררי הודו המודרנית. ב־1913 זכה בפרס נובל לספרות, והיה הזוכה הראשון אי פעם מחוץ לאירופה. טאגור כתב גם פרוזה, מחזות ופזמונים, אבל זכה לתהילה, מעל לכול, בזכות שירתו. הגינטג'אלי הוא קובץ שיריו המפורסם ביותר, שנכתב, בדומה למרבית יצירתו, בשפה הבנגאלית, ותורגם לאנגלית על ידי המחבר עצמו. יצירתו של טאגור תורגמה לשפות רבות והשפיעה, באמצעות תרגומים, על יוצרים רבים ברחבי העולם. לעברית תרגם אותו לראשונה דוד פרישמן ("אספי פרי", הוצאת שטיבל, 1922) ויצירתו זכתה לפופולריות רבה בקרב קוראי העברית גם בשנים מאוחרות יותר.

1

כְּעֲנוּגִיָּה, אֵינְסוֹפִי עֲשִׂיתִנִּי.
כְּלִי שֵׁיטְ שִׁבְרִירִי זֶה, מְרוֹקֵן שׁוֹב וְשׁוֹב אֶתָּה
וּבְחַיִּים רַעֲנָנִים תְּדִיר מְמַלְאוּ.

חֲלִילֶךָ הַקֶּטֶן, הַעֲשׂוֹי קָנָה,
עַל גִּבְעֵ וְגִיָּא נֶשָׂא
וְדַרְכּוֹ נְעִימוֹת חֲדָשׁוֹת,
נִצְחִיּוֹת נוֹשֵׂם.

בְּמַגַּע יְדִידָה הָאֱלֻמוֹתִי
לְבִי הַקֶּטֶן, בְּשִׁמְחָה מְאֻבָּד אֶת גְּבוּלוֹתַי
וְחַיִּים נוֹתֵן לְכִטּוֹי בַּל יִתְאַר.

מנחותיך האינסופיות,
רק אל ידי אלה, הזעירות
מגיעות.
יובלות חולפים ועדין, מעתיר אתה
ועוד רב המקום להכיל.

2

עת לשיר פקדתיני
נדמה, כי בגאותו נשבר לבי;
בפניך הבטתי ודמעות מלאו עיני.

כל הנפתל והצורם בחיי
לתאם מתוק אחד מתך –
הערצתי כנף פורשת, כצפור עולצת
במעופה אל מעבר לים.

יודע כי הנאתך החרישית, בשירתי היא.
יודע כי אך כצפור שיר,
בנוכחותך אחזה.

נוגע בשולי אברת שירי
המרחקת. רגליך –
אשר מעולם לא פללתי עדיהן הגיע.

שתוי משמחת השירה, עצמי שוכח

במאפְּלִית גְּשָׁמֵי יוֹלֵי,
בפְּסִיעוֹת נַעֲלָמוֹת,
חַרִּישֵׁי כַלִּילָה תְּהַלֵּךְ, חוֹמֶק מֵעֵין.

הַבֶּקֶר עֵצִים עֵינָיו הַיּוֹם,
מִבְּלֵי יַמְשִׁים לְשׁוֹעָתָה הַתּוֹבְעָנִית שֶׁל רוּחַ קָדִים קוֹלָנִית
וּרְדִיד עֵבָה בְּתַכּוּל הַשָּׁמַיִם הַמְּשֻׁכִּים, נִמְשַׁח.

הַיְעָרוֹת הַסּוּ בְּשִׁירֵיהֶם
וְנִגְפוּ דְלָתוֹת כָּל בֵּית.
הַנֶּךְ נֹדֵד בּוֹדֵד בְּרַחוּבוֹת נְטוּשִׁים אֱלֹה.
הוּ רְעִי יְחִידִי, אֶהוּבִי,
שְׁעָרֵי בֵּיתִי פְּתוּחִים – – – אֵל נָא כְּחִלּוֹם תִּעְבֹּר.

מודרניזם: רוסיה, גרמניה, איטליה, קולומביה, קטלוניה, פולין, צ'כיה

קונסטנטין בֶּלְמוֹנט — 1867-1942

שטפן גְאוֹרְגֶה — 1868-1933

פּוֹרפּיריוֹ בְּרֶבֶה חָאקוֹב — 1883-1942

גאורג טְרַאקֶל — 1887-1914

ג'וֹזֶפֶה אוֹנְגֶרְטִי — 1888-1970

בוריס פֶסטרֶנק — 1890-1960

אֶרְסֵנִי טְרַקוֹבְסְקִי — 1907-1989

גבריאל פְּרַאטֶר — 1922-1972

מירוסלב הוֹלוֹב — 1923-1998

זבגנייב הרברט — 1924-1998

ברברה קוהלר — ילידת 1959

אני ענן, אני אֶנַחַת הרוח

חמישה שירים

מרוסית: אלה סוד

קונסטנטין בלמונט (1867-1942) – משורר ומתרגם רוסי, מהבולטים שביוצרי הדור המוקדם של הזרם הסימבוליסטי ברוסיה. הגיע לשיא הצלחתו כמשורר בעשור הראשון והשני של המאה ה־20, אך ידע תקופות של עוני וקשיים קיומיים הן בצעירותו, הן ברוסיה הקומוניסטית והן אחרי הגירתו לצרפת ב־1920. בשנות חייו האחרונות אף סבל ממחלת נפש. הוא פרסם עשרות ספרי שירה ופרוזה, תרגם שירה באופן מבריק משפות רבות והיה אחד היוצרים וסוכני התרבות המשפיעים בדורו.

אור הסהר

גומא הַלֵּת הַסֶּהֶר הַחֹרֵת,
מְקַשֵּׁב אֶל הַדְּמָמָה הַמְדַבֶּרֶת,
בְּסֵל קַרְנֵי הָאוֹר אֲנוּד שְׂרוּעַ.

כָּאֵב קְרוֹבֵי אֵלֵי אֵינוּ נוֹגְעַ,
זֶרֶה לִי אֶרֶץ וּמֵאֲבָקֶיהָ,
אֲנִי עֵנָן, אֲנִי אֶנַחַת הַרוּחַ.

1894

עַת הַלְּבָנָה תִּזְהַר בְּלֵיל קוֹדֵר
בְּנֵהֶרֶת מְגַל רֶכֶה, זוֹרְמֵת,
נִפְשֵׁי נִכְסְפֵת לְעוֹלָם אַחֵר,
מְכַל רְחוֹק, מֵהָאֵינְסוֹף מְקַסְמֵת.

אֶל יַעֲרוֹת, אֶל לִבָּן הַר גְּבֵהַ
אֲדַהֵר חוֹלֵם. כְּרוּחַ מְעֵנָה
אֲנִי נְעוּר מְעַל עוֹלָם הַרְגֵעַ,
בְּכִי מֵתוֹק נוֹשֵׁם אֶת הַלְּבָנָה.

בעת שנגש אני אל האחר
 אדע – יש דבר-מה משתף לי ולו
 ותכף אשלח מבטי החודר
 לשם, לעמקי המצולות.

אראה רבבות של מלים חנוקות,
 אראה רציחות שבצעו בדממה,
 פרצות, תהומות, עננים ודלקות,
 טרוף, רעבון הנשמה.

אראה ואזכר וארעד בהסתור,
 אדע מהיכן בא הסער הרב.
 ואם אסתפל בעיני האחר,
 פתאם יעצם את עיניו.

האל מכלום ברא עולם.
 צא למד ממנו, האמן, –
 אם פשוט חלקיק גרגיר
 עשה ממנו נפלאות,
 הצמח שפע יערות
 וכמו צפור קסומה משיר
 אל השחקים המרא לדאות,
 ברק חפשי שם אור מזוהר,
 שם גל עננת עד אין קץ
 בתהום התכלת מתרוצץ.

1903

שתי נשמות

1903

אני ואת – שני תערים,
 באר ובאר – זוג מבטינו.
 נאמר: "אהב" – נאמר שקרים,
 נאמר שלא – לשאול חיינו.
 ואנו זה על זה שומרים,
 ועד לנצח יחד שנינו.

1908

החרוז הנכסף

ריצת הבהקות חרישית, מרקדת,
ששמי יולי חם נדנדה,
על ארץ פלאות, בה אראה צפור עדן
ספרה ספורי אגדה.
בתקע שופר הרועה אצל נחל
ברעם, הולכים וגוברים
נדמו לי דרכים, נשמעו שיר ולחן,
התחלתי חובב עגורים.
הצליח! דרכי עד אין קץ מתארכת,
שירי – מתנגנים, מזדמרים.
הלל לפלגים על שירכם שבשקט
שרתם לי הרחק בכפרים.
אולי נעלה משלי ומאתר
תהיה הצלחת אחרים,
סובבתי אמנם העולם. איך אחרת
עם רוח היינו סחים?
כל ארץ וארץ ראיתי בחלד –
אך טוב לי מכל הקמדות
אותו החרוז החביב שבתכלת
ברחש רחבי השדות.

1924

לא פושקין שיאמבים מהל בטרוכאים,
מופת לפיוט קל צלילים,
לא פט שחצב בכל לחן קמע,
לב שבוי אהבה להנעים,
לא טיוטצ'ב, שחש תצלילי ליל וערב,
שאון שהקאוס מביא,
לא לרמונטוב – דחף פונה אלי חרב,
הגות לב רבת כוכבים,
גם לא ברטינסקי רב דעת וידע,
קולע מלים דיקני,
למדוני תורת החליל הנחמדת,
לטשוהו את יהלומי.
טרוכאים ויאמבים קצרי הרגלים
הכרתי בלחש פלגים,
יונה בהמיה רכה בין הערבים
למדנתי נגון המלים.
בנוע ושוחר ברוח צוננת
ענפי עץ לבנה בוכיים
נתנו פעימת אמפיברך מתנגנת,
בו ולס חלומות נשכחים.
דקטיל – פעמון בקולו לי השמיע,
אנפסט – מצעד לי גלה.
חושי השירי על פרחי בי הופיע,
כנעם על פני הפלה.
בגן, בו זריחות ילדתי המאשרת
נסכו אורתן הגנוזה,
רשרוש מקהלת ענפים בצמרת
נדד מתרזה לתרזה.
ביני לעצמי אצל שדה ניר הגיתי,
לי אות בשבלת היה,
אלי החרוז התכל לי דמיתי,
בין צהב הדגן, דגניה.

"לחייו ומותו של מקסימין" ושירים נוספים

מגרמנית: ירדן בן־צור ועמרי משורר הרים

שטפן גיאורגה (1868-1933) ידוע כאחד משלושת המשוררים המרכזיים בשפה הגרמנית ערב מלחמת העולם הראשונה (לצד הופמנסטאל ורילקה). הוא היה מתרגמו של בודלר לגרמנית, ועמד בקשרים תרבותיים מתמידים עם השכנה שמעבר לריין, שימש כעורכו של כתב העת החשוב "דפים לאומנות" ויסד את "מעגל גיאורגה", חוג אינטלקטואלי גברי שהשפיע עמוקות על החיים האינטלקטואליים בגרמניה במפנה המאה והתאפיין בנטייה ניכרת אל המיסטי ובזיקה אירוטית בין חבריו. גיאורגה האמין באידיאל של המשורר כנביא, כמטיף בעל חזון וכמחנך. הוא ראה עצמו כמעין משיח של רייך חדש, המונהג בידי אליטה אינטלקטואלית ואסתטית, שמורכבת בלעדית מגברים. הברית בין חברי החוג מושתתת על כניעותם למנהיג כריזמטי, בעל אידיאלים הלניסטיים, שיחתרו תחת הריקבון התרבותי של המודרנה.

מבחר זה נפתח בחלק מן המחזור שחיבר גיאורגה לזכר הנער מקסימיליאן קרונברגר המכונה "מקסימין". כשנתקל בו גיאורגה בבית משפחתו במינכן, מקסימין היה כבן שלוש־עשרה, ואילו הוא עצמו כבר היה משורר חשוב ונודע. גיאורגה חנך את הנער היפה בשירה ובאמנות, וראה בו את התגלמות השמימי בעולם יתום מאלוהים. כשמת הנער ממחלה סמוך ליום הולדתו השש־עשרה, הערצתו של גיאורגה לקרונברג אך גברה, והוא פרסם חוברת זיכרון (Maximin, ein Gedenkbuch), שכללה משירי העלם המת, לצד שירי קינה של גיאורגה עצמו, וביניהם "לחייו ומותו של מקסימין" (שנכלל מאוחר יותר בקובץ "Der siebente Ring"). בשירים, העמוסים באלמנטים נוצריים וברמזים מעלילות ישוע הנוצרי, ניכר חינוכו הקתולי של גיאורגה. בולטת גם אמונתו של גיאורגה כי במותו הנציח מקסימין את היפה והרוחני בעולמו, שאינו נשחת ומתקלקל, וניצב כאידאל נצחי בעבור האנושות כולה. ובמילותיו של גיאורגה עצמו בהקדמה לחוברת הזיכרון: "במקסימין זיהינו את ייצוגם של נעורים רבי כוח, כפי שחלמנו אותם... נעורים שיכולים ליטול את מורשתנו ולכבוש ממלכות חדשות". כל שירי המחזור לזכר מקסימין תורגמו על ידי ירדן בן־צור.

המשך המבחר, בתרגומו של עמרי משורר הרים, לקוח משלבים שונים ביצירתו של גיאורגה. כך לדוגמה, שניים מהשירים לקוחים מאחד מספריו הנודעים ביותר: "Der Teppich des Lebens und Die Lieder von Traum und Tod" (1908), שנחשב לספר הקלאסיציסטי ביותר שלו, ומסמן את הסתת המיקוד בשירתו מההתבוננות בטבע להעמדת האמנות ודמות האמן במרכזה. מקורבו של גיאורגה, המבקר החשוב פרידריך גונדולף כתב על הספר: "כתיבה בטוחה, עקבית, ולא תנודתיות הקצב הכנוע והאחיד של הרגש, המשוקע במלודיה – 'מצב' פואטי קבוע, בניגוד להשראה של 'הזדמנות'".

הספר מורכב משלושה שערים, שכל אחד מהם בנוי מ־24 שירים זהים במבנם ובמשקלם. החלק הראשון, "Vorspiel", שממנו לקוח השיר הנפתח בשורה "אֶצֶל עָלַי מִשֵּׁב הַיּוֹד־חַג אֲדִיר", עוסק בניסיון המשורר למשול ברצונו, ובנוי כדילוג עם מלאך, שמייצג את הקריאה לפעולה. הוא נפתח בהופעתו הצעירה של המלאך ומסתיים בסצינה שבו הוא מלווה את המשורר אל מותו. "Die Lieder von Traum und Tod", השער האחרון בספר, שנחתם בשיר "חלום ומיתה", עוסק בניסיון החיים של המשורר, ובשיאו מגיע לכדי האלהה של החיים הפואטיים. הוא מתחיל בהסתכלות פרטנית בשעה אחת ומסתיים בהסתכלות רחבה בחיים שלמים, בשיר המסיים.

השיר "המילה" לקוח מתוך קובץ השירה האחרון של המשורר, שפורסם ב־1928, לרגל יום הולדתו השישים: "Das neue Reich". השיר זוכה לתשומת לב יתרה מאז דיוניו של היידגר בחיבורו "המילה" מ־1958, ככזה שמציע להבין כתיבה פואטית כהליך מתמיד של תרגום. חשוב לציין כי לכותרת "הרייך החדש", אין משמעות פוליטית או גיאוגרפית, והיא נועדה להצביע על האידיאל האוטופיסטי של גיאורגה לייסד חיים שיושנתו על איזון קוסמי בין הגוף לרוח, או בניסוחו של המשורר: "האמצע החדש". הנאצים השתמשו, בעיוות מה, באידיאלים שבוטאו בעיקר בשני ספריו האחרונים, כמו האדרה של גבורה מלחמתית, קורבן עצמי והתשוקה לחידוש של "גרמניה הסודית", שקורסת תחת עולה הדביק של המודרניות. אך בפועל, הספר, כשאר ספריו של גיאורגה, אינו משקף חתך כרונולוגי אחיד, ורבים מהשירים בו נכתבו עוד ב־1905 ולא יאוחר מ־1924.

יב"צ

לחייו ומותו של מקסימין: הראשון

תרגום (שיר זה והבאים אחריו): ירדן בן־צור

אֶת עֵינֵיכֶם חֵלֹם רְחוֹק טִשְׁטֵשׁ
וּלְחַלְקָה קְדוּשָׁה שׁוֹב לֹא תִשְׁעוּ.
בְּקַרְבֵיכֶם מִשֵּׁב הַסּוּף רוֹגֵשׁ –
זְקַפּוּ רֵאשׁוֹכֵם! הֲרֵי עוֹד תִּוָּשְׁעוּ.

הַתְּאֻחָדוּ, כִּי פֶסֶה מוֹעֵקָה,
הַסְּמִיקוּ אֶל מוֹל הוֹד שְׁנַעֲשֵׁשׁ:
כִּי הַאֲזַנְתֶּם לְבַת קוֹל דְּקָה
וּפֹה הָאֵל לְמַצְחֶכֶם נִשֵּׁק.

בְּסַחֵב גִּבְכֶם מִשָּׂא שְׁנָה קָרָה
פָּרַץ נֶס רַעֲנָן, אֲבִיב נִשְׂא,
עִם יַד־פְּרָחִים, תִּסְרְקֶת בְּעֵרָה
נִגְלָה הָאֵל וְאֵל בֵּיתְכֶם פֶּסַע.

וְכִי נִבְחַרְתֶּם – אֵל תִּבְכּוּ לְהִבָּא –
שְׁסַתֶּם יְמֵיכֶם נִמּוּגִים לְדוֹי
שִׁבְחוּ עֵירְכֶם שְׂאֵלָהִים נוֹלַד בָּהּ
שִׁבְחוּ זְמַנְכֶם שְׂאֵלָהִים בּוֹ חֵי.

השני: עלייה לרגל

מנהרת אין תקנה, ברציף עקר
 במבוך המדרגות והחצר –
 מה מחפש ברב יראה הנר?...
 הן כאן עמד ערשו של המבשר.

במרבע נבנה, שבו תלים
 של דשא מציצים מהאספלט
 לצד שיחים גוזזים לרע, פרחים דלילים:
 מבטך בראשונה לאור מלט.

הכפר אבק ורעש להבה
 שוקקת כרכרות, הלמות פרסה...
 כמו שחנה אז את מרים סחבה
 גם אותך כמו בשוגג האם תשא.

אז, כשפרץ אביב אפר-כסוף
 נפל הטל, ובשם משמים
 לכל הילדים כחל-כסוף
 חיכו פרחים דלילים, בנפך ידים.

אל בית לכלם נכסף ימים
 ראינו ראש חשוף, היכל עירם
 ממנו גחת לעולם... החכמים
 אף לאסם חזר כוכב-מרום!

השלישי

כי תשמרנו
 בהדרג גבה הלב
 נעשית אחד
 עם מלה שמלמעלה דברה
 ושאלנו בכל
 פסיעותינו, חסדי מדתך.
 כך עשה משרתם
 לעשיר את חיוך המלכים.
 אף הערב שוקע
 בזכרון המקדש:
 אז רועד געגוע
 אז אוחזות הזרועות אחרך
 אז מושכות השפתים
 אל זו שעודה אנושית, תמונתך
 כמו היית עדין בינינו
 כמו היינו בכל זאת אחים!

את מקהלת שמים נוגנת זה כבר תשמע,
או שקט בקשת, לנפש מרב המלה
שבה, ידידי המומר, לא תעיר היא חמה –
ומרעש קודח אלינו תברח, לגולה.

כי תקרא לנו, בוכים בחשך:
לשערים! אל על!
נצנוץ נרות חור נדון לעשק,
סדור קבורה ננעל!

או לשקט הטוב של היום השביעי תקדש
עם יומנו תשרה כתמיד בידידות רחוקה.
רק זה הסימן אוהבים מעולם לא נטש
שארצנו לך לא תסב רק דכי מועקה:

בימי חייה על הארץ לנת
בחזק ובאור
נתיב תחיה מן המתים סמנת
הקמת לנו דור

כשבינות כוכבים רגלה זה מכבר טופפה
קרן מלמטה פלחה במרכז את גופה,
כשעינה השמימית עד אישון במים הוצפה
קולה אז עלה ונגן בעצבות נדחה:

מזכרון היפי שהיינו
שבנו עוד זרח
ומכמיתה, קריאת הגוף: זכינו!
פסעת מכה.

אביב. מעולם לא פתית אותי כעכשו!
לו היו שוב שלי נצני חדש מאי
רק עוד פעם לראות זאת אתכם, שאהב
הפרחים היקרים, בגבול ארץ שמי!

בזהר אורות קפואים היית לנו
שרפה בשדה דרדר,
הודות לך ורדי תמיד קלענו
בנשב אביב תדהר.

לצורתך החדשה הסכנו
היא שרה שיר הלל,
מדריך צלליות גונחות נצלנו,
ויחד נגאל.

בכאבים המפרידים נכפר –
ודוי בוער מגר.
נשפך פרחים רבים מספר
עד קברה יסתר.

דְּבַר-פְּלָאִים מְמַרְחֵקִים אוּ מַחְלוּם
הֵבֵא הַבְּאֵתִי עַד לַפְּאֵת אֶרְצֵי הַלּוּם
שׁוֹחַר צְפֹתֵי שְׁהוֹרָנָה הָאֶמּוּרָה
תִּמְצָא אֶת שְׁמוֹ בְּמִצּוּלוֹת שֶׁל בְּאֵרָה –

אֲחֵר יְכַלְתִּי בְּחֻזְקָה בּוֹ לְאַחֵז
עֲתָה פָּרַח הוּא וְזֶהֱר מְלֵא הַמַּחֲזוּ...
וּפְעַם שְׁבֹתִי מִמָּסַע טוֹב וְנָעִים
עִם אֲבֹנֵי-חֶן מֵה-עֲנָגָה הֲרַת-שְׁפָעִים

עַת אֲרַכֶּה חִפְשָׁה וְכֹה לִי תִבְשֹׁר:
"לֹא תִלּוֹן אַחַת כְּזוֹ בְּתֵהוּם הַבְּאֵר"

מִיָּד חֲמֻקָה הִיא מִיָּדִי וְנִעְלָמָה
וְהָאֻצֵּר לְעַד הַפְּסִידָה הָאֵמָה...

כִּי לְוַתּוֹר נִפְשִׁי בְּעֶצֶב הַסִּתְגָּלָה:
מֵאֻמָּה אֵינִי, אֵי נִעְדָּרְת הַמְּלָה.

בְּהִלֵּל וְהִדָּר עוֹלָמְנוּ נְעוּרִי!
גְּבוּרִים, בְּמִצָּר וּבְגִבְעַע נִשְׁוֹר,
בְּלִי מוֹשֵׁל, צְעִירָה וְרַמָּה כִּי הָרוּחַ
מִבִּיטָה בְּכָרִים וּבְמִשְׁבְּרֵי-כַח.

וּבְדֶרֶךְ נְגוּז חֲזִיוֹן, גֵּץ נִתְּץ
שְׁכָרוֹן וְכֹאֵב יִרְעָדוּ בְּחִיל עֵז.
שְׁצוּנָה, יֵאָנַח יְהִגָּה וְיִכְרַע:
"הַבְּרָכָה הַהִלֵּל הַכּוֹכֵב לִי הַנֶּהָד"

אֲזוּ חֵלוּם גָּאוּה נִעְלָה עַל יִשְׁגָּא,
אֵת הָאֵל שְׁבַחְרוּ בְּעֻזּוֹ-לֵב יָפָה.
עַד שְׁקוּל יְדִיחֲנוּ לְמִטָּה לְתֵהוּם
וְכֹל אִישׁ מוּל הַמּוֹת נֹצֵב קֵט עִירוּם.

כֹּה סוֹעַר וְהוֹלֵם וּבוֹרֵק לְהֵט־רִשְׁף
עַד שְׁעָה רְחוּקָה בְּהַ בְּרִקִּיעַ הַנִּשְׁפָּה
יִתְאַחֲדוּ לְגִבִּישׁ-אוֹר בְּאַבְחָה נִשְׁקָטָה:
הוֹד הִלֵּל שְׁכָרוֹן דְּוִי חֵלוּם וּמִיתָה.

כְּרִי הַקְּנִיץ חֲרִיבִים מְזֻדָּן לְהַבְתָּ.
 הַתְּלַתְנִים בְּנִתִיב גְּדָה בְּטוֹשִׁים כַּעַת
 תְּמוֹנַת רֵאשִׁי סְתוֹר מִבֶּץ צְמִיג נִשְׁקַפֶּת
 בְּנֶהֱרַחֲקָלִיל עֶכוּר מְרַעְמִים סָרִים.
 אַחַר לִילוֹת טְרוּפִים פְּגוּמִים הֵם הַבְּקָרִים:
 גְּנַת־חֲמֻדָּה בְּתוֹךְ הַדְּחָס מִתְעַרְפֶּלֶת
 עֲצִים מְלֹאוּ מִשְׁלֵג־רַעַל לֹא בַעַת
 וְעִפְרוֹנִי מִפִּיק צְלִילִים חֲסָרֵי תוֹחֶלֶת.

בְּצַעַד־עֶדֶן אִזו תִּפְסַע אֲרָחוֹת אֲרֻצָּנוּ
 מִן הַגְּוִנִים שֶׁתְּצִיר מַה יִּתְּבַהֵר.
 כִּי־צַד לְקִטְף הַפְּרִי מִבַּד עוֹלֹז תוֹרְנוּ
 תְּצוּד הַצֵּל שֶׁמְזוֹדַחַל בַּחֲשֻׁכָּה..
 עַל אֲדוּתֶיךָ מִי יָדַע – עַל דְּמֵי זִיוֶךָ –
 אִם לֹא אֲכַרְךָ כְּאוֹת תּוֹדָה לְךָ הַפְּתָר:
 כִּי בִימֵים יוֹתֵר מִשְׁמֹשׁ לִי תֵאָר
 בְּעֲרָבִים יוֹתֵר מִכָּל כּוֹכְבֵי הָאֵתֶר.

אֲצַל עָלַי מִשֵּׁב הוֹד־חַג אֲדִיר
 הָשֵׁב לִי זֶה הַלֵּהֵט שֶׁמְצַעִיר הוּא
 עִמָּם אֵי־אִזו כְּנִפְי־יְלָדוֹת הַמְרִיאוּ
 מֵרֵאשׁוֹנֵי הַבֶּשֶׂם לְהַקְטִיר.

אֲשַׁחַר לְנִשְׁם רַק בֶּשֶׂם יִשׁוּתָּהּ.
 בְּהִיכְלִי קִדְשֶׁךָ נָא כְּלֹאֲנִי!
 מִשְׁפַּע שְׁלַחְנֶךָ פְּרוּר רַק תִּגְנִי!
 מֵאִפֶּל תִּהְיוּם, זֹו תַחֲנַנְתִּי לָּךְ.

וְהוּא: מַה שֶׁעַתָּה מִסְעִיר אֲזִנִּי
 הוּא רִיב שֶׁל מִשְׁאֵלוֹת שֶׁאֵין יוֹתֵרוֹ.
 לְהַעֲנִיק דְּבָרִים לְכֶם יִקְרוּ
 לֹא תִפְקִידֵי הוּא, כִּי מִתַּת חֲנִי

בְּכַח לֹא תִשָּׂג, זֹאת דַּע לָּךְ!
 אַךְ אֶת בְּרַכְיוֹ לְפָתִי עִם הַזְרוּעַ
 וְקוֹל שֶׁל עֲרֻגוֹנוֹת עֲזִים שׁוֹעַ:
 אִם בְּרַכְתִּנִּי, אִזו אֲשַׁלְּחֶךָ.

שְׁכָנָה בּוּ יִדְעֵת דְּבָרִים נוֹגִים

חמישה שירים

מספרדית (קולומביה): יחזקאל רחמים

פורפיריו ברבה־חאקוב (Porfirio Barba-Jacob) הוא ככל הנראה המשורר הקולומביאני הנודע ביותר. זהו שם העט העיקרי של מי שנולד כמיגל אנחל אוסוריו בֶּנִיטֶס בשנת 1883 בסנטה רוסה דה־אוסוס שבחבל אנטיוכיה, קולומביה. ברבה־חאקוב גדל בילדותו אצל סביו ולא החזיק בחייו בהשכלה רשמית רחבה. בבגרותו, אחרי תקופת עבודה קצרה כמורה, יצא לנדודים שהתפרשו מפרו ועד לארצות־הברית, והתרכזו בעיקר במרכז־אמריקה - במדינות כגואטמלה, הונדורס, קובה ומקסיקו. הוא חי חיי נדודים סוערים וחסרי־מנוח של "משורר מקולל" והומוסקסואל בוהמיין. פעמים מספר אולץ לעקור ממקום מושבו בשל כתיבתו המתנגחת במוסכמות. הוא מת בשנת 1942 במקסיקו, שבה בילה את מרבית חייו הבוגרים. "שיר החיים העמוקים" הוא יצירתו הידועה ביותר.

י"ר

שיר החיים העמוקים

"האדם יציר־שווא, משתנה ורוחש..."

מונטן

יֵשׁ יָמִים שְׁבָהֶם אֲנַחְנוּ כֹּה זָעִים, כָּל־כֶּךָ זָעִים,
כְּמוֹ עֲלֵעָלִים קְלִילִים הַנְּמָסְרִים לְרוּחַ וּלְיַד הַגּוֹרֵל.
אוּלֵי מִתַּחַת לְשָׁמַיִם אַחֲרִים מְחַיֶּכֶת תִּהְיֶה,
וְהַחַיִּים צְלוּלִים וְרוּחֵשִׁים, פְּקוּחִים כְּמוֹ טְרַמְיֵנֵל.

וְיֵשׁ יָמִים שְׁבָהֶם אֲנַחְנוּ כֹּה פּוֹרְיִים, כָּל־כֶּךָ פּוֹרְיִים,
כְּמוֹ שְׁדוֹת הַסֶּפֶר בְּאַפְרִיל, הַנִּרְעָדִים מֵרֵב תְּשׁוּקָה;
תַּחַת שְׁפִיעֵתֶם הַמְזֵהֶינָה שֶׁל מְמָטְרִים רוּחָנִיִּים
מְלַבְלַבֶּת הַנְּשָׁמָה לִיעֲרוֹת שֶׁל אֲשֻׁלְיָה זָכָה.

יֵישׁ יָמִים שְׁבָהֶם אֲנַחְנוּ כֹּה רוֹגְעִים, כָּל־כֶּךָ רוֹגְעִים...
יְלָדוֹת לוֹטָה בְּדַמְדוּמִים! לְגוֹנוֹת שֶׁל סִפִּיר!
עַד שֶׁמִּשְׁפָּט, נִגּוֹן, אוֹ הֵר, צְפוּר בְּמַעוֹפָה...
אֶפְלוּ הַקְּשָׁיִים עֲצָמָם מְעוֹרְרִים חֵיוֹךְ וְשִׁיר.

יֵישׁ יָמִים שְׁבָהֶם אֲנַחְנוּ כֹּה נִקְלִים, כָּל־כֶּךָ נִקְלִים,
כְּמוֹ קֶרְבִּים אֶפְלִים שֶׁל אֶבֶן צוּר שֶׁחָרָה.
הַלִּילָה מִפְתִּיעֵנוּ בְּהַמוֹנֵי מְנוֹרוֹתָיו,
בְּרֻצָּד מְטַבְּעוֹת אָנוּ שׁוֹקְלִים אֶת הַטּוֹב וְאֶת הָרַע.

יֵישׁ יָמִים שְׁבָהֶם אֲנַחְנוּ כֹּה חֲשֻׁקְנִיִּים, כָּל־כֶּךָ חֲשֻׁקְנִיִּים,
שְׁנֵשׂאֲפִים לְשׂוּא מִבְּשָׂרָה שֶׁל אִשָּׁה;
אֲחֵרֵי הַדּוּק הַמֵּתֵן, בְּחֻלְף לְטוֹף הַשָּׁד,
עִגְלוּלִיּוֹת שֶׁל פְּרִי שׁוֹב מְרִטִיטָה אֶל הָעֵדֶר-בוֹשָׁה.

יֵישׁ יָמִים שְׁבָהֶם אֲנַחְנוּ כֹּה נוֹגִים, כָּל־כֶּךָ נוֹגִים,
כְּמוֹ בְּלִילוֹת הַנוֹגִים אֲנָקוֹת חֲרֶשֶׁת הָאֲרָנִים:
אוֹ אִז הַנְּשֻׁמָּה גּוֹנַחַת תַּחַת צַעַר הָעוֹלָם,
וְאֵין מָה שֶׁיִּכּוֹל לְנַחֲמֵנוּ, אֶפְלוּ אֱלֹהִים.

אֶךְ יֵשׁ גַּם, הוּ אֲדַמָּה! יוֹם... וְעוֹד יוֹם... וְיוֹם
שָׁבוּ אָנוּ מְרִימִים עֵגֶן בְּלִי שׁוֹם רְצוֹן לְחֹזֵר;
יוֹם שָׁבוּ סוֹחֲפוֹת רוּחוֹת הַכְּרַחֲיוֹת...
יוֹם שָׁבוּ אֵין עוֹד דְּבַר שֶׁבְּכַחוֹ אֲתָנוּ לְעֶצֶר!

עתיד

אָמַר בְּשֵׁעָה שְׁאַמוֹת... (וְהַיּוֹם עוֹד רְחוֹק!):
יְהִיר וְנִקְלָה וְהוֹלֵל, אִישׁ אֶל סַעַר שְׁלוֹחַ,
רָעַב לְעוֹלָם בְּחַיּוֹת עֶלְפוֹנוֹ,
הוּא הָיָה לְהִבָּה מִתְלַקַּחַת בְּרוּחַ...

חוֹשְׁנֵי וְעֶצֶב נִדְד בְּאֵי אַמְרִיקָה שְׁלוֹ;
יַעַר אֲרָנִים בְּהוֹנְדוֹרְס חִזֵּק בּוֹ נְשִׁימָה כְּמַפּוּחַ;
הֶאֱדָמָה הַמְּקַסְיִקְנִית נְטֻעָה בּוֹ אֶת הַמְּרָד, הַחֲרוּת,
הֶעֱצָמָה... וְהוּא הָיָה לְהִבָּה מִתְלַקַּחַת בְּרוּחַ.

מִמְעַמְקִים אֵין־חֶקֶר הָעֶפִּיל לְכוֹכְבִּים;
כָּאֵב אֲדִיר חֲסֵר־פָּנִים רִטֵּט מִמְבֹטָאוֹ הַמוֹזָר,
הָיָה חֶכֶם בְּתַהוֹמוֹתָיו וְעָנּוּ, כֹּה עָנּוּ –
הֵן לְהִבְנֵת יוֹצֵאת אֶל הַרוּחַ הַיָּא שׁוֹם־דְּבָר...

וְשִׁכְנָה בּוֹ יְדִיעַת דְּבָרִים נוֹגִים, כֹּה עֲמָקִים וּמְמִיתִים,
שְׁמִיתָרִים אֲנוֹשִׁיִּים מְעוֹלָם לֹא הִבְהִירוּ אֶת קִרְבָּה,
אִישׁ לֹא הִבִּין אֶת קִינְתוֹ הַטְּרָגִית, הוּא הָיָה
לְהִבָּה מִתְלַקַּחַת בְּרוּחַ, וְהַרוּחַ כִּבְתָה אֶת הַלְהִבָּה.

דָּבַר אֵינִי דוֹרֵשׁ מִן הַכַּחוֹת הַמִּיטִיבִים
אֲבָל מֵעֵלְתִי כְּכֹר לְבִדָּה הַבִּינָה.
הֵן דֵּי הֵיָה לִי לְהַקְשִׁיב לְרַחֵשׁ הַנִּצְחִי
שֶׁקוֹנֵכֶיהָ שֶׁל יָם בְּתוֹךְ אֲזוּנֵי הַטְּמִינָה.

עַל יִצּוּעַ קֶשֶׁה חוֹלֵם חֵלֹם רַךְ;
וּבִטְרֵם בּוֹא אֹר, עוֹד עֵרוֹת תַּחֲוִשׁוֹתֵי
לְהַבְחִין בְּצַל הַזּוֹחַל, הַנִּשְׁכָּח,
הַמְּפַעֵם אֶל הַיּוֹת, בְּבִלְי־דַעַת מִתִּי...

לְתַקֵּן יְרִיעוֹת חֲנוּתֵי הַנּוֹדֶדֶת
כְּשִׁצּוֹקִים חֲרוּכִים מְצַדְדֵי
בְּמָקוֹם שֶׁנִּשְׁמִימַת מִסְתַּוְרִין בּוֹ נוֹשֶׁבֶת;

וְתַחַת מְסַפְרִים מִבְּשָׂרֵי־טוֹבוֹתֵי,
בְּבִדִּידוֹת עֲצוּמָה וּמִתְרַחֶכֶת,
מִבְּעִיר אֶת יִצִּירְתִּי וּמִשְׁקָה אֶת חֲטָאֵי.

בְּקִשְׁתִּי שִׁיר נִשְׁגָּב שִׁיחַם בְּמִתִּיקוּתוֹ
לְחַיֵּי הַגָּסִים, הַעֲמוּמִים, חַיֵּי עֶצֶב.
הוּא נִתֵּן לִי עֲפֹרֹנֵי קוֹסֶם בְּצִיּוּצוֹ...
אֲנִי רְצִיתִי אֶלְפָּה!

בְּקִשְׁתִּי דְגָמָה שֶׁל קֶצֶב בּוֹטָח
אֲתָה אוֹכֵל לְמִשְׁלַח בְּחִשְׁקֵי הַמְּסַכֵּן.
הוּא נִתֵּן לִי פִלְג־מִים, מְלִמּוּל־לִילִי קוֹלֵחַ...
אֲנִי רְצִיתִי אֶת הַיָּם!

בְּקִשְׁתִּי מְדוּרָה שֶׁל לֹהֵט לֹא־נִכְחַד
שֶׁתַּעֲטֹף אֶת כָּל חֲלוּמוֹתֵי בְּחִמָּה.
הוּא נִתֵּן לִי גַחְלִילִית שְׁזוּהָרָה נִפְסָד –
אֲנִי רְצִיתִי אֶת הַשְּׂמֶשׁ עֲצֻמָּה!

הַחַיִּים כֹּה סִתְמִיִּים, דַּחְפֵי שְׁלֵי חֲסֵרֵי־תוֹחֶלֶת,
תְּכַלֵּת אֶפְרִיל, גֵּן עֵדֶן אֶפּוֹף יִרְקוֹת...
הוּ, מְדַרְיָה נִקְלָה שֶׁל מִסַּע הַלִּיל,
אֲנִי רוֹצֶה לְמוֹת!

המראָה

השם שלי? יש לי הרבה: שיר, טרוף, כסופים.
מה עשיתי? ראיתי צפור חוצה דמדומים, חותכת שחקים...
חפשתי אחר עקבותיה וחיכתי בכי,
הזמן לא היה אלא דחפי המאלפים.

הסינתזה? אין לדעת. יום אחד עוד אפרה את העדן
שבו אזרע. אדון אף-אחד. סתם איש. משגע. שום-דבר.

צללית טורדנית וחולפת.
שנאה. צרחה. כלום. אפס.

הו בוז וטינה וחמה וסערות גסות!
החיים עטורים בקשת של שמשות...

מצחו המנותץ של הלילה

שמונה שירים

מגרמנית: אסף בנרף ועמרי משורר הרים

גיאורג טראקל (1887-1914) היה משורר אוסטרי, מהבולטים שבאקספרסיוניסטים ומהייחודיים שבהם. טראקל גדל בזלצבורג וחינוכו הופקד בידי אומנת, שממנה למד את השפה הצרפתית וכך גם התקרב אל השירה הצרפתית. אחותו גרטה, שהייתה מוזיקאית מחוננת, הייתה קרובה אליו במיוחד, וכפי הנראה היו בין השניים יחסים של גילוי עריות (מוטיב האחות חוזר רבות בשיריו של טראקל). לאחר שנשר מלימודיו בתיכון החל בלימודי רוקחות, שהייתה לייעודו. במקביל, עסק בכתיבה הן של שירה והן של כמה מחזות שכשלו. בווינה, בין תקופות קצרות של שירות בצבא, הכיר כמה אמנים מקומיים והתערה בחוגיהם ואלה עזרו לו לפרסם כמה משיריו. מאוחר יותר, באינסברוק, התוודע לקבוצת אמני אוונגרד שהיו מקושרים לכתב־העת הספרותי הנחשב Der Brenner. לודוויג פון פיקר, עורך העיתון, היה לפטרונו ועודד אותו לפרסם את שיריו, שאכן ראו אור בלייפציג ב-1913. פיקר אף הסב את תשומת לבו של הפילוסוף לודוויג ויטגנשטיין למשורר הצעיר, וזה תמך בו כלכלית בסתר על מנת שיוכל להתמקד ביצירתו. במלחמת העולם הראשונה נשלח טראקל לחזית המזרחית כחובש בצבא האוסטרו-הונגרי. מראות הזוועה של החיילים ההרוגים והפצועים, בעיקר לאחר קרב גְרוֹדֶק, גרמו לו להתקפי דיכאון והוא אף ניסה לשים קץ לחייו, אך כשל. לאחר ניסיון זה נשלח טראקל לבית חולים בקרקוב ושהה תחת השגחה צמודה. משגבר דכאונו כתב לפיקר, והוא המליץ לו ליצור קשר עם ויטגנשטיין. אך כאשר הגיע ויטגנשטיין, טראקל כבר מת ממנת־יתר של קוקאין, במה שנראה כמעשה התאבדות. שירתו של טראקל, שבתחילתה הושפעה מהשירה הסימבוליסטית (ראו למשל את צורותיהם המסורתיות של חלק מהשירים הכלולים במבחר קטן זה), היא במובנים רבים שירתה של המאה העשרים. השירים הכתובים בחרוז החופשי, אך גם אלה המסורתיים יותר, עשויים טורים מפולשים של קרעי תמונות ואפופים כולם חרדה ובעתה, ריקבון ומוות. מלבד מוטיב האחות שנזכר קודם לכן, ראוי לציון במיוחד מוטיב הצבעים, הנוכח בכל שיריו ומזכיר במידה רבה את שיריו של דוד פוגל, בן דורו. שירו האחרון, "גרודק", היה לידוע בשיריו, ובמיוחד מילותיו החותמות: "Die Ungeborenen Enkel" ("הנכדים הבלתי־נולדים" או "הנכדים שלא יוולדו").

את ארבעת השירים הראשונים במבחר זה תרגם אסף בנרף ואת ארבעת האחרונים – עמרי משורר הרים.

אל הנער אליס

אֵלִיס, כְּשֶׁבִיעַר הַשָּׁחַר קוֹרָא קוֹלוֹ שֶׁל הַקִּיכָלִי,
זוֹהִי שְׁקִיעֶתָּךְ.
שְׁפִתֶיךָ שׁוֹתוֹת אֶת צֶנֶת מַעֲיַן-הַצּוֹקִים הַכָּחֵל.

מִהֲדַד סִנֵּה קוֹצִים
בְּמִקּוֹם שֶׁם עֵינֶיךָ, עֵינֵי יְרַח.
הוּי כְּמָה זְמַן, אֵלִיס, מֵת אֶתָּה.

חֲדַל, כְּאֲשֶׁר מִצָּחֶךָ שׁוֹתֵת חֶרֶשׁ
אֲגָדוֹת שֶׁל קָדָם
וּפְשָׁרוֹ הָאֶפֶל שֶׁל מְעוֹף הַצִּפְּרִים.

גּוֹפֶךָ הוּא יִקְיַנְתּוֹן,
שְׁנֹזִיר בּוֹ טוֹבֵל אֶצְבְּעוֹת-שְׁעוֹה.
מְאוּרָה שְׁחֹרָה הִיא שְׁתִּיקָתְנוּ,

אֶךְ אֶתָּה הוֹלֵךְ בְּצַעֲדִים רַכִּים אֶל תוֹךְ הַלְיָלָה
הַתְּלוּי, עֲמוּס אֲשֶׁכּוֹלוֹת אַרְגָּמָן,
וְיָדֶיךָ תִּנְיַע בַּתְּכֵלֶת בֵּיתֶר חֲמֹדָה.

לְעֵתִים מְגִיחָה מִתּוֹכָה חַיָּה עֲנָגָה,
מְרַכִּינָה לְאִטָּה עַפְעָפִים כְּבָדִים.
טַל שְׁחֹר נוֹטֵף עַל רַקוֹתֶיךָ,

אֲחֹרוֹן זְהַבִּי כּוֹכְבִים שְׁכָבוּ.

שקיעה

לקארל בורומיס היינריך

מֵעַל הַבְּצָה הַלְּבָנָה
פָּרְחוּ צִפְרֵי הַפָּרָא.
בְּעָרֵב נוֹשֵׁב מִכּוֹכְבֵינוּ רוּחַ מִקְפִּיא.

מֵעַל קִבְרֵינוּ
נִרְפָּן מִצָּחוֹ הַמְּגַתֵץ שֶׁל הַלְיָלָה.
תַּחַת אֲלוֹנִים מִתְנַדְנָדִים אֲנַחְנוּ בְּסִירָה פְּסוּפָה.

מִהֲדַדוֹת תְּמִיד חוֹמוֹת הָעִיר הַלְּבָנוֹת.
תַּחַת קֶשֶׁת קוֹצִים,
הוּ אַחִי, מְטַפְסִים אֲנַחְנוּ – מְחוּגִים עוֹרִים – אֶל חֲצוֹת הַלְיָלָה.

אורורים אתם ארסי החשך,
נים לבן!

גן הזה, המשנה כל כה,
גן עצים מדמדמים,

רוחש עשי-לילה, נחשים,
עטלפים, עכבישים.

הזר! צלך האבוד

באדם ערב,

שודד אפל

בים המלוח של הצער.

מכים בכנפים עופות לבנים בשולי הלילה

על פני מפתת הפלדה

של הערים.

צלילים בהירים תוך הנשב הדליל,
מזמרים את האבל הנדח של היום,
ניחוחות אינ-תארים שממלאים אותו כליל
על חיל שלא ידענו יגיעונו לחלום.

כהד רך של עדנה ששקעה תוך ערבים,

וכהגות-הלב ברעים אשר אבדו,

עלנה צונחת בגנים מזה-דורות נעזבים,

אשר בדמי גן-עדן זהר-שמש יקלטו.

בתוך מראה זכה של אשדות מצטללים

עינינו יחזו בזמן המת קם לתחיה

עת מאויינו שמשנת-דם כלים,

יגביהו נפשותינו עדי רחק מרומי-יה.

דרך המיתה, מחדש שוב נתגשם

אלי נבכי הענויים, למצולות העדנות,

שבתוכם תמשל האלהות חסרת השם –

ולעד הם משלימים לנו שמשות רעננות.

בלילה

בלילה הזה כבה כחולן של עיני,

הזהב האדם של לבי. הו, כמה שקט בער האור.

מעילך הכחל עטף את השוקע;

פיה האדם חתם את החשך הרע.

רקב גני־העדן שחלום ברא
 נושב סביב ללב הנלאה, מלא האבל,
 ששפתה מכל המתק אך ורק זרא,
 ודמו שותת למות ברשעות הסבל.

במבטם המליל יוקדת הערגה
 לזה הבית שלעד אין לאתרו.
 אותם גזרת גורל שלול מחסד מנהיגה,
 שרק תוגה תוכל לרדת לחקרו.

עתה לקצב מחולות כלים יפעם הוא
 למנגינות הנקדרות של היאוש,
 בעוד זרים של תקנת־עבר נבלו
 במזבח שמכבר מאל נטוש.

בראש נתיביהם נודדת להקת עבים,
 וילווים ברומ מסע עופות שלוח,
 עד שעת מעריב היום עקבותיהם כבים,
 ועתים צלילי־ברכה תשא הרוח

משפרון של בשמים טובים ויין
 נותרה בה תסיסה עזה של הבושה –
 האתמול בבבואה קמוטת־העין
 ועגמת חלין שחורה אותה כותשה.

למחנה המבדד כפוכבים פרושים,
 שם שיריהם הרי הערג יאמירו
 וית־פחו מתוך קללה וצער מורשים,
 שאין זיקי־תקנה רפים אותם יאירו.

דמדומי קיץ

הנה באתר הירק מנץ כוכב
 בבית חולים איש את השחר כבר מריח.
 קיכלי מפיץ קולות עושה מסתר שיח,
 ענבל מנזר נוגן חלום אל המרחב.

וילון כסוף אשר לפני חלון מבליע
 גפים נשזרות, שפתים, שדי־נעם.
 מן המגדל פטישה נקשה עולה ברעם
 והלבנה תמוג אל תוך חפת־רקיע.

בכפר נזקר גלעד גרום, בודד,
 דמדמת על כרי פרחי־שני שותתת.
 סביב לגזוזטרה שכבת אור לחה רוטטת,
 ונחיל־זבובים בצחן חרש מתנודד.

אקורד־חלום שדי רוחף עד לאין מה,
 הנזירים בשער כנסייה יופיעו,
 אובדים באין־הסוף כה לאטם יפסיעו.
 כה בהירה תשגא אל־על פסגה רמה.

חלקיק כנוע של היקום

תשעה שירים ממלחמת העולם הראשונה

מאיטלקית: שיר קהילה

ג'וֹזֶפֶה אוֹנְגֵרְטִי, מגדולי המודרניסטים בשירה האיטלקית ומראשי זרם ה"הֶרְמֵטִיזְם"* בה, נולד באלכסנדריה שבמצרים ב־8 בפברואר 1888 להורים איטלקיים. אביו, אנטוניו אוֹנְגֵרְטִי, עבד בחפירות תעלת סואץ ומת ב־1890, שנתיים לאחר הולדת בנו. אוֹנְגֵרְטִי למד בבית הספר השווייצרי באלכסנדריה, ושם התוודע לראשונה לשירה. עוד במצרים כתב ופרסם מאמרים וביקורות ספרותיות, וב־1912 עבר לפריז ושם התיידד עם המשורר הצרפתי גיום אפולינר ועם כמה מחבריו הציירים הקוביסטיים. שלוש שנים לאחר מכן, כשהיה בן 27, הצטרף לחיל הרגלים האיטלקי ולחם בחזית הקרסו (ה"קארסט", בגרמנית), שם כתב את מרבית השירים שהתפרסמו בקובץ הראשון שלו, "הנמל הקבור", שיצא ב־1916. אוֹנְגֵרְטִי היה עד לזוועות המלחמה ולמות רבים מחבריו. באביב 1918 חזר לפריז. גיום אפולינר גסס באותה עת ממגפת השפעת הספרדית, ואוֹנְגֵרְטִי הוא שמצא את גופתו. ב־1919 פרסם קובץ שירים בצרפתית, "המלחמה", שרבים משיריו הופיעו גם בקובץ "שמחת הטובעים", שיצא לאור באיטלקית באותה השנה. ב־1920 נישא אוֹנְגֵרְטִי לז'אן דופואה הצרפתייה, וב־1922 עבר אתה למריו שבאיטליה. שם נולדו להם בת ובן – נינון ב־1925 ואנטוניו ב־1930.

אוֹנְגֵרְטִי החל לעבוד במשרד החוץ האיטלקי במרינו במקביל לעלייתו של מוסוליני, וב־1931 החל לעבוד ככתב חוץ ב"עיתון העם" האיטלקי, משרה שכללה נסיעות רבות באיטליה ובעולם. למרות הצלחתם של שני קובצי שירה נוספים פרי עטו, "השמחה" (1931) ו"תחושת הזמן" (1933), הוא נתקל בקשיים כלכליים ועבר לברזיל, שם לימד איטלקית באוניברסיטת סאו פאולו. ב־1942 חזר לאיטליה והחל ללמד ספרות באוניברסיטת רומא. לאחר מלחמת העולם השנייה ונפילתו של מוסוליני, הושעה מסגל אוניברסיטת רומא מפאת קשריו עם הפשיסטים, אך התקבל בחזרה לאחר הצבעה שנערכה על ידי חברי הסגל. לאחר מות אשתו ב־1958, אוֹנְגֵרְטִי מצא נחמה בטיוילים בעולם. הוא מת במילאנו, בן 82.

*

* ה"הֶרְמֵטִיזְם", מהחשובים שבזרמי הספרות והשירה האיטלקית של המאה העשרים, נקרא על שמו של אל חכמת הנסתר, הרמס טריסמגיסטוס, והתאפיין בערפול, מסתורין ושימוש נרחב באנלוגיות. פרט לאוֹנְגֵרְטִי, שני נציגיו הבולטים של זרם זה היו המשוררים אוֹג'ניו מונטאלה וסלווטורה קואזימודו.

הייתי בת שבע־עשרה כשנתקלתי לראשונה בשירים של אונגרטי, בספרייה קטנה שלא עמדה בתקנות כיבוי האש המקומיות, בכפר בצפון־מערב איטליה. מקצב המילים של שיריו היה נגיש אפילו מבעד לידע המצומצם שלי באיטלקית, עקבי ומדויק. קראתי בלי לדעת מה אני מחפשת, ועוד פחות מזה ידעתי מה בדיוק מצאתי.

ממרחק הזמן, השפה והאדמה, תהיתי מה נספג בנוף הכפר ששהיתי בו, בלב האזור שבו שירת אונגרטי כחייל במלחמת העולם הראשונה כמעט מאה שנה קודם לכן. מה נספג אל תוך אבני הגיר, אל צדי המערות והבולענים, אל הצוקים התלולים כל כך. כדרכם של משוררים, אונגרטי העניק לי נקודת מוצא: יכולתי להתחיל לדמיין. במקום ההוא, היפה מכדי להתרגל בו, התעוררתי כל בוקר בנשימה עתוקה.

"אונגרטי מפיח בי חיים", כתבתי בבלוג שהיה לי אז, אבל התמקדתי במוות דווקא — בהיבטים החיוביים בייצוג המוות בשירי אונגרטי. כמעט בכל אחד משיריו מצאתי איזו השתקקות למוות, לאפשרויות שאולי טמועות בו, להקלה שמעברו השני. בחודשים שלאחר מכן עבדתי, בהנחיית המורה שלי לאיטלקית, על תזה קצרה שבחנה את ההיבטים האלו, את מה שפירשתי אז כמשאלת המוות של אונגרטי.

ממרחק ים ועוד ים, עוד זמן ועוד אדמה, החלטתי לתרגם חלק מהשירים שאליהם התוודעתי אז, בסוף התיכון. התרגום אפשר לי לראות בהם דברים שקריאות חוזרות ונשנות במהלך שש השנים האחרונות לא אפשרו. התרגום הזכיר לי ששלוש השורות הסוגרת את שירו "ליל שימורים", "Non sono mai stato / tanto / attaccato alla vita" (מעולם לא הייתי / כל כך / קשור בחיים) היו בעצם אלה שכתבתי על פרק כף ידי. שורות על החיים, לא על מוות. כתבתי אותן בחדרי שירותים, במחברות, על ספרים. מתוך חיון החרוזים במוות, כל כך הרבה מוות — אונגרטי כתב על החיים. בחיתוך בלתי מתפשר, בבהירות וללא האדרה, הוא כתב על החיים.

ש"ק

ליל שימורים

לִילָה שְׁלָם	כְּתַבְתִּי
זְרוּק לְצַד	מְכַתְּבִים מְלֵאֵי אֶהָבָה
בְּן פְּלָגָה	
שְׁנֵטְבַח	מְעוֹלָם לֹא הֵייתִי
פִּיּו מְרֻטֵשׁ	כָּל כֶּךָ
תַּחַת הַיָּרֵחַ הַמְּלֵא	קֶשׁוּר בְּחַיִּים
עִם גֶּדֶשׁ יָדָיו	
הַחוּדָר	מְרִיאָנוּ, 29 בִּיוֹנִי 1916
אֶת הַדְּמָמָה שְׁלִי	

מַעֲקָה עֲשׂוּי מִשֵּׁב רוּחַ
 לְהִשְׁעִין עָלָיו הָעָרֵב
 אֶת הַמְּלִנְכוּלִיָּה שְׁלִי

ורסה, 22 במאי 1916

בַּיַּעַר קִפּוּצ'וֹ**
 מְדֻרֹן
 קִטְיָפָה יֶרֶק
 כְּמוֹ כְּרֶסֶה
 רֶכֶה

לְנִמְנָם לִי שָׁם
 לְבַד
 בְּבֵית קָפָה מְרַחֵק
 בְּאוֹר קְלוּשׁ כְּאוֹרוֹ
 שֶׁל הַיָּרֵחַ הַזֶּה

חלקה 1, 141 באוגוסט 1916

סן מרטינו דה קרסו*

מִהֶבְתִּים הָאֵלָה
 לֹא נֹתְרוּ אֶלָּא
 עֵי חֲרָבוֹת

מְכַל הַקְּשָׁרִים
 שֶׁהָיוּ לִי
 כְּמַעַט וְלֹא
 נֹתֵר דָּבָר

אֶבֶל בְּלֵב
 לֹא חֶסֶר וְלוֹ צָלֵב

זֶה לְבִי
 הַכֶּפֶר הַמַּעֲנָה מִכֶּלֶם

עמק העץ המבודד, 27 באוגוסט 1916

* כפר במחוז פריולי ונציה ג'וליה שבצפון מזרח איטליה, שנחרב כליל בקרבות מלחמת העולם הראשונה.
 ** יער ברמת הקראס, וגם כפר שנקרא על שמו, "בוסקו קפוצ'ו", ובו התנהל קרב בין הצבא האיטלקי לצבא האוסטרו הונגרי.

הנהרות

זֶה הַנִּילוּס שָׁחַזָה בִּי נֹלַד וְגָדַל וּבֹעֵר מִבוּרוֹת בְּמִישׁוּרִים הַנְּרַחֲבִים	זֶה נְהַר הָאֵיזוֹנְצוּ שָׁבוּ הַשְּׁפָלָתִי לְזֹהוֹת אֶת עֲצָמֵי חֻלְקִיק כְּנוֹעַ שֶׁל הַיְקוּם	אֲנִי נִתְמַךְ בְּעֵץ הַקְטוּעַ הַנְּטוּשׁ בְּתוֹךְ הַבּוֹלְעֵן הַזֶּה בְּרַפְיוֹן הָאוֹפֵף קֶרֶס לְפָנַי הַמוֹפֵעַ אוֹ אַחֲרָיו וּמִסְתַּפֵּל
זֶה הַסֶּן שָׁבוּ נְמַהֲלָתִי בְּמַיִם עֲכוּרִים וּפְגַשְׁתִּי אֶת עֲצָמֵי	הָעֲנוּי שְׁלִי הוּא הַרְגָעִים שְׂבָהֵם אֵינִי מֵאֲמִין שְׂאֵנִי בְּהַרְמוֹנֶיהָ	בְּעֲנָנִים הַחוֹלְפִים בְּדַמְמָה עַל פְּנֵי הַיָּרַח הַבֶּקֶר נִשְׁכַּבְתִּי בְּתוֹךְ קִנְקַן מַיִם וּכְמוֹ שֶׁרִיד קֹדֶשׁ נַחְתִּי
אֱלֹה הַנְּהָרוֹת שְׁלִי שָׁנְגְלוּ לִי מִתּוֹךְ הָאֵיזוֹנְצוּ	אֲבָל הַיָּדִים הָאֵלֶּה הַנִּסְתָּרוֹת שְׁלֵשׁוֹת אוֹתִי מְעַנִּיקוֹת לִי שְׂמַחָה נְדִירָה	נְהַר הָאֵיזוֹנְצוּ* הַזּוֹרֵם לְטֹשׁ אוֹתִי כְּאִלוֹ הַיִּיתִי חִלּוֹק נַחַל
וְזוֹ הָעֲרָגָה שְׁלִי מִשְׁתַּקְפָּת דְּרָךְ כָּל אֶחָד מֵהֶם עֲכָשׁוּ כְּשֶׁלִּילָה וְחַיֵּי נְדָמִים לִי עָלִי כּוֹתֶרֶת שֶׁל אִפֵּל	עֲבַרְתִּי שׁוּב עַל פְּנֵי הָעֲדָנִים שֶׁל חַיֵּי	מִשְׁכַּתִּי מַעֲלָה אֶת אַרְבַּע עֲצָמוֹתֵי וְהִלַּכְתִּי מִשֶּׁם כְּמוֹ אֶקְרוּבֵט עַל פְּנֵי הַמַּיִם
קוֹטִיז'צ', 16 באוגוסט 1916	אֱלֹה הֵם הַנְּהָרוֹת שְׁלִי	מִשְׁכַּתִּי לְצַד קֶרְעֵי בְּגָדֵי הַמְּכַתְּמִים טֹנֶפֶת מִלְחָמָה וּכְמוֹ בְּדוּאֵי רְכַנְתִּי לְקַבֵּל אֶת פְּנֵי הַשָּׁמַשׁ
	זֶה נְהַר הַסְּרַקְיוּ** שְׂמַמְנוּ שְׂאֲבוּ מַיִם אוּלֵי אֲלֵפִים שָׁנָה אֲנָשִׁי הַכֶּפֶר שְׁלִי וְאָבִי וְאִמִּי	

* האיזונצו (באיטלקית) או הסוצ'ה (בסלובנית) הוא נהר הזורם מהאלפים היוליאניים שבסלובניה ונשפך לים האדריאטי בקרבת העיר האיטלקית מונפלקונגה. בקרבות שהתנהלו בקרבת הנהר במלחמת העולם הראשונה נהרגו כ-600,000 חיילים איטלקיים ואוסטרו-הונגריים.

** נהר הסרקיו זורם מהר סילאנו אל הים הליגורי, והוא השלישי באורכו במחוז טוסקנה.

חיכוך

עם רַעֲבֵי־הַזֶּאֵב שְׁלִי
אֲנִי מְגוֹלֵל
אֶת גּוֹף־הַכְּבִשָּׁה שְׁלִי

אֲנִי כְמוֹ
הַסִּירָה הָעֵלְוִכָה
וּכְמוֹ הָאוֹקֵינוֹס הַתְּאוֹתָנִי

לוצ'יוויצה, 23 בספטמבר 1916

ריחוק

הִנֵּה לְכֶם גִּבֹר
בְּמַדִּים

הִנֵּה לְכֶם נְשֻׁמָה
נְטוּשָׁה

הַשְּׁתַקְפוֹת חֲתוּמָה

אֲנִי עוֹמֵד לְהִתְעוֹרֵר
וּלְהִצְטָרֵף
וּלְהִיּוֹת בְּעֵלְיוֹ

שֶׁל טוֹב נְדִיר שְׁנוּלֵד לִי
לְאִט כָּל כֶּף נוֹלֵד לִי

וּכְכֹל שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ
כֶּךְ הוּא מִתְבַּנֵּז לּוֹ
בְּהִסָּח הַדַּעַת

לוצ'יוויצה, 24 בספטמבר 1916

נווד

בְּשׁוּם
חֶלְקָה
שֶׁל הָאָרֶץ
לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת לִי
בֵּית

בְּכָל
אֲקָלִים
חֹדֶשׁ
שָׁבוּ נִתְקַלְתִּי
אֲנִי מוֹצֵא עֲצָמֵי
עוֹרֵג

אֲףִי שְׁהִייתִי
כְּבָר פְּעַם
מְרַגֵּל בּוֹ

וְתַמִּיד נִשְׁאַרְתִּי זָר
כְּשֶׁעֲזַבְתִּי

נֹלֵד

חֹזֵר מִתְקוּפוֹת שְׁבָהֶן
רַק חִייתִי וְחִייתִי

לְהֵנוֹת רַק
מִדָּקָה אַחַת שֶׁל חַיִּים
רְאֵשִׁיתִיִּים

אֲנִי תָר אַחַר
אָרֶץ תְּמִימָה

קמפו די מאילי, מאי 1918

שלו

אַחֲרֵי כָּל כֶּה הַרְבֵּה
עֲרַפָּה
אֶחָד
אֶחָד
הִתְגַּלוּ
הַכּוֹכָבִים

אֲנִי נוֹשֵׁם
אֶת הַטְּרִיּוֹת
שְׁמוֹתֶיךָ לִי
צִבְעֵי הַשָּׁמַיִם

אֲנִי מְפִיר בְּעֲצָמֵי
תְּמוּנָה
חֹלְפֹת

שֶׁצְלָמָה בְּסִיבּוֹב
אֶלְמוֹתֵי

בוסקו די קורטון, יולי 1918

אין־אונות כחולה בסבך נימים

חמישה משירי ד"ר ז'יוואגו

מרוסית: ריטה קוגן

בוריס פסטרננק (1890-1960) נחשב – לצד אוסיפ מנדלשטם, אנה אחמטובה ומרינה צוואטאיבה – לאחד מ"הרביעייה הגדולה" של תור הכסף הרוסי, תקופה שהניבה הרבה יותר מארבעה משוררים גדולים. בצעירותו היה קרוב במידה מסוימת לזרם הפוטוריסטי, אך התעלה במהרה על כל חלוקה לזרמים ואסכולות. בשנים 1945-1955 כתב את האופוס מגנום שלו – הרומן "ד"ר ז'יוואגו", סיפורה האוניברסלי של האינטליגנציה הרוסית בעשורים הראשונים של המאה ה־20. משלא הצליח לפרסם את הרומן בבריה"מ, מסר אותו לפרסום במערב, בהוצאת פלטרנילי האיטלקית. בעקבות הפרסום זכה ב־1958 בפרס נובל לספרות, מה שעורר קמפיין רדיפה חריף במולדתו ובסופו של דבר האיץ את מותו. הפרק האחרון ברומן הוא למעשה קובץ שירים שכתב, כביכול, הגיבור – הרופא והמשורר יורי ז'יוואגו. אנו מציעים כאן תרגומים חדשים לשירים נבחרים מאותו קובץ שירי ז'יוואגו, שלדעתנו הכרחיים לחלוטין להבנת הרומן, אך גם עומדים בזכות עצמם.

המלט

תִּכְנֹנֶנְךָ צַד אֶת לְבִי, וְכַמָּה
הוּא עֵקֶשׁ – אֲנִי מוֹכֵן לְדַמוּת.
אֶךְ עֵתָה שׁוֹנֶה עַד פְּלוֹת הַדְּרָמָה –
פֶּטֶר אוֹתִי הַפַּעַם מֵהַזְכּוֹת.

אֶךְ סְדוּר הַפַּעֲלוֹת קָבוֹעַ,
סוֹף דְּרָכֵי נִגְזֵר, וְנַחֲרָצוֹת.
לְבַדִּי אֶל מוֹל הַמּוֹן צְבוּעַ.
לְחַיּוֹת זֶה לֹא שָׂדֵה לְחַצוֹת.

סָאוֹן נָדָם. אֶל הַבְּמָה יִצְאָתִי,
וּבְגֵב שְׁעוֹן עַל הַמִּשְׁקוֹף
הַד רְחוֹק לוֹכֵד, הָאֵם מִצְאָתִי
רְמֹז־מָה לְגוֹרְלִי הַטּוֹב?

אֶפְלָה לִּילִית בִּי עֵין לוֹטְשֵׁת,
אֶלֶף מִשְׁקָפוֹת – דְּמוּתֵי לְנִגְס.
לְאֵבִי אֶשָּׂא תַפְלָה נוֹאֶשֶׁת,
הַעֲבֵר נָא מַעֲלֵי הַכּוֹס.

1946

שלג רד

שֶׁלֶג רֶד, שֶׁלֶג רֶד.
מוֹל גְּבִישִׁים זָכִים בְּרוּחַ
פְּלֶגְגוֹנִיּוֹם שְׁלוּחַ
אֶל מַחוּץ חֲלוֹן כְּרוּךְ-בֶּד.

שֶׁלֶג רֶד וּבֵא אִי-שֶׁקֶט,
כֹּל דָּבָר מְמַרְיא, נִפְרָד –
מִדְרַגַּת סְתָרִים נוֹסְקֶת,
צִמַּת סֵב וְנֶאֱבָד.

שֶׁלֶג רֶד, שֶׁלֶג רֶד,
כְּלוּם פְּתוּתִים חֲגִים בְּקִשָּׁת,
בְּאֶדְרֵת מְרַפֶּשֶׁת
אֶרְצָה הַמְרוּם נִדָּד.

מִתְגַּנְּבִים בְּמִסְיָג
מִן הַצְּהַר הַגְּבוּהָ,
עֵין זָרָה מְטִים לְתַמָּה,
הַשְּׁחָקִים גּוֹלְשִׁים מִגַּג.

כִּי כָל-חַי יִמְשִׁיף לְעַד,
הַמוֹלָד – כְּהַרְף עֵין,
יוֹם וְיוֹם יַחֲלֶף כְּאֵין,
רֵאשׁ שְׁנָה יוֹחַג מִיָּד.

שֶׁלֶג רֶד, עֲבוּת, עֲבוּת,
וַיַּחֲדוּ, בְּזֶה הַקְּצָב,
בְּאוֹתָן כְּפוּת לְאוֹת,
אוֹ בְּמַהֲירוֹת הַזֹּאת,
כְּלוּם הַזְּמַן עוֹבֵר בְּרִצְפָּה?

שְׁמָא סָף שְׁנַיִם נִמְדָּד,
כְּמוֹ הַשֶּׁלֶג שֶׁיֶרֶד,
כְּמוֹ שִׁירַת חֲרוּז נִחְקָקֶת?

שֶׁלֶג רֶד, שֶׁלֶג רֶד,
שֶׁלֶג רֶד וּבֵא אִי-שֶׁקֶט,
בְּרַב לְבֵן הַלֶּף נָד,
בַּת-עֲצִיץ פְּלִיאָה שׁוֹקֶקֶת,
צִמַּת סֵב וְנֶאֱבָד.

1957

סופות הלבנינו פני תבל –
 אדמת הפקר.
 הנר בער בבית אפל,
 בער הנר.
 כמו בליל קיץ עט העש
 לאור, מלהב,
 כך שלג בפתיתיו נקש
 על האשנב.
 הכפור העז על פני זכוכית
 תנאים איר.
 הנר בעלטה הבהיק,
 בער הנר.
 על התקרה צללים יצאו
 במחולות.
 גו וידיים הצטלבו,
 וגורלות.
 מנעל על מרצפות הפה
 עת נפילה,
 ודמע שעוה נקוה
 אל גיא שמלה.
 סופה הלבנינה פני תבל
 ללא הכר.
 הנר בער בבית אפל,
 בער הנר.
 מושב פרצים בנר גער,
 אך הוא להב,
 וזוג כנפי שרף פער,
 והוא דמוי צלב.
 היה זה פברואר משלג,
 סועה, סוער.
 אך לעת ליל, חל וחסג,
 בער הנר.

1946

להט-שמש עד זעת-אפים,
 והגיא אחוז רגשת לבלוב.
 כרפתן למוד עמל-כפים
 האביב מזיז הרי ישוב.
 מחלת אינ-דם שלגים אופפת,
 אינ-אונות כחלה בסכה נימים –
 החיים מהבילים ברפת,
 גהה בשני הקלשונים.
 הלילות ההם, יומם ולילה!
 הלם מים בחצות היום,
 רזית קרחי גגות – לא די לה,
 להג נחלים בלי נים יזרם.
 לרוחה הכל – ארוה ורפת,
 היזנים חוטפות שירי חציר,
 ואשם-תמיד, מחיה-סרעפת –
 ריח דמן – כלגימת אויר.

1947

פגישת־אוהבים

שְׁלָגִים כָּבְשׁוּ כָּל דָּרֶךְ,
חֲפּוּ גִגּוֹת עִירִי.
אֲצֵא לִי כְמוֹ עוֹד הַלֵּךְ:
וְאֵת – בְּשַׁעְרֵי.
דִּק מְעִילֶךָ, מְגַבַּעַת
וְעַרְדְּלִים – אֵין,
כּוֹבֶשֶׁת סַעֲר־דַּעַת
בְּשֶׁלֶג לַח עֲדִין.
אֵילָן וְשׁוֹר יְסוּגוּ
אֵלַי מִחֶשֶׁךְ רֶטֶב,
פְּתוּתִים זַכִּים יִסְבוּ –
לְבַד אֵת בְּרַחוּב.
מִן הַמְטַפַּחַת מַיִם
זוֹלָגִים אֶל שְׁרוּוֹלֶךָ,
וְרֶסֶס טַל־שָׁמַיִם
מִבְּהִיק מַעַל שְׁעָרֶךָ.
פֹּז תִּלְתֶּלֶךָ מַגִּיהַ
פְּנִיךָ לְרַגַע קֵט,
גּוֹךְ, חֶשֶׁךְ הַנִּיעַ,
וּמְעִילֶךָ הַדֵּק.
לְחַלּוֹחַ עַל רִיסֶיךָ

וּבְעֵינֶיךָ תּוֹגָה,
מְקַשֶּׁת כָּל אֵיבְרֶיךָ
לְעַד בִּי נִמְזָגָה.
כְּמַעֲשֵׂה שֶׁל חֶרֶט
טָבוּל בְּכַחַל אַכֶּם,
דְּמוּתֶךָ בִּי מַחְרַרֶת –
בְּרִזָּל עַל לִב־יְתוּם.
בְּלֵב הַטְּמַע לְנֶצַח
סִבְרָךְ הָעֵנּוּתוֹ,
עֲלֶכֶן, עוֹלָם צְמֵא־רֶצַח
בִּי לֹא עוֹרֵר עֲנָן.
עַל כֵּן, נִכְפַּל הַלֵּיל
בְּשֶׁלֶג הַלְבָּן,
וְאֵין קוֹ גְּבוּל אוֹ תִיל
לְחֶצֶץ בֵּינֵינוּ כְּאֵן.
מִי אָנוּ וּמֵאֵין,
הֵן מֵאוֹתָן עֵתִים
נּוֹתְרוּ שְׁמוּעוֹת עֲדִין,
וְאָנוּ כְּבָר מֵתִים?

1949

לא לעצור במילה, לא לנגב במפית...

חמישה שירים

מרוסית: סיון בסקין

ארסני טרקובסקי (1907-1989) הוא אחד מאותם משוררים נדירים שהצליחו לכתוב שירה לירית גדולה, כאילו לא היתה סביבם דיקטטורה אוכלת יושביה – ולא מתוך אדישות, אלא דווקא מתוך עמדה מוצקה של משורר שעושה את עבודתו, ויהי מה. כמשורר צעיר, הספיק להתיידד עם מרינה צוואייבה, ששבה מצרפת לשנתיים האחרונות של חייה – אחד משיריה האחרונים הוקדש לטרקובסקי, שבו זיהתה כשרון גדול.

אף על פי ששיריו פורסמו בעיתונים והולחנו כבר בצעירותו, הדרך אל קוראי השירה לא הייתה קלה לטרקובסקי: אחרי כמה הזדמנויות שבהן פרסום ספריו בוטל ברגע האחרון מסיבות פוליטיות, הוא פרסם את ספרו הראשון ב־1962 – באותה שנה שבה סרטו הראשון של בנו, הבמאי הגדול אנדריי טרקובסקי, זכה בפסטיבל ונציה. הוא התפרנס בעיקר מתרגומים משפות אקזוטיות של אזור הקווקז ומרכז אסיה. באהבת הקוראים הגדולה הוא זכה בעיקר בשנות חייו האחרונות.

אף על פי שטרקובסקי התגרש מאשתו הראשונה כשילדיהם, אנדריי ומרינה, היו קטנים, הקשר בין האב לבן היה קשר מיוחד של שני אמנים שמעריצים זה את עבודתו של זה. העדות הטובה ביותר לכך היא שכל השירים המופיעים במקבץ תרגומים זה, מושמעים בסרטי השונים של אנדריי טרקובסקי – "מראה", "סטאלקר" ו"נוסטלגיה" – בחלק מהמקרים בקולו של המשורר עצמו.

ס"ב

חיכיתי לך מהבוקר אתמול

מִיָּן יוֹם סִגְרִירִי וְאָפֵר בְּמִיָּחַד,
וְגֶשֶׁם, וְשִׁעָה מְאֻחֶרֶת מְדִי,
וְטֹפּוֹת נִגְרוֹת עַל הָעֵנָפִים הַקָּרִים.
לֹא לְעֶצֶר בְּמִלָּה, לֹא לְנִגְבַּ בְּמִפִּית...

חִכִּיתִי לְךָ מֵהַבֹּקֶר אֶתְמוֹל,
וְהֵם נִחְשׂוּ שֶׁלֹּא תְּבוֹאֵי בְּכֻלָּל.
זוֹכֶרֶת אֶת מְזֹג הָאֵוִיר שֶׁהָיָה?
כְּמוֹ בַּיּוֹם חָג! לְצֵאת בְּלִי מְעִיל.
הַיּוֹם סוֹפְסוֹף בְּאֵת, וְסִדְרוּ לָנוּ שָׁם

עת הקיץ תמה

*

עת הקיץ תמה,
הגבעה עוד טובלת
בקרני החמה,
אך לא די לי באלה.

כל תחנה התגשמה
כעלוה, הצוללת
אל ידי בעצמה.
אך לא די לי באלה.

טוב ורע – מאומה
לא אבד: אש הפלא
שרפתם בחמה,
אך לא די לי באלה.

כנף חיי חממה,
מגנה וגואלת.
מזלי לא רמה.
אך לא די לי באלה.

צמרתי לא גדומה,
עלותי לא נקטלת.
יום צלול, כדמעה.
אך לא די לי באלה.

בילדותי חליתי
מתוך רעב ופחד. מקלף
את השפתים, מלקק; זכור לי
הטעם הצונן, מעט מלוח.
הולך, הולך, וכל העת הולך,
יושב במדרגות ומתחמם לי,
הולך, ובלייל של הזיות מוביל
כמו החליל מהמליון, מתחמם לי
במדרגות; כך קר, וקר גם ככה.
אמי עומדת וקוראת לי, וכאלו
קרובה היא, אך איני יכל לבוא:
צועד – נותרו לי צעדים שבעה;
קוראת לי; וצועד – נותרו שבעה
לי צעדים, קוראת לי.
חם היה לי,
פרמתי את צוארוני, שכבתי –
קול חצוצרות, האור על עפעפי,
ודהרו סוסים, ושם אמי
התעופפה מעל הכביש, קוראת לי –
ונעלמה...
עתה חולם אני
על בית חולים בצל עצי תפוח,
לבן, סדין לבן לצוארי,
רופא לבן צופה בי בעיון,
אחות עומדת לבנה מולי
ומניעה כנפיה. כך נותרנו.
ואמא באה, קראה לי, נופפה –
ונעלמה...

אאורידיקה

כמו האדם – בודד
גופו על הנשמה.
הנפש תתמרד
בכסות האטומה,
עינים שבורקות
בגדל של מטבע,
ועור של צלקות
מלבש על עצמותיה.

היא דרך הקרנית
תעוף לבאר שמימית,
משורת קרחונית,
מרפכת עפרונית,
תשמע מסוהרה
קול מצלות גירים

ואת החצוצרה
של שביעית ימים.

נפש בלי גוף – בושה,
כמו גוף ללא בגדים –
בלי מחשבה קלושה,
בלי קול ובלי שירים.

חידה ללא פתרון:
מי שב ממחולות
באותו המועדון,

בו אין מי שירקד?
את חלומי פוקדת
עוד נפש אהובה:

רועת, מתנדנדת
בין פחד לתקוה.

כמו אש, בלי צל עוברת
על אדמתנו כה,

ומשאירה מזכרת –
אשכול פרחי לילה.

רוצי ואל תבכי
על אאורידיקה-צל,
את חשוקך זרקי
ברחבי תבל,
כל עוד שומעים כיצד
כל צעד נענה
בהמית העד
של אדמה רנה.

תש כוחי להביט ולראות

תש כחי להביט ולראות,
שתי חרבות יהלום נסתרות;
מתקנה השמיעה, כלה רעם
ונשימת בית אבי שמפעם;
נחלשו קשורי השרירים,
כמו בתלם זקני השורים;
וכעת בלילות הירח
זוג כנפי כבר איננו זורח.

אני נר שנשרף במשתים.
עם השחר אספו שעותי,
מהשיר הזה כה תגלו
איך תבכו ובמה תתגאו,
איך את שליש השמחה הנותר
תחלקו, ומותכם לא ימר,
איך בצל של קורה לא מכרת
תבערו, כמו מלה שבווערת.

כל כך הרבה שמש בקרטוליים

מקטלאנית: איתי רון

גבריאל פראטר (1922-1972) הוא קול מקורי, פורץ דרך ואירוני בתולדות הספרות הקטלאנית במחצית השנייה של המאה ה-20. הקושי לשייכו לתנועה קונקרטית נובע מייחודיותה של יצירתו, שאינה מציינת לכללי המסורת הפוסט-סימבוליסטית והריאליזם ההיסטורי שהחל מלבלב באותה תקופה. בשירתו ניתן למצוא השפעות מיצירותיהם של תומס הרדי, ו"ה אודן, שקספיר, ברטולט ברכט ואוסיאס מארק. ארוטיקה וגעגועים לזמן שאבד הם מוטיב חוזר ביצירתו. שיריו נכתבו במרוצת שנות ה-60, בקו השבר שבין הפוסט-סימבולזם לריאליזם ההיסטורי, אך לא עוררו עניין עד שלהי שנות ה-70, כשהחל הריאליזם ההיסטורי לאבד ממעמדו המרכזי, ויצירותיו זכו להערכה שהיו ראויות לה רק כאשר הלך לעולמו.

שירתו מתאפיינת בריאליזם, בשימוש בנושאים יומיומיים וביטויי סלנג, ובמרחק מצורות הביטוי המלאכותיות והרטוריות, המאפיינות כל-כך את הליריקה הספרדית בשנות ה-60. חלוף העיתים הקשוח והנשים הם הצירים התמאטיים שעליהם נסובה שירתו של פראטר. לטענתו "כל שיר אמור להיות ברור, הגיוני, צלול ומלא תשוקה, כלומר, במילה אחת, נעים לקריאה". מעין הצהרת עקרונות שלאורה ניתן לפסוע בשימוש בשפה דיבורית ונוחה, המתארת מצבים קונקרטיים ויומיומיים בשירים כנים בישראל.

גבריאל פראטר נולד בעיירה ראוס שבדרום קטלוניה בשנת 1922, למשפחה שעסקה בייצוא יין. בנעוריו שהתה המשפחה בצרפת, ומששבה לספרד, הן כתוצאה ממחלוקות משפחתיות והן בשל התנכרות המשטר הפרנקיסטי כלפי מי שאינם מאנשי שלומו, החל העסק המשפחתי להדרדר, עד שהגיע לכדי פשיטת רגל. אביו של גבריאל פראטר שלא הצליח לעמוד בלחץ התאבד בשנת 1951. גבריאל הצעיר נאלץ למצוא את פרנסתו בהצעת מאמרים לכתבי-עת, כתיבת ביקורות ספרות ותרגומים.

במסגרת עיסוקו כמבקר האמנות בכתב העת Laye החל קושר קשרי ידידות עם דמויות בולטות בחוגי הספרות של ברצלונה. בזכות הקשר עם קרלוס גאָרל נאות לשמש כעורך הספרות בהוצאת קֶס גאָרל. בין השנים 1958 ל-1966 הוא יצר כמעט את כל שירתו שראתה אור. שמונה שנים של יצירה אינטנסיבית הנותנות פרי של יצירה קצרה אך חשובה מאין כמוה. פראטר לימד באוניברסיטה האוטונומית של ברצלונה והרבה לעסוק בשאלות בלשניות. בשנת 1964 נשא לאישה עיתונאית אמריקאית בשם ג'יל ג'ארל, אך נישואיהם לא האריכו ימים ודרכיהם נפרדו כעבור שנתיים בלבד. בפני חבריו הקרובים תמיד טען שאין לו עניין לעבור את גיל 50 ושכחונתו להתאבד עוד בטרם יגיע לשם. ואכן, ב-27 באפריל 1972, התאבד גבריאל פראטר בדירתו בסן קוגאט הסמוכה לברצלונה בבליעת תערובת של כדורי שינה.

א"ר

הָעָרֵב לֹא מִסְפֵּר דָּבָר עַל הַיּוֹם. כָּבֵר
כְּמַעֲט מַחֲרָה. קָרָה. כְּמוֹ הָיוּ
כָּל הַדְּבָרִים צָהֵב לַיָּמוֹן.
כְּמִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּרוּחֹב וְנוֹשֵׂא חֲבִילָה
וּכְבֵּר אֵין לוֹ שׁוֹם יְכַלֵּת לִזְכּוֹר
יְכַלֵּת שֶׁתִּפְתַּח בְּפָנָיו זְכוּרוֹן חַיִּים
שֶׁאֵינֶנּוּ תְלוּי בְּמִשְׁקַל הַחֲבִילָה,
הִנֵּה יָדֵי, מִתּוֹת מֵרֵב שׁוֹנֵשׂאוֹ
בְּנִטְל הַזְּמַן הַהוֹפֵךְ הוֹוֶה בְּטָרֵם יֵת,
הֵן כָּבֵר אֵינֶן מְסֻלּוֹת לְנִפְגָּף לְשָׁלוֹם. אֵין
עֶבֶר. כֵּן, גַּם לִי יֵשׁ אֶסְף
שֶׁל יָמִים, אָבֵל אֶצְלִי כָּלֵם כְּפוֹלִים.

הַשֶּׁמֶשׁ כֹּזֵן חֶכֶם מִפִּיג אֶט־אֶט
הַסּוֹסִי אֶפְלָה זְעִירִים, שְׁעַד כֹּה
טָרֵם נִפְתְּרוּ. יָדִיו
רוֹעֵדוֹת מְעַט, רוֹעֵדִים
הַעֲצִים וְאֶנְחֵנוּ, בְּשׁוֹמְעֵנוּ
שֶׁבְכָל דְּקָה חוֹלֶפֶת עֲלֵינוּ לְעֵקֶר
בְּחֶטֶף רְטִית צֶל, וְכַעַת לֵהֵב הָאוֹר
הַמְדִיק יְחִדוֹר מִפְּלֵס לְחִלוּטִין. צְרִימָה
דְּקָה תַעֲלֶה עֵתָה מִחֲלִילוֹ שֶׁל
אֵיבָלִיס, וְאֵנוּ נְחוּשׁ בְּהַ, מְעַבֵּר
לְבַהֲרוֹת הַשֶּׁמֶשׁ הַהֶרְמָטִיּוֹת
כְּגִבִישׁ. הַכֵּל בְּרוֹר, נִגִּיד:
הָרִי רְצִיתָ זֹאת, בְּקִשְׁתָּ זֹאת, בְּלִילָה,
בְּשִׁנְתָּךְ רַק כְּדִי לְהַקִּיץ
וְלֹא הַסְכַּמְתָּ לְקַבֵּל שֶׁהַחַיִּים
הִפְכוּ זָרִים לָךְ, יוֹתֵר מִהַשְּׁנָה.

שתי חברות

כֹּל־כֶּךְ הַרְבֵּה שֶׁמֶשׁ בְּקֶרְסָלִים,
מֵיִם חֶלֶק וְזֶהֵב.
הֵן אוֹחֲזוֹת יָדִים,
לֹא אוֹמְרוֹת זוֹ לְזוֹ דְּבָר. רְחוּבוֹת
שֶׁל גְּבָרִים נוֹטְרֵי טִינָה
הָרִי אֵין גְּבֵר
כְּזֶה בְּעוֹלָם, כְּכֹל הַיְדוּעַ לְהֵן.
עֲכָשׁוּ הֵן לֹא הוֹלְכוֹת לְשׁוֹם מְקוֹם.
שְׁבוֹת מִן הַשֶּׁמֶשׁ. חוּצוֹת
עֶרְבִים אֶרְפִּים, רְחוּבוֹת
בְּעֵלֵי שְׁמוֹת לֹא מוֹבְנִים.
הֵן לֹא נוֹטְלוֹת עִמָּן זְכוּרוֹנוֹת.
רַק רוּצוֹת לְדַעַת
שֶׁהֵן אוֹחֲזוֹת יָדִים
וְהוֹלְכוֹת יַחַד,
בְּרוּחֹב בְּאַרְץ זֶרָה.

חיים חשאיים

זֶה בְּטַח יִהְיֶה כְּמוֹ עֲכָשׁוּ. אֶהְיֶה עֵר,
אֶפְסַע הַלוֹךְ וְחִזּוֹר בְּמִסְדְּרוֹן. כְּכוֹרָה
הַמְגִיחַ מְבוּר, הַמִּית הַמַּעֲלִית
הַחֲסוּפָה, תַעֲלֶה אוֹתִי מִן הַדְּמָמָה
הַשׁוֹרְרֵת בְּבֵית. אֶשְׁתַּהֵּה לְהַאֲזִין
לְסִטִּירוֹת דְּלִתוֹת הַמַּתְכַּת, וְלַצְעָדִים
בְּמִישְׁרֵת שֶׁבְּחוּץ וְאֶנְחַשׁ אֶת הַרְגַע
שֶׁבוּ יִרְעִיד צֶלֶל הַפַּעֲמוֹן בְּמִצּוֹקָתוֹ.
אֶדַע מִי הֵם. אֶפְתַּח לָהֶם מִיַּד. הַכֵּל אֶבוּד,
שֶׁיִּכְנָסוּ אֵלָה שְׁעֵלֵי לְמִסֵּר לָהֶם הַכֵּל.

חדר סתיו

התריס, לא לגמרי מוגף, כְּאִמָּה
הַנְּתוּנָה סְמוּךְ לְפָנֵי הָאֲדָמָה,
לא מְפָרֵידָה אוֹתָנוּ מִן הָאוֹר.
הַבִּיטִי, שְׁלוּשִׁים וְשִׁבְעָה אֶפְקִים יִשְׂרָיִם וְדָקִים נִפְתָּחִים,
אֶךְ הַלֵּב מְמַהֵר לְשַׁכַּח אוֹתָם. לְלֹא גַעְגּוּעַ
גּוֹסֵס בְּנוֹ הָאוֹר, אֲשֶׁר הִיָּה כְּעֵין
הַדְּבֵשׁ, וְעֵתָה הוּא צָבַע רֵיחַ תְּפוּחִים.
כְּמָה אֲטִי הָעוֹלָם, כְּמָה אֲטִי הָעוֹלָם, כְּמָה
אֲטִי כְּאֵב הַשְּׁעוֹת הַחוֹלְפוֹת
בְּחִפְזָה. תִּגִּידִי, אֵת תִּזְכָּרִי
אֵת הַחֹדֶר הַזֶּה?
"אֲנִי אוֹהֵב אוֹתוֹ מְאוֹד.
הַקּוֹלוֹת הַלְלוּ שֶׁל הַפּוֹעֲלִים – מִי אֱלֹהִ?"
בְּנָאִים:
אֶחָד הַבְּתִים בְּגוֹשׁ הַבְּנִינִים חָסֵר.
"יֵהם שָׂרִים,
וְהַיּוֹם אֵינְנִי שׁוֹמֵעַ אוֹתָם. צוֹעֲקִים, צוֹחֲקִים,
וְהַיּוֹם הַשְּׁקֵט הַזֶּה מוֹזֵר."
כְּמָה אֲטִיִּים
עָלִי הַקּוֹלוֹת הָאֲדָמִים, הַמְּהַסְּסִים
הַמְּבַקְשִׁים לְכַסּוֹתֵנוּ. עָלִי
נְשִׁיקוֹתֵי מְנַמְנָמִים קוֹבְרִים אֶט-אֶט
אֵת מְקוֹמוֹת הַמְּסִתּוֹר בְּגוֹפָךְ, וּבְעוֹדֶךָ שׁוֹכַחַת
אֵת עָלִי הַקֵּץ הַגְּבוּהִים, אֵת הַיָּמִים
הַפְּתוּחִים נְטוּלֵי הַנְּשִׁיקוֹת, עֵמֶק בְּפָנִים
הַגּוֹף זוֹכֵר: עוֹרֶךְ
עֵדִין חֲצֵי שָׁמֶשׁ, חֲצֵי יָרֵחַ.

משהו נכנס לתוך
שורה של שיר שאני יודע
שעוד אצליח לכתב, אך אני
יודע מתי, או איך, או מה
אצליח לומר. אם אוכל
אביא לך אותו.
שיר שביטא את שעריך
או את כתם השמש
הרוטט בקצות צפרניך.
אבל אפשר שלא תמיד
אזכר
את אשר אני רואה בך כעת.
שמעתי את הצליל הכהה
של דבר מה הנשטט
לתוך באר. לכשיצוף,
האדע לזהות
את הרגע ההוא שממנו עלה?

הרבה לפני שתהפך זקן ואפר,
צל הענן שלי מעל הטבע
הנפרש והיבולים: האדמה שלך,
תנשא כחפץ אפר קל, בלתי־מוחש
בהם, אך עדין לא לעברך,
כשישא אותו משוב חור אחרון
יסתולל פרוע לפרידה,
ויותר לך זכר קר עמום.
אני יודע שאחר־כך יפתחו בך דרכי
השמש, בפליאתם המרבה
של עלים אציליים, חליל התפת
הקליל
של צהריה, כדקירה באזן.
אני יודע שעתה אני מערפל את
עמק דמדומי השחר שלך. ביאושי
להתרומם, אני נכרך על השיחים
וממלא בבכי ערוצים של אי־ודאות.

הסינור רעד כמכסה תהום

שני שירים

מצ'כית: דוד וינפלד

מירוסלב הולוב (1923-1998) — משורר ואימונולוג צ'כי. קובץ שיריו הראשון "תורנות יומית" (1958) ראה אור כשהיה חבר ב"קבוצת השירה של יום החולין".

הערה בקיצור נמרץ על הרג קרפיונים

לוקחים עלי

וסכין

ומכים

במקום הנכון, שלא ינתר,

כי הנתור מפריע, מקטין את ההכנסה.

והמתבוננים מן הצד כבר מכווצים עינים, מתפעלים מאומנות החכמה,

כבר שולחים ידים לארנק. והנר לאריזה

גם הוא כבר מוכן. ועשן כבר עולה מהארבות.

וחג המולד מציץ מהחלונות, זוחל על פני האדמה,

משתכשך בחבינת.

זו תורת השמחה.

אך בי עולה הרהור, כלום קרפיון הוא בעל החיים המתאים.

היא מתה בערב

גבוה, גבוה.
 המלים האחרונות תעו על הרצפה
 כעננים.
 המזוה בכה
 הסינור רעד
 כמכסה תהום.
 זה הסוף. הצעירים הלכו לישון.
 אבל סמוך לחצות
 המתה קמה,
 ככתה את הנרות (שלא יתבזבזו),
 מהרה להטליא את הגרב האחרון
 מצאה את חמשים הקרונות שלה
 בקפסת קנמון,
 הניחה אותן על השלחן,
 מצאה מספרים שנפלו מאחורי הארון,
 מצאה כפפה
 שלא הצליחו למצא במשך שנה,
 בדקה את הידיות כלן,
 סגרה את הברז,
 סימה לשתות את הקפה
 ונפלה בחזרה
 בבקר לקחו אותה.
 שרפו.
 האפר היה גם
 כשל פחם
 רגיל
 שחום.

1960

כלום לא מוטב היה אלו בעל חיים כמו זה,
 המשווי - המנח על - המחזק בעל כרחו -
 עיניו הכחלות ישוטטו
 על העלי, הספין, הארנק, הניר,
 על המתבוננים מן הצד ועל הארבות
 ועל חג המולד.

וגם יספיק עד מהרה

להגיד דבר מה, למשל:

אלה היפים שבמי, זה תור הזהב שלי.
 או
 השמים המכבבים מעלי והחק המוסרי
 בקרבי.
 או
 ואף על פי כן נוע תנוע

או לפחות
 הללויה

סבכים שאין להם התרה

שני שירים

מפולנית: דוד וינפלד

זבגנייב הרברט (1924-1998), מגדולי המשוררים הפולניים במאה העשרים, בן לדור היוצרים שלאחר מלחמת העולם השנייה.

על תרגום שירה

וזה כבר הסוף	הוא התישב כמו דבור מגשם
קשה לחדר	על הפרח
דרך גביע הפרחים	עד הכפף הגבעול השביר
אל השךש	הוא מפלס דרך בין שורות עלי כותרת
אזי הדבור יוצא	שדומים לדפי מלון
גאה עד מאד	משתוקק אל התוך
ומזמזם בקול רם:	שם הניחוח והמתק
הייתי בתוכו	ולמרות שהוא מנזל
ולהללו	וגם טעם אין לו
שלא מאמינים לו בכל	בכל זאת הוא ממשיך לחתור
הוא מצביע על אפו	עד שראשו נחבט
המכסה אבקת פרחים	בעלי הצהב

1957

סבך שאין לו התרה

כשמר קוגיטו יזקין ודעתו תתיישב עליו הוא לא יהיה אספן של בולים, מטבעות עתיקים וגם לא של ספרים נדירים. הוא ייסד את האוסף הראשון בעולם של סבכים שאין להם התרה. הוא ישתדל לשכנע אחרים בדבר קסמי הסוד שיש בסבכים. הבריות מעולם לא העריכו סבכים שאין להם התרה. הם גם לא למדו להתפעל מיופיים המורכב. נוהגים היו לחתוך את הסבך שאין לו התרה באבחת חרב, כמו הטמבל המקדוני ההוא, או פשוט להתיר את הסבך, גאים על שום שעכשיו יש בידם חבל מגעיל שבו אפשר לקשור חוזריר או לכרוך אותו על צוואר הזולת.

1974

העולם היה הגולה היפה ביותר

ארבעה שירים

מגרמנית: גילעד שירם

ברברה קוהלר (Barbara Köhler), היא משוררת ומתרגמת ילידת 1959, שנולדה והתגרה במזרח גרמניה. מאז יצא לאור בשנת 1991 קובץ שיריה הראשון "רולטה גרמנית" (Deutsches Roulette), הפכה לקול בולט בשירה הגרמנית של דורה, פרסמה כמה ספרי שירה וזכתה בהכרה ובפרסים ספרותיים רבים. יצירתה הידועה ביותר, "אשתו של אף אחד" (Niemand's Frau), התפרסמה בשנת 2007 ונחשבת לפורצת דרך בשל העובדה שקוהלר לקחה על עצמה לספר את סיפור האודיסיאה מנקודת המבט של הדמויות הנשיות. במקביל, בשדה התרגום זכתה להוקרה על תרגומיה ליצירותיהם של גרטרוד שטיין וסמואל בקט. שירת קוהלר עמוסה בכפלי משמעות ומשחקי מילים וחורגת ממוסכמות של תחביר, פיסוק ורציפות. פעמים רבות היא מחריגה את שפת היום יום מאופני השימוש המקובלים, כך שביטויים שגורים מתפרקים בשיריה לגורמים שמרכיבים את אבני הבניין של השיר. שפע המשמעויות הנדחסות באופן זה בשירתה מציב אם כן שלל מכשולים בפני מלאכת התרגום.

השירים המובאים כאן לקוחים מתוך ספר הביכורים של המשוררת, "רולטה גרמנית", הכולל שירים שכתבה בשנים שסביב נפילת חומת ברלין. השירים שומרים על קשר חזק עם המציאות שבתוכה נכתבו, המלחמה הקרה וגרמניה לאחר מלחמת העולם השנייה נוכחים בהם במיני הקשרים, גלויים וחבויים, אך יחד אתם נגלים לעין גם רגעים קטנים וזכרונות ילדות של שנות השישים והשבעים במזרח גרמניה. באחד השירים ניתן לפגוש לדוגמה את יורי גגארין, האדם הראשון בחלל, וניל ארמסטרונג, הראשון שדרך על הירח, המופיעים כמעין גיבורי ילדות. המרוץ לחלל מגיח אל השיר ועמו יכולת ריחוף לגבהים חדשים ונקודת מבט חדשה על העולם, אך אלו מביאים עמם גם ראייה מפוכחת ותחושת ניכור ואובדן משמעות. שיר אחר מעיד על נסיבות מותה של המשוררת והסופרת האוסטרית אינגבורג בכמן. עשן הסיגריות של בכמן מהול בשיר בעשן השרפה של דירתה, בעשן שרפות המלחמה, ואף בעשן הנידף מהוצאתו להורג בשרפה של ג'ורדנו ברונז כשלוש מאות שנים קודם לכן בכיכר ברומא. הנשימה המתכלה על ידי אותו עשן נכרכת בדיבור, בשפה, במילה הכתובה, והשיר נעשה למעין נשימה אחרונה.

ג"ש

השקפת עולם עם כובשים

העולם הִיָּה הגְּלוּה הִיָּפָה בְּיוֹתֵר
עֲגָלָה וְצִבְעוֹנִית סִבָּה לָהּ הַתְּגַלְגָּלָה
עַל הָאֲדָמָה הָאִירָה בְּשִׁמְשׁ
כְּמוֹ בְּעֵינָיו שֶׁל גָּגָאֲרִין

העולם הִיָּה נְסִיעָה בְּקוֹרְקִינֵט
בְּמוֹרֵד בְּרוּח־מַאי מִתַּחְתֵּי סֵב
לוֹ הַפְּדוֹר עִם שְׁעָרוֹת מִתְעוֹפְפוֹת עִמְדוֹתֵי
אֲנִי דוֹמָם צוֹחֶקֶת בְּרוּחַ

העולם הִיָּה הַפְּדוֹר שֶׁהֵטָא רֵב צְבָעִים
שְׂרוּבְרֵטוֹ לְקַח לִי הָאֶמֶת
הַפְּכָה לְשִׁקֹּר הָעוֹלָם סֵב לוֹ
לֹא הִיָּה עוֹד שְׁלִי

רְאִיתִי אֶת הָעוֹלָם מִהִירַח מִהָאֲדָמָה
אוֹתִי יוֹשֶׁבֶת זְעִירָה עַל הַגְּלוּה הַכְּחָלָה
הָאִישׁ בִּירַח נִקְרָא אַרְמֶסְטְרוֹנֹג
נוֹפֵף לְמִצְלָמָה

קוֹרְקִינֵט שֶׁל יְלָדִים מְטַל פְּרָקְדָן
רַק הַגְּלָגַל הָאֲחוּרֵי סֵב לוֹ וְסֵב
לוֹ וְסֵב

אינגבורג בכמן מתה ברומא

מֹות אָחד בָּא
לפְּנֵי הָאָחֵר.
נְשִׁימָה וְעֵשֶׁן.
וְעֵשֶׁן שְׁמֹכְלָה נְשִׁימָה.
וּשְׁתִּיקָה.

אֲבָל לְעֵתִים סִיגְרִיָּה הִיא
נִקְדַּת הָאֲחִיזָה הָאֲחֵרוֹנָה. וְהִיא גַם עוֹמֶדֶת
בְּדַבּוּרָה מֵהָר יוֹתֵר.
בֵּין אֲצַבְעוֹת שְׁהֲצָהִיבו
בוֹעֶרֶת כְּאֵהָבָה נְעִשִׂית לְאֶפֶר
כְּבִגְיָדָה. נְשִׁימָה וְעֵשֶׁן.

אֲצַבְעוֹת הַשְּׁבוּעָה מְעַקְמוֹת
סְבִיב הַסִּיגְרִיָּה: כְּדִי
לֹא לְהִתְנַזֵּר.
ג'וֹרְדָנוּ בוֹעֵר עַל הַקִּמְפוֹ דִּי פִיּוֹרִי.
פְּעֵמוֹנִיָּה שֶׁל סִנְטָה מְרִיָּה מְג'וֹרָה
עֵדִין רוֹעֲמִים לְאוֹטוֹ דָּה פֵּה.

נְשִׁימָה וְעֵשֶׁן.
וְעֵשֶׁן שְׁמֹכְלָה נְשִׁימָה.
וְעַם יָד שְׁנִכּוֹתָה
לְכַתֵּב עַל הָאֵשׁ.
וּגְבוּלוֹת הַשְּׁפָה הַגְּרַמְנִית
מְמַקְשִׁים בְּצֵרוּפֵי מְקָרִים רְצֻחָנִיִּים.
מֹות אָחד מְקָדִים אֶת הָאָחֵר.

אני כותבת

אני כותבת כאלו היית קיימת
כאלו לא היית שוכבת לצדי
כאלו לא הייתי עירמה
כאלו הכל היה מגיע לקצו
כאלו משהו היה מתחיל
כאלו היה זה ענין של חיים
ולא של מות

מלון Vörös Csillag

אל תשכחי
לזכר היו לנו
ארבע עונות
שני עברים
וכמעט עתיד אחד
כמה ימים מעבר
למה שאדם יכל לבקש
גן עדן מלאכים
וחפות חמדנית
וקדושה ידים מלא
אור ומכתבים
מלא הוזה
אולי בסוף יותר מדי
תקוה אבל המלים
לומר את הסוף

אני שומעת את אמריקה שרה

משוררות אמריקניות
במאה העשרים

לורין נידֶקֶר — 1970-1903

אליזבת בישופ — 1979-1911

אן סקסטון — 1974-1928

אדריאן ריץ' — 2012-1929

סילביה פלאַת — 1963-1932

דיאן די פרימה — ילידת 1934

קרולין פּוֹרְשָׁה — ילידת 1950

מה שלומך, הבל?

שלושה שירים

מאנגלית: נדבי נוקד

לורין נידקר (1903-1970) היא משוררת אמריקאית מפורט אטקינסון בדרום מדינת ויסקונסין, ארה"ב. היא בילתה את רוב חייה באזור כפרי, שנופיו משמשים מקור השראה וחומר גלם לרבים משירה. במהלך חייה זכתה יצירתה להד קטן בלבד, אולם בערוב ימיה ואחרי מותה זכתה להכרה רבה כמשוררת חדשנית, שהקדימה את זמנה.*

נ"נ

שממה

אתה האיש
אתה ארצי האחרת
ואני סבורה שזה מתיש

אתה "האגס הקוצני"
אתה הסופה האלימה הפתאומית

הזרם שמעלה את מפלס הנהר
להשיט את האילה הפצועה

חיי בקרבת מים

חיי
 בקרבת מים –
 שומעים
 צפרדע ראשונה
 של אביב
 או נשמרים
 על קרקע
 קרה
 קורמת
 בונים
 מכרסמים
 דלתות
 ליצירות אמונות וספרות
 פרועות וירקות
 ארנבים
 פושטים
 על החסה שלי
 סירה אחת
 שתיים –
 מפנות
 לעבר חופי
 מבעד לראשית צפור
 טפטופכנפי
 סחף-עשבים
 של רכות
 ורצינות –
 מים

בליל מבעית להתעורר
 ובעממות להתאזר.
 זמן חור
 יתוש דוקר
 חיי חלפו על הבל.
 שרעף עוקץ. מה שלומך, הבל,
 שורף זמן עם אשת משהו.
 זץ, זמזום –
 למדתי כלום
 חיי חלפו על הבל.
 אני מרפדת, מלבנת, מנשפת
 מלוי ביתי אוספת –
 פוף, שטיח
 דג, מדיח
 חיי חלפו בהבל.

מוטב לנו קרחון ולא ספינה

שמונה שירים

מאנגלית: אורית נוימאיר פוטשניק

אליזבת בישופ (1911-1979) נולדה ברוצ'סטר, מסצ'וסטס. היא התייתמה מאביה לפני שמלאו לה שנה ואמה אושפזה במוסד פסיכיאטרי לפני שמלאו לה חמש. אליזבת הצעירה עברה לגור עם סבה וסבתה בנובה סקוטיה שבקנדה. מאוחר יותר עברה לגור עם משפחת אביה ברוצ'סטר. משם עברה בשלישית להתגורר עם דודתה, אחות אמה, והיא זאת שחשפה אותה לעולם השירה והציגה לה משוררים כאלפרד טניסון ואליזבת בארט בראונינג. בישופ החלה לכתוב שירה בזמן לימודיה במכללת ואסאר בניו-יורק. בישופ הרבתה לנסוע. היא חייתה באירופה, בניו-יורק, בפלורידה ובסנטוס, ברזיל. שם חייתה עם אהובתה האדריכלית לוטה (מריה קרלוטה) דה מסאדו סוארס. הן חיו יחד עד התאבדותה של סוארס ב-1967. ספרה הרביעי "Travel of Questions" הוקדש לה. ב-1947 הכירה בישופ בניו-יורק את המשורר רוברט לואל. בין השניים התפתחה ידידות אמיצה שנשמרה באמצעות קשרי מכתבים בכל תקופת שהותה של בישופ בברזיל. אחרי חזרתה הוא הזמין אותה להחליף אותו כמנחת סדנת הכתיבה הידועה בהרווארד, שאותה העביר במשך שנים.

סגנון שירתה נראה מנוגד באופן מכוון וחרף לזרם ה"יודיווי" שבו כתבו רבים מבני זמנה: רוברט לואל ידידה הקרוב, ג'ון ברימן, אן סקסטון, אלן גינזברג ואחרים. שירתה מהוררת ומרוחקת, ולא פעם קשה לפענחו. רבים משיריה עוסקים במסעות ובהתבוננות בטבע. בישופ מעולם לא הזדהתה כלסבית, סירבה לכל שיתוף פעולה עם תנועת הנשים וסירבה להיכלל באנתולוגיות של שירת נשים, בטענה שאין דבר כזה ושקטגוריה כזו רק פוגעת בנשים. אך בו בזמן החשיבה את עצמה פמיניסטית מאוד וביקשה ששיריה יישפטו רק על פי איכותם ולא על פי השתייכות מינית או מגדרית.

כשלימדה בהרווארד, פגשה בישופ את אליס מת'פסל (Alice Methfessel) הצעירה ממנה ביותר משלושים שנה. בישופ המיוסרת הייתה חרדה מפער הגילאים ביניהן ומנטישתה הצפויה של מת'פסל. בכל פרידה זמנית או שהות שלה בברזיל הייתה חווה התמוטטויות והייתה חוזרת לאלכוהול, שתמיד ארב לה. בעקבות משבר גדול ביחסיהן ופרידה (מת'פסל התכוונה להינשא, כוונה שחזרה ממנה בסופו של דבר) נכתב הווילנל המופלא: "אמנות אחת". הן לא נפרדו יותר.

בישופ מיעטה לפרסם. אסופת השירים "Cold Spring" זיכתה אותה בפרס פוליצר ב-1956, והקובץ "Geography III" זיכה אותה בפרס נוישטדט הבינלאומי לספרות. ב-2006 ראה אור הקובץ "Edgar Allan Poe & the Juke-box: Uncollected Poems,"

"Drafts, and Fragments" (מתוכו מובאים כאן תרגומים ל"שיר ארוחת הבוקר" ו"זה נפלא להתעורר ביחד"). פירסומו של הקובץ עורר מחלוקת רבה, כי הוא כולל שירים אישיים שבישופ עצמה בחרה לא להוציא לאור ושחורגים מסגנון הכתיבה המרוחק והמעודן שלה.

נדודי שינה

הִלְכָּנָה בְּמֵרָאֵת הַשְּׁלֶחֶן
צוֹפָה אֶל הַרְחָק מִשָּׁם
(וְאוֹלֵי הַיָּא גָּאָה בְּעֵצְמָה,
אֲךָ הִיא לֹא תַחֲיֶיךָ לְעוֹלָם)
אֶל מַעֲבֵר שָׁנָה וְחֵלוּם,
אוֹ אוֹלֵי הִיא תִישֵׁן בְּיוֹם.

נְטוּשָׁה עַל יְדֵי הָעוֹלָם,
תִּשְׁלַחְנוּ לְכָל הַרוּחוֹת
וְתַמְצֵא מִקֹּה אוֹ אָגֶם
אוֹ רְאִי לְשִׁכְן בְּתוֹכוֹ
אֲזוּ עֵטְפִי דְאָגָה בְּקוֹרֵי עֶכְבִּישׁ
וְהַשְּׁלִיכֵי לְבוֹר הַשָּׁחַר.

אֶל עוֹלָם מְהֵפֶה, מְרָאֵתִי,
שָׁם שְׂמֵאֵל הוּא תְּמִיד יָמִין,
שָׁם הַצֵּל הוּא גּוֹף אֲמֵתִי,
שָׁם בְּלִילָה אֲנַחְנוּ עֵרוֹת.
הֲרָקִיעִים שָׁם שְׂטוּחִים כְּמַצּוֹלוֹת עֲמָקוֹת
עֶכְשׁוֹ אֵת אוֹהֶבֶת אוֹתִי.

שיר ארוחת הבוקר

אֶהוֹבְתִי, מְקוֹר יְחִיד שֶׁל חֶסֶד,
עֵינֶיךָ הֵן כְּחֵלוֹת, כְּחֵלוֹת נוֹרָא.
פְּנֵיךָ מְצַחֵיקוֹת, אֲנִי נוֹשְׁקֶת
אֵת הַקֶּפֶה מִפִּי הַנִּעְרָה.
הֵן רַק אֶתְמוֹל שְׁכַבְנוּ וְעַתָּה
אֶהֱבֵתִי פּוֹרְצֵת וְשׁוֹפְעֵת
וְאֵיךְ אוֹכֵל לְלֶכֶת, לְמִטָּה
(הֲלֹא זֶה הַכְּרָחִי, אֲנִי יוֹדַעַת)
לְהַכְנִס עִם מוֹת מְכַעַר,
עַל גַּב יְצוּעַ מְזֵהֶם וְקָר
וְאֵיךְ אוֹכֵל לִישׁוֹן כְּשֵׁאֵת לֹא שָׁם,
בְּלִי קוֹל נְשִׁימוֹתֶיךָ הַרְכוֹת,
לְלֹא מַגַּע רְגָלִים אֲרַכּוֹת,
שְׁכַל כֶּךָ הַתְּרַגְּלֵתִי לְחֶמֶן.
כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר רוֹצֵה לְמוֹת.
אֲמַרִי לִי אֲנָא, רַק שְׁזוּהִי שְׂטוֹת.
אֲךָ לֹא, אֲנִי יוֹדַעַת, אֵין טְעוֹת.
זֶה כֶּךָ תְּמִיד, זוֹ כְּרוֹנִיקָה עֲקֻשֵׁת
וְאִישׁ אֵינוֹ יְכוֹל לְהִתְנַגֵּד.
אֶהוֹבְתִי, מְקוֹר יְחִיד שֶׁל חֶסֶד,
עֵינֶיךָ הֵן נוֹרָא כְּחֵלוֹת, כִּים
כְּחַל, דְּחוּף וּמִיָּדִי מְקַדֵּם.

אמנות אחת

אֲבָדָן הוּא אֲמָנוּת גַּם לְחֹסְרֵי הַכְּשָׁרוֹן.
דְּבָרִים רַבִּים כָּל כֶּן כְּמוֹ מְלֵאִים בְּכוּנָה
לְהַעֲלִים לְאֲבָדוֹן, לִכֵּן זֶה לֹא אֶסוֹן.

אֲבָדֵי דְבַר מָה כָּל יוֹם. הַשְּׁלִימִי עִם הַתְּמָהוּן
בְּגִלְלֵי אֲבָדָן מִפְּתַח וְשַׁעַת שְׁנַעֲלָמָה.
אֲבָדָן הוּא אֲמָנוּת גַּם לְחֹסְרֵי הַכְּשָׁרוֹן.

כֶּן תִּתְאַמְנִי – אֲבָדֵי מַהֵר, אֲבָדֵי הַמּוֹן:
שְׁמוֹת וּמְקוֹמוֹת, לְאֵן בְּכוּנָה שְׁלָמָה
רְצִית לְנִסְעַ. לֹא יִצְמַח מֵאֵלָה שׁוֹם אֶסוֹן.

שְׁעוֹן אֲמִי אֲבַד וְגַם בֵּיתִי הָאֲחֵרוֹן
וְהָאֵהוּב נִגְזַר, נְחַמְס, בְּיַד נַעֲלָמָה.
אֲבָדָן הוּא אֲמָנוּת גַּם לְחֹסְרֵי הַכְּשָׁרוֹן.

אֲבָדוֹ לִי שְׁתֵּי עָרִים יְפוֹת, יְבִשְׁת מְצַפּוֹן
וְעַד דְּרוֹם, נְהַר, מְלִכּוֹת נְרַחֲבָת, עֲצוּמָה.
הֵם חֹסְרִים לִי עַד מְאֹד, אֲבָל זֶה לֹא אֶסוֹן.

אֲפִלוֹ אֲבָדְנָה (לְטוֹף אֵהוּב וּפְעֵמוֹן
צְחוּקָה הַרְדָּה), כֵּן, זוֹהִי הָאֲמָת הַעִירְמָה,
אֲבָדָן הוּא אֲמָנוּת גַּם לְחֹסְרֵי הַכְּשָׁרוֹן,
לְמָרוֹת שְׁנֵה נְרָאָה (כְּתָבִי זֹאת!) בְּהַחֲלֵט אֶסוֹן.

ביקורים בסנט אליזבת

זֶה בֵּית הַמְשַׁגְעִים.

מורה הזמנים,
של האיש הרגון,
השוכב בבית המשגעים.

זֶה הָאִישׁ
השוכב בבית המשגעים.

זֶה הַיְהוּדִי, חָבוּשׁ כּוֹבֵעַ עֵתוֹן,
רוֹקֵד בְּכִי בַמַּחְלָקָה בְּמוֹרֵד הַמְסֻדָּרוֹן,
עַל פְּנֵי הַחֲרִיקוֹת שֶׁל יַם הַקְּוֹרוֹת,
עַל פְּנֵי הַמַּלְחָה, הַמְהַדֵּק אֶת הַשְּׁעוֹן,
מורה הזמנים,

אֵלֶּה הַזְּמַנִּים
שֶׁל הָאִישׁ הַטְּרָאגִי,
השוכב בבית המשגעים.

שֶׁל הָאִישׁ הָאֶכְזֵר,
השוכב בבית המשגעים.

זֶה שְׁעוֹן הַיָּד,
מורה הזמנים,

זֶה עוֹלָם הַסְּפָרִים שֶׁהִשְׁתַּטַּח כְּקַרְטוֹן.
זֶה הַיְהוּדִי, חָבוּשׁ כּוֹבֵעַ עֵתוֹן,

שֶׁל הָאִישׁ הַדְּבָרָן,
השוכב בבית המשגעים.

הַרוֹקֵד בְּכִי בַמַּחְלָקָה בְּמוֹרֵד הַמְסֻדָּרוֹן,
עַל פְּנֵי הַחֲרִיקוֹת שֶׁל יַם הַקְּוֹרוֹת,
שֶׁל הַמַּלְחָה הַמְשַׁגֵּעַ,
הַמְהַדֵּק אֶת הַשְּׁעוֹן,
מורה הזמנים,
שֶׁל הָאִישׁ הָעֶסוּק,
השוכב בבית המשגעים.

זֶה הַמַּלְחָה
הַעוֹנֵד אֶת שְׁעוֹן הַיָּד,
מורה הזמנים,
שֶׁל הָאִישׁ הַמְּכַבֵּד,
השוכב בבית המשגעים.

זֶה הַנֶּעֶר הַמְּלַטֵּף אֶת הַרְצָפוֹת,
כְּדִי לְבַדֵּק אִם הָעוֹלָם עוֹד שְׁטוּחַ כְּקַרְטוֹן,
עֵבוֹר הַיְהוּדִי הָאֶלְמָן בְּכוֹבֵעַ הָעֵתוֹן,
הַרוֹקֵד בְּכִי בַמַּחְלָקָה בְּמוֹרֵד הַמְסֻדָּרוֹן,
בְּוֹלָס לְאַרְךָ רַקְמַת הַקְּוֹרוֹת,

זֶה הַמְּזוּחַ הַמְּרַצֵּף קוֹרוֹת עֵץ
שֶׁאֵלָיו הִגִּיעַ הַמַּלְחָה,
הַעוֹנֵד אֶת שְׁעוֹן הַיָּד,
מורה הזמנים,

לֵיד הַמַּלְחָה הַשְּׁקֵט,
הַמְּקַשֵּׁב לַשְּׁעוֹן,
לְתַקְתוֹק הַזְּמַנִּים,
שֶׁל הָאִישׁ הַיָּגֵעַ,
השוכב בבית המשגעים.

שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּקֶן, הָאֶמִּיץ,
השוכב בבית המשגעים.

אֵלוֹ הַשְּׂנִיִּים, הַמַּחְלָקָה, הַקִּירוֹת,
הַרוּחוֹת, הָעֲנָנִים וַיִּם הַקְּוֹרוֹת
בוֹ הַפְּלִיג הַמַּלְחָה,
הַעוֹנֵד אֶת שְׁעוֹן הַיָּד,

זה נפלא להתעורר ביחד

זה נפלא להתעורר ביחד
באותה דקה; לשמֹע את צלצול
פעמוני הגשם שפתאום מכים בגג,
לחוש את האויר צלול,
כמו עבר בו זרם החשמל
מרשת הכבלים אשר פרושה מעל.
הגשם בא אל פני הגג בלחישות רכות,
מתחת מטפטף מטר של נשיקות.

סופת חשמל קרבה או מתרחקת;
אנו מקיצות ממשבֵי אויר דוקרניים.
אם ברק יפגע בבית הוא יגלש
מארבעה פסלי חרסינה כחלים, כדוריים,
בראש הגג, לארץ הקורות למטה, מסביבנו,
עד שנשקע בהזיה
שהפית – שובך העשוי חשמל.
חלום מלא בענג, ללא פחד כלל.

ומנקדת הראות הזאת הפשוטה,
לשכב כך פרקדן, על הגב, בלילה,
כל זה יכל להשתנות כהרף עין,
כי תמיד, להזהירנו, יהיו תלויים למעלה
חוטי חשמל שחרים, מתנודדים ובלי שום הפתעה
יכל כל העולם לההפך למשהו מאד שונה.
השנוי שבאויר, הברק שבא כהרף עין
משנה את הנשיקות, וכל זה לא מודע עדין.

אלו השנים, הקירות, הדלתות,
הנטרקות בפני הנער המלטף רצפות,
כדי לחוש אם העולם עוד שטוח כקרטון.
זה היהודי, חבוש כובע עתון,
הרוקד בעליצות במורד המסדרון,
אל תוף ים לוחות העץ הנסחפים,
על פני המלח הבוהה,
המטלטל את השעון,
מורה הזמנים,
של המשורר, האיש
השוכב בבית המשגעים.

זה החיל השב מהקרבות.
אלו השנים, הקירות, הדלתות,
הנטרקות בפני הנער המלטף רצפות,
לבדק אם העולם עגל, או שטוח כקרטון.
זהו היהודי, חבוש כובע עתון,
הרוקד בזהירות במורד המסדרון,
הולך על קורות ארון מתים,
עם המלח המשגע,
המראה את השעון,
מורה הזמנים,
של האיש האמלל,
השוכב בבית המשגעים.

ימים אשר כושלים ליצר קרבה
 או שהם מסרבים,
 תהום שמתרחבת, מתעבה
 לכדי דבר עקש יותר.
 התוכחי, התוכחי אתי עוד
 ללא לאות
 וכל זה לא אומר שאת פחות יקרה, או אהובה.

בנפץ גל שקט על הסלעים,
 גדלים עשבי ים ואצות.
 הולמים ומתפשטים בתוך מעגלים
 אפוריים, מתארגנים
 כמו טבעת סביב ללבנה למרות
 שבזכרוננו הם בכלל לא משתנים.

מרחק: זכרי את כל הארץ השרועה למרחוק
 מתחת למישור;
 קווי החוף
 העמומים שרויים בחול עמק
 ונמתחים עד לבלי הפר
 כל הדרך,
 כל הדרך עד שהטעון האחרון שלי ימוג.

מכיון שהרקיעים יוסיפו עוד להשתהות
 עלינו כאן,
 היית יקירתי עד למאד
 נחפזת, מעשית ומלאת תכונה.
 אבל ראי יקירתי, הזמן
 אינו נכנע.

כוכבי שביט זורחים בעת הלדתם
 בשחר רעמתך
 מתקהלים היכן?
 כל כך מהר אל תוך ישרת אחרונה
 בואי ואשטף את שעריך בתוך כיור מתכת
 הלום ומלא ברק, כלבנה.

ימים: חשבי על
 כל המכשירים שנערמו למעשה,
 אחד אחד, כדי לבטל
 זה את כל חיותיו של זה;
 כמו לוח שנה מתעב
 "באדיבות אף פעם, לעולם בערבון מגבל"

הצלילים והקולות
 המאימים
 שבנפרד אנחנו חיבות
 למצא. לבטח יהיו מנצחים:
 ימים ומרחקים יתפזרו
 שוב ויעלמו
 לנצח מהמישורים העדינים של הקרבות.

הקרחון הדמיוני

מוטב לנו קרחון ולא ספינה,
למרות שזה יהיה סופו של המסע.
למרות שהוא לא זו כסלע מענן
וכל הים משטח של שיש נע.
מוטב לנו קרחון ולא ספינה;
מוטב לנו מישור שלגים נושמים,
למרות שהמפרש נפתח לים,
כמו שלג שאינו נמס בין הגלים.
הו, שדה הדור פנים וצף,
קרחון גם את שנתו בין זרועותיה.
האם תדע שכשעור, יסעד מכל שלגיה?

מלח יקריב את שתי עיניו בשביל תמונה כזאת.
נשכחת הספינה בים, גובה הקרחון
ושוב שוקע. הזכוכיות של פסגותיו
צרות אליפסה מדיקת בשחקים.
בסצנה זו הוא מדשדש על הקרשים
במין תמימות רטורית. המסך
כבר קל מספיק להתרומם על חבלים דקיקים
מפתולים אוריריים של שלג.
הפסגות הלבנות מצחצחות את שנינותן
נגד השמש. הקרחון קורא תגר בכבוד
משקלו על המישור המתנודד. נועץ מבט, עומד.

הקרחון חוצב את שלל פניו מתוך תוכו.
כמו תכשיטים מקבר,
מציל עצמו לנצח, מפאר
רק את עצמו, אולי את השלגים,
שנחים כה במפתיע על הים.
שלום, אנו אומרים, שלום והספינה פונה משם
והלאה למקום שבו הגלים נכנעים לגלים
ועננים נודדים בשמים חמים.
קרחונים יאים לנשמה
(שניהם יוצקים עצמם מיסודות הנתנים בקשי לבדיקה)
ולראותם: גשמיים, נאים, זקורים, בלתי נתנים לחלקה.

ילדתי אותך כדי למצוא אותי

על מלאכת התרגום של "ההשתקפות הכפולה" לאן סקסטון

לאנה הרמן

"אֲגַלְה לְךָ אֶת מַה שְּׁלֵא תוֹכְלִי לְדַעַת.
הַהֶשְׁעָרוֹת הַרְפוּאִיוֹת וְכָל הַהֶסְבְּרִים
שֶׁהֶסְבִּירוּ אֶת נַפְשִׁי, אֵין בָּהֶם אֶמֶת נוֹגַעַת,
כְּמוֹ הָעֲלִים הָאֵלֶּה, הַמְכִּים, הַנֶּשְׁבְּרִים."

את אמא צעירה. ילדתך הקטנה חולה, חולה מאוד. החום אינו יורד. את נטרפת מדאגה. לא, את לא באמת נטרפת, לא פשוטו כמשמעו. כמו שלא חווית דיכאון לאחר לידה. כן, משהו היה שם – משהו שאינו רק תשישות, משהו שאינו רק חרדה. הסתובבת עם עגלת התינוקות בשמש, אבל השמש היתה קרה וקפוצה ואת רק רצית לישון, כל הזמן לישון, להיעלם אל תוך החשיכה ולהפסיק לשמוע את הבכי הזה. היש אשמה נוראה מזו? האשמה על כך שאת רק רוצה להסתלק מתוך הבכי הזה? ואז הילדה חולה פתאום. חולה מאוד ואת נטרפת מדאגה. את תשושה וחרדה וטרופה. לא, לא באמת. אבל את לא יכולה להימנע מהפקפוק העצמי המתמשך, מהכרסום האמיהי. האם היא חולה בגללי? היא קורבן למחלה קשה כל כך וכל זה בגללי. לא הייתי קרובה אליה מספיק, לא הלבשתי אותה בדי שכבות, היא לא ישנה בזמן, לא אכלה בזמן, נחלשה, הפכה פגיעה והכל בגללי, בגללי, בגללי.

לא באמת היה לך דיכאון לאחר לידה. היו ימים של חשכה, ימים שבהם לא נותר דבר מלבד העייפות, ימים שהטלת ספק באהבה. הם חלפו, וגם כשגרו עלייך יכולת להם. קמת אל התינוקות הבוכה, חיתלת, רחצת, האכלת. ניצחת את התשוקה לחושך. לא באמת נטרפת מחרדה כשחלתה. אף שלא הרגשת בעומק לבך שהיא תבריא, נתת מקום לידיעה החיצונית, המלאכותית הזאת. חזרת עליה שוב ושוב. לא היו לה כוחות קסם, לא כמו של החרדה. אבל אחזת בה חזק ומשית את עצמך והילדה הבריאה. זה עבר. הכול היה בסדר. את אימא טובה, אבל בתוכך יש גם אימא אחרת. את כפולה.

את מחזור השירים "ההשתקפות הכפולה" התחלתי לתרגם לפני שנשביתי בו. התחלתי משירים אחרים של אן סקסטון. התחלתי מהזעקה המתריסה של Her kind, מהמיניות החזקה של The Kiss, The Ballad Of The Lonely Masturbator, Song For A Lady. את מחזור השירים "ההשתקפות הכפולה" התחלתי לתרגם לבקשתה של חברתי האהובה, המשוררת, אנה הרמן. לא מתוך עצמי התחלתי.

סקסטון אינה קלה לתרגום. הרגש שלה עז ובוטה. המבנים המוזיקליים משוכללים ומורכבים, והכל מוחזק יחד, אחוז, בתחושה אינטנסיבית, מנסרת, שאינה מרפה. את כל המבנה הזה המתרגמת צריכה להרים, לפרק בעדינות ולהרכיב מחדש בשפה אחרת, בלי שיתפרק לה בידיים, בלי שיאבד הטעם. תמיד הרגשתי שכדי לתרגם שיר כהלכה, לא צריך לפענח רק את צורתו, לעקוב אחרי החריזה (שאצל סקסטון היא הרבה פעמים מפותלת),

המצלול, המשקל, הניגון של השיר. כדי לבצע בשיר את הניתוח, מעשה הביתור הזה שהוא התרגום, ולהשאיר אותו בחיים, צריך להנשים אותו, ולא דרך מכונות. בנשימתך את צריכה להחזיק אותו בחיים. להחליף אתו חמצן, להחליף אתו דם. כך הרגשתי ביתר שאת ביחס לסקסטון. בעוד שעם שירים אחרים יכולתי להזדהות, להרגיש אותם, להנשים אותם יותר בקלות – על אף הקשיים הטכניים הכרוכים בתרגום. משהו בי נענה להם ויכולתי לכך, למרות שחוויות החיים שלי רחוקות שנות אור מאלה של סקסטון. עם מחזור השירים הזה היה לי קשה. זו נראתה לי משימה בלתי אפשרית ממש, ואני זוכרת שאמרתי לאנה כמה פעמים במהלך העבודה על התרגום הזה שלא אוכל לו ולא אשלים אותו.

ההשתקפות הכפולה הוא מחזור הממוען אל ג'ויס, בתה הקטנה של סקסטון. הוא מתאר את הרחקתה ואת הוויתור עליה בעקבות ניסיונות ההתאבדות והאישפוז של אימה. הוא מתאר את השחרור מבית החולים והחזרה אל האם – הסבתא של ג'ויס. שם נלפת שוב הקשר בין סקסטון לאמה, הקשר הקשה והראשוני. סקסטון מתארת את הנסיונות לרפא ולקומם את האמהות שלה לבתה – את הנסיונות להשיב אותה אליה. בו בזמן היא מתארת את האמהות הכפולה, את הקשר החוזר ונרקם עם אמה שלה ואת הנסיון להינצל מהמבט השופט והלועג של האם, מהאכזבה שלה. השיר סובב סביב הדיוקנאות של סקסטון ואמה שצוירו עם חזרתה מבית החולים. הדיוקנאות מביטים זה בזה ומקיימים ביניהם קשר שהאם והבת אינן מסוגלות לקיים. הם הנותנים לקוראת דין וחשבון על כל האהבה והאלימות שביחסים האלה.

סקסטון, שכתבתה הוויזיונית הואשמה לא אחת בפזרנות רגשית ובנרקיסזם, משרטטת כאן את המפה התוך-רחמית השולחת חבלים אל העולם שבחוץ. היא פורשת בפני הקוראת את המאבק לשחרור מהאם והניסיון לאחוז בבת. שני אלה כרוכים זה בזה לבלי הפרד ונדמה שבשל כך אף אחד מהם לא יצליח. סקסטון מתארת היטב את האחיזה המשתקפת והמשכפלת של האמהות שלנו באמהות שלנו. המחלה – הנוכחת בשיר כמעט כדמות, מופיעה גם אצל בתה הקודחת מחום של המשוררת וגם אצל אמה הגוססת מסרטן – סרטן השד. המחלה שסופה כריתת השדיים – המקור לאהבה האמהית, לחום ולהזנה, מושא הכיסופים של חסכי הילדות וגם של האישה הבוגרת. המחלה עצמה היא כשלון האמהות, הכישלון המתמשך הנידון להיות מועבר מדור לדור. המחלה והמוות מחלחלים דרך חבל הטבור, עוברים מאם לבת, ומהבת שניסתה לשים קץ לחייה, אל האם שחלתה בסרטן. איתם זולגת גם האשמה. האשמה על עצם ההעברה, על חוסר היכולת להיות מגן לבתך, מגן מחדירתו של העולם, מגן מעצם האכזבה והחרדה האמהית שעושה בך כבשלה.

המראה, המשמשת לכינון העצמי, מוחלפת במחזור השירים הזה בשני הדיוקנאות הניצבים זה כנגד זה על הכותל הצפוני והכותל הדרומי, כבשתי פינותיה הנגדיות של זירת איגרוף.

שני הדיוקנאות מביטים זה בזה. דיוקן דומם מחליף את האם המאוכזבת מהבת ומתנכרת אליה. דיוקן דומם מחליף את הבת המבקשת להשתחרר מהמבט המצמית של האם, אך ממשיכה לבקש את אישורה. אבל הדיוקנאות אינם דוממים לחלוטין. גם הם קשורים ואינם מרפים מהדמויות החיות (כמו תמונתו של דוריאן גריי). הדיוקנאות גם אחוזים זה בזה ולוכדים את הקוראת במבוך ההשתקפיות האינסופי. אי אפשר לסמוך על ההשתקפיות. עצם קיומן מביך ומבלבל. מהי המציאות? זו הקפואה בזמן? המשתקפת במבט המזלזל של האם? או זו של האם הדועכת מסרטן? זו של הבת שהשתחררה מבית המשוגעים, ההולכת ומבריאה ומשתזפת? או זו שאחזה בידי תשוקת המוות? התמונות מתחלפות במהירות זו

בזו במבוך המראות, מבוך ההשתקפיות, וכמעט אי אפשר לאחוז בדמות אחת קוהרנטית של הדוברת. נראה שהתפררות הדמויות וההשתקפיות הפרגמנטריות שלהן מכוננת את התשוקה למוות – לאין, ובד בבד משרתת את העיסוק הנרקיסטי-הארכאולוגי, של נבירה בשכבות העצמי. מה חשה הקוראת בשירים האלה? האם היא יכולה לאחוז בדמותה שלה? או שמא ההטחה החוזרת ונשנית במבוך המראות, בין דמות אחת לשניה, מביאה אותה אל גבול ההזדהות? אל חוסר היכולת לגעת בעצמה? כמו שקרה לנרקיסוס.

סקסטון כבולה (או שמא הקריאה שלנו בסקסטון כבולה) בידי תשוקת המוות, בידי הרעיון של היצירה כשיגעון, הדיכוטומיה בין השירה לחיים. המשוררת הסובבת הלוך ושוב במבוך הדייקנאות, במבוך המראות, טווה את הכבלים ומסתבכת בהם עם כל צעד נוסף. היא משתוקקת אל המוות ופחדת מהתשוקה למוות. לידת הבת היא החיים. היא תחלץ אותה. הבת נולדת כדי לחלץ את אמה ממבוך המראות. רק הילדה הקטנה תצליח לגרום לסבתה הקשוחה לבכות, להיחלץ מאחיזתו של המבט הכפול המצמית. אבל המבט הזה כבר נעשה חלק מהעצמיות של המשוררת, מהשירים. הוא ממכר. תשוקת המוות גוברת והיא לא מצליחה להיצמד לילדה, לא מצליחה להשיב אותה.

המחויבות הווידויית של סקסטון מאפשרת לה להודות במה שאף אחת מאתנו אינה מודה בו – בנרקיסוז העמוק של הבאת ילד אל העולם, בתשוקה שהוא יציל אותנו, ימלא את החסר, ישלים אותנו. סקסטון מעניקה לילדתה את המשימה הבלתי אפשרית להציל אותה מתשוקת המוות, לכונן את הזהות שלה כזהות "נורמלית", של נערה נורמלית, של אישה נורמלית ושל אם נורמלית.

"אני שמעולם לא הייתי בטוחה
אין להיות בת, הייתי צריכה
עוד חיים, עוד השתקפות כדי לדעת"

בסופו של דבר היא מודה באשמה ומודה בכישלון.

אני זוכרת רק במעורפל את הערב שבו גמרתי לתרגם את מחזור השירים הזה, את הבית האחרון בשיר האחרון. הייתי בטוחה שלא אצליח לעולם. ישבתי מול המחשב, השיר המודפס מכוסה כולו בשירבוטי תרגום ובהערות בכתב ידי לפניי, פכרתי את אצבעותיי והתייאשתי. ילדתי הקטנה, השנייה, שכל כך דומה לי, באה והתיישבה על ברכיי, חיבקה ונישקה אותי: "לילה טוב, אימא". הדיכוטומיה הנשית פעמה בי במלוא עוצמה. הסירוב, הסירוב לאן, הסירוב לאמנות, ההתעקשות על הנורמליות, על החיים, על המשפחה, הכה בי, אבל מבטו הפנימי היה קר וכועס ומלגלג. הרגשתי שאינני יכולה לשיר הזה. סירבתי להנשים אותו, להחליף אתו נוזלי גוף, להודות באמת שהוא כופה עלי. שוב כתבתי לאנה שאין סיכוי, שלא אצליח להשלים את מלאכת התרגום לעולם, ותוך עשר דקות של בכי עיקש השלמתי אותה. הייתי זקוקה לסקסטון כדי להודות באמת:

"לא תוכלי להקל על כבד אשמתי.
ילדתי אותך כדי למצא אותי."

ההשתקפות הכפולה

מאנגלית: אורית נוימאיר פוטשניק

1.

בנוכחמבר אהיה בת שלושים, אני אומרת.
את עדין קטנה רק בת ארבע שנים.
אנחנו עומדות וצופות בעלים, מצהיבים
ומשנים,
מתנופפים ונחבטים בגשם המלכלך.
מתנופפים ונחבטים ונשטפים, אני זוכרת
בעקר את העדרה, שלשה סתוים מעננים.
הם אמרו שלא אצליח להשיב אותך.
אגלה לך את מה שלא תוכלי לדעת.
ההשערות הרפואיות וכל ההסברים
שהסבירו את נפשי, אין בהם אמת נוגעת,
כמו העלים האלה, המכים, הנשברים.

אני שבחרתי פעמים
להתאבד, קראתי לך בכנויים,
כשהגעת לראשונה בחדשים בכנייים.
עד שחם ומחלה רטטו
בתוך גרוניך, נעתי כמו בהצגה של שחקנים
אלמים

מעל ראשך. קולות של מלאכים מרשעים
הטיחו בי את האשמה, הם פטפטו
כמכשפות יקות בתוך ראשי. האבדון
כמו ברז מטפף
מתוך בטני אל תוך עריסתך, האבדון דולף
כמו נושה שבא לגבות חשבון.

המות היה פשוט משדמינתי לעצמי.
ביום שבו קמת מלאת חיים, בריאה, שלמה,
נתתי למכשפות לקחת את נפשי האשמה
והעמדת פני מתה.
עד שהגברים הלבנים שאבו את הרעל מבטני,
השאירוני כרותה ורחוצה במעשיה המדמה
של קפסאות שמדברות והחשמל שבמטה.
צחקתי כשראיתי מגהץ פרטי שם במלון.
היום העלים מצהיבים ומשנים.
את שואלת לאן הם נופלים. היום חזב להאמין
בעצמו, שלא יפול לאבדון.

היום גזיס ילדתי הקטנטנת,
אהבי את עצם עצמך, היכן שאת שוכנת.
אין אלהים לשאת אליו תפלות, או שאם
יש, למה נתתי לך לגדל במקום אחר,
בו לא הכרת את צליל קולי כשבאתי לבקר.
כשבאתי לבקר וכל ההבחחות
לפרחי דבקון ואשוחים מקשטים, לא יסלקו
את כל

החגים המחמצים והחפשות.
בזמן שלא אהבתי את עצמי,
אחות בידי שבכפפה, פסענו בשבילים
המפנים.
ירד עליהם שלג מחדש אחרי הכל.

.2

שָׁלְחוּ לִי מִכְתָּבִים עִם חֲדָשׁוֹת מִמֶּנּוּ.
תִּפְרַתִּי מוֹקְסִינִים שֶׁבָּהֶם לֹא אֶשְׁתַּמֵּשׁ.
כְּשֶׁכָּבַר סִבְלַתִּי אֶת עֲצָמִי, כְּשֶׁזָּה כִּמְעַט עָבַר,
עָבַרְתִּי לְגוֹר עִם אִמָּא, מֵאַחַר
מֵאַחַר מְדֵי לְגוֹר עִם אִמָּא, קוֹלָה שֶׁל
הַמְכַשְׁפָּה אָמַר.
אֲבָל לֹא עֲזַבְתִּי, בְּמָקוֹם זֶה
הַדְּיוּקָן שֶׁלִּי צִיר.

בְּחֲצֵי הַדֶּרֶךְ חֲזָרָה מִבֵּית הַמְשַׁגְּעִים,
הִגַּעְתִּי לְבֵית אִמִּי שֶׁבְּפֶרֶז
שֶׁל מְסַצ'וֹסְטָס. שָׁם מִצָּאתִי אוֹתָהּ
אֲבָל אֲבַדְתִּי אוֹתָהּ, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר.
לֹא אֶסְלַח לָךְ עַל הַהֶתְאֲבָדוֹת, קוֹלָה שֶׁל
אִמִּי אָמַר.
הִיא לֹא סִלְּחָה לִּי מֵעוֹלָם. בְּמָקוֹם זֶה
הַדְּיוּקָן שֶׁלִּי צִיר.

חֵייתִי כִּמוֹ אוֹרְחַת כְּעוֹסָה,
כִּמוֹ יֵלְדָה מְגַדֶּלֶת, דָּבָר חֲצִי מְדַבֵּק, חֲצִי נֶשֶׁבֶר.
אֲנִי זוֹכֶרֶת, אִמִּי נִסְתָּה וְשׁוֹב נִסְתָּה,
לְקַחָה אוֹתִי לְבוֹסְטוֹן לְסִלּוֹן עֲצוֹב שְׁעָר.
יֵשׁ לָךְ חֵיוֹן כִּמוֹ שֶׁל אִמָּא, קוֹלוֹ שֶׁל הַצִּיר
אָמַר.
לִי לֹא הָיָה אֲכַפְתָּ,
הַדְּיוּקָן שֶׁלִּי צִיר.

.3

כָּל הַקִּיץ רָקְדוּ הַמְמַטְרוֹת
בְּמִדְשָׁאָה לִיד הַחוֹף.
שׁוֹחַחְנוּ רַק עַל בְּצֻרוֹת.
כְּשֶׁהִחְלָקוֹת הַמְּלוּחָחוֹת
הִמְתִּיקוּ שׁוֹב, נִסִּיתִי לְכַסֵּחַ אֶת הַדָּשָׂא,
כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַזְּמַן
וּבִבְקָר כְּשֶׁיִּשְׁבַּתִּי לְצִיּוֹר דְּיוּקָן,
הַקִּפְאָתִי אֶת פְּנֵי בְּמִין חֵיוֹן פּוֹרְמָלִי.
פַּעַם שֶׁלַּחְתִּי לָךְ תְּמוּנַת אֲרֵנֶב
וְגַם גְּלוּיָה, מוֹטִיב יֵשׁ.
כָּאלוֹ זֶה נוֹרְמָלִי
לְהִיּוֹת אִמָּא שְׂאִינְנָה כָּאֵן.

אֶת הַדְּיוּקָן תִּלְווּ בְּכַתֵּל הַצְּפוּנִי
וְהַקְרִיר, לְשֵׁם הוֹבִילוּ
אוֹתִי כְּדֵי שְׂאֲבִרִיא.
וְאֲזוֹ אִמִּי חָלְתָה.

הִיא הִפְנִתָּה מִמֶּנִּי אֶת פְּנִיָּה כָּאלוֹ
שֶׁהִמּוֹת מְדַבֵּק, קוֹפֵץ כִּמוֹ לְהִטוּטוֹן,
כָּאלוֹ שְׁמוֹתֵי נָגַס בְּאִיבְרִיָּה.
בְּאוֹגוֹסְט סִפְרַתִּי אֶת יְמֵי. הֵיית אֲזוֹ בַת שְׁנַתִּים.
בְּאַחַד בְּסֶפְטֵמְבֶּר הִיא הִבִּיטָה וְאָמְרָה לִּי
"בְּגִלְלָךְ יֵשׁ לִי סִרְטוֹן".
הֵם כָּרְתוּ אֶת מַתִּיקוֹת שְׁדִיָּה.
אֲבָל שְׁפַתִּי נוֹתְרוּ בְּשִׁתִּיקָתוֹן.

.4

בְּחֶרֶף הִיא חֲזָרָה,
חֲזָרָה חֲלָקִית.
מֵהִסוּיטָה הַסְטֵרִילִית
שֶׁל רוֹפְאִים,
מִמְחַלַּת הַיָּם
שֶׁל הַקְרָנוֹת וְאִרִיתִמְטִיקַת תַּאִים

הֵיטָה כְּנִסְיָה בְּפֶרֶזוֹרִים הִירְקִים.
כְּלָאוֹ אוֹתְנֵנוּ שָׁם, בֵּין הַקִּירוֹת הַבוֹהָקִים.
בְּשׁוֹרוֹת יִשְׁרוֹת, כִּמוֹ עֲבָדִים בְּתוֹךְ סִירָה,
שָׂרִים. אֲבִי הַעֲבִיר בֵּינֵינוּ קְעֶרָה.
מֵאַחַר כָּבַר לְסִלְיָחוֹת, קוֹל הַמְכַשְׁפּוֹת אָמַר.
וְלֹא נִסְלַח לִּי, לֹא בְדִיּוּקָ, בְּמָקוֹם זֶה
הַדְּיוּקָן שֶׁלִּי צִיר.

שְׁהִשְׁתַּגְעָה. הַנְּתוּחַ לֹא נִשְׁלַם,
הַזְרוּעַ הַתְּנַפְּחָה, אֵין סְכוּי לִישׁוּעָה, שְׁמַעְתִּי
אוֹתָם
אוֹמְרִים.

כְּשֶׁגָּאוּ סוּפוֹת הַשְּׁלֵג,
הִיא בְקִשָּׁה שִׁיִּצְיְרוּ
אֶת דִּיּוּקְנָה.
מַעֲרָה שֶׁהִיא מְרָאָה
נִתְלַתָּה עַל הַקִּיר הַדְּרוּמִי.
חִיּוֹךְ תּוֹאֵם, אוֹתָהּ הִבְבוּאָה.
וְאֵת, בְּלִי לְהַכִּיר אֶת דְּמוֹת פְּנֵי כָל כֶּךָ דְּמִית
לִי. לְמֹרוֹת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָרוּ
הֵיית שְׁלִי.

אֶת הַחֹרֶף בְּלִיתִי בְּבוֹסְטוֹן,
כְּלָה עֲרִירִית, בְּלִי יְלָדִים,
בְּלִי שׁוֹם מִמֶּתֶךָ לְתֵת לָךְ,
עִם הַמְכַשְׁפוֹת שְׁלִצְדִי.
הַחֲמִצְתִּי כֶּךָ אֶת יְנֻקוֹתָי.
נְסִיתִי אֲזַ לְמוֹת שְׁנִית.
נְסִיתִי שׁוֹב אֶת בֵּית הַמְּלוֹן הַחֲתוּם.
בְּאֶחָד בְּאַפְרִיל שְׁטִיתִי בִּי וְצַחֲקוֹנוּ
צַחוֹק מְלֵא בְתָם.

5.

הַשְׁתַּחֲרַרְתִּי סוּפִית
בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ מָאִי;
בּוֹגֶרֶת בֵּית הַסֶּפֶר לְשֵׁרוּטִים,
עִם אֲשׁוֹר הַפְּסִיכּוֹלוֹג שְׁבִינְדִי,
עִם מְכֻנַּת כְּתִיבָה, כְּמָה תִּיקִים
וְעִם מַחְבֶּרֶת חֲרוּזִי.

כָּל אוֹתוֹ הַקִּיץ הַחֲזוֹרְתִי אֶת חַיִּי אֶל תּוֹךְ בֵּיתִי.
יִצְאָתִי לְאָגָם לְשׁוֹט,
הִלְכְּתִי לְקִנְיֹת בִּשׁוּק,
כְּשֶׁצִּלְצַל הַטְּלָפוֹן עֲנִיתִי.
הַגְּשֵׁתִי מִשְׁקָאוֹת, כְּמוֹ רַעִיָה טוֹבָה
וּבֵין הַכְּתָנוֹת, עֲשִׂיתִי אֶהְבָּה,

שְׁזוּפָה בַּחֵם הַקִּיץ וְאֵת בָּאת
כָּל סוּף שְׁבוּעַ, כֶּךָ שְׁקָרְתִי לְעֶצְמִי.
בָּאת רַק לְפַעְמִים
וְרַק דְּמִינְתִי אֵיךְ אֵת –
לְדָה פְּרָפְרִית וְחֲזִירֶנֶת
קְטָנָה וְרִדְתִּי לְחַיִּים נְהַדְרֶת

וְזָרָה. וְלִי נִשְׁאָר רַק לְהִבִּין מַדּוּעַ
בְּמִקּוֹם לְאַהֲבָה, הַעֲדַפְתִּי לְמוֹת
וְאֵיךְ פִּגְעַתִּי בְּתַמְיִמוֹת
שְׁלָךְ, אוֹסַפְתִּי בְּדַבְּקוֹת רַגְשׁוֹת אֲשֶׁמָּה,
כְּמוֹ הַסִּימְפְּטוּמִים שְׁרוּפָא צְעִיר
אוֹסֵף בְּהַתְּמַדָּה לְכַדֵּי הַסֶּבֶר בְּהִיר.

בְּאוֹתוֹ יוֹם, בְּאוֹקְטוֹבֶר, בְּדֶרֶךְ חֲזָרָה
לְפָרוּרִים, הַגְּבָעוֹת הָאֲדָמוֹת
הַזְכִּירוּ לִי מְעִיל פְּרוֹת שׁוּעֵל אָדָם,
שֶׁשָּׁחַקְתִּי בּוֹ בִּילְדוֹתִי; בַּחֲיֹת שְׁדוּמָמוֹת
כְּמוֹ דָב, כְּמוֹ אֶהֱל, כְּמוֹ מַעֲרָה
גְּדוּלָה צוֹחֲקָת, אוֹ כְּמוֹ שׁוּעֵל אָדָם.

חִלְפָנוּ עַל פְּנֵי מַפְרֵץ הַיּוֹנִים,
לִיד הַבְּקִתָּה שְׁמוֹכְרִים בְּהַ פְּתִיּוֹנוֹת,
עַל פְּנֵי הַמְּדַגְרָה, גְּבַעַת הַסְּנָאִים, וּמֹעֲדוֹן
הַסְּפָנוֹת,
עַד שֶׁהִגַּעְנוּ אֶל הַבֵּית הַנִּצָּב מְעַל הַיָּם.
וְשֵׁנִי הַדִּיּוֹקְנָאוֹת עֲדִין מִמְתִּינִים,
זֶה כְּנֶגֶד זֶה, תְּלוּיִים שָׁם.

.6

החיוך שלי קפוא באור בהיר צפוני.
הצל על קו העצמות נרקם.
כשישבתתי שם, על מה יכלתי לחלם בכלל.
ישבתי והמתנתי בעמקם
של עפעפי, של חיוכי, של הפנים
הצעירות, של המלכדת לשועל.

החיוך שלה קפוא באור מהדרום.
לחיייה כמושות, כמו יבש הסחלב.
בבואתי המלגלגת, אהבתי המגרשת, מבווע
החלב
הראשון. היא נועצת בי מבט ממרום
אותן עיני ראש מות מאבן,
שגדלתי בן.

הציר לכד אותנו בעקול הקו,
חיוכינו נשארו כלואים בתוך הבד.
פרות השועל כבר נשרפה לפני
שפנינו, כצפוי, כל אחת לשביל נפרד.
ואני נרקבת על הקיר כמו שנרקב,
גם הוא בתוך תמונה, דוריאן גריי.

וזאת היתה מערת המראות,
אשה כפולה שלושטשת מבט
קפוא ומאבן מפחד בבבואתה
העצורה בזמן – זו מול זו בחיק הפרסאות.
את נשקת את סבתך עד
שהיא בכתה.

.7

לא יכלתי להשיב אותך.
באת רק בימי ראשון ושבתות,
אוחזות בתמונת הארנב שאז שלחתי לך.
בפעם האחרונה, אני פורקת את המזודות
שלה. אנחנו מתחבקות, רק כי כך
עושים. בבקור הראשון שאלת לשמי.
עכשו את כבר נשאת ואני אשכח
איך נתקלנו זו בזו כמו בבות
על חוט, לא כמו אהבה. נכנסת עמי
לסופשבוע, כמו לתוך מכל.
את לומדת את שמי, קוראת אלי,
שרוטת ברפים, בוכה ומתגודדת על
המדרכה. את קוראת לי אמא ואני נזכרת
באמי,
אי שם בבוסטון רבתי, על ערש דוי.

קראנו לך ג'ויס אני זוכרת,
כדי שנוכל לחשב שאת מאשרת.
הגעת כמו אורחת מוזרה ומשונה,
מכרבלת בלחות כשהגחת לראשונה
ונצמדת לשד המלא והפכד.
הייתי זקוקה לך. לא רציתי ילד,
רק ילדה, עכברונית, לבנבנה,
כבר אהובה, כבר אהודה, כבר מהדהדת
בקול בבית עצמה. קראנו לך ג'וי.
אני שמעולם לא הייתי בטוחה
איך להיות בת, הייתי צריכה
עוד חיים, עוד השתקפות כדי לדעת.
לא תוכלי להקל על כבד אשמתי.
ילדתי אותך כדי למצא אותי.

הבל פיו הקר הראשון של השחר

שבעה שירים

מאנגלית: רעות בן יעקב

אדריאן ריץ' (1929-2012) — משוררת אמריקאית מרכזית. פעילת שלום וזכויות אדם, ונודעה במיוחד כדמות משמעותית בגל השני של הפמיניזם ובתנועה לזכויות הלהט"ב. במהלך שישים שנות קריירה פרסמה עשרות ספרי שירה וכן ספרי הגות משפיעים בנושאי חברה, פוליטיקה ומגדר.

שיר

תהית אם אני בודדה:
 בסדר, כן, אני בודדה
 כמו מטוס שטס בדרך בדאיה
 לפי גלי הרדיו, מנוט
 מעבר להרי הרוקי
 אל עבר מסלולים נמתחים בכחל
 בשדה תעופה באוקינוס.

רצית לשאל, האם אני בודדה?
 ובכן, כמובן, בודדה
 כמו אשה שנוסעת ברחבי ארץ
 יום אחרי יום, משאירה מאחור
 קילומטר אחרי קילומטר
 עירות קטנות שהייתה יכולה לעצר
 ולחיות ולמות בהן, בודדה

אם אני בודדה
זו בודאי הבדידות
שמשמעה להתעורר ראשונה, לנשם
את הבל פיו הקר הראשון של השחר על פני העיר
להיות זאת אשר ערה
בבית עטוף שנה

אם אני בודדה
אני בחברת סירת המשוטים המחפרת בקרח על החוף
באור הדמדומים האדמדם האחרון של השנה
שיודעת מה היא, שיודעת שהיא לא
קרח ולא ביץ ולא אור תרפי
אלא קורת עץ, בעלת כשרון בערה

אילו זמנים הם אלה

יש מקום בין שתי חרשות עצים שהעשב צומח במעלה הגבעה
ושם הדרך המהפכנית ההיא נמוגה אל הצללים
ליד נקדת המפגש שנוטשה על ידי הנרדפים
אלה שנעלמו בינות לאותם הצללים.

הלכתי שם ולקטתי פטריות על גדות הפחד, אבל אל תטעו
זה לא שיר רוסי, זה לא במקום אחר אלא פה קרוב,
הארץ שלנו נעה ומתקרבת אל גדות האמת והפחד שלה,
אל הדרכים שלה לגרם לאנשים להעלם.

לא אספר לכם איפה נמצא המקום הזה, כשסבך העצים החשוך
פוגש באלומת האור הלא מסמנת –
צמתים רדופי רוחות רפאים, גן עדן לטחב:
אני כבר יודעת מי רוצה לקנות אותו, למכר אותו, לגרם לו להעלם.

וְאֵיךְ לֹא אֶסְפֵּר לָכֶם אֵיפֹה זֶה, אִזּוֹ לָמָּה אֲנִי מִסְפֶּרֶת לָכֶם
בְּכֻלָּהּ? כִּי אַתֶּם עֹדִין מְקַשְׁיָבִים, כִּי בְּזִמְנִים כָּאֵלֶּה
אִם רוֹצִים שְׁתַּקְּשִׁיבוּ, זֶה הֶכְרַחֵי
לְדַבֵּר עַל עֲצִים.

הערות אחרונות

זֶה לֹא יִהְיֶה כָּל כֶּה קָל, זֶה לֹא יִקַּח הַרְבֵּה זְמַן
זֶה יִקַּח זְמַן מָה, זֶה יִשְׁלַט בְּמַחְשַׁבְתֶּךָ
זֶה יִשְׁתַּלֵּט עַל כָּל לְבָב, זֶה יִשְׁתַּלֵּט עַל נְשִׁימָתֶךָ
זֶה יִהְיֶה קָצֵר, זֶה לֹא יִהְיֶה כָּל כֶּה קָל

זֶה יִגַּע בְּךָ דְרָה הַצְּלָעוֹת, זֶה יִשְׁתַּלֵּט עַל כָּל לְבָב
זֶה לֹא יִקַּח הַרְבֵּה זְמַן, זֶה יִתְנַחַל בְּמַחְשַׁבְתֶּךָ
כְּמוֹ שְׁמִתְנַחֲלִים בְּעִיר, כְּמוֹ שְׁמִתְנַחֲלִים בְּמַטָּה
זֶה יִשְׁלַט בְּכִשְׂרָה, זֶה לֹא יִהְיֶה כָּל כֶּה קָל

בְּאֵת לְתוֹכְנוּ אָנוּ שְׁלֹא נוֹכַל לְעֵמֵד בְּפָנֶיךָ
בְּאֵת לְתוֹכְנוּ אָנוּ שְׁלֹא רָצִינוּ מְעוֹלִם לְעֵמֵד בְּפָנֶיךָ
בְּאֵת וְלִקְחָתָּ חֲלָקִים מֵאַתְנּוּ אֶל מְקוֹמוֹת שְׁלֹא חֲשַׁבְנוּ
בְּאֵת וְהִלַּכְתָּ הַרְחֵק הַרְחֵק עִם פְּסוֹת מִתּוֹךְ חַיֵּינוּ

זֶה יִהְיֶה קָצֵר, זֶה יִשְׁתַּלֵּט עַל נְשִׁימָתֶךָ
זֶה לֹא יִהְיֶה כָּל כֶּה קָל, זֶה יִהְיֶה אִזּוֹ רְצוֹנָה

הפנומנולוגיה של הכעס

.1

החרות של המטרפת על כל הראש
להתפלש ולשחק עם הטרוף שלה
לכתב עם האצבעות שלה טבולות בו
לכל עמקו של החדר

וזו איננה, כמוכן, אותה החרות
שיש לה, כשאת מתהלכת בפרודי
לעצר ולסב על עקבותיך או להמשיך ללכת עוד
10 גושי בנינים; 20 גושי בנינים

אך היא אולי נראית מעוררת קנאה
למי שהתפשרה

מצנפת בתוך השליה של הממשי
שהיתה אמורה להאכיל והיא חונקת אותה.

.2

מנסה להבעיר בול עץ שזרוק ברפש הטחוב
עוד מהימים שבנו את הבית הזה:
אפלו עם זרדים יבשים אני לא מצליחה להבעיר
אפלו עם קוצים.
אני מעקמת את השנה שעברה לכדי פקעת של כותרות ישנות
– הנרד הזה לא ילבלב.

כיצד ערמת סמרטוטים שהמכונאי נגב בה את ידיו
מרגישה בארונית שלה, שעה אחרי שעה?
כל יום בשעת עמס החם
מדדו את הטמפרטורה של המתבן.
אני התכרבלתי נמלטת
ברתיחה החמה והמתוקה של השחת
ממלמלת: "בואי".

3.

לְבַת־אָרֶץ שְׁטוּחָה שֶׁל חֶרֶף.
אֲנָשֵׁי־הֵיָרֵחַ חוֹזְרִים מִן הֵיָרֵחַ
לוֹחֲמֵי־הָאֵשׁ יוֹצְאִים מִן הָאֵשׁ.
זְמַן נָטוּל טַעַם: זְמַן נָטוּל הַכְרָעוֹת.

שְׁנָאָה עֲצָמִית, צְלִיל יַחִיד בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ.
רְדִידוֹתֶם שֶׁל הַחַיִּים בְּגָלוֹת
אֶפְלוּ בְּאֲרָצוֹת חֲמוֹת.
סְכִין קַצְבִּים, בּוֹהָה בַּחֲלוֹן הַמְּלֵא בְּסַכְיָנִים.

4.

אוֹר נְהוּר חוֹרֵץ אֶת הַחֶדֶר.
שְׁלַחַן. חֲלוֹן. אֶהֱיֵל. אוֹתָךְ.

הַיְדִים שְׁלִי, דְּבִיקוֹת בְּדֶרֶךְ חֲדָשָׁה.
דָם וְסֵת
נְדָמָה שׁוֹלֵג מִצֶּדֶךְ.

הָאֵם הַשׁוֹפְטִים יְנַסּוּ לֹמַר לִי
אֵיזָה דָם הִיָּה שֶׁל מִי?

5.

טְרוּף. הַתְּאֲבָדוֹת. רִצַּח.
הָאֵם אֵין דֶּרֶךְ מִפְּלֹט אַחֲרֵת מִלְּבַד אֱלֹהִים?
הָאוֹיֵב, תְּמִיד בְּדִיוֹק כָּבֵד מִחוּץ לְטוּחַ הָרְאִיָּה
צוֹעֵד בְּשֶׁלֶג אֶל הַיַּעַר הַבָּא, מְסַתְּוָה
בְּשֶׁלֶג הַמְּעֻרְפֵּל, אֵישׁ שֶׁלֶג מִתְעַב

– הַיְצוּר הַהֶרְסָנִי בִּיּוֹתֵר
וּבָהּ בְּעַת הַחֲמֻקָּנִי בִּיּוֹתֵר
מְאִים בְּרוּבָה שְׁלוֹף עַל הַתִּינוּקוֹת בְּמִי לִי
נְעֵלָם וְנִמוּג אֶל מוֹל כֹּל עֲמוֹת.
נִסִּיךְ הָאוֹיֵר וְהַחֶשֶׁךְ
מְחַשֵּׁב סְפִירַת גּוֹפּוֹת, מְאוּנָן
בְּבֵית הַחֶרֶשֶׁת
שֶׁל הָעֲבָדוֹת.

6.

פְּנִטְזִיּוֹת שֶׁל רִצַּח: לֹא מְסַפִּיק:
לְהֵרֵג זֶה לְחַתֵּךְ וּלְנַתֵּק מִהַכָּאֵב
אֶךְ הַהוֹרֵג מִמְּשִׁיךְ עִם הַפְּגִיעָה

לֹא מְסַפִּיק. כְּשֶׁאֲנִי חוֹלְמָת לַפְּגֵשׁ
אֶת הָאוֹיֵב, זֶהוּ הַחֲלוּם שְׁלִי:

אֶצְטִילֶן לְבָן
זוֹרֵם בְּאֲדוֹוֹת מִתּוֹךְ גּוֹפִי
מִשְׁתַּחֲרֵר לִלֵּא קוֹשִׁי
מְאָמֵן הַיֵּטֵב
עַל הָאוֹיֵב הָאֲמֵתִי

גוֹרֵר אֶת גּוֹפּוֹ לְמִטָּה אֶל פְּתִיל
הַקִּיּוּם
שׁוֹרֵף אֶת הַשֶּׁקֶר שֶׁלּוֹ
מוֹתִיר אוֹתוֹ בְּעוֹלָם
חֲדָשׁ; אָדָם
שׁוֹנָה

.7

וּפְתָאֵם אֲנִי רוֹאָה אֶת הָעוֹלָם
 כְּמוֹ שֶׁהוּא כָּבֵד אֵינְנוּ:
 שֵׁם בַּחוּץ שֶׁרַפְּתָ אֶת הַיְבוּל
 בְּטַהוּר חֲדָשׁ
 הַבֶּקֶר יֵצֵאת מִהַמָּטָה
 שְׁאֵנַחֲנוּ עֵדִין חוֹלְקִים
 וְהִלַּכְתָּ לְהַפְיֵץ אֵינְאוֹנוֹת
 בְּעוֹלָם

אני שונאת אותך.

אני שונאת את המסכה שעטית, עיניך
 משדרות עמק
 שאין בהן, מושכות אותי
 אל נפתולי הגלגלת שלך

תמונת נוף של עצמות

אני שונאת את המלים שלך
 הן גורמות לי לחשוב על כזבי
 הצעות חק מהפכניות
 חקוי שבירי של מגלת קלף
 שמוכרים בשדות הקרב.

אתמול בלילה, בחדר הזה ממש, בדמעות
 שאלתי אותך: "מה הרגשת?
 הרגשת משהו בכלל?"

עכשו בפתול גופך

כשפזרת קוטל צמחים על השדות שמהם
 חיינו

אני יודעת מה התשובה שלך.

.8

כדור ארץ מדבלל ככלב. ירח אכול תולעה.
 רשום כסף חור בשתי וערב
 נח כמו רשת קורים על המים
 השחורים. כל התופעות הללו
 הן זמניות.

הייתי שמחה לחיות בעולם

של נשים וגברים עולזים

בקנוניה עם עלים ירקים, גבעולים,

בונים ערים מינרליות, כפות שקופות,

בקתות קטנות מעשב ארוג

כל אחת בדגמה יחודית לה –

קונספירציה של דו קיום

עם 'ערפילית הסרטן', היקום

המתפוצץ, הנפש –

.9

'האהבה היחידה שהרגשתי אי פעם

היתה כלפי ילדים ונשים אחרות.

כל השאר היה תאוה, רחמים,

שנאה עצמית, רחמים, תאוה.

זהו ודוי של אשה.

עכשו, הביטו שוב בפניה

של ונוס של בוטיצ'לי, קאלי

יהודית של שארטור

עם מה שנקרא החיוך שלה.

10.

אִיךָ שְׁאַנְחֵנוּ שׁוֹרְפִים אֶת חַיֵּינוּ
עֲדוֹת:

הַרְכַּבַת הַתַּחְתִּית
דוֹהֶרֶת בְּבְרוּקָלִין
רֹאשָׁה עַל בְּרִכְיָה
יְשָׁנָה אוּ מְסַמָּמֶת

la vía del tren subterráneo
es peligrosa*

רַבִּים יִשְׁנִים
לְכָל אֶרֶץ הַדֶּרֶךְ
אַחֲרִים יוֹשְׁבִים
בוֹהִים חֲרִירִים שֶׁל אֵשׁ בְּאֹוִיר
אַחֲרִים מִתְכַּנְנִים מְרֹד:
לִילָה אַחֲרֵי לִילָה
עֶרָה בְּכִלְאָה, נִפְשֵׁי
לְקֹקָה אֶת הַמְזוֹרֵן כְּמוֹ לְהִבָּה
עַד אֲשֶׁר אָגַף הַכִּלְאָ עָלָה בְּשִׂאָגָה

ת'ורו מבעיר באש את היערות

כָּל מַעֲשֵׂה שֶׁל תּוֹדָעָה מִתְעוֹרֶרֶת
(כֶּךָ כְּתוּב בְּסֵפֶר הַזֶּה)
הוּא מַעֲשֵׂה בְּלַתִּי טְבָעִי

* הדרך של הרכבת התחתית / מסוכנת.

אָבן אַחַר אָבן אָנִי עוֹרֵמֶת
את הגלעד של כוננתי
עם מסת שעת הצהרים על גבי,
חשופה ופגיעה
על פני השדות המשתפעים
שאני אוהבת אך לא אוכל להציל
מהשטפונות העתידיים לבוא;
יכולה רק להדק
בפעלה זו של ידי,
את האבנים הללו שנאספו
בכאב, בצורה של שום דבר
שהתקיים אי פעם.
ערמת אבנים: הכרזה
שפסת הארץ הזו יש לה משמעות
מסבבות נרחבות ופשוטות.
אות של התנגדות, סימן.

קָטַר מַפְלֵס אֶת דְּרָכּוֹ בְּשִׁלְגַּ שְׁבֵהָרִים
מודרני יותר מאשר הרצון
להיות מודרני קו המתאר של ההר
בשילג שאין בו רבב בז
להגדרות של שירה מאז ומעולם זה
בלתי מגדר, משימה והרס
עין הלייזר של המשוררת העין העורת של
העין פגועת-הרגע של העין הלא ממצמצת של
היא נאלצה לרדת מהרפכת שנעצרה
ללקק שלג מכפות ידים עירמות מקערות
לטעם מה נשא אל תוך האויר הזה
– גחלים מקומיות, קיטור של רכב מהיר
לנקות את חכה בנשימה להבחין
דרך לבנבנות מועדת דמויות
קפואות דמויות מתקדמות
כלי-נשק מוכנים בשלף
לססמה החדשה
היא היתה צריכה להרגיש את הלשון של
קופאת ונשרפת בה בעת
מכשיר שמחפש, מגשש
אל עבר לשון זרה.

תרגומים

הִרְאִית לִי שִׁירִים שֶׁל אִיזו אִשָּׁה
בְּגִילִי, או צְעִירָה מִמֶּנִּי
שֶׁתְּרַגְּמוּ מִשְׁפָּתָהּ

מַלְיָם מְסִימֹת מוֹפִיעוֹת: אוֹיֵב, תְּנוּרָה, צֶעֶר
מִסְפִּיק כְּדֵי שְׂאוּכַל לְדַעַת
שׁוֹזְהֵי אִשָּׁה בֵּת זְמַנִּי

אוֹבְסִיבִית

לְגַבִּי אֶהְבֵּה, הַנּוֹשֵׂא שְׁלֵנוּ:
בֵּיתֵנוּ אוֹתָהּ כְּמוֹ קִיסוֹס עַל הַקִּירוֹת שְׁלֵנוּ
אֶפְיֵנוּ אוֹתָהּ כְּמוֹ לֶחֶם בְּתַנּוּרִים שְׁלֵנוּ
שְׁחַקְנוּ אוֹתָהּ כְּמוֹ עוֹפְרֵת עַל הַקֶּרְסָלִים
שְׁלֵנוּ

צְפִינוּ בָּהּ מִבְּעַד לְמִשְׁקַפֵּת כְּאֵלוֹ
שֶׁהִיָּה זֶה מִסוּק
הַמְבִיא מְזוֹן לְהַשְׁבִּיעַ אֶת הָרֶעֶב שְׁלֵנוּ
אוּ הַלּוֹן
שֶׁל כַּח עוֹן

אֲנִי מִתְחִילָה לְרְאוֹת אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת
עוֹשֶׂה כָּל מִינֵי דְבָרִים: בּוֹחֶשֶׁת אַרְז
מְגַהֶצֶת חֲצָאִית
מְקַלְיָדָה כְּתַב־יָד עַד עֵלוֹת הַשַּׁחַר

מְנוֹסָה לְהִתְקַשֵּׁר
מִתָּא טְלָפוֹן

הַטְּלָפוֹן מְצַלְצֵל לְלֵא הַפְּסָקָה
בְּחֶדֶר הַשְּׁנָה שֶׁל גֶּבֶר

הִיא שׁוֹמַעַת אוֹתוֹ אוֹמֵר לְמִי שֶׁבְּצַד
הַשְּׁנִי

"לֹא מְשַׁנֵּה. הִיא תִּתְיָאֵשׁ מִתִּישָׁהּ."
שׁוֹמַעַת אוֹתוֹ מְסַפֵּר אֶת סִפּוּרָהּ לְאַחוֹתָהּ

שְׁנֵהֶפְכֶת לְאוֹיֵבֶת שְׁלָה
וְאֲשֶׁר בְּהַמְשָׁךְ תִּמְצָא דֶרֶךְ מִשְׁלָה
לְהֵאִיר אֶת דֶּרֶכָהּ שְׁלָה אֶל הַצֶּעֶר

לֹא עָרָה לְעַבְדָּהּ שְׁדֶרֶךְ הָאֶבֶל הַזֶּה
הִיא מְשַׁתְּפָת, בְּלִתֵּי הַכְּרַחִית
וּפּוֹלִיטִית

1972

להיות פעורה עד כדי כך

מאנגלית: אנה הרמן (שלוש נשים)
ועידית נבו (חמישה שירים נוספים)

שלוש נשים

שיר בשלושה קולות

תפאורה: מחלקת ילדות וסביבותיה

מאנגלית: אנה הרמן

קול ראשון:

אני אטית כמו העולם וסבלנית מאד.
החדשים חולפים ומתהפכים בי,
השמש והכוכבים מתייחסים אלי.
הלבנה דואגת לי באפן אישי יותר:
היא חוזרת וחולפת על פני, נוגהת פאחות רחמנית.
האם מה שעתידי לקרות מסב לה צער? איני חושבת כך.
הפוריות פשוט מכה אותה בתדהמה.

וכשאני יוצאת, מתרחש דבר מרעיש.
אינני צריכה לחשב או אפלו לערוך חזרות.
מה שקורה בתוכי יקרה בלי תשומת לב.
הפסיון עומד על הרקס,
הוא מסדר את נוצותיו החומות.
מה שאני יודעת חוקק חינוך על פני.
עלים ונצנים רוחשים סביבי. אני מוכנה.

קול שני:

כְּשֶׁרָאִיתִי אוֹתוֹ לְרֵאשׁוֹנָה, אֶת הַפַּעֲפוּעַ הָאָדָם הַקָּטָן, לֹא הֵאֱמַנְתִּי.
הַבְּטַתִּי בַּגְּבָרִים שֶׁהִלְכוּ סְבִיבִי בַּמְשָׁרָד. הֵם הָיוּ שְׂטוּחִים כָּל כֶּךָ!
הִיָּה בָּהֶם דְּבַר־מָה קֶרְטוֹנִי, וְעִכְשָׁו תַּפְשָׁתִי מָה הוּא –
אוֹתָהּ שְׂטִיחוֹת שְׂטוּחָה, שְׂטוּחָה, שְׂמֻמָּנָה נוֹצָרִים רְעִינּוֹת, גְּזֵרוֹת שְׂמֵד,
בוֹלְדוֹזֵרִים, גִּילְיוֹטִינּוֹת, תְּאִים לְבָנִים שֶׁל צְרָחוֹת
נוֹצָרִים וְנוֹצָרִים עַד בְּלִי דֵי – וְהַמְּלָאכִים הַקָּרִים – הַמְּפֹשְׁטִים.
יִשְׁבַּתִּי לֵיד שְׁלַחַן־הַכְּתִיבָה שְׁלִי בַּגְּרַבְיוֹנִים, בְּנַעֲלֵי עֵקְבִים,
וְהַמַּעֲבִיד שְׁלִי צָחַק: "הָאֵם רְאִית מִשְׁהוּ מַבְהִיל?
אֵת לְבָנָה כָּל כֶּךָ פִּתְאֹם". וְאֲנִי לֹא אִמְרַתִּי דְּבַר.
רְאִיתִי מוֹת בְּעֵצִים הָעֵרְמִים, רְאִיתִי מִשְׁהוּ גִלְקָה.
לֹא יִכְלַתִּי לְהֵאֱמִין. הָאֵם קִשָּׁה כָּל כֶּךָ
לְנַפֵּשׁ לְהַנִּיב פָּנִים אוֹ פֶּה?
הָאוֹתִיּוֹת מְגִיחוֹת מֵתוֹךְ הַמְּקָשִׁים הַשְּׁחוּרִים הָאֵלֶּה
וְהַמְּקָשִׁים הַשְּׁחוּרִים הָאֵלֶּה מְגִיחִים
מֵתוֹךְ הָאֲצַבְעוֹת הָאֲלֻפְבֵּיתִיּוֹת שְׁלִי, הַמְּסֻדְרוֹת חֲלָקִים,
חֲלָקִים, רְסִיסִים, זִיזִים, כָּל הַרְבוּיִים הַזוֹהָרִים.
הַמּוֹת מֵתְהַנֶּה בִּי בְּעוֹדִי יוֹשֶׁבֶת. אֲנִי מֵאֲבֹדֶת מִמֶּד.
רַכְבוֹת שׁוֹאֲגוֹת בְּאֲזוֹנִי, אֵת נִנְטָשֶׁת, נִנְטָשֶׁת!
מְסֻלֶּת הַזְּמַן הַכְּסוּפָה מֵתְרוֹקֶנֶת בְּמֶרְחָק,
הַרְקִיעַ הַלְבָן מֵתְרוֹקֵן מֵהַבְּטָחָתוֹ כְּמוֹ סֶפֶל.
אֵלֶּה כְּפוֹת־רִגְלִי, הַהֲדִים הַמְּכַנְיִים הָאֵלֶּה –
טִיקָה, טִיקָה, טִיקָה, זִיזֵי בְּרוֹל. אֲנִי אֲכוֹלֶת חֶשֶׁךְ.
זוֹ מַחְלָה שְׂאֲנִי נוֹשֶׂאת עִמִּי הַבֵּיתָה, זֶה מוֹת.
שׁוֹב, זֶה מוֹת. הָאֵם זֶה הָאֲוִיר,
חֲלָקִיקִי הַהֶרֶס הָאֵלֶּה שְׂאֲנִי גּוֹמַעֶת? הָאֵם אֲנִי הַלֵּם־לֵב
שֶׁהוֹלֵךְ וְנַחֲלֵשׁ וְהוֹלֵךְ וְאוֹזֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּלֶאךָ הַקָּר?
הָאֵם הוּא בְּאֵמֶת הַמְּאָהֵב שְׁלִי? הַמּוֹת הַזֶּה, הַמּוֹת הַזֶּה?
כְּשֶׁהֵייתִי יְלֵדָה אֶהְבֵּתִי שֵׁם אֲכוֹל־גָּרֵב.
הָאֵם הַכֹּל בְּשֵׁל אוֹתוֹ הַחֻטָּא, בְּשֵׁל אוֹתָהּ נִהְיָה נוֹשְׁנָה אֶל הַמּוֹת?

קול שלישי:

אני זוכרת את הדקה שבה ידעתי לבטח.
צנה אחזה בעצי הערבה.
הפנים שצפפו בברכה היו יפים, אבל לא היו פני שלי – –
היתה בהם ארשת גורלית, כמו בכל דבר אחר,
ומכל עבר ראיתי סכנות – יונים ומלים,
כוכבים ומקלחות זהב – – – עבורים! עבורים!
אני זוכרת פנף לבנה, קרה
ואת הפרבור העצום, הנורא למראית עין,
ששט והתקדם לעברי, כמו טירה, ממרום הנהר.
בכל פרבור יש נחש.
הוא גלש על פני המים. עינו היתה שחורה מכבד.
ראיתי בגלגל עינו את העולם – קטנטן, שחר ומרשע,
כל מלה קטנה נתלתה בכל מלה קטנה, ומעשה במעשה.
יום כחל וחם הלך והתרקם, קרם גידים ועור.
לא הייתי מוכנה. העננים הלבנים שנמתחו הצדה
משכו אותי לכל העברים.
לא הייתי מוכנה.
לא חלף בי צל יראת כבוד.
חשבתי שאוכל להתכחש להשלכות – – –
אבל היה מאחר מדי בשביל זה. היה מאחר מדי, והפנים
המשיכו לרקם את דמותם באהבה, כאלו הייתי מוכנה.

קול שני:

כל העולם משלג עכשו. אני איני בבית.
כמה לבנים הסדינים כאן. הפנים חסרי תוים.
הם קרחים ובלתי-אפשריים, כמו פניהם של ילדי,
אותם חולים קטנים החומקים בין זרועותי.
ילדים אחרים אינם נוגעים בי: כמה אימים הם.
יש בהם יותר מדי צבעים, יותר מדי חיים.
הם אינם שקטים,
שקטים כמו הריקות הקטנה שאני נושאת.
היו לי ההזדמנויות שלי. נסיתי ונסיתי.

תִּפְרַתִּי חַיִּים אֶל תּוֹכִי כְּמוֹ אֵיבֵר יְקַר־מְצִיאֹת,
וְצַעֲדֹתַי בְּזִהְרֹת, בְּחֻשׁ, כְּמוֹ דְבַר יְקַר־מְצִיאֹת.
נְסִיתִי לֹא לַחֲשֵׁב יוֹתֵר מִדִּי. נְסִיתִי לִהְיוֹת טְבֵעִית.
נְסִיתִי לְאַהֵב אֶהְבָּה עֹרֶת, כְּמוֹ נָשִׁים אַחֲרוֹת,
לִהְיוֹת עֹרֶת בְּמִטָּה, עִם יְקִירֵי הָעוֹר, הַמְתוֹק,
לֹא לְהִבִּיט וּלְחַפֵּשׂ בְּמַעֲבֵה הַחֲשֻׁכָה אֶת הַפְּנִים הָאַחֲרוֹת.
לֹא הִבְטֵיתִי. אֲבָל הַפְּנִים הֵיוּ שָׁם,
פָּנָיו שֶׁל הַלֵּא־נוֹלֵד שָׁאֵהֵב כָּל כֶּף אֶת שְׁלֵמוֹתוֹ,
פָּנָיו שֶׁל הַמֵּת שְׁלִי שֶׁיִּכַּל לִהְיוֹת מְשֻׁלָּם
רַק בְּשִׁלּוֹתוֹ הַעֲמֻקָּה, רַק שָׁם תִּשְׁמַר קִדְשָׁתוֹ.
וְאִזּוּ בָּאוּ פְּנִים אַחֲרוֹת. פְּנִיָּהֶם שֶׁל עַמִּים,
מְמַשְׁלוֹת, פְּרָלְמָנְטִים, חֲבֵרוֹת,
פְּנִיָּהֶם חֲסֵרוֹת־הַפְּנִים שֶׁל גְּבָרִים חֲשׂוּבִים.
הַגְּבָרִים הָאֵלֶּה טוֹרְדִים אֶת דַּעְתִּי,
הֵם מְקַנְאִים כָּל כֶּף בְּכָל דְּבַר בְּלִתי שְׁטוּחַ! הֵם אֵלִים קְנָאִים
שְׂרוּצִים לְהִשְׁטִיחַ אֶת כָּל הָעוֹלָם
מִשׁוּם שֶׁהֵם שְׁטוּחִים.
אֲנִי רוֹאֶה כִּיצַד הָאֵב מְשׁוּחַח עִם הַבֵּן.
שְׁטִיחוֹת כְּזוֹ אֵינָה יְכוּלָה אֶלָּא לִהְיוֹת קְדוּשָׁה.
"תִּנְנוּ לָנוּ לִיצֵר גֵּן עֵדֶן", הֵם אוֹמְרִים.
"תִּנְנוּ לָנוּ לְהִשְׁטִיחַ וּלְכַבֵּס אֶת הַסֶּרַח הָעוֹדֵף מֵתוֹךְ הַנְּשָׁמוֹת".

קול ראשון:

אֲנִי שְׁקֻטָה. אֲנִי שְׁקֻטָה. זֶה הַשְּׁקֻט שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעָרָה הַנּוֹרָאָה:
הַדָּקָה הַצְּהֵבָה שֶׁבָּאָה לִפְנֵי שְׁהֵרוּחַ הוֹלְכָתָה, כְּשֶׁהָעֵלִים
נוֹשָׂאִים אֶת כְּפוֹתֵיהֶם, אֶת חוֹרוֹנָם. כְּמָה שְׁקֻט כָּאֵן.
הַסְּדִינִים וְהַפְּנִים לְבָנִים וְעֻצוּרִים כְּמוֹ שְׁעוֹנִים.
קוֹלוֹת נְסוּגִים וּמְשֻׁטְחִים. כְּתַב־הַחֲרֻטְמִים הַגְּלוּי שֶׁלָּהֶם
מְשֻׁטְטַח לְכַדֵּי מִסָּךְ שֶׁל קִלְף לְהַגְפַת הָרוּחַ.
הֵם מְצִירִים סוּדוֹת כְּמוֹסִים בְּעַרְבִית, בְּסִינִית!
אֲנִי חוֹמָה וּמְטַמְטֶמֶת. אֲנִי גְּרָגִיר שְׁעוֹמֵד לְהַתְּבַקֵּעַ.
הַחוּם חוֹלֵשׁ עַל כָּל נִימֵי נַפְשִׁי. זֶה חוּם עֲגוּם:
הוּא אֵינְנוּ מְבַקֵּשׁ לְהַתְּעֵצֵם אוֹ לְהַשְׁתַּנּוֹת.

הַדְּמוּמִים חוֹבְשִׁים לְרֵאשִׁי בְרֵדֶס מְרִיָּה כָּחַל.
 הוּ צָבַע מְרַחֲקִים וְשִׁכְחָה! – – –
 מְתִי הִיא תְּבוּאָה, הַשְּׂנִיָּה שְׁבָה יִתְבַּקַּע הַזְּמַן
 וְהָאֵינְסוֹף יִצִּיף אוֹתִי, וְאֲנִי אֶטְבַּע בּוֹ כְּלִיל?
 אֲנִי מְדַבֶּרֶת אֶל עֲצָמִי, רַק אֶל עֲצָמִי, מְבַדֶּדֶת – – –
 מְרוּחָה בְּחִמְרֵי חֲטוּי זוֹהָרִים, עֶקֶדָה כְּקֶרֶן.
 הַהֲמַתְנָה רוֹבֶצֶת בְּכַבְדוֹת עַל עַפְעָפִי. הִיא רוֹבֶצֶת כְּמוֹ שָׁנָה,
 כְּמוֹ יָם עֲצוּם. מְרַחֵק, מְרַחֵק, אֲנִי מְרַגֵּשָׁה אֵיךְ הַגֵּל הָרֵאשׁוֹן
 נוֹשֵׂא לְעֵבְרֵי אֶת מְטַעַן יְסוּרָיו, גּוֹאֵה וְקָרֵב מְבַלֵּי שְׂאוּכַל לְהַמְלִיט.
 וְאֲנִי קוֹנֵכֶיהָ מְהַדְּהֶדֶת בַּחוּף הַלְּבָן הַזֶּה,
 נֶצְבֶּת מוֹל הַקּוֹלוֹת הַחוֹלְשִׁים, מוֹל הַיְסוּד הַנוֹרָא.

קול שלישי:

עֲכָשׁוּ אֵינְנִי אֶלָּא הֵר, בִּינּוֹת לְנָשִׁים הָרוֹת.
 הַרוֹפְאִים נָעִים בִּינֵינוּ כְּאֵלוּ מְמַדִּינוּ
 מִפְּחִידִים אֶת דַּעְתָּם. הֵם מְחַיִּכִים חִיּוֹךְ אוֹיְלִי.
 הֵם אֲשָׁמִים בְּמַצְבִּי, וְהֵם יוֹדְעִים אֶת זֶה.
 הֵם מְחַבְּקִים אֶת שְׁטִיחוֹתָם כְּמוֹ לוֹ הֵיטָה בְּרִיאוֹת.
 וְמָה הֵיךְ לוֹ הַפְּתַעוּ כְּמוֹנִי?
 הֵרִי הֵם הָיוּ מְשִׁתְּגָעִים.
 וְמָה אִם הַחַיִּים יִדְלְפוּ בֵּין יְרֵכֵי כְּפָלִים?
 רְאִיתִי אֶת הַחֹדֶר הַלְּבָן עִם מְכַשִּׁירָיו.
 צְוֹחוֹת שׁוֹחוֹת שָׁם. זֶה מְקוֹם חֶסֶר שְׂמֻחָה.
 "זֶה הַמְּקוֹם שֶׁתְּבוֹאֵי אֵלָיו כְּשֶׁתְּהִי מוֹכְנָה".

בְּשָׁמִי הַלֵּילָה תְּלוּי יְרַח אָדָם שְׁטוּחַ. שְׁמִי הַלֵּילָה עֲמוּמִים מְדָם.
 אֵינְנִי מוֹכְנָה שְׁשׁוּם דְּבַר יְקָרָה.
 הֵייתִי צְרִיכָה לְרֹצֵחַ אֶת מִי שְׂרוֹצֵחַ אוֹתִי.

קול ראשון:

אין נס אכזרי יותר מן הנס הזה.
הסוסים ופרסות הברזל גוררים אותי.
אני מחזיקה. אני מחזיקה מעמד. אני שורדת עד סוף הדרך.
מנהרה חשוכה, שדרפה מוטחות ומתנגשות השמות,
השמות, ההתגלמויות, הפנים מכות הבעתה.
אני מחבלת.

אלו כאבים, איזו עגמה, מכריחים אותי להיות אפם?
האם תם כזה יכל להרג ולהרג? הוא חולב מתוכי את חיי.
העצים קמלים והולכים ברחוב. הגשם דוקר.
אני טועמת את טעמו בלשוני, ואת האימות בפעלתן,
האימות העומדות והשוהות, הסנדקיות הקלושות,
עם לבן ההולם והולם, עם תרמילי הכלים שלהן.
אני אהיה קיר וגג, אהיה למגן.
אני אהיה שמים וגבעה של טוב: לו רק אהיה!

עצמה הולכת וצומחת בתוכי, נחישות ישנה.
אני מתנפצת כמו העולם. יש משהו שחר,
דחף חזק ושחר. אני מקפלת את כפות ידי על הר.
האזיר סמיה. הוא סמיה מעל הפעלה הזאת.
אני משמשת. אני הלומה מרב שמוש.
הדחף השחר מוחץ את עיני.
איני רואה דבר.

קול שני:

אני מאשמת, אני חולמת על שחיטה, על טבח.
אני גן של יגונות שחרים ואדמים. אני גומעת אותם,
ושונאת את עצמי, שונאת ומפחדת. ועכשו העולם מוליד
את סופו ורץ לקראתו בזרועות פרושות באהבה.
אהבת המות היא שמכה הכל בחלי.
שמש מטה מכתימה את העתון. הוא מאדים.
החיים הולכים ואוזלים מתוכי שוב ושוב. האדמה הפכה גומעת אותם.
היא הערפדית הגדולה של כלנו. וכך היא תומכת בנו,

מִפְטָמַת אוֹתְנוּ, בְּנִדְיבוֹת. פִּיָּה אָדָם.
אֲנִי מִכִּירָה אוֹתָהּ. אֲנִי מִכִּירָה אוֹתָהּ הַכְרוֹת אֵינְטִימִית – – –
בְּעֵלֶת פְּנֵי-חֶרֶף שְׁלִי, עֵקֶרָה שְׁלִי, פְּצִצַת-זְמַן יִקְרָה שְׁלִי.
גְּבָרִים הַשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ בְּאֶכְזָרִיּוֹת. הִיא תֹאכַל אוֹתָם.
תֹאכַל, תֹאכַל, תֹאכַל אוֹתָם בְּסוֹף.
הַשְּׁמֵשׁ שׁוֹקֵעַת. אֲנִי מֵתָה. אֲנִי יוֹלְדֵת מוֹת.

קול ראשון:

מִי זֶה, הַבֵּן הַכָּחַל הַזוֹעֵם הַזֶּה,
מִבְּרִיק וּמִסְתוּרִי, כָּאלוֹ נֶפֶל מְכוּכָב?
כִּמָּה זוֹעֵם מִבְּטוֹ!
הוּא עָף אֶל תוֹךְ הַחֹדֶר, זָעָקָה אַחוּזָה בְּעֵקֶבוֹ.
הַצֶּבֶע הַכָּחַל מְחוּיֵר. הוּא אֲנוּשֵׁי כְּכֹלוֹת הַכֹּל.
פָּרַח לוֹטוּס אָדָם נִפְתַּח בְּתוֹךְ צְלוּחִית הַדָּם.
תוֹפְרִים אוֹתִי בַחוּט שֶׁל מְשִׁי, כָּאלוֹ לֹא הֵייתִי אֶלָּא בַד.

מָה עָשׂוּ אֶצְבְּעוֹתַי לִפְנֵי שְׁאֲחִזוּ בוּ?
מָה עָשָׂה לְבִי בְּכָל הָאֲהָבָה שָׁבוּ?
מֵעוֹלָם לֹא רָאִיתִי דְבָר צְלוּל כָּל כָּה.
עִפְעִפִּיו פָּרַחִי לִילָךְ,
נִשְׁימָתוּ רַכָּה כִּכְנֵף פֶּרֶף.
אֲנִי לֹא אֲרַפֶּה.
אֵין בוּ שׁוּם מוּם אוֹ דֶפִי. רַק שֵׁשׂאֵר כְּזֶה.

קול שני:

הִנֵּה הַלְכָנָה בְּאֶשְׁנֵב הַגְּבוּהָ. זֶה עֵבֵר.
אֵיךְ מִמְלֵא הַחֶרֶף אֶת מְרַחְבֵי נִפְשִׁי! וְאוֹר הַגִּיר הַזֶּה
הַזוֹרָה אֶת קִשְׁקִשׁוֹ עַל הַחֲלוּנוֹת, עַל חֲלוּנוֹת הַמְשַׁרְדִּים הַרִיקִים,
חֲדָרֵי הַכְּתוּת הַרִיקִים, הַכְּנִסוֹת הַרִיקוֹת. הוּ כִּמָּה רִיק הַכֹּל!
זוֹחֵל כָּאֵן חֲדָלוֹן, הַכֹּל אַחוּז בְּחֲדָלוֹן נוֹרָא!
הַגּוֹפִים הַמְּגַבְּבִים סְבִיבֵי עֵכְשׁוֹ, אַחוּזֵי תְנוּמַת קֶטֶב – – –
אֵיזוֹ קֶרֶן יָרַח כְּחֵלָה עוֹטֶפֶת אֶת חֲלוּמוֹתֵיהֶם?

אני חשה איך היא חודרת אל תוכי, קרה, חזרתי, כמו מכשיר.
 ובסופה אותו קלסתר פנים קשה ומשגע, עם פה החולם החסר
 הנפער בארשת של אבל תהומי.
 זו היא הגוררת את הים המשחיר מדם סביב סביב,
 חדש אחר חדש, עם כל קולות הפשלון שלו.
 אני חסרת ישע כמו הים בקצה החוט שבידה.
 אני חסרת שקט. חסרת שקט וחסרת תועלת. גם אני, כמוה, מיצרת גויות.
 אני אננע צפונה. אני אננע אל תוך חשכה ממשכת.
 אני רואה את עצמי כצל, לא גבר ולא אשה.
 לא אשה, השמחה להדמות לגבר, ולא גבר
 קהה-חושים ושטוח כל כך עד שאינו חש בכל חסר. אני חשה חסר.
 אני זוקפת את אצבעותי, עשר יתדות לבנות.
 ראו איך החשכה דולפת בינות לסדקים.
 אינני יכולה להכיל אותה. אינני יכולה להכיל את חיי.
 אני אהיה הגבורה הראשית של השולים.
 לא יפילו עלי אשמה כפתורים שנשרו,
 חורים בעקבי הגרבים, פניהם הלבנים והאלמים
 של מכתבים שלא נענו, חנוטים בתבת מכתבים.
 לא יפילו עלי אשמה, לא יפילו עלי אשמה.
 השעון לא יתבונן בי כבאכולת-חשן, גם לא הכוכבים
 הננעצים במקומם תהום רבה אחר תהום רבה.

קול שלישי:

אני רואה אותה בשנתי, את בתי האימה, האדמה.
 היא בוכה מבעד לזגוגית המפרידה בינינו.
 היא בוכה והיא זועמת.
 זעקותיה הן ווים שננעצים ומתחככים פחתולים.
 בעזרת הווים האלה היא מטפסת ועולה אל תוך הפרתי.
 היא בוכה בשל החשן, או בשל הכוכבים
 הזוהרים והמסתחררים בעמק המרחק הרב.
 אני חושבת שראשה הקט גלף בעץ,
 עץ אדם, קשה. עיניה עצומות ופיה פעור לרוחה.
 ומפיה הפעור מגיחות צרחות חדות,

הן שורטות את שנתן פחצים,
הן שורטות את שנתן וחודרות אל צדי.
בתי חסרת שנים. פיה רחב.
הוא פולט רחשים אפלים כל כך. לא יכל להיות שהוא טוב.

קול ראשון:

מהו שמפריח אלינו את הנשמות התמות האלה?
ראו, הם כה תשושים, חפים מכל פסות של ממש
בעריסות המחפות בבו, שמותיהם ענודים לפרקי הידים,
מדליות הכסף הקטנות שבשבילן חצו את הסף.
לחלקם שער שחור שופע, וחלקם קרחים.
לעורם גונים ורדים או צהבהבים, חומים או אדמים.
הם מתחילים לזכר את ההבדלים ביניהם.
אני חושבת שהם עשויים ממים. אין להם שום הבעה.
תנו פניהם נמים כמו אור על מים שקטים.
אלה הנזירים האמתיים, אלו הנזירות האמתיות, בעטיפותיהם הזהות.
אני רואה איך הם קולחים ונופלים ככוכבים אל העולם –
אל הדו, אל אפריקה, אל אמריקה, מפלאי הנס האלה,
הקטנטנים הטוהרים האלה. הם מדיפים ריח חלב.
פפות הרגלים שלהם לא נגועות. הם מהלכי אויר.

האם יכל לא-כלום להנתן כל כך בשפע?
הנה בני.

בעינו הרחבה אותו הפחל הפללי, השטוח.
הוא סב אלי כמו צמח קטן, בהיר, עור.
בכיה אחת. היא הו שבו אני נאחזת.
ואני נהר של חלב.
אני רכס מלא חמימות.

קול שני:

אינני מכערת. אני יפה אפלו.
הראי מחזיר אלי אשה שאין בה פגם.
האחיות מחזירות לי את בגדי, איזו זהות.
זה רגיל, הן אומרות, שדבר כזה קורה.
זה דבר רגיל בחיי, ובחיייהן של אחרות.
אני אחת מחמש, או משהו כזה. אינני חסרת תכלית.
אני יפה כמו פרט סטטיסטי. בכף ידי הליפסטיק.

אני מצירת את פי הישן.
הפה האדם שזנחתי בד בכד עם הזהות שלי
אתמול, שלשום, לפני שלשה ימים. זה היה יום ששי.
איני זקוקה אפלו לחפשה. אוכל לחזור לעבודה היום.
אוכל לאהב את בעלי, והוא יבין.
והוא יאהב אותי מבעד לערפל המום שלי
כאלו אבדתי עין, או רגל, או לשון.
וכך אני עומדת, כבדת ראיה.
וכך אני הולכת ומובלת על גבי גלגלים, במקום רגלים, די בהם.
ולומדת לדבר באצבעות, לא בלשון.
הגוף רב תושיה.
גופו של כוכב ים יכל לחזור ולהצמיח שלל זרועות,
וסלמנדרה מסגלת לגדל שפעת רגלים. לו רק אוכל
לשפע מגופי את הדבר שנאכל.

קול שלישי:

היא אי קטן, שלו ומגמגם,
ואני ספינה לבנה הצופרת: שלום, שלום.
היום עולה באש. היום כבד מאבל.
הפרחים בחדר אדמים וטרופיים.
הם חיו מאחורי הזוגית כל ימיהם,
טפלו בהם
ביד אוהבת.
עכשו נצב בפניהם חרף מלא סדינים לבנים, מלא פנים לבנים.

יש לי מעט מאוד דברים לשים במזודה.
ישנם בגדים של אשה שמנה שאינני מכירה.
ישנו מסרק. ישנה מברשת. ישנה ריקות.
אני שבירה כל כך לפתע.
אני הולכת ויוצאת מבית החולים כפצע.
משחררים אותי מבית החולים כפצע.
אני מותירה את הבריאות מאחורי. אני מותירה מישהי
שהיתה נצמדת אלי: אני מתירה את הלכד
של אצבעותיה כמו תחבושות: אני הולכת.

קול שני:

חזרתי לעצמי. אין עוד קצוות רופפים.
דממתי עד כדי לבן שעוה. איני קשורה יותר בשום דבר.
אני שטוחה ובתולית, וזה סימן שלא קרה דבר –
דבר שאי-אפשר למחק, לקרע, להשליך, ולהתחיל מחדש.
הזמורות השחרות הקטנות אינן חושבות על הלבוב.
המרזבים היבשים, היבשים, אינם חולמים על גשם.
האשה שאני פוגשת
בזוגיות החלונות היא אשה מסדרת.

היא מסדרת עד כדי שקיפות, כמו רוח רפאים.
באיוו בישנות היא מניחה את דמותה המסדרת
על פני גיהנם התפוזים האפריקניים, החזירים התלויים מן העקב.
היא מתאימה את עצמה למציאות.
זו אני. זו אני –

טועמת את המרירות בין שני,
את הרשע האינסופי החפון ביום-יום.

קול ראשון:

עד מתי אוכל להיות חומה המגיפה את הרוח?
עד מתי אוכל
לעזוב את קרינת השמש בצל כף ידי,
לירט את כחל ברקעי הירח הקר?
קולות הבדידות, קולות הצער
מלחכים את גבי בלי הרף.
איה ירפך אותם אותו שיר ערש?

עד מתי אוכל להיות חומה סביב האחוזה הירקה שלי?
עד מתי תוכלנה כפות-ידי
לעטף את כאבו כתחבשת, ומלותי – להיות
צפרי נחמה בהירות שעפות ועפות בשמים?
זה דבר נורא
להיות פעורה עד כדי כך: כאלו לבי
לבש פנים ויצא אל העולם.

קול שלישי:

כמו אלכוהול אביב היום בקולג'ים קולח.
הכתנת השחרה שלי היא הלוייה קטנה:
היא מעידה על כבד ראש.
הספרים שאני נושאת נדחקים אל צדי.
היה לי פעם פצע ישן, אבל הוא מחלים.
היה לי חלום על אי, אדם מרב בכיות.
זה היה חלום, ולא היתה לו משמעות.

קול ראשון:

השחר מלבלב בבוקיצה הגדולה שמחוץ לבית.
הסנוניות חזרו. הן צוחות כטילי ניר.
אני שומעת איה השעות
מתרחבות ומתות בתוך הגדר החיה. אני שומעת את מו הפרות.
הצבעים מתמלאים בעצמם מחדש, ורטיבות

הִסְכֵּךְ מַעֲלָה עֲשֵׂן בְּשִׁמּוֹשׁ.
הַנְּרַקִּיסִים פּוֹקְחִים אֶת פְּנֵיהֶם הַלְּבָנִים בְּעִרוּגָה.
לְבִי נִרְגַע. לְבִי נִרְגַע.
אֵלֶּה הַצְּבָעִים הַבְּהִירִים וְהַצְּלוּלִים שֶׁל חֹדֶר הַיְּלָדוֹת,
הַבְּרוֹז הַמְּפֹטְפֹט, שֶׁמַּחֲת הֵשָׂה.
אֲנִי שׁוֹב פְּשׁוּטָה. אֲנִי מֵאֲמִינָה בְּנִסִּים.
אֲנִי מֵאֲמִינָה בְּאוֹתֵם הַיְּלָדִים הַנּוֹרְאִים
הַפּוֹצְעִים אֶת שִׁנְתֵי בְּעִינֵיהֶם הַלְּבָנוֹת, בְּכַפּוֹתֵיהֶם חֲסֻרוֹת־הָאֶצְבָּעוֹת.
הֵם אֵינָם שְׁלִי. הֵם אֵינָם שְׁיָכִים לִי.

אֲנִי אֶהְרֶה בְּנוֹרְמָלִיּוֹת.
אֲנִי אֶהְרֶה בְּבִנֵי הַקֶּטָן.
הוא אֵינְנו הוֹלֵךְ. הוא אֵינְנו מְדַבֵּר מְלָה.
הוא עֲטוּף בְּחַתּוּלִים צְחוּרִים עֲדִין.
אָבֵל הוּא וְרֹד וּמְשֻׁלָּם. הוּא מַחֲיֶה תְּדִיר.
כְּסִיתִי אֶת קִירוֹת חֹדְרוֹ בְּשׁוֹשְׁנִים גְּדוּלוֹת.
צִירְתִּי לְבָבוֹת קְטָנִים עַל כָּל דָּבָר.

אֲנִי רוֹצֵה שִׁיְהִי מִיָּחֵד.
הַמִּיָּחֵד מְעַנֵּן אֶת הַשֵּׁטָן.
הַמִּיָּחֵד מְטַפֵּס עַל גִּבְעַת הָעֶצְבוֹת
או יוֹשֵׁב בַּמְדָּבָר וּמְכַאֵיב לֵלֵב אִמּוֹ.
אֲנִי רוֹצֵה שֶׁהוּא יִהְיֶה רְגִיל,
שְׁיֵאֱהָב אוֹתִי כְּמוֹ שְׁאֲנִי אוֹהֶבֶת אוֹתוֹ,
וַיִּתְחַתֵּן עִם מֵה שְׁיִרְצָה וְהֵיכֵן שְׁיִרְצָה.

קול שלישי:

שֶׁעַת צְהָרִים חֲמָה בְּאָחוּ. פְּרָחֵי הַנּוֹרִית
נִכְמָשִׁים וְנִמְסִים, וְזוּגוֹת הָאוֹהֲבִים
חוֹלְפִים, חוֹלְפִים.
הֵם שְׁחָרִים וּשְׁטוּחִים כְּצִלָּיִם.
כְּמָה יִפֶּה לְהִיּוֹת חֲסֻרַת כָּל אַחִיזָה!
אֲנִי בּוֹדְדָה כְּמוֹ הַדְּשָׂא. אֵל מָה אֲנִי מִתְנַעֲגַעֶת?
הֵאֵם אֲמַצָּא אוֹתוֹ אִי פְּעַם, אִם צוֹרְתוֹ בִּלְתִּי נוֹדַעַת?

הַבְּרַבּוּרִים כָּבֵד אֵינָם. אָבֵל
הִנְהָר זֹכֵר אֶת צַבְעֵם הַלְּבָן.
הוא נוֹהֵה אַחֲרֵיהֶם עִם אוֹרוֹתָיו.
הוא מוֹצֵא אֶת צוּרוֹתֵיהֶם בְּעֵנָן.
מִי הִיא הַצֶּפּוֹר הַבּוֹכָה
וְצֶעַר מִמְּלֵא אֶת גְּרוֹנָה כַּפְקַעֶת?
אֲנִי צֶעִירָה כְּתָמִיד, הִיא אוֹמֶרֶת. לָמָּה אֲנִי מִתְּגַעְגַּעֶת?

קול שני:

אֲנִי בְּבֵית, בְּאוֹר הַמְּנוּרָה. הַעֲרָבִים הוֹלְכִים וּמִתְאַרְכִּים.
אֲנִי תוֹפֶרֶת קָרַע בְּכַתְנֹת מְשִׁי: בְּעֵלִי קוֹרָא.
כִּמָּה מִפְּלִיא הָאוֹר לְלַכֵּד אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.
מֵעֵין עֵשֶׂן מִתְאַבֵּךְ בְּאוֹיר הָאָבִיב,
עֵשֶׂן שְׁחוֹפֵן אֶת הַגְּנִים, אֶת הַפְּסָלִים הַקְּטָנִים
בְּגוֹן וְרֵד, כְּאֵלוֹ הַקִּיצָה עֲדִינּוֹת,
עֲדִינּוֹת שְׁאֵינָנָה מִתִּיגַעֶת, מִשְׁהוּ מַחֲלִים.
אֲנִי מַחֲכָה וְכוֹאֶבֶת. אֲנִי חוֹשֶׁבֶת שְׁאֲנִי מַחֲלִימָה.
יֵשׁ דְּבָרִים אַחֲרַיִם רַבִּים לַעֲשׂוֹת. כְּפוֹת־יָדַי
יְכוּלוֹת לְתַפֵּר אִמְרַת תַּחֲרָה אֶל הַבַּד הַזֶּה בְּתַפְרִים מְסֻדְּרִים. בְּעֵלִי
יְכַל לְהַפְּנֵךְ וְלְהַפֵּךְ אֶת דְּפֵי הַסֵּפֶר.
וְכָךְ אֲנַחֲנוּ בְּבֵית, יְחַד, אַחֲרֵי שְׁעוֹת.
זֶה רַק הַזְּמַן הַמְּכַבֵּיד עַל כְּפוֹת יְדֵינוּ.
זֶה רַק הַזְּמַן, וְהוּא אֵינָנוּ בַּד.

הַרְחוּבוֹת יִהְפְּכוּ אוֹלֵי לְפִתַּע לְנִיר, אָבֵל אֲנִי מִתְּאוֹשֶׁשֶׁת
מִן הַנִּפְלֵה הַמְּמַשְׁכֶּת, וּמוֹצֵאת אֶת עֲצָמֵי בַמְּטָה,
שׁוֹכֶבֶת לְכַטַּח עַל הַמְּזוֹרֵן, כְּפוֹת־יָדַי הוֹדְפוֹת, כְּבִנְפִילָה.
אֲנִי שָׁבָה וּמוֹצֵאת אֶת עֲצָמֵי. אֵינִי צֵל
אֶף עַל פִּי שְׁצַל מִתְּחִיל מִכְּפוֹת רַגְלִי. אֲנִי אֶשֶׁת אִישׁ.
הַעִיר מַחֲכָה וְכוֹאֶבֶת. גְּבַעוּלֵי הַעֲשָׂב
הַקְּטָנִים מְבַצְבְּצִים מִבְּעַד לְאָבֵן, וְהֵם יִרְקִים מְרַב חַיִּים.

חמישה שירים

מאנגלית: עידית נבו

אישה חשוכת ילדים

עדינות

הָרָחֵק

מִשְׁקֶשֶׁק בְּתַרְמִילוֹ. יָרַח

נִחְלָץ מִן הַעֵץ בְּלִי מְקוֹם לְהִיּוֹת בוֹ.

הַנוֹף שְׁלִי הוּא יָד לְלֹא קוּיִם,

הַדְרָכִים נִקְבְּצוֹת לְפָקֶעֶת,

הַפָּקֶעֶת עֲצָמִי,

עֲצָמִי הוֹרֵד שְׁבֵה־שֶׁג יָדָהּ – – –

הַגּוֹף הַזֶּה,

הַשְּׁנֵהב הַזֶּה

נִתְעַב כְּצוֹחַת יָלֵד.

עֲכָבִישִׁית, אֲנִי טוֹוֹה מְרֹאוֹת,

נֶאֱמָנָה לְדַמּוּי שְׁלִי,

לֹא מִבִּיעָה אֶלָּא דָם – – –

טַעַם אוֹתוֹ, אָדָם כִּהְיֶה!

וְהִיעַר שְׁלִי

הַלְוִיָּה שְׁלִי,

וְהַגְבָּעָה הַזֹּאת וְכֵל זֶה

בוֹהֵק מִפִּיהֶן שֶׁל גּוֹיּוֹת.

עֲדִינוֹת בְּבִיתִי, כֹּה קָלִיל צַעֲדָהּ.

מֵרַת עֲדִינוֹת, הִיא כָּל כֶּךָ נִחְמָדָה!

מֵאָדָם וּמִכַּחַל אֲבִנֵי הַחֹן עוֹלָה עֲשׂוֹן

בַּחֲלוֹנוֹת, הַמְרֹאוֹת

נִמְלָאוֹת חִיוִכֵי אֶהְדָּה.

מָה אֲמַתִּי מִבְּכִיו שֶׁל עוֹלָל?

בְּכִי אֲרַנֵּב פְּרָאֵי יוֹתֵר אוֹלֵי,

אֶךְ נְטוּל נְשֻׁמָּה.

סֶכֶר מְרַפָּא הַכֹּל, כֶּךָ אוֹמְרַת עֲדִינוֹת.

סֶכֶר הוּא נוֹזֵל חִיוִנֵי.

גְּבִישָׁיו רְטוּיוֹת קִטְנוֹת.

הוּ, עֲדִינוֹת, עֲדִינוֹת

אוֹסֶפֶת פְּסוֹת בְּמַתִּיקוֹת!

הַמְשִׁי הַיִּפְנִי, פֶּרֶפְרֵי הַנוֹאֲשִׁים,

בְּכָל רִגַע יִצְמְדוּ בְּסִכּוֹת, מְאֻלְחָשִׁים.

וְהִנֵּה אֶת בָּאָה, עִם סִפְלֵי שֶׁל תֵּה,

עֲטוּרַת אֲדִים.

זֶרֶם הַדָּם הוּא שִׁירָה,

בְּלִתִּי נִתֵּן לְעֲצִירָה.

אֶת מַגִּישָׁה לִי שְׁנֵי יְלָדִים, שְׁנֵי וְרָדִים.

כל היום משחקת שחמט עם עצמות העולם:
 רצויה (כשִׁלְפֶתַע גִּשְׁמִי בְּרֵאשִׁית
 מַעֲבֵר לְחֵלוֹן), נַחַה עַל פְּרִים, מְסַלֶּלֶת כְּלֵה,
 מְכַרְסֶמֶת סְכָרִית חֲטָאִים אַקְרָאִית.

אם תבחר את הצפור
 כדי לחקור את לשונה,
 אזי תחנה את המיתר
 שמחולל את פזמונה.

מצטנעת, שדיה ורדים, כה נשית, מערסלת
 מנעמי שוקולד בחדרים עם טפט של ורדים,
 שם שדות מבהיקות רוחשות חריקה מקללת
 וורדי חממה מרעיפים לבלובים משחתים.

אם עור מעל חיה תפשוט
 כדי לסגד לרעמה,
 אזי תחריב עד היסוד
 את ראשיתה של הפרוה.

אבני הנפך על אצבעותיה ברצוד מהיר
 ודם משתקף לארכו של כתב היד;
 היא הוגה בניחוח המתוק, המבחיל
 של גרדניות מרקיבות בכוף הפנסיה,

אם פתע תתנפל על דג
 כדי לבחון את סנפיריו,
 במו ידיה תרסק
 את עצם היצירה שבו.

ואובדת במטפורה המעדנת, היא נמלטת
 מפניהם האפרות של ילדים בוכים בקרת.

אם את לבי תתלש כדי
 למצא בו מה מניע מה,
 תבלם שעון אשר מחסיר
 מאהבתנו פעימה.

ג'יגולו

שְׁעוֹן כִּיס, אָנִי מֵתְקַתֵּק הַיֵּטֵב.
הֶרְחֹבוֹת הֵם נִקְיָי לְטָאוֹת,
תְּלוּלֵי צְדָדִים עִם חוּרֵי מִסְתוֹר.
עֲדִיף לְהַפְגֵּשׁ בְּמִבּוּי סְתוּם,

אֲרָמוֹן שֶׁל קְטִיפָה
שְׁחִלּוֹנוֹתָיו מְרֵאוֹת.
שֵׁם הַכֵּל בְּטוֹחַ,
אֵין תְּמוּנוֹת מִשְׁפָּחָה,

שׁוּם טִבְעוֹת בָּאָף, שׁוּם בְּכִי.
קָרְסִי דִיג מִבְּהִיקִים, חֵיכֵי הַנְּשִׁים
גּוֹמְעִים אֶת גְּדֻלִי,
וְאֵנִי, בְּשַׁחַר אֶפְנָתִי,

דֵּשׁ בְּמִצַּע שֶׁל שְׂדִים כְּמִדּוּוָה.
כְּדֵי לְהִזִּין
אֶת כְּנוֹרוֹת הַגְּנִיחוֹת אָנִי אוֹכֵל בֵּיצִים –
בֵּיצִים וְדָגִים, דְּבָרִים בְּסִיסִיִּים,

הַדִּיוֹנוֹן מְעוֹרֵר הַתְּשׁוּקָה.
פִּי מִדְּלִדֵּל,
פִּיּוֹ שֶׁל הַמוֹשִׁיעַ,
כְּשֶׁמְנוּעֵי מַגִּיעַ לְנִקְדַּת הַגָּמֵר.

הַקְּרָקוּשׁ שֶׁל
מִפְרָקֵי הַזֶּהָב שְׁלִי, דְרָכֵי לְהַפְּךְ
כְּלָבוֹת לְאֲדוּוֹת כְּסוּפּוֹת,
מְגוֹלֵל שְׁטִיחַ וְהַשְׁתָּקָה.

וְאֵין סוּף, אֵין לְכֹךְ סוּף.
לְעוֹלָם לֹא אֲזַדְקֵן. צְדָפוֹת חֲדָשׁוֹת
צוֹחֹחוֹת בֵּינִי וְאֵנִי
נוֹצֵץ כְּמוֹ פּוֹנְטִינְבֵּלוֹ.

מְרָצָה,
כֹּל מִפְּלֵ הַמַּיִם הוּא עֵין
שְׁמַעֵל בְּרִכְתָּהּ אָנִי בְּרִכּוֹת
רוֹכֵן וְרוֹאֶה אוֹתִי.

השפה מקדימה אותי

ארבעה שירים

מאנגלית: ריקי טראום

דיאן די פרימה, ילידת 1934, היא משוררת אמריקנית, מן הבולטות והחשובות בדור הביט של שנות החמישים והשישים. שירתה המהפכנית התאפיינה, בין היתר, בשפה ישירה ובדיבור גלוי־לב על אירועים פוליטיים, מעמדות חברתיים, מיניות ומאבק נשי ואישי. זו שירה שביקשה "לחיות מחוץ לדף" ולתעד את התהוותה ועיצובה של תנועת הנגד האמריקנית בשנים קריטיות של מהפכות פוליטיות, חברתיות ופואטיות. בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה, די פרימה לא רק התנסתה בשבירת קונוונציות פואטיות ובמבע אנטי־בורגני, אלא גם עיצבה וניסחה שפה פואטית שפעמה בקצב הג'אז, וסימנה את הרחוב והמקום שבהם חייתה כמרחב רבגוני ודמוקרטי. השירה של די פרימה שוזרת את המאבק הפמיניסטי והפוליטי בפרויקט הוּמָנִי עמוק ונרחב, ומחוזות רחוקים וזרים מקבלים בה קול ומרחב. אלן גינזברג תיאר את די פרימה כגיבורה פואטית ש"כתיבתה, המושפעת מן הבודיהיזם, היא מופת למודוסים אימג'יסטיים, פוליטיים ומיסטיים." השירים הכלולים במבחר הנוכחי לקוחים מקובץ שיריה שראה אור ב־2014, בהוצאת סיטי לייטס, סן־פרנסיסקו.

ר"ט

בלשנות

לָאן שְׂאֵלָךְ
הַשְּׁפָה מְקַדֶּמָה אוֹתִי
כְּמוֹ מְאָהֵב הַמְּפֹלֵס לִי דְרֹךְ
כְּמוֹ אִימְפֶּרְיָה שְׂאִין לִי בָּהּ מְפֹלֵט.

לְקִנְיוֹנִים הַצָּרִים כְּתַב צִיּוּרִים
מְעַט מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם
וְהַמַּיִם, גַּם הֵם, אֵינָם שׁוֹקֵטִים.

מעשה השפה משאיר סימנים על הכוכבים.
הוא ממלא את החלל הרוגש ברבואי אספקלריות ועירות
המשקפות הנועה פנימית.

במקום שבו כף רגלי דורכת נשמע רחש
מעברי הניבים, צורות קדומות
ומלים, כמו נהר מגנטי רחב ידים
העובר דרך עמקים שכוחים, מעל פסגות העולם.

לאשת לוט אין

שם. אם הביטה לאחור
או לא

זו לא השאלה. אלא
מי היא היתה – איך
נראתה? (לפני
שהסתובבה – אם באמת הסתובבה – והפכה
לנציב מלח) כיצד

הוא קבל את פניה כששבה
מן השדות?

הייקו מלחמה: לבנון

יולי 2006

קריאת שירה

אַרְבַּע קולות אַרְבַּע

תְּקוּפוֹת אַרְבַּע

שׁוּר(וֹת)

שׁוּרֵי רוֹת

תְּלִיּוֹת

קוֹנְטְרָפּוֹנִיקָט

בְּחֵלֶל הַחֵדֶר

יוֹצְאוֹת מְרֻשָּׁת

הַתּוֹדָעָה.

בְּגֵ'אז בְּשִׁירָה

יֵשׁ לְהַקְדִּים

בְּזַעֲרוֹת

פְּעִימָה

אַחֲרֵת

אַתֶּם רַק מְסַמְּנִים אֶת הַזְּמַן

[סיטי לייטס, אחד במאי, 2010]

אֶפְלוּ שְׁעָה

מְתִיתֶרֶת לְאַטָּה:

בְּזֶרְחָן כֹּה לְבָן –

אֲדוּנֵי הַיָּם!

זוֹ צוּר עוֹלָה כָּאֵן בְּאֵשׁ

הַנֶּמֶל הַהוּא

אַל תִּשְׁאַל לָמָּה

חֲלוּמוֹתֵי הֵם סִיּוֹט

שְׁאַל רַק אִם הֵם לֹא

מלאך ההיסטוריה

מאנגלית: לאה קליבנוף־רון

קרולין פורשה (Carolyn Forché) היא משוררת וסופרת אמריקנית עטורת פרסים, מתרגמת ופעילת זכויות אדם. היא נולדה בשנת 1950 בדטרויט. ספרה הראשון, *Gathering the Tribes*, יצא לאור בשנת 1976, ומאז מתפרסם ספר נוסף של שירה בערך אחת לעשור. בזכות מלגת גוגנהיים שקיבלה, נסעה לסן־סלבדור כפעילת זכויות־אדם, שם כתבה את 'הקולונל', שנעשה אולי לידוע בשירה, על ארוחת הערב בביתו של הקולונל האל־סלודורי, אשר פתח בפניה תיק קניות ובתוכו אוזני אדם.

פורשה טבעה את המונח "The poetry of witness", ובשירתה היא מביאה את הכתיבה הפוליטית בגוף ראשון, מתוך המבט והמפגש האישיים – העדות. היא עצמה מדגישה כי היא אינה משוררת פוליטית, אלא משוררת מעורבת פוליטית. אפשר לראות בכתיבה זו מעין גשר בין הכתיבה הפוליטית, שעשויה להיות חיצונית לעתים, לבין הכתיבה האישית. העדות רחבה מההתנסות האישית ומכילה את כלל התמונה שהמשוררת רואה ופוגשת. באופן זה היא נותנת בכתיבתה קול למי שאין להם קול; מדברת בעבור מי שאינם יכולים לדבר. פורשה תרגמה לאנגלית משוררים שונים, וביניהם הייתה שותפה לתרגום שירים של מחמוד דרויש, וערכה את האנתולוגיה *Against Forgetting: Twentieth-Century Poetry of Witness*, שכינסה משוררים מעשרות מדינות שונות. היא נחשבת כיום לאחת מהבולטות שבמשוררות השירה האמריקנית (יש אמנם מי שקוראים לה: "משוררת של משוררים"), שסללה נתיב פואטי ייחודי, אשר קמים לו בהדרגה ממשיכי דרך. עד כה יצירתה כמעט שלא תורגמה לעברית.

השיר "מלאך ההיסטוריה" פורסם בשנת 1994 בספר בשם זה. על הספר כתבה פורשה כי הוא "...איסוף של מבעים שהורמו מן הארץ ונעטפו באווירן של מילים פורצות. המבעים הללו נבעו מתוך המפגש שלי עצמי עם אירועי המאה הזאת, אבל הם אינם מייצגים אותה... [זוהי] עבודה התובעת צורת ביטוי משל עצמה: רבת־קולות, שבורה, רדופה ושקועה בחורבות, ללא אפשרות לבנייה מחודשת."

*

את "מלאך ההיסטוריה" מצאתי בחנות ספרים יד־שנייה עמוסה לעייפה בסן־פרנסיסקו. השאלה מה מביא אותנו בתוך חנויות הספרים הללו דווקא אל ספר מסוים היא תמיד חידה. לא הכרתי את המחברת, קרולין פורשה, אבל הספר מגנט אותי אליו. שמו, תמונת העטיפה היפהפייה ואחר־כך, כשפתחתי אותו, הפסיפס הטעון שגיליתי בתוכו. בספר מצאתי משהו שחיפשתי מבלי לדעת, קול הכרחי בעולם שעבר כל־כך הרבה זוועות.

רק בהמשך גיליתי את הקשר הביוגרפי האישי שלי. פורשה, הכותבת מתוך לשד ההלם של המאה ה-20, הקדישה חלק משמעותי מהשיר לילדים יהודים שהוסתרו בבת-ימחסה בצרפת במלחמת העולם השנייה. אמי הייתה אחת מאותם הילדים, אלא שלא כמו אותם ילדים שעליהם כותבת פורשה – היא ניצלה.*

לק"ר

כך מדמיון אדם את מלאך ההיסטוריה: פניו מופנים אל העבר. במקום שבו אנו רואים שרשרת אירועים, הוא רואה קטסטרופה אחת יחידה, הממשיכה לערום הריסות ולהשליך אותן לרגליו. המלאך היה רוצה להישאר, להעיר את המתים ולעשות את מה שנופץ לשלם. אבל רוח-סערה נושבת מגן-עדן. הרוח נתפסת בכנפיו באלימות כזו עד שהמלאך אינו יכול עוד לסגור אותן. הסערה שאי-אפשר לעמוד בפניה דוחפת אותו אל תוך העתיד, שאליו מופנה גבו, בעוד ערמת החורבות שלפניו גדלה עד לשמים.

ולטר בנימין, "תזות על הפילוסופיה של ההיסטוריה", 9.

יש זמנים שבהם הילד נראה שברירי, כמו לא חצה עדיין את הגבול אל העולם. כאשר צרפתית הייתה המוזיקה הסודית של הרחוב, של בית-הקפה, של הרכבת, הצרפתית שלי נסוגה ונעשתה אינטימיות ושונה. בעולם הייתה זו שפת הפרופגנדה, שפת השקר המוסכם, והיא כבלה אותי אליה, תובעת מחיי הסבר. כשבני נולד, נעשיתי בת-תמותה.

הימים שלנו בקפ-אונג'ו, בקתה מצוחצחת של חדרים שכורים ואוויר לבן. אפריל. בשעת השפל יש דונמים של אור, ספינות שהמים נטשו. כשהוא ישן, הילד נעלם מחיינו.

שנים אחר-כך, בספינה מפליגה מביירות, ואולי בזמן שלפני להפלגה, שעה לפני, מסוקים מרימים הינמות ים לבנה. אישה נשברת לנשים רבות.

* תודותיי נתונות לבתנדיב וויינברג, ג'ואנה חן, יגאל וולט ועמיטל שטרן. כמו כן נתונות תודותיי לבת-שבע דורי-קרלייה, לבן בלפר ולאמי על הסיוע בתרגום מצרפתית ומגרמנית. תודה גדולה שלוחה לקרוליין פורשה על מתן האישור לפרסום השיר בעברית.

לספינות הללו, השכוחות, אין שדרית. כך בטוח בעבורן וכך בטוח החלל שמתחתן. אפרייל חלף כאן ביעף. שובר הגלים היה גלוי לעין, גם המגדלור, אבל ללא כל אופק. המוזיקה הזכירה את אפרייל, השחפים, אפרייל, אבל את לא הלכת לעבר הבית הזה. לו הכיר הילד מילים, לו לא היה זה הכרחי בעבורו לתחקר אותי בעזרת ידיו – לדעת שכך תהא החזרה, שאור הים של אפרייל היה המשמר שעליו ניצבת.

במסדרונות מְחַפֵּי-הלילה של Hôtel-Dieu, אישה חסרת שינה דוחפת את האלונקה שלה

לאורך מסדרונות העבר. *Bonjour, madame. Je m'appelle Ellie.*

היו שם רכבות. ומעבר להן, שדות מדורגים.

בעונות הסתיו הובערו השדות באש במכוון. ילדים תמים רצו דרכם ממציאים להם מעין משחק.

נשים חבטו בלהבות במטאטאים ושמיכות, לכן סיפרו שהלהבות נמצאות "תחת שליטה".

והילדים? להם היה אסור לשאול על השנים שלפני לידתם.

ועדיין הם הבעירו את השדות, ועדיין סיפרו שהכול "תחת שליטה", משמיעים את הצירוף האחד, "תעבורת מוות".

זהו אֵיזְיָה בזמן המלחמה, אֵיזְיָה והכפר השכן בְּרִנְיָה-קוֹרְדוֹן. זהו בית-חווה באֵיזְיָה.

מקום שקט כשלעצמו, בתי אבן על גדות נהר הרון, שם, בין אפריילים, הוחבאו בהצלחה בתוך נוף ההרים למשך שנה ארבעים וארבעה ילדים.

עד שהשדות נעשו שחורים ושלג צנח כל הלילה מעל שלט הזיכרון הקטן שאינו מזכיר שהם היו ילדים יהודים שהוחבאו מאפרייל לאפרייל באֵיזְיָה שלידי בְּרִנְיָה-קוֹרְדוֹן.

* בוקר טוב, גברתי. קוראים לי אלי.

*Comment me vint l'écriture? Comme un duvet d'oiseau sur ma vitre, en
hiver.**

בכל חלון תצלום ריק של מעצרים.

בתוך הבית, שתיקת אלוהים. ארבעים וארבעה שקי־שינה, ארבעים וארבעה ספלי
מתכת.

והשתיקה של אלוהים היא אלוהים.

בפיטיביה ובון־לה־רוֹלֶנְד, בְּלָה מֵיל, בְּלָה טוֹרֶל, במוסקוב או בְּנִיָה,
השתיקה של אלוהים היא אלוהים.

הילדים נלקחו לפולין,

הילדים נלקחו לאושוויץ שבפולין

הם שרו ***Vous n'aurez pas L'Alsace et la Lorraine*

בבית־החווה שעדיין עומד על תילו באֵיזֶה, ****le silence de Dieu est Dieu*

במסדרונות מֶחֶפֶי־הלילה של Hôtel-Dieu עכשיו חורף.

אם יש עיר, היא חֶרְבָה; אם חיה, מורעבת.

אם קבר, אנונימי.

אם מאה שנים, אלו.

האם מאה שנות ההווה הן זמן רב? שאלי קודם־כול אם מאה שנים יכולות להיות הווה.

גרנו במחלקה של סנט מוניק, מעל המסדרון הראשי, אֵלִי ואני,

בתוך Hôtel-Dieu שבכיכר פְּרֹי נוטרדאם.

מתחת לנו נפתחו נרקיסים.

* איך הגיעה אליי הכתיבה? כמו הפלומה של הציפור על חלוני בחורף.

** לא תכבשו את אלזס ולורייין.

*** השתיקה של אלוהים היא אלוהים.

אלי שוב סבלה מקשקשים, אלי הקטנטנה, בקצה מיטתה, מקלפת את עורה
מזרועה כאילו היה כפפת אופרה
ומתייפחת *cachée, cachée, cachée* כל משך המלחמה.

אסם לאסם באור שחת, שדה למרתף. החורף לקח את אחד מבניה;
המאמץ שלה להשתיקו – את האחר.

Le Dieu est un feu. פסיכופט. Le Dieu est feu. **

זה לא נורמלי שאם תאריך ימים יותר מילדיה.
זה לא נורמלי שהבנים שלי היו צריכים למות.

פריז! הו! כמה אני בוחלת בעיר הזו בגלל עברה.

אז את רוצה לעזוב את פריז?

Mais oui *** אני רוצה לעזוב את החיים, יקירתי.
ההורים שלי? גורשו. הדודות והדודים שלי? גורשו. החברים שלי? כולם מגורשים.
אני לא יודעת מה עלה בגורלו של איש מהם. איך הם הגיעו אל הסוף.
המסמכים שלי סיפרו שהייתי פולנייה. כשהכסף אזל, ברחנו. כשהנאצים הגיעו,
ברחנו. *cachée, cachée, cachée!*

חולה השחפת מציע את הסיגרייה שלו והשלג נופל, בסבלנות, על פני פרחי האביב.

החיים שלי, *triste* **** את מבינה? המקום הזה. לא טוב! צרפת. לא טוב! גרמניה.
לא טוב!

Ni L'Union soviétique ***** פשיסטים! זה לא טוב.

אז למה לא לעזוב את פריז?

* מוסתרת, מוסתרת, מוסתרת.

** אלוהים? אלוהים הוא אש. פסיכופט. אלוהים הוא אש.

*** בטח.

**** עצובים.

***** גם לא ברית-המועצות.

אני יהודייה. את מבינה? לבד בחדר קטן בקומה השלישית, תמיד לבד.
כדי להישאר שפויה, אני שרה לעצמי ליבריות ושירי־ערש גרמניים, את יכולה לדמיין?

Mein Flügel ist zum Schwung bereit
ich kehrte gern zurück,
den bleib ich auch lebendige Zeit
ich hätte wenig Glück*

בעלי היה חייל נגד הנאצים. *Résistance. Agir.* ** הוא לא נהרג במלחמה.
הוא אפילו חזר אליי. הוא מת אחרי המלחמה. הוא מת מכולרה.
והעולם גרוע כעת יותר משהיה אז.

גרוע יותר?
Mais oui!

יש לנעול את נעלי־הבית ולא לעשן. אין לצעוד אל מעבר לשלט אין כניסה.

לא – שאריות מועטות של שום דבר. ורשות כניסה – מה המשמעות שלה? שהם אינם
מתכוונים להאשים את עצמם בדבר.
אבל המגורשים, לא, אין דבר בין המילה הזאת לבין אלה שאינם עוד, אלה שאינם
חוזרים.***
ואם השפה היא מנגנון שרירותי, אין לצעוד אל מעבר לשלט אין כניסה בתוך
Hôtel-Dieu שבכיכר פֶרְוֵי נוטרדאם.

אחר־כך חזר בעלי עם ילדנו בזרועותיו ועמד מחוץ לסנט מוניק.
הם לא ירשו לילד להתקרב אל מיטתי.

* הכנף שלי מוכנה זה כבר להכות,
בשמחה הייתי שב,
גם אם זמן אלזמני אשאר עוד לשהות,
לא יהיה לי כאן מזל רב.
** המחותרת. לפעול.
*** במקור: *who do not reviennent.*

אגף השחפת בחורף.
את יוצאת החוצה, אם כך, דרך הפרוזדור, כן. יש לך זכות לראות את הילד שלך. אל
תתני
לאיש לעצור בעדך. הם פשיסטים כולם.

גשם יורד מבעד לחלונות מורמים, כמו: אסור לך לשכוח דבר: השעות, התקווה,
חוסר-השינה
והרכבות, אסור לך לסלוח להן.
עשן עולה מהשדות, מוות של בעל, נשימת
החורף ואור-ירח נוגע בדרגש.
הרעב והסכין של היקיצה, הסכין הקר.

באפריל מגיעים פרחי הלילך, עטופים ב"לה מונד".
"מטוס התרסק בוורשה היום אחר-הצהריים".
היה די זמן לדמיין זאת: שמלת כלולות תלויה בתוך מחסן כלים בפאתי ורשה.

אבל כאשר שאלו אותה באיזה מובן נעשה העולם גרוע יותר, היא ענתה
pardon, est-ce que je,
vous dérange?
*Je ne sais pas très bien m'expliquer en Français?**

יש אנשים שאומרים זאת. אני אומרת שהאלוהים הזה משוגע. *Hôtel-Dieu?*

החזקנו ורדים. אחר-כך הוורדים נחו על השלג כאילו מישהו מת שם. חורף.
ישנם קברים
רבים. כולם מאותו הסוג.
ובכן, זה יהיה בית-קברות של מלחמה...

* סליחה, האם אני מפריעה לך? אני לא בטוחה שאני מתבטאת היטב בצרפתית.

הם מתו ונקברו בבוץ, אבל ידיהם הזדקרו החוצה.
אז החברים שלהם השתמשו בידיים האלו כדי לתלות עליהן קסדות.

והשדות? האם השדות לא השתנו בגלל מה שקרה?
המתים אינם דומים לנו.
כיצד יכולים השדות להמשיך להיות שדות רגילים?

הילד הלך העירה עם אביו. הם צועדים בדרך על פני השבועות שנותרו
לבתי הקיץ אטומי-הקרשים, לאורן החוף, למגדל המים הכחול.
דיירי החורף אורזים לקראת האביב.
את חייבת לחזור לאלי אסור לך להשאיר אותה לבד.
אבל איבדנו ימים ופעמים רבות ניסינו להתחיל שוב, בעוד היא נועלת את עצמה
בבית-השימוש כדי לשיר.
(המילים נמצאות במקום כלשהו. המילים שייכות לכאן.)
עורה מתקלף מן המגבות הקשות.
ורק אז נוסקות היונים ומכות ברוח.

כשלא הייתי, הילד צעד את הצעד הראשון שלו לבד,
נע לאורך הפרוודור הלבן בלי עזרה, אך בלילה כמעט טובע בתוך
הנשימה שלי עצמי.
אלי תולשת רקמות של עצמה מעצמה.
כאן, בספר הזה, מצאתי את המחלה שלך. היא נקראת האש של אנטוניוס הקדוש.

אני לא יוצאת החוצה בימים אלה. לראות אותי הולכת זה דבר נורא.
(צליל הגרון של בעלה מנתץ את הנהר.)

גרועה יותר מזיכרון, הארץ הפתוחה של המוות.

אור נכנס אל החדר מלמעלה. החלונות, עבודת-יד, היו אלה של פריז הכבושה.
אני חिकיתי ללידת הילד.
צבעונים קטומים ניצבו בכוס.

סימון הייתה בחיים. פעמיים קרבה ידה לקפל פנימה את התריסים הכחולים מעל החלונות ופעם אחת היא נגעה בחלון כשעברתי. מתחת לעצי הדולב של מונפרנאס: המריצה של איש-האחזקה בבית-הקברות, חכמת הקברים של אישה זקנה. השבוע הראשון הזה שלאחר לידתו היה כותנה דקיקה, שקופה, ומרפסות רטובות. ורדים לבנים. ושמו של אלוהים הוא מחרוזת חסרת חוליות של אותיות תנועה.

ובדיוק כעת הרגשתי כאילו מישהו שאיננו חי עוד עומד ומשקיף, אז שאלתי אם הוא סבל מאד והוא השיב שלא.

אבל כאשר חזרתי מן הגבול משהו משונה קרה. חלפו כבר יותר משבעים יום ואני לא שקלתי כלום. התיקים שלי לא היו כבדים מהרגיל, אבל לא יכולתי להרים אותם. אחרי ששתיתי ושוחחתי קצת הלכתי לנות. כשהתעוררתי, החדר שלי היה מלא עיטים. הם ניתרו סביב החדר, ממהקים ומקיאים בשר, כמו שראית אותם בפוארטו דיאבלו ובאל פליון.

בדיוק כמו שראית אותם.

כאילו מישהו שאיננו חי עוד עומד ומשקיף. על אדן החלון, על שולחן הכתיבה, בתוך האמבטיה ועל הגוף שלי

נפוחים מבשר כל-כך עד שלא היו מסוגלים לעוף

אבל כאשר הסתובבתי, לא היה שם שום דבר, כאילו מישהו שאל, משהו לא בסדר?

בחלון של חיי המוקדמים, לעתים קרובות חורף. הזוגית לבנה מהנשימה שלי,
וכשאני משפשפת אותה, אני רואה רק את השתקפותי-שלי.

זה היה שנים לפני שפניי נעשו פניה, פנייך ופניה, לפני האחרים, פונות
זו לזו דרך ימים, כאב, אשנב הביקור של האסיר.

מכוונות את האור כדי לראות שוב, כדי להחדיר זיכרון אל תווי-פנינו, עיניי,
עיניה, הנשימה שלנו, שלה, שלי-עצמי –

כאילו היה אפשר להמשיך לחיות למען מישהי אחרת.

כאשר היא הלכה הביתה איתי, למעני, לכיוון הארמון הלאומי, ואחר-כך בתוכו,
איתי, כדי למנוע ממני ללכת לבד.

יודעת שכל אחת הייתה נותנת לשנייה את חייה שלה, אני חיה כעת את חייך, את
החיים שהיית עשויה
לחיות בפריז,
ובנותייך נמצאות איתי.

יש לנו חגיגות לזכרך ויש לנו סיוטי-לילה שבהם את אומרת לנו

כאשר את מתה, זה אף פעם לא לילה.

שמונה שנים אחר-כך, בצרפת, פתחתי את המכתב שלך כאילו שלחת אותו שנים לפני
שנפרדנו.

על גיליון-נייר כחול, בידך שלך:

מה נהיה מאתנו? העבודה בבית-החרושת הזקינה אותי, שזרה חוטים של בדיל בשערי,
קברה את עיניי בתוך פניי, עקרה כמה משיניי
ורוקנה את גופי מפירותיו.

ילדיי גדלו והם חיים בנפרד ממני, בגלות. לא ראיתי אותם, גם לא
את הילדים שנולדו להם.
ההרים השבורים נעשו ניטרלים.

אני שומרת אצלי את היומן שלו, תרמיל עם הבגדים שהם תלשו מגופו,
התמונה שצולמה
לפני המלחמה. ואני קוראת לזה כעת המלחמה, אני כבר לא קוראת לזה המאבק.

הבית שלנו קרס והחורבות מונעות ממני להוציא את מה שקברנו מאחוריו
שנים רבות קודם לכן.

כאשר את כותבת, אנא, תארי שוב איך נראיתי בשמלה הלבנה בבוקר ההוא
שלא ייתכן
כאשר חיי האקראיים נתפסו ברשתה של מטרה.

כאן את גרה בסטודיו שנמצא לצד הסטודיו של סימון והם משקיפים על בית-הקברות.
כאן את נמצאת בגלות אבל אין לך די כסף לקנות שעון.
כאן את כותבת ליד שולחנות בית-קפה מכתבים לאלה שנעלמו; גרוע מכך – את
שולחת אותם.

כאן את טועמת עקרבנון, מין דג שלא היית טועמת לעולם.
כאן את פורשת את זרועותייך כאשר הגבר שהיה עשוי לאהוב אותך מתקרב.

ודאי שכל אמנות היא תוצאה של היות האדם בסכנה, של צעידה דרך
התנסות לאורך כל היום עד לסופו.

כאשר המסוק האחרון מתרומם מן הסיפון של המַיְטוֹןֶק והספינה מסתובבת

**.Bonjour, madame. Je m'appelle Ellie*

השמים בחלק הזה של העולם, בְּבָרָה של אור כוכבים.

שמלת כלולות תלויה בתוך מחסן כלים בפאתי ורשה.

*** Bonsoir. Est-ce que je vous dérange?*

* ערב טוב, גברתי. קוראים לי אלי.

** ערב טוב. האם אני מפריעה לך?

להפך, אני שמחה לתרגל את השפה.

אם כך, אינך צרפתייה. איזה מזל יש לי. לא הייתי מסוגלת לחלוק את החדר הזה עם צרפתייה.

בעוד פצצת הזרחן הלבנה פורעת עצמה ברוח כמו נוצות יען של אור
ואני קיללתי אותך בגלל
שנשארתי בלעדיי, מתעתעת אותי אל הפרידה הזאת.

**Parlez-vous Français? Est-ce que vous le parlez bien?*

זה נראה כל-כך יפה מכאן, גיברת, אמר המלח, אם את לא עוצרת לחשוב.

וכך זה נמשך כל הלילה ההוא, שאלות בצרפתית, וכך זה נמשך, נוצות לבנות
וזהרות לאורך החוף של לבנון, עד שאלי נרדמה.

כיצד יכול אדם בלבבל בין ההרס הרב הזה לבין חייה הכאובים של אישה אחת?

Est-ce que je vous dérange? Et pourquoi des questions? היא שאלה.

מכיוון שבצרפתית לא קיימת מילת-עזר מקבילה למילה 'האם' שבשפה האנגלית

כמו

האם חיכית לו שישוב? והאם הוא חזר חי מן המלחמה?***

או

האם החלטת בביירות להמשיך בלעדיו?***

* האם את מדברת צרפתית? האם את מדברת היטב?

** ולמה השאלות האלה? היא שאלה. האם אני מפריעה?

*** במקור: Did you wait for him to come back? and Did he return from the war alive?

(כלומר, המקור מתייחס לפועל העזר 'Did', שאינו קיים בצרפתית).

**** במקור: Did you decide in Beirut to go on without him?***

כאילו מישהו שאינו חי עוד עומד ומשקיף:
Bonsoir. Est-ce que je vous dérange?

ביעותי לילה. עיר שכל חלונותיה אטומים.
זיכרון שדרכו לא עבר האדם בחייו.

את מבינה, סיפרתי למאדאם על חיי.
סיפרתי לה הכול.
ומה היא אמרה?

הערות המחברת לשיר

מלאך ההיסטוריה אינו מדבר על התנסויות. בעבורי, זוהי פתיחה של פצע, התכנסות ושתיקה של עשור. זהו גם איסוף של קולות שהורמו מן הארץ ועיטופם בחומן של מילים פורצות. הקולות הללו יצאו החוצה מתוך המפגש שלי עצמי עם אירועי המאה הזאת, אבל הם אינם מייצגים "אותה". שירי הגוף-הראשון, המשפטה-החופשי והנרטיב-הלירי של שנותיי המוקדמות פינו דרך לעבודה התובעת צורת ביטוי משל עצמה: רב-קולית, שבורה, רדופה ושקועה בחורבות, ללא אפשרות לבנייה מחודשת.

המוטו הוא משל ולטר בנימין והוא לקוח מתוך "תזות על הפילוסופיה של ההיסטוריה", חלק 9, שבספרו "Illuminations". ערכה והוסיפה הקדמה: חנה ארנדט.

Hôtel-Dieu הוא בית-חולים ליד קתדרלת נוטר-דאם שבפריז.

השורה: "Comment me vint l'écriture..." לקוחה משירו של רנה שאר, "La bibliothèque est en feu" (הספרייה בוערת).

השורה: "le silence de Dieu est Dieu" לקוחה משירו של אלי ויזל, "אני מאמין".

השורות: "...Mein Flügel ist zum Schwung..." לקוחות משירו של גרשום שלום "Gruss vom Angelus", בתוך "תזות על הפילוסופיה של ההיסטוריה", חלק 9, לוולטר בנימין.

השורה: "a boneless string of vowels" לקוחה מתוך ספרו של סיו.ו. קינג "Gnostics and Their Remains".

פוארטו דיאבלו ואל פליון היו "מזבלות גופות" באל-סלוואדור, שם הושארו לעתים קרובות שרידיהם של "הנעלמים".

החלקים שהתהוו מתוך אל-סלוואדור מוקדשים לבעלי, הארי מאטיסון, ולידידת מרגריטה הררה.

גליות, מיעוטים, יהדיות

"כל המשוררים יהודים"
(מרינה צוטאייבה)

קלוד מקיי — 1948-1889

צ'רלס רֶזְנִיקוֹף — 1976-1894

איציק מאנגער — 1969-1901

רוזה אוֹסְלֶנְדֶר — 1988-1901

לנגסטון יוז — 1967-1901

נסים יחזקאל — 2004-1924

ג'ק ספייסר — 1965-1925

מחמוד דרוויש — 2008-1941

אירנה קלפֶּפֶּיש — ילידת 1941

פיטר קול — יליד 1957

נורה נֶדְגֶ'רִיאן — ילידת 1966

נוצץ לו ברודווי בַּרְבִּים, ובודד לְבִי, לְבִי

שלושה שירים

מאנגלית: שחר־מריו מרדכי

ביולי 2019 תמלאנה מאה שנים לפרסומו של אחד השירים החשובים בהיסטוריה של ארה"ב. את השיר "אם נגזר עלינו למות" כתב המשורר קלוד מקיי בעיצומן של פרעות "הקיץ האדום". בין פברואר לאוקטובר 1919 נהרגו ונרצחו כמאתיים בני אדם ברחבי ארה"ב במהלך פוגרומים של אספסוף לבן נגד אוכלוסייה שחורה. המהומות החלו כמחאה פוליטית על רקע המצב הכלכלי ששרר בארה"ב בתום מלחמת העולם הראשונה, כשחיילים שחורים ולבנים כאחד התחרו על מקומות עבודה. עד מהרה הפכו המהומות להתקפות מאורגנות על שחורים ולמעשי לינץ'. השחורים השיבו מלחמה בשלושים ושש ערים ברחבי ארה"ב, ביניהן ניו־יורק, שיקגו, בולטימור, ממפיס, פילדלפיה, וושינגטון, ניו אורלינס וצ'רלסטון. השיר של מקיי פורסם בכתב העת הסוציאליסטי The Liberator, ואף הוקרא באותה שנה על במת הקונגרס על ידי סנטור רפובליקני. בשנת 2016 הוקרא השיר בטקס חנוכת המוזיאון הלאומי להיסטוריה ותרבות אפרו־אמריקנית בושינגטון הבירה. קלוד מקיי השתייך לתנועת "השחור החדש", תנועה שֶדָרַך כוכבה בארה"ב בין שתי מלחמות העולם. התנועה ידועה יותר בכינויה "הרנסנס של הארלם", שכן מרכז הכובד שלה היה בהארלם שבניו־יורק. קלוד מקיי נחשב לבולט במנהיגיה ומי שהשפיע עמוקות על לנגסטון יוז וג'יימס בולדווין, חברי התנועה אף הם. ספר שיריו של מקיי, "צללי הארלם", ראה אור בשנת 1922, ונמנה עם הספרים הראשונים שיצאו מבית מדרשה של תנועת "השחור החדש".

מקיי נולד בשנת 1889 בג'מיקה והיגר לארה"ב בשנת 1912. בתחילה התיישב בצ'רלסטון שבדרום קרוליינה, אבל נוכח ממדי הגזענות נדד בשנת 1914 לניו־יורק. מקיי הלך לעולמו ב־22 במאי 1948 (לנגסטון יוז, אגב, מת בשנת 1967 באותו תאריך בדיוק). זה שלוש שנים אני מתגורר בארה"ב – שנה בניו־יורק ושנתיים בבולטימור, מרחק שעה נסיעה מהבית הלבן. בכל הפעמים שבהן עמדתי מול הבית הלבן, לא הלם בי הלב כמו בשנת 2019, לאחר שתרגמתי את השיר של מקיי, "הבית הלבן". מקיי, למיטב ידיעתי, לא תורגם מעולם לעברית, ואם כך, זו הפעם הראשונה ששיריו רואים אור בעברית.

אם נגזר עלינו למות

בַּל נְמוֹת פְּחֻזִּירִים, אִם לְמוֹת נִגְזֵר עָלֵינוּ.
לֹא כְּנִצּוּדִים, דְּחֻקִּים אֶל גְּזֵרַת גּוֹרֵל,
כְּשֹׁפְלָבִים רְעִבִים וּטְרוּפִים נוֹבְחִים סְבִיבֵנוּ,
שׁוֹפְכִים אֶת לַעְגָם עַל גְּזֵעֵנוּ הַמְקַלֵּל.
אִם לְמוֹת נִגְזֵר עָלֵינוּ, אֲזוּ עֲטוּרֵי הַדֶּר.
אֶל מוֹל הַמְפַלְצוֹת אֲשֶׁר נִגְדָן נִמְרֵד
לֹא יִשְׁפֹךְ לְשׂוֹא דְמֵנוּ הַיֶּקֶר;
אֶף שְׁמֵתִים אֲנַחְנוּ, יִחְלְקוּ לָנוּ כְּבוֹד!
הוּ אַחִים! מוֹל אוֹיְבֵנוּ הַמְשַׁתֵּף נַעֲמֵד בְּיַחַד!
אֶף שְׁמַעְטִים אֲנַחְנוּ, הִבֵּה נִגְלֶה עֲזֵרוּחַ
עַל שְׁלַל מְכוֹתֵיהֶם נִנְחִית מִכָּה אַחַת נִצַּחַת!
וְכִי מַה צְפוֹן לָנוּ מִלְּבַד קִבְּרָנוּ הַפְתּוּחַ?
מוֹל הָאֶסְפָּסוּף הַרְצַחְנִי וּמוֹג הַלֵּב נִתְיַצֵּב זְקוּפֵי־קוֹמָה
דְּחֻקִּים אֶל קִיר, עַל סֵף מוֹת, אֲבָל מוֹשִׁיבִים מִלְחָמָה!

הבית הלבן

דלתה נעולה בפני; שריר בהן לא זע.
אינני שבע רצון, אבל קשוח;
כי באמתחתי החן והתעוזה
לשאת את זעמי גאה ולא שחוח.
מדרה רגלי בוער, רופף תחתי, נרעד;
דמי רותח, ומואץ הדפק בעברי,
פרא משחז, במורד הרחוב הנכבד
בו דלתה זכוכית מגפת, ניצוץ-של-שחץ מול שבירי.
הו, דברי תבונה שעה-שעה דרושים
בעמק החוזה – נזעם, חבול, חובט –
למצא בו את הכח העל אנושי
על מנת שללשון חקיך אציתי!
הו, עלי לשמר על לבי מכל פגיעה
מן הארס שנצת בה בכח השנאה.

בברודוויי

כפות רגלים צעירות בצעד רשגני
משתהות סביבי לארץ הרחוב הססגוני;
מעל – מאה שלטים צעקניים מתנוססים
שופכים את אורם הבהיר, פנטסטי בזהרו
על ההמונים אשר ששים
ועל טורים נעים של כרכרות.
הו ברודוי, פלא מה כביר
אבל בודד לבי, לבי.

בעבתות קשור הלהט לחשק החשוף
שצועד כמו-על-מסלול נועז וחצוף;
מתוף תאטראות, קברט, בתי מלון
מופזים צבעי הקשת של ברודוי כלהבה,
ששים בחוץ, שמחים בפנים; כמו בחלום
אני עומד בברודוי ומתבונן, אבל
נוצץ לו ברודוי ברבים
ובודד לבי, לבי.

אוטוביוגרפיה: ניו־יורק

מאנגלית: סיון בסקין

צ'רלס רזניקוף (1894-1976) נולד בברוקלין להורים יהודים שנמלטו מאימת הפוגרומים ברוסיה אל העולם החדש. ב־1916 סיים את לימודיו בפקולטה למשפטים באוניברסיטת ניו־יורק, אך ברוב שנות חייו התפרנס מכתובה ומעריכה. עם זאת, השכלתו המשפטית הועילה לו בעבודתו המונומנטלית – ספרי שירי "עדות" שלו, שבהם השתמש בעדויות אמיתיות ממשפטים שנערכו בסוף המאה ה־19 ובתחילת המאה ה־20 בארה"ב, וממשפטים לפושעי מלחמה נאציים. רזניקוף, המושפע מהמשוררים האימאג'יסטיים, לא שוכח בשיריו שום דבר שיכול להיות משמעותי למשורר יהודי בניו־יורק של המאה ה־20: נושאים חברתיים ופוליטיים, נופים אורבניים, עניינים יהודיים, ובמפתיע (או לא?) – גם לא מעט תיאורי טבע. גם הקצרים שבשיריו מציגים רגע יומיומי אך בלתי נשכח או מספרים סיפור.

אף על פי שרזניקוף היה מוערך בחוגי משוררים, ואלן גינזברג אף ראה בו את מבשר דור הבֵּיט, להכרה אמיתית הוא זכה רק בשנותיו המאוחרות. אך במשך כל שנות חייו, גם כשהצלחתו הייתה פחותה, הוא הקפיד לפרסם את שיריו, כדי שלא יאבדו, כפי שאבדו שיריו העבריים השרופים של סבו. חלק מספריו הוא אף הדפיס בעצמו במכונת דפוס שהציב במרתף בית הוריו.

משום מה עבודתו של רזניקוף תורגמה לעברית מעט מאוד. אני שמחה להשלים כאן ולו מעט מהחסר, על ידי הצגת מחזור השירים הארוך שהמשורר כתב בשנות ה־40.

1.

את זה אי אפשר לקנות בפרוטה
 בקיוסק, גם לא ללקט
 בשיחים שבפארק. אולי אפשר למצא
 באפר במגרשים נדחים,
 בין פחיות חלודות וצמחי דטורה.
 אם אתם רוצים לאכל דגים בלי חשבון,
 מלפפונים, מלונים,
 הייתם צריכים להשאיר במצרים.

2.

אני לבד –
 ושמת להיות לבד;
 איני מחבב אנשים שמסתובבים
 כל כך מאחר; שצועדים לאטם אחרי
 חצות
 דרך עלי השלכת על מדרכות העיר,
 איני מחבב
 את פני שלי

במראות הקטנות של מכוונות המורים
 לפני החניות הסגורות.

3.

אני צועד לארכו של כביש,
 מריח פרחים צהבים על שיח,
 צופה בזרירים על כרדשא, אולי –
 אבל למה כל אלה
 בורחים כל כך מהר בתוך מכוניות,
 לאן הם ממהרים
 כל כך?
 הם בטח נסעו להקשיב לגברים חכמים
 ולהביט בנשים יפות,
 ואלו אני סתם טפש
 המשוטט פה לבד.

4.

אני אוהב את קולות הרחוב –
 אבל, נפרד ובודד,
 אני עומד מול חלון פתוח
 ומעבר לדלת סגורה.

5.

ובכן, החרף כאן; העלים טאטאו זה מכבר
 מהשבילים המתפתלים; העצים והאדמה
 הם בצבע חום –

הכל מסדר.

בפארק פורחים הפנסים לבדם.

מתהלכים ומדברים;

אבל צרות של גברים בגיל העמידה

שלא ראו הצלחה בחיים

כל כך משעממות!

6.

עכשו קר: היכן שנמס השלג,
 המדרכה נסדקת בקרח שחר תחת צעדי
 הזהירים;

והשלג ישן ומחרר,

פה אפר מהאפר ושם צהב מהחול.

המדרכה מונחת בצל הכתים

הקר;

יונים ודרורים מסתתרים בחללי עצים

מהקר והרוח; אבל כאן, היכן

שאור החמה נגר ברחוב הצר

על אילן קטן, שחר ועירם מעלים,

הדרורים בשמש, מצטופפים על הענפים.

מי שבחיייהם עמדו באמץ בזעמם של

יצורים כמוהם,

הם כַּעַת פְּסָלִים מְאָרֵד,
אֲמִיצִים נֶגֶד מִזְג הָאָוִיר לְבָדוּ.
אֲנִי מוֹצֵא אֶת עֲצָמֵי מְדַבֵּר בְּקוֹל רֶם
בְּלִכְתִּי;
זֶה לֹא טוֹב.

דוֹן ז'וֹאֵן לְבָדוּ יֵאֱמִין
שְׂאֲנִי בְשִׁיחָה עִם פְּסָלִים
הַמְכֻסִּים בְּשֶׁלֶג לְבָן;
פְּרַנְצִיסקוֹס הַקְּדוֹשׁ לְבָדוּ –
שְׂאֲנִי מְדַבֵּר לְדֶרֶוּרִים
בְּשִׁיחִים הָרִיקִים מֵעֵלִים,
לִיּוֹנִים
שֶׁבְשֶׁלֶג.

.7

הַחֲבָלִים שֶׁבְרוּחַ
מְצַלִּיפִים בְּתֵרֵן הַדְּגָל
(הַדְּגָל עֲצָמוֹ גֵּלֶשׁ מְטָה);
מֵאֲחוּרֵי צְמָרוֹת עֲצִים עִירְמוֹת
אוֹרוֹתָיו שֶׁל מְטוֹס
מֵתִרְחָקִים לְאֶטֶם.

.10

אֲנִי מֵאֱמִין שְׂדוּד הָרֶג אֶת גְּלִית.
זֶה בְּטַח הָיָה –
תִּמְצָאוּ כֶּבֶד אֶת שְׁמוֹ בְּרִשְׁמֵת הַקְּצִינִים
שֶׁל דָּוִד.
אֲבָל מִי שָׁזָה לֹא הָיָה, הוּא לֹא הָיָה טַפֵּשׁ,
כְּשֶׁהֲסִיר אֶת הַקְּסָדָה
וְהֵנִיחַ אֶת הַחֶרֶב, הַחֲנִית, הַמִּגָּן
וְאָמַר: הַנְּשָׁק שֶׁנִּתְּתָם לִי טוֹב,
אֲבָל לֹא שְׁלִי:
אֲלֶחֶם בְּדַרְכֵי
בְּאֲבָנִים וּבְקָלַע.

.8

מֵאִירִים אֶת שְׁלַחַן
יוֹם הַלְדֹתְךָ,
הַנְּרוֹת הַבוֹעֲרִים יִתְפָּרְקוּ
לְקַרְנֵי אוֹר

וְגוֹשֵׁי שְׁעוֹה.
בְּנִגּוּד לְגִלְגֵּלֶת,
הֵם אוֹמְרִים בְּנִימוֹס:
זֶה אֶתָּה!

.9

אֲנִי פוֹחֵד
בְּגִלְל הַשְּׁטוּיּוֹת
שֶׁדְּבַרְתִּי.
עָלִי לְאֲמֹץ תְּזוּנָה
שֶׁל שְׁקָט;
לְחֻזַּק אֶת עֲצָמֵי
בְּדִמְמוֹה.

הֵיכֵן הַחֲכָמָה
שֶׁתְּהִיָּה לִי מְזוֹר?
אֵלֶךְ לְבָדִי
וְאֶרְפָּא אוֹתִי
בְּאוֹר הַחֲמָה וּבְרוּחַ.

11.

"האם אלקי לשם?" "איך שתדע - כי זה לא ישנה; אתה לא עד כדי כך חשוב."

והמלים דבקו בי

כמו קוצים. השביל היה מסתר מתחת לעלי שלכת; ופה ושם נחנק הנחל. כשהוא התפרץ, לשניה הנצו אדוות.

היא דברה ברע לב, אבל זו הייתה אמת: הייתי שתף לאור החמה, כמו גל אדום, כמו עלה;

חשבתני זאת והשתזפתי,

ונכון לאותו רגע היה לי טוב.

14.

הגשר עצמות פלדה שבענו.

15.

אלהים ונושא דברו המדרכה הזאת עקרה כמו הר

שבו שמע משה את אלהים - פתאם ברחוב נוצץ אל מול רגלי פגוש של מכונית.

16.

קבצן מושיט ידו לצוארון פרוה ומלטף אותו בסתר, גונב לקצות אצבעותיו קצת חמימות.

17.

נער המעלית עובד שעות רבות תמורת מעות דלות - עבודתו משעממת, אפרורית -

עוד מתבקש להיות נחמד ולברך כל משתמש במעלית: כדי לעמד בזה ברב גבורה, לובש מדים.

13.

דברי הזעם שלך - כל קללה כוזבת שוקעת אל תוכי, נוספת לערמה גבוהה שהצטברה בתחתית. ואני אותו הדבר: זה לא חלק ממני, אשר נשאר; זה הנתיב שבו אפסע, ומעליו אזורם.

18.

התחנה הזאת של התחנית –
 עם האורות, ועמודי פלדה, קשתות
 בטון ורכבות –

שכלול משמעותי למערות הקדמונים;
 אבל ראו! פה על הקיר –
 ציור נאיבי.

19.

רכבת תחנית

אנשים זזים, אנשים עומדים, המונים
 ועוד המונים; אלף, רבבה של קורות
 ברזל –
 עמודים;
 ברח!
 אך כיצד,

כשאתה סגור ברכבת נוסעת?
 ולמעלה, ברחוב,
 שמש זורחת, כמו שהיא זורחת ביוני.

20.

משורר עם בקבוק ויסקי וספן
 ארוע כואב, בודאי,
 המלה
 בחדר הסמוך;
 צעקות

של מלים וקטעי דבור שלא מתחברים
 למשפט
 ומשפטים שלא מתחברים לכלום.
 פותח את הדלת:
 אה, המסדרון מלא –
 צאצאי שלשת האמגושים,

כעת הם גברים ונשים,
 שוב באו לסגד בארוה.

21.

החתול הלכן על הדשא
 שוכב בשמש ליד הגדר,
 נעים להביט בו –

אבל האדון עב הבשר,
 שחיב גלוח דחוף,

נשען על פרגולה המסלסלת בענבים
 סגלים,
 ענבים סגלים סביב בלו,
 הוא איש לא נעים.
 האם אני נעשה מיזנתרופ?
 אתיאיסט?
 טוב, אולי זה בכחוס האל.

22.

הסמרטוטר המזקן
 שיושב בין ערמות סמרטוטים במרתף
 שר:

ככה זה נולד;

זה נולד ככה –

כמו שזה יצא מגוף בלשהו

כדי להסריח:

שום דבר לא ישנה את זה –

לא רחמים, לא טוב-לב.

אשה משתקת,

ידיה רועדות כמו מים,

מאזינה.

”אם אי פעם אקבל עבודה חדשה, אהיה חזק.

צריך להיות חזק
כדי להסתדר. אהיה חזק, בסדר,
הוא אומר במרירות. מוציא חפיסת
סיגריות.

נשארו רק ארבע־חמש.
הוא מביט בי בזוית העין –
בזר שפגש זה עתה; מהסס;
ומציע סיגריה.

.26

אני תמיד מפתע לפגוש, אחרי עשר או
עשרים שנים,
אנשים שהיו עניים וטפשים,
הם עדין עניים וטפשים, כמוכן, אבל
לפחות בחיים –

למרות מלחמות, מגפות, בהלות,
בריאים ושלמים.

היתכן
שיש אלהים בשמים,
למרות הכל?

.27

ביום ראשון, כשהחנות היתה סגורה,
ראיתי עכברה שמנמנה בין העוגות בחלון;
גבירתי היקרות,
שגודשות את בית התה היקר הזה,
אל תחשבנה שרק אתן זכיתן בברכת
אלהים.

מאחוריה

הדרורים מתאספים כלם על עץ אחד
ומשאירים את שאר העצים גלמודים;
והשעון העירוני,
מנהל החשבונות הקשוח,
אומר לנו: יש,
הוא עוד ישכנע אותנו שהלילה גמור.

.23

ספרית אגוד קופר

גברים ונשים שאוחזים בספרים
פתוחים –

ולעולם לא מעבירים עמוד: הם באים
רק למען החם,
לא למען ההארה.

.24

שורת בתים, חלונות אטומים בקרשים;
בית חרשת ריק, חלונות שבורים;
גבעה של עלים מתים ועשבים מתים,
עתונים ישנים ופחיות חלודות.
עכשו הגיעה קבוצה
בבגדים ישנים ונעלים קרועות,
הם אומרים בנימוס:

הדרך, אדוני? אם אפשר,
הראה לנו,
בבקשה, את הדרך.

.25

בחור צעיר מסתובב
בחסר מעש: הוא פטר מהעבודה.

יצור נאָה, שְׂרָץ רִיצָה קָלָה וּשְׂקָטָה
 בְּכַבִּישׁ הַחֶצֶץ שֶׁבֵּין הָעֵצִים,
 שְׁמַעַת אֹתִי,
 סוֹבְבֵת רֹאשׁ מַחֲדָד,
 וְנִתְּנוּ מִבֶּט אַרְךָ זֶה בְּנֵה,
 שׁוֹעֵל וְאָדָם;

לְאַחַר מִכֵּן נַעֲלַמְתָּ בְּלֹא חֶפְזוֹן בְּשָׂרְכִים
 וְהִשְׁאַרְתָּ אֶת הַדֶּרֶךְ לְמַכּוֹנִיּוֹת וְלִי –
 לְבַהּוֹנוֹת וְלְמַכּוֹנוֹת שֶׁל הָאֲזָרְחִים.

31

מִעֵנָן,
 אֶךְ הָעֵנָנִים –
 בְּסוֹף יוֹם אַרְךָ –

בְּצַבְעֵי פְּנִינִים וּוְרָדִים;
 הָאֶבִּיב יֵרֵד
 לְרַחוּבוֹת,
 הָאֶבִּיב עֲלֶה הַשְּׁמַיְמָה.

29

הַשְּׁמֶשׁ שׁוֹקַעַת
 בְּתוֹךְ רְקִיעַ אֶפֶר –
 מְאִירָה לֹא יוֹתֵר מִיָּרַח;

מִהַמְגִדֵּל,
 בְּצִלְלִים בּוֹדְדִים,
 מְנַגִּינַת הַחֶרֶף שֶׁל הַפַּעֲמוֹנִים.

אֲשֶׁה שְׁחֵרָה שְׁפוּפָה פּוֹסַעַת בְּאֲטִיּוֹת
 דֶּרֶךְ הַשְּׁלֵג הָאֲטִי הַנוֹפֵל.

שֵׁב בְּשִׁקָּט
 לִיד הַחֲלוֹן הַפְּתוּחַ
 וְתַנִּיחַ לְרוּחַ,
 לְרוּחַ הָעֵדִינָה,
 לְנִשְׁף בְּפִנְיָה;

שֵׁב בְּשִׁקָּט
 וְשִׁלַּב אֶת יָדֶיךָ –
 רוֹקֵן אֶת לִבְךָ מִכָּל מַחֲשָׁבָה,
 אֶת רֹאשְׁךָ מִחֲלוּם.

30

בְּחֶדְרֶךָ הַמְּחַמֵּם,
 אֵל תִּשְׁפֹּט עַל פִּי הַכְּבִיסָה עַל הַחֶבֶל
 מְאַחֲרֵי קִיר הַמְּחֹסֵן –
 בְּאוֹר שְׁמֶשׁ;

עַל גְּגוֹת אַחֲרִים
 חֶבְלֵי כְּבִיסָה אַחֲרִים
 מְסֻתוֹבְבִים וּמְסֻתִּלְסָלִים;
 כֵּן, רוּחַ נוֹשֶׁבֶת קָרָה.

32

זְרִיחָה בַּפֶּאֶרֶק
 אַחֲרֵי הוּא צְבָעִים שֶׁל עֲלִים
 בְּאַפְלוּלִית;
 זִיזֵי סְלָעִים

בְּעוֹלָם הַחֲדָשׁ הַזֶּה

אֵינָם מְצַקִּים.

נִדְמָה כִּי הֵיחִידִים שְׁחִיִּים פֹּה

הֵם הַעוֹפוֹת –

הַנַּחַל שֶׁצָּלוּל וַיִּרְק עֲכָשׁוּ –

כִּי חֲדָשׁ מֵאֵי הַגִּיעַ!

שֶׁעָרָךְ יִצְבַּע, תִּסְרָקְתָךְ תִּנְנִית,

שֶׁמְלַתְךָ תִּהְיֶה צְבֻעוֹנִית מִתְמִיד –

כָּבֵר זְכִית לְשִׁבְחִים עַל חֵן וַיִּפְעָה,

עֵינֶיךָ הַחֲרָדוֹת עוֹד רוֹצוֹת חֲנֻפָּה;

אָבֵל בְּקָרוֹב יִתְקַמְטוּ פְּנֶיךָ

כְּמוֹ כַּדוֹר שֶׁל נִיר, הַמְשַׁלֵּךְ

לְפַח הָאֲשָׁפָה,

לְפַח הָאֲשָׁפָה.

עַד שְׂרוֹאִים אֶת הַשָּׁנִים,

זִרְעוּ סָבִיב מִתְנִיָּה.

.33

נַחַל שֶׁלְפָנַי חֲדָשׁ אֶחָד

בֵּין שְׁתֵּי גְדוֹת שֶׁל שְׁלֵג יָרֵד,

וּבִתּוֹךְ זֶרְמוֹ הָאֶפֶר רָעַד,

לֹא פָחוֹת אֶפֶר, הִרְקִיעַ –

הַנַּחַל נִרְאָה עֲכָשׁוּ,

כְּמוֹ עֲצֵי הָעֲרֵבָה עַל גְּדוֹתָיו,

צָלוּל וַיִּרְק –

כִּי חֲדָשׁ מֵאֵי הַגִּיעַ:

הַנַּחַל הָיָה אֶפֶר וּמְזוּיַע,

.34

אוֹחוֹ בְּגִבְעוֹל

יִפְיָה שֶׁהָיָה לָהּ,

כְּאֵלוֹ הוּא עֲדִין

וְרֵד.

.35

נְסִיעָה מְעֲרָבָה

הִרְכַּבְתָּ יוֹצְאָת מְנִי-יִוְרָק, יוֹצְאָת מֵהַמְּנַהֵרָה: הַשְּׁלֵג דָּאֻמָּשׁ

בְּפִנּוֹת הַגְּגוֹת, בְּתִלְמִים שֶׁל שְׁדוֹת חֲרוֹשִׁים

תַּחַת מַחְסֵה שֶׁל עֲצִים עִירָמִים,

בְּצַד אֶחָד שֶׁל הַכְּבִישׁ, בְּגֵדָה אַחַת שֶׁל הַנַּחַל –

הֵיכֵן שֶׁשְׁמֹשׁ הַבִּקְרָה לֹא מַגִּיעָה;

נַחְלִים סוֹעֲרִים בְּעֵשְׂרִים זֶרְמִים בְּמַקְבִּיל;

מִוִּרְדוֹת מַעַל צִבְרֵי כֶּהָה שֶׁל אֵילָנוֹת חֲשׂוּפִים.

פְּסוֹת גֶּשֶׁם-פִּיחַ עַל גַּג הַקָּרוֹן,

עֵשֶׂן הַמְּנוּעַ עוֹלָה לְפָנַי הָאֲשָׁנָב,

וְעַל הָאֲדָמָה הַשְּׁטוּחָה לְצַד הַמְּסֻלָּה

הַשְּׁלֵג מוֹפַח מִסָּבִיב.

למַחֲרַת בְּבִקְרָה, מֵעֵבֶר לְמַגְרָשִׁים, בְּלוֹקִים שֶׁל בְּתִים חֲדָשִׁים;
בְּתֵי עֵץ יִשְׁנִים עִם מְרַפְסוֹת עֲרֵפִיּוֹת שְׁצוּפוֹת לְמִסְלָה;
הַתַּחֲנָה מִתְרַחֶבֶת, הָאֲדָמָה מְרַפֶּדֶת בְּמִסְלוֹת אַחֲדוֹת,
אֲנַחְנוּ נִמְצָאִים בְּשִׁיקָגוֹ.
הַשְּׂדוֹת הַשְּׁטוּחִים מְכַל עֵבֶר מְכַסִּים בְּקִלְחֵי תִירָס שֶׁהֵתִיבְשׁוּ,
נִשְׁבְּרוּ קֶצֶת מֵעַל הַקֶּרְקַע, נִשְׁכְּבוּ עַל הָאֲדָמָה הַשְּׁחֵרָה;
קָרַח בְּתוֹךְ הַשְּׁקָעִים; סוּסִים שְׁעִירִים
בוֹרְחִים מֵהֶרְכָּבֶת; סִיחַ שְׁמֵרִים פֶּרְסוֹתוֹ
מִבֵּיט בָּנוּ; מַגְדָּלִים שֶׁל קוֹרוֹת פְּלָדָה, בְּטוֹר אֵינְסוֹפִי,
נוֹשָׂאִים מְבָרְקִים בְּשִׁלְשָׁה זוּגוֹת שֶׁל יָדִים מֵעַל הַשְּׂדוֹת. קָרַן שְׁמִכְנֹנֶת טִיסוֹת
מֵאִירָה אֶת הַלִּילָה.

לְבִסוּף מֵאִירָה רַק אֵילַת הַשְּׁחַר;
הַמִּישׁוֹר מְכַסֶּה בְּעֵשֶׂב צָהָב קָלוּשׁ;
עֲדָר בְּקָר עֲנָק – פְּרוֹת אֲדָמוֹת צַחוּרוֹת פָּנִים וְרַגְלִים – רוֹעָה,
גְּבַעוֹת שְׁטוּחוֹת-רֹאשׁ, שֶׁלֵּג בְּשִׁקְעִים בְּמוֹרְדוֹת הַתְּלוּלִים,
גֹּשֶׁר בְּטוֹן עִם מַעְקָה חֲדָשׁ וְזוֹהָר;
אֲדָמָה אֲדָמָה; מֵעַל רֶכֶס הַגְּבַעוֹת – הָרִים
שְׁחוֹרִים, מוֹרְדוֹתֵיהֶם מְצַעִים בְּשִׁלְג, הָרִים שְׁחוֹרִים עִם וְרִידִים שֶׁל שִׁלְג.
גְּבַעוֹת נְמוּכוֹת מִתְגַּלְגְּלוֹת מְכַסּוֹת מְרוֹה; לֹא בֵּית, לֹא פֶּרֶה. לְקִרְאֵת הַלִּילָה יוֹרֵד הַשִּׁלְג.

הָאֲדָמָה הַכֶּהָה שְׁטוּחָה עַד הַנְּהָר – זוֹרַחַת עִם הַזְּרִיחָה;
הַרְחַק מִתְמָרִים הֶהָרִים, כְּחָלִים וְסַגְלִים;
כְּחַל הַשָּׁמַיִם נַעֲשֶׂה סַגַּל, וּבִתּוֹכוֹ זוֹהָר כּוֹכָב.
שְׁמָמָה לְבָנָה בְּשִׁלְג מְהוּל בְּמִרוֹה;
הֶהָרִים בְּצַפּוֹן לְבָנִים. הֶרְכָּבֶת פּוֹנָה
דְּרוּמָה. סְבִיבְנוּ סְלָעִים;
סְלַע אֶפֶר וְסְלַע אָדָם; סְלַע צָהָב וְסְלַע אָדָם;
מְצוּקִים עֵירָמִים מְכַל צִמְחָיָה; קִירוֹת שֶׁל סְלַע אָדָם מִתְפּוֹרָר;
הַר מְכַסֶּה בְּסְלָעִים, טְרָשִׁים, אֲבָנִים;
וְאִף יִצּוֹר חֵי
חוּץ מִצְפּוֹר גְּדוּלָה
שְׁעָפָה לְאֹט.

הָאֲדָמָה לְצַד הַדֶּרֶךְ יִרְקָה עִם עֵשֶׂב זֹהָר;
הַעֲצִים לְאֶרֶץ הַנְּהָר הַבְּצִי זֹהָרֵי נֶצְנִים;
הַעֲצִים בְּעֵמֶק כְּבֹר הוֹצִיאוּ עָלֵים יִרְקִים.
דְּקָלִים בְּרַחוּבוֹת שְׁבַעֲעִיר.
פְּרָחִים סִגְלִים וּלְבָנִים בְּמִדְבָּר.
חוֹל לְבֵן בְּגִלְמֵי חֲלָקִים.
מִישׁוֹר חֲצָצִי, כְּמוֹ אֲדוּוֹת עַל הַמַּיִם.
אוֹרוֹת בּוֹדְדִים; אוֹרוֹת מְרַבִּים; אוֹרוֹת לְאֶרֶץ כְּבִישִׁים, אוֹרוֹת לְאֶרֶץ רַחוּבוֹת אֲרָפִים,
וּלְאֶרֶץ רַחוּבוֹתֶיהָ שֶׁל לוֹס אֲנֶגְלָס.

בְּמִכּוֹרְתֵי יוֹשֵׁב יַנְשׁוּף עַל עֲרָבוֹת

סוֹנְטוֹת לֵאחֵי נֶאָטֶע (נתי)

מיידיש: דותן ברום

איציק מאנגער, שם העט של איזידור הלפר, נולד בצ'רנוביץ, בירת בוקובינה, בשנת 1901. מאנגער נולד למשפחת חייטים שוחרי ספרות. אביו, הלל, טבע את המונח "ליטעראַטוֹרָה", המעמיד בבדיחות את הספרות במעמדה של התורה, ואחיו היה בקי בשירת יידיש ובשירה אירופית קלאסית וחדשה. בילדותו למד איציק מאנגער בחדר ומאוחר יותר בגימנסיה הגרמנית, אך עד מהרה הורחק מהלימודים מפאת התנהגותו הרעה. עם זאת, הוא הספיק להתאהב בשירה הרומנטית הגרמנית, שטבעה את חותמה בשירתו. במלחמת העולם הראשונה נמלט עם משפחתו לעיר יאש (יאסי) שברומניה, אך מאוחר יותר חזר לצ'רנוביץ כחייל בצבא הרומני. בעיר יאש החל לכתוב שירה ביידיש, אולי בהשפעת הטרובדור היידי הראשון, בן העיר, וועלוול זבארזשער (1823-1883). לאחר המלחמה נע בין בוקרשט, צ'רנוביץ ויאש ופרסם את שיריו בעיתונות היהודית. בין השנים 1928-1938 התגורר בוורשה ועשור זה היה מהפוריים בחייו: הוא פרסם את ספר שיריו הראשון, "שטערן אויפן דאָך" ("כוכבים מעל הגג", 1929), הוציא לאור עלון בשם "מילים ספרות" ("געציילטע ווערטער"), חיבר היסטוריה של שירת יידיש, הוציא לאור ספרי שירה נוספים – ביניהם "חומש-לידער" ו"מגילה-לידער" שסיפרו בחרוז ובמשקל את סיפורי התנ"ך ואת סיפור מגילת אסתר (בהתאמה), חיבר אוטוביוגרפיה פיקטיבית וערך שיתופי פעולה עם תיאטראות. בעשור זה הוא שכלל את סגנונו הייחודי, המאופיין במוזיקליות רבה, בפרוזודיה המושפעת מהשירה הגרמנית, בשילוב דמויות מההיסטוריה ומהמיתולוגיה היהודית וכן בהצגת האני המשורר כטרובדור יידי נודד.

בשנת 1938 גורש מפולין בשל אזרחותו הרומנית והגיע לפריז, וממנה ברח למרסיי עם הכיבוש הנאצי של צפון צרפת ומשם המשיך לברוח לאנגליה, בה שהה כעשור, עד מסעו לניו-יורק בשנת 1951. בשנת 1958 ביקר לראשונה בישראל, שאליה עלה בערוב ימיו ובה גם נפטר בשנת 1966. בזמן שהותו בלונדון, בשנת 1942, פרסם את ספר שיריו "וואַלקענס איבערן דאָך" ("עננים מעל הגג") ובו המחזור "סאַנעטן פאַר מיין ברודער נאָטע" ("סונטות לאחי נאטע"), המוקדשות לאחיו שנספה בשואה באותה שנה. התרגומים המובאים כאן הם כולם לשירים מתוך מחזור זה בן 21 הסונטות.

הָעֶרֶב בְּנֹכַח עוֹטָה חֲלָצָה צוֹאָה
וְשׁוֹבֵר לֵב כְּזֶה שְׂאִין לוֹ מִתְקֵן
מָה עָלַי לוֹמֵר, לְשִׁיר וּלְגַן
בְּנֶפֶשׁ רְמוּסָה וּבְבוֹשָׁה גּוֹאָה?

הַלִּיל הַמְּכַבֵּב מִכָּר לוֹ כָּבֵד כָּרַע
בְּעוֹד הוּא מְפֹטֵפֵט כְּמוֹ אֶהוּב בְּגֵן.
וְהוּא מִכִּיר אוֹתוֹ חוֹלָה וּמַעֲנֵן
וּמְתוּחַ עֲצָבִים, עוֹמֵד לְהִשְׁתַּגֵּעַ.

אֵיפֶה אֶתָּה, אָחִי? אֵיפֶה אֶתָּה עֲכָשׁוּ
נוֹשָׂא שְׂאִיפוֹתַי, יוֹדַע סוּד סְבִלִי?
אֲרַגְנוּ אִזּוֹ יַחַדוּ אֶת חֲלוּמוֹת לִילִי –
נוֹתַרְתִּי לְבִדִּי: נֹט לֵלָא כּוֹכֵב.

מִכִּיר אֶת סְפוּרֵיו עַל שָׂד וְעַל דְּבִים
וְאֶת שִׁירַת זְמִירוֹ הַמְּתוּקָה מִדְּבִשׁ.
מִכִּיר אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא אֲרָסִי כְּמוֹ נַחֵשׁ.
מִכִּיר אֶת מְלַח עַפְעַפְיוֹ הַרְטָבִים.

לְעֶרֶב בְּנֹכַח דְּמַעוֹת מְלֵא גְרוֹן.
גְּדוּלִים וְעֲצוּבִים כָּל צְבָא כּוֹכְבֵי מְרוֹם –
מוֹשָׂאֵי בְּשׁוֹרַת פְּצָעֵי לְבִי וְעֵנּוּתִי.

אֲבָל כְּשֶׁהוּא מְטִיל כְּבַעֲלַת הָאוֹב
צוּרוֹת וְחֲזִיוֹנוֹת לְאֲרֶךְ הַרְחוּב
מֵאֶפֶל מְרַבְּצִם בְּהַר הַהָר,

בְּמִכּוֹרְתִי יוֹשֵׁב יְנַשּׁוּף עַל עֲרֻבוֹת,
שׁוֹמֵר עֲכוּר כְּנֶף עַל קֶבֶר הָאֲבוֹת,
בְּכַפּוֹר הַסְּלֵאבֵי שֵׁם עֲצָבֵי הַיְהוּדִי.

שׁוֹמֵר הַלִּילָה אִזּוֹ נֶצֶב פֶּתֶאִם בְּדָד,
נוֹקֵשׁ עַל מְדַרְכוֹת עִם אֶלְתּוֹ בִּיד,
מִפְּנֵי חֲזִיוֹן הַחֲשָׁךְ הַנִּפְעָר.

אָפִיטָף

פֶּה נַח זְמִיר עֲצוּב כְּבֵד לֵב וּטְרוּט עֵינַיִם
סוּף סוּף מוּטָל בְּקֵן מִשָּׁל עֲצָמוֹ.
פִּיטֵן נָדָד, שׁוּלִיּוֹת־חֵיט הָיוּ עֲמוֹ,
בְּמַעֲיֵן שִׁירָיו יְבֹשׁוּ הַמַּיִם.

וְאֵל תְּנִיחַ זֵר עַל הַנְּטָמָן,
וְאֵל תִּקְוִים אֶת שְׁשֻׁבֵר הַזְּמָן,
הוֹתֵר עַל מְרַבְּצוֹ אֶת הַיְנִשּׁוּף.

לֹא, אֵל תִּמְחָה אֶבֶק מִשְׁמוֹ שֶׁל הַנְּקָבֵר
וְשִׁלַּג עִם בּוֹא חֲרָף אֵל תִּגְרָף.
יּוֹרֵד הַבוּר לֹא עוֹד סוֹבֵל מִשּׁוּם מְכֹאוֹב,
יְדִיד הוּא לְתוֹלַע וְלַעֲכָבֵר.

גַּם אֵל תְּנִים קֶהַל זְבוּבִים רוֹחֵשׁ,
אֶת עֶדֶר הַקְּבָרִין אֵל תִּגְרָשׁ,
הִנֵּחַ לְמַת לְלַכֵּת לְבִלִּי שׁוֹב.

אצק מאונט

אני חיה בארץ אמותי: המילה

שישה שירים

מגרמנית: דותן ברום

את חופשת הפסח ביליתי בבוקובינה, חבל ארץ בממלכה ההבסבורגית, שכיום נקרע בין רומניה ואוקראינה. סבא וסבתא שלי מצד אמי הגיעו שניהם משם: סבתא מסטרפאזשניץ – היום עיירה אוקראינית מנומנת שבית הכנסת שבעבר שירת את יהודיה משמש כיום אולם ספורט, וסבא הגיע מרדאון שנמצאת היום בצד הרומני ובעבר הייתה גם ביתם של המשורר דן פגיס ושל הצייר אביגדור אריכא. שתי העיירות הללו חגו ככוכבי לכת סביב בירת בוקובינה, צ'רנוביץ – מגדל בבל הבסבורגי על גדות נהר הפרוט, שבו יהודים (אורתודוקסים ורפורמים, דוברי יידיש, עברית וגרמנית), אוקראינים, רומנים וגרמנים בללו את שפותיהם ואת תרבויותיהם, ושבּו פעלו משוררים יהודים ידועי שם, כמו פאול צלאן, אליעזר שטיינברג ואיציק מאנגער. אל תוך מציאות החיים הזאת נולדה המשוררת היהודייה רוזלי ביאטריס רות שרצר, הידועה יותר בשם העת שלה – רוזה אוסלנדר (Rose Ausländer), שכמה משיריה תרגמתי לקראת נסיעתי לבוקובינה.

אוסלנדר נולדה בשנת 1901 בבית יהודי דובר גרמנית, לאב בן משפחת חסידי סדגורה ולאם ילידת העיר. עם התערערות השלטון האוסטרו־הונגרי בעיר במלחמת העולם הראשונה, נמלטה המשפחה לבודפשט ומאוחר יותר לווינה, אך חזרה לבסוף לצ'רנוביץ בשנת 1920. עם שובה לעיר, החלה אוסלנדר ללמוד ספרות ופילוסופיה, אך עזבה את לימודיה עד מהרה עם מות אביה כדי להגר לארצות־הברית. שם, מעבר לים, החלה לכתוב שירים בגרמנית ובשנת 1927 פורסם קובץ שיריה הראשון, שבו קיימים השפעות פילוסופיות והיסוס בין אקספרסיוניזם ובין השפעתה של תנועת "האובייקטיביות החדשה" (Neue Sachlichkeit). בשלהי שנות העשרים ובראשית שנות השלושים ערכה פעמיים את המסע מעבר לאוקיינוס בין ניו־יורק וצ'רנוביץ, כשהיא מפרסמת שירים בעיתונות הגרמנית בארצות־הברית ובעיתונות היהודית בצ'רנוביץ. את שנות השלושים היא העבירה בעיר הולדתה, שם פורסם בשנת 1939 גם ספר שיריה הראשון, "הקשת בענן" (Der Regenbogen). הכיבוש הסובייטי קצר הימים של העיר בראשית שנות הארבעים הוביל לחקירתה על־ידי המשטרה החשאית באשמת ריגול לטובת ארצות־הברית, ועם הכיבוש הרומני של בוקובינה, שנתמך על־ידי גרמניה הנאצית, היא מצאה את עצמה, יחד עם יהודים רבים אחרים, בגטו. חיי הגטו הפכו לנושא מרכזי ביצירתה. בגטו גם נרקמה חברותה עם פאול צלאן, היהודי ענק השירה הגרמנית.

בשנים שאחרי המלחמה חייתה בבוקרשט ואחר כך נדדה בין ארצות־הברית לגרמניה, שם כתבה באנגלית ובגרמנית וגם תרגמה שירים מיידיש לשפות אלה. היא נפטרה לבסוף

בשנת 1988 בדיסלדורף, מותירה אחריה את שירתה ושתי מזוודות שבהן ארזה את רכושה המועט בנדודיה הרבים. אין זה מפתיע, אם כך, שאוסלנדר ראתה את מכורתה לא במדינה זו או אחרת, אלא במילה הכתובה: "ארץ אבותיי מתה / הם קברו אותה / באש / אני חיה / בארץ אמותיי / המילה" (Mutterland, 1978).

ד"ב

בוקובינה ו

עודך כאן

אם יִרְקָה

בוקובינה

פּרָפְרִים בְּשַׁעֲרָה

הַשְּׁלִיכִי פְּחָדְךָ

בְּאֵיִר

בְּקָרוֹב

יְבוֹא זְמַנְךָ

בְּקָרוֹב

יִצְמַח הַרְקִיעַ

תַּחַת הָעֵשֶׁב

יִפְלוּ חֲלוֹמוֹתֶיךָ

אֶל הַשּׁוֹם-מְקוֹם

שְׁתִּי

אוֹמְרַת הַשָּׁמֶשׁ

חֶלֶב מְלֹחַ אָדָם

חֶלֶב תֵּיֶרֶס לְכֵן

עֲשִׂיתִי אוֹתָם מְתוֹקִים

רְכֵס הַקֶּרְפָּטִים

כְּמוֹ אֵב

מְזַמֵּן אוֹתְךָ

לְרַכֵּב עַל גְּבוֹ

עֵדִין

הַצִּפְרָן פּוֹרֵחַ

הַקִּיכְלִי שָׁר

עוֹדְךָ יְכוּלָה לְאַהֵב

לְמַסַּר מְלִים

עוֹדְךָ כְּאֵן

אַרְבַּע שְׁפוֹת

שִׁירִים אַרְבַּע-שְׁפָתִיִּים

הִי מַה שֶׁהֵנָּךְ

תַּנִּי מַה שִׁשְׁלָךְ

אֲנָשִׁים

הַמְבִינִים זֶה אֶת זֶה

אור אם

מאי

החדש שלי

שם ילדתי

את אמי

היא שרה

אלי: כן

חפושיות מאי

עודן רוקדות

סביב אורה

כאשר

ברחתי מהילדות

חנקתי

את אשרי בנכר

כאשר

התאבנתי בגטו

קפא לבכי

במרתף המסתור

אני שורדת

המוראות

כותבת במלים

חיים

בבית הנשימה

גשרים בלתי נראים נמתחים

ממך אל אנשים ואל דברים

מהאוויר אל נשימתך

לדבר עם פרחים

כמו עם אנשים

שאתה אוהב

בבית הנשימה שוכן

זמן של פרחי אדם

"אמי בהירת השער לא באה הביתה"
פאול צלאן (בתרגום שמעון זנדבנק)

לא באה הביתה
האם

לעולם לא נטש
המות

שנזון מהבן
עם חלב שחר

שהחזיקו בחיים
שטבעו בדם הדין

בין שורות שתקניות
מלת האין
מאירה
בחלל הריק

שם בפרוט מציצים חלוקי הנחל
משרטטים דגמאות בנות חלוף
על סוליותינו

נרקיסים שאנו מניחים על פני המים
אוהזים בזרועותינו

בלילה הרוח מכסה
מטה מלאה דגים
דגי הזהב של הירח

לחישת פאות:
הרבי בקפוטה ובשטרומל
מקף חסידים טובי-עינים

צפרים – איננו מכירים
את שמכן קריאתכן
מפתה ומצמיחה
גם נוצותינו מוכנות
אנו עוקבים אחריכן
מעל שדות תירס
בתי-תפלה מטלטלים
תמיד בחזרה לפרוט

רפסודות
(מעץ או מחרוב?)
מהפרוט והלאה
לאן אתן ממהרות
כשאנו נשארים כאן
עם האבנים?

* נהר במולדתה של המשוררת – בוקובינה, המהווה את הגבול הטבעי בין רומניה למולדובה של ימינו.

הכושי מדבר על נהרות

חמישה שירים*

מאנגלית: איריס אליה כהן

לנגסטון יוז (1901-1967) — משורר, סופר ופעיל חברתי אמריקאי. ממנהיגי "הרנסנס של הארלם" — תנועה שהביאה לפריחת התרבות האפרו־אמריקאית בין שתי מלחמות העולם, ולתחילת ההכרה בתרבות הזאת על ידי החברה הכללית. בארה"ב הגזענית, יוז הפך את מתן הקול לאוכלוסייה האפרו־אמריקאית המדוכאת למפעל חייו הספרותי הפוליטי, אף כי בתקופות שונות פנה גם לכתיבה אישית ולירית יותר.

שיר לנערה שחורה הכושי מדבר על נהרות

דרומית לכאן, בדיקסי
(לבי מטל בבכי)
אהובתי תלויה על עץ
בהצטלבות דרכים.

דרומית לכאן, בדיקסי
(תלויה גם חבולה)
הו, ישו, הו, אדון לבן,
מה טעם בתפלה?

דרומית לכאן, בדיקסי
(לבי בבכי מטל),
האהבה היא צל על עץ
עירם ומיבל.

אני מכיר נהרות.
אני מכיר נהרות קדומים כמו העולם ועתיקים כזרימת
הדם בעורקי האדם.

נשמתי מעמיקה כמו הנהרות.

רחצתי בפרת בהולד הזריחות,
בניתי לי בית בחיק הקונגו והוא ערסל אותי עד שנרדמתי.
צפיתי בנילוס והקמתי את הפירמידות מעליו.
שמעתי את שירת המיססיפי כשאיב לינקולן
ירד לניו אורלינס, וראיתי את לבו העכור,
מזהיב כשצונחת השמש.

אני מכיר נהרות.
נהרות קדומים. אפלים.

נשמתי מעמיקה כמו הנהרות.

* Reprinted by permission of Harold Ober Associates. Copyright 1994 by Langston Hughes Estate.

אָבִי הִיָּה אָדָם לְבָן,
אָמִי הִיָּתָה שְׁחָרָה.
קָלָלוֹת אֲשֶׁר הִטְחֵתִי בּוֹ,
אָקַח בַּחֲזָרָה.

אֶת זַעְמִי סִפְּגָה אָמִי
אֶחֱלֵתִי לָהּ כָּל רַע,
אֲנִי מִכָּה עַל חֲטָא, כַּעֲת
רוֹצֵה רַק טוֹב בַּעֲבוּרָה

אָבִי הִלֵּךְ לְעוֹלָמוֹ בְּבֵית מַדּוֹת נֶאֱדָה,
אָמִי הִלְכָה לְעוֹלָמָהּ בְּצַרִּיף קָטָן, יִשְׁן.
וְאֵיךְ אָמוֹת אָנִי? הָרִי,
אֲנִי שָׁחַר לְבָן.

חלומות

אָחֹז חֲלוֹמוֹתַיָּךְ בְּחֹזְקָה,
כִּי אִם יָמוֹתוּ בְּאֲבָם –
יִהְיוּ חַיִּיךְ כְּצַפּוֹר פְּצוּעָה
שֶׁמְעוֹפָה נָדָם.

אָחֹז חֲלוֹמוֹתַיָּךְ בְּחֹזְקָה,
כִּי אִם יֵאבְדוּ לְעַד –
יִהְיוּ חַיִּיךְ שְׂדֵה קָמָה
תַּחַת מִטַּח בָּרֶד.

הַדְּמוֹקְרַטְיָה לֹא תָבוֹא
הַיּוֹם, לֹא עוֹד שָׁנָה תִּמְיָמָה
לֹא לְעוֹלָם
הִיא לֹא תָבוֹא
בְּאִמְצָעוֹת פְּשָׁרָה, אוֹ פֶּחַד וְאִימָה.

כְּמוֹ כָּל אֶחָד, יֵשׁ לִי הַזְכוּת,
לְהִתְיַצֵּב עַל שְׁתֵּי רַגְלֵי,
לוֹמֵר:

בְּקוֹל, שֶׁיִּשְׁמְעוּ אוֹתִי
כִּי זוֹהִי אֲדַמְתִּי.

אָנִי עֵיף, שְׂבַע הַבְּטָחוֹת:
"מָה שֶׁצָּרִיךְ לְקָרוֹת קוֹרָה,"
אוֹמְרִים, "יֵשׁ עֵת לְכָל דְּבָר."
אוֹלָם – אַחֲרֵי מוֹתִי, אֵינִי לִי שׁוֹם טַעַם
בְּחֵרוֹת הַזֹּאת.
אֵינִי יָכוֹל לְחַיּוֹת עַל לֶחֶם הַמֶּחָר.

חֵרוֹת הִיא שְׁתִּיל
נְטוּעַ בְּחֹזְקָה,
בְּצַרְף רֵב, בְּאֲדָמָה זְקוּקָה.

וְכָאֵן אָנִי, וְכָאֵן בֵּיתִי
כְּמוֹתֶךָ אָנִי –
רוֹצֵה אֶת חֵרוֹתִי.

מקומי, נחשל, הנו אי־כאן

שלושה שירים

מאנגלית (הודו): גלעד יעקובסון

נסים יחזקאל (Nissim Ezekiel) נולד במומבאי שבהודו בשנת 1924 ונפטר בה ב־2004. משפחתו שייכת לקהילת בני ישראל, שמוצאה מכפרי החוף של מדינת מהאראשטרה. בני הקהילה השתייכו לקסטת עוצרי שמן השומשום, ה־Shanivar Teli — 'עוצרי השמן של יום השבת' בשפת המדינה, מְרַאֲתִי — על שם יום המנוחה שעליו שמרו. משפחתו של יחזקאל הייתה ליברלית והתרחקה מעט מחיי הקהילה היהודית. אביו היה מרצה בקולג' מקומי ואמו הייתה מנהלת בית ספר, ויחזקאל זכה לחינוך מערבי בבתי הספר הקתוליים של מומבאי. לאחר שסיים תואר ראשון באנגלית באוניברסיטת מומבאי, נסע ללמוד פילוסופיה ב־Birkbeck College שבלונדון, שם חווה משבר עמוק של בדידות ושל זהות תלושה. עם סיום לימודיו הוא שב למומבאי שבה המשיך לחיות עד סוף חייו, מתוך בחירה לחיות כהודי בהודו, גם אם היה מודע לזרות שתלווה אותו באשר ילך. דואליות זו אפשרה לו להיות שופרה של ביקורת אוהבת, דבר שבא לידי ביטוי ברבים משיריו.

דואליות זו אפשרה לו להיות שופרה של ביקורת אוהבת, דבר שבא לידי ביטוי ברבים משיריו וגם בתגובתו המפורסמת (לפחות בהודו) ליומן המסע הביקורתי של נאיפול מ־1964, *An Area of Darkness*. ראוי לצטט פסקה ממאמר זה, שחושף באופן רהוט וישיר את הצד המוסרי שבבחירות שלו: "היכוח שלי עם מר נאיפול, ... אינו בשל השיפוט לחומרה אותו הוא מבטא בלהט כה רב. היכוח שלי הוא סביב העובדה שלעתים כה קרובות מביע מר נאיפול חוסר מעורבות ואדישות. הוא כותב באופן בלעדי מנקודת המבט של הדילמה האישית שלו, של הניכור הרגשי שהוא חש כלפי הרקע המעורב שלו (נאיפול הוא יליד טרינידאד, בן למשפחה ממוצא הודי־ברהמיני שהתרחקה מהמסורת ומהתרבות ההודית — ג.י.), של בחירותיו ובריחותיו. רגש כזה אינו אוניברסלי, אפילו לא נפוץ, זוהי בחירה שאינה זמינה לכולם, הבריחה עבור הרוב היא אינה מהקהילה אלא לתוכה. לשכוח זאת משמעו להיות סובייקטיבי לחלוטין, מתחסד לחלוטין, לחשוב אך ורק על הציפיות ועל אי הנחת שלך עצמך. לו רק יכול היה מר נאיפול להבין עד כמה לחלוטין בלתי סבירה גישה זו!" (Naipul's India and Mine, Nissim Ezekiel, 1976).

יחזקאל כתב שירה עוד בהיותו בתיכון, והמשיך בכתיבה עד שחלה באלצהיימר. הוא היה מרצה ועמד בראש המחלקה לאנגלית בקולג' מית'יבאי במומבאי, ואף היה מרצה אורח באוניברסיטאות באנגליה ובארה"ב (שם התנסה ב־LSD בשנות השישים). בנוסף לשירה, כתב יחזקאל גם פרוזה ומחזות ועבד כשדרן רדיו. הוא נחשב לאחד מגדולי המשוררים ההודיים בשפה האנגלית.

שיריו של יחזקאל מושרשים בעירו. חלקם עוסקים ישירות בהיות בתווך: בין השפה האנגלית לבין השפות ההודיות, בין התרבות היהודית או המערבית לבין התרבות ההינדית, בין המשקוף לבין השותף במהלך החיים. אך שירתו גם אישית מאוד, ועוסקת בחברות, באהבה ובמין, בפילוסופיה ובהסתכלות מפוכחת על חיים שאין בהם שלמות. יחזקאל כתב שני מחזורי שירים הראויים לציון: מחזור השירים המאוחר Latter-Day Psalms שמקיים שיח פורה עם מזמורי תהלים, ושירי ה־Very Indian Poems in Indian English ההומוריסטיים, ששניים מהם תורגמו על ידי דן דאור ("משתה לאדם בודד").

השירים שתורגמו כאן הם מבחר קטן, המקיף תקופת כתיבה ממושכת (1952-1982). סגנון הכתיבה של יחזקאל עבר שינויים רבים, והוא חש בנוח הן בכתיבה ממושקלת ופורמלית (כמו ב"רקע, כלאחר יד") והן בחריזה חופשית (כמו בשאר השירים המובאים כאן). לקוראי האנגלית, אוסף של מכלול שירתו פורסם על ידי Oxford University Press, India תחת הכותר Collected Poems, ואנו מודים להוצאה על שאפשרה לנו להביא בפניכם את התרגומים.

ג"י

שיר מיעוט

<p>אין זו המיתולוגיה או מנהגי הנשואין שעליך להכיר,</p> <p>זו הנכונות לעבר בקוף המחט אל שכחה עצמית.</p> <p>האורחים עוזבים, מאכזבים; לעולם לא יסכימו לנטש את המנטרות שלהם, ישנות כחדשות.</p> <p>ואתה, יתום חסר נחת של זכרונות גזעם, רק</p> <p>מעדן מרחוק את שיטות התצפית בעוד העיר בוערת.</p>	<p>בחדרי, אני מדבר אל אורחי הבלתי־נראים: הם אינם מתוכחים, רק מחכים</p> <p>עד אשר אתש, אז הם חומקים בפנים חתומות.</p> <p>אין בידי האמצעים לשנוי אורחותיהם הידידותיות אף שאת אליהם אני אהב.</p> <p>השפה, למעשה, היא זו שמפרידה, שאר הדברים משתפים. מצד שני,</p> <p>כלם מבינים את אמא תרזה: אורחה מתים ברועותיה לעיני כל.</p>
---	--

(מתוך: Latter-Day Psalms, 1982)

ליל העקרב

אני זוכר את הלילה שבו אמי
נעקצה בידי עקרב. עשר שעות
של גשם עקש דחקו בו
לזחל אל מתחת שק ארו.
בהפרדו מארסו – הבזק
זנב שטני בחדר החשוף –
הוא הסתפן שוב בגשם.
בני הכפר הגיעו כנחילי זבובים
וּמְזָמוּ את שם האל מאה פעמים
כדי לשתק את השטן.
בנרות ובעששיות
מטילי צלליות עקרב ענקיות
על הקירות צרובי השמש
הם בקוהו ולא מצאוהו.
הם נקשו בלשונם.
עם כל תנועה של העקרב
נע ארסו בדמה של אמה, הם אמרו.
יהי רצון שישקט, הם אמרו.
יהי רצון שכל חטאי לידתך הקודמת
ישרפו הלילה, הם אמרו.
יהי רצון שסבלך יפחית
את ביש לידתך הבאה, הם אמרו.
יהי רצון שסוף הרשע
השקול במאזני עולם לא-אמתי זה
אל מול סך הטוב
יצטמק דרך כאבה.

יהי רצון שהרעל יחטא את בשרך
בשר התשוקה, ואת רוח השאפתנות שבה,
הם אמרו, בישבם מסביב
על הרצפה עם אמי במרפז,
ושלות ההבנה על פני כלם.
עוד נרות, עוד עששיות, שכנים נוספים,
עוד חרקים, והגשם הבלתי פוסק.
אמי התפתלה כה וכה
גונחת על המחצלת.
אבי, סקפטי, רציונליסט,
מנסה כל קללה וברכה,
אבקה, תערובת, עשב וכן כלאים.
הוא אף יצק מעט פרפין
על הבהן הנשוכה וקרב אליה גפרור.
הבטתי בלהבה נוזנה מאמי.
הבטתי בקדוש מבצע את פלחניו
כדי לאלף את הרעל בלחשיו.
אחרי עשרים שעות
קהה עקצו.
אמי אמרה רק:
תודה לאל שהעקרב בחר בי
וחשף את ילדי.

(מתוך: The Exact Name, 1965)

רקע, כלאחר יד

1.

משורר-פרחח-ליצן נולד,
דרדק מבהל שלא אכל
ולא ישן, שלדו מדלדל.
עפיפונים הוא לא העיף
וכובעו סרב לסבב.

2.

עשרים ושתים: זמן לנדד.
ראשית, החלט, ואז ידיד
שיממן את הנסיעה.
פילוסופיה עני ושירה,
שלשה חולקים יחדו מרתף.

עונות לונדון חלפו עלי.
לבד שכבתי שתי עונות
ואז אשה לחשה אל תוף
אזני שבן-אדם אני.
ידעתי אז את כשלוני

בכל, מחשבת מרורים.
כה על ספון אני-משא
אנגלית נושאת אמל"ח צרפת
אל הדו-סין, מקרצף ספון,
לומד שוב בביתי לצחק.

הביתיות – איך בה לחוש
אחרי כל הספרים, אבל
מה כבר ראיתי מלבדי
רגזי? ההינדים הם כלם
כאלה, התעקש אבי,

חנוף קתולי הענק לי,
שווד יהודי בין הזאבים.
אמרו – רצחתי את משיחם,
נתן לי אז פרס הכתובים.*
ספורטאי מסלם אגרף אזני.

גדלתי בחרדת גיסות
של נערים הינדים כחושים,
תמיד שגו ביחסות
וסבילותם דחתה אותי.
שלפתי יום אחד ספין.

בבית בליל ששי תפלות
נאמרו. דעכו אז ערכי,
שמעם של זן ויוגה בא.
האוכל, אולי, להיות רב-מג? **
מרב חפוש הפל חמק

* פרס הכתובים: Scripture Prize. פרס הניתן לתלמיד על בקיאות בכתבי הקודש הנוצרים (הברית החדשה).

** במקור: rabbi-saint. התרגום המילולי של saint לקדוש או צדיק מאבד את המתח שיש במקור בין הרב היהודי לדמות הקדוש בדתות האחרות שסובבות את נסים יחזקאל המתבגר: הנצרות הקתולית, הדת ההינדית וזן-בודהיזם, אותו הוא מכיר מקריאה.

כְּשִׁמְשֵׁהוּ מִדְּבַר בְּקוֹל,
אוֹ כְּשֵׁטֶן נוֹקֵשׁ בְּדַלְתוֹ.
כַּחֲכוּחַ וְרוֹק, זְמוּזוּם תַּמְיִדִי.
לְרַע מִכָּל נִכְוֹנֹתַי. הַת־
חַתְנָתִי, הַעֲסֵקֵתִי, הַטְּפֵשֵׁתִי.

נוֹף הָדוּ מְסִנּוֹר עֵינַי.
הַפְּכֵתִי חֶלֶק מִכָּל
זֶה שֶׁנִּצְפָּה בְּעֵינַי זְרִים.
אוֹמְרִים הֵם שְׂאֲנִי מִיָּחַד,
בְּדַבְרֵיהֶם יֵשׁ הַפְּרִזָּה.

עֲתָה כְּשֶׁנִּסְיוֹנִי נִחְרוּ
הַכָּל שִׁיר־שְׁעוּד־יִחְרוּ.
בֵּין קִסְטוֹת, אֲבוֹתַי הָיוּ
זְרִים עוֹצְרִים זְרָעִים לְפֶתֶת*
(הַשׁוֹר סִבֵּב עֵינָיו כְּסוּיּוֹת).

קִבְּלֵתִי עַל עֲצָמַי כְּעֵת.
הִנֵּה: לְהִשְׁאָר אֵי-כֶּאֱנָן,
כְּפִי שְׂאֲחֵר יִתֵּן עֲצָמוֹ
לְשֵׁם אֵי-שֵׁם רַחוּק, נַחֲשֵׁל.
מִקּוֹמִי, נַחֲשֵׁל, הִנּוּ אֵי-כֶּאֱנָן.

(מתוך: Hymns in Darkness, 1976)

3.

אֶחָד מֵהֶם לָחֵם, לְמַד,
קִצֵּין נוֹשֵׂא נֶשֶׁק אֲנִגְלִי.
סִפֵּר לְאָבִי זְעוּת קִרְבוֹת
מִלְחָמַת בּוֹר. חֲלֵמַתִּי שֶׁ-
גְּבָרִים עֲזִים קִשְׁרוּ גְּפִי.

אפילו
(מתוך "משהו לשאוף אליו")

מֵאֵז חָלוּם הִפְךָ מְלִים.
עוֹד לֹא יִדְעֵתִי בְּגִידֵתְךָ
שִׁירִים נוֹלָדוּ, שְׁמַטְתִּי
לְפִיתֵת דְּבָרִים, מִתַּת-עוֹלָם.
אֵת זֹאת שְׁנִית כֶּבֶד לֹא אֶסְבֵּל.

בְּאִוִּיר הַפְּתוּחַ
כְּשִׂאֲעֵמֵד בְּמִקּוֹמִי
וְאֲנִצֵּל כְּרֹאוֹי,
כְּשִׂאֲהִיָּה שׁוֹב צֵעִיר
וְאֲנוּשִׁי עַד לְשָׂדֵי,
יְהִיָּה זֶה אֲזוּ יוֹתֵר מִמְּשַׁחֵק
שֶׁל שִׁירָה וּתְפִלָּה,
יְהִיוּ אֱלֹהֵי הַחַיִּים עֲצָמָם
שָׂרִים לְאוִיר,
אֲחֻדוֹת מְתַקְנֵת
בְּאִוִּיר הַפְּתוּחַ.

מִבֵּיט סְבִיבִי, מְנִסָּה לְנִסָּח
נִקְדַּת מִבְּט פְּשׁוּטָה יוֹתֵר:
חֶכֶם שׁוֹרֵד וּמְשַׁחֵק
אֵת הַשׁוּטָה, כְּדִי לְנִצֵּל
הַסֵּעַר שְׁמֵלְבֵר וּמְלָגוּ.

(מתוך: A Time to Change, 1952)

* עדת 'בני ישראל' בהודו היו ידועים ככת של עוצרי שמן שומשום. השורר שעניו כסויות עוזר לסובב את הממל כדי לרסק את זרעי השומשום.

מתנו להפליא

שלושה שירים

מאנגלית: יאיר שמואל סנדר

ג'ק ספייסר (1925-1965) הוא מהמשוררים המזוהים ביותר עם התנועה המכונה "הרנסנס של סן פרנסיסקו". בראשית שנות החמישים, בהיותו סטודנט באוניברסיטת ברקלי, הוא יסד יחד עם המשוררים רוברט דנקן ורובין בלייזר, חוג בשם "הרנסנס של ברקלי", שחקר "גנאלוגיה קווירית". הם הרבו לכתוב בעקבות משוררים הומאים כארתור רמבו ופדריקו גרסייה לורקה. ב-1954 הקים ספייסר את Six Gallery, שבה נערכו רבות מן הקריאות הפומביות ההיסטוריות של משוררי דור הביט בסן פרנסיסקו. הוא מת בן ארבעים כתוצאה מאלכוהוליזם.

סוּץ

הקֶשֶׁב, מְנִיאֵק עִם לֵב מְשִׁי,
אֲמֵרְתִי אֶתְמוּל בְּבֶר,
אֶתְה לֹבֵשׁ אֶת בְּגָדֵי הַחֵלוֹם
כְּמוֹ בְּרִבּוֹר מְחוּץ לְמַיִם.
הֶקֶשֶׁב, מְנִיאֵק מְנַצֵּה צֶמֶר,
הַשֵּׁם שְׁלִי, לְמַעַן הַפְּרוֹטוֹקוֹל, הוּא לְדָה.
זוֹכֵר שֶׁהַעֲמֵדְתִי פְּנִים
שֶׁעֲנִיבֵת הַמְּשִׁי הָאֲדָמָה שְׁלָךְ הִיא לֵב
שֶׁחֲלִיפֵת הַצֶּמֶר הַבְּתוּלִי בְּשֶׁר
שֶׁתּוֹכֵל לְשַׁחֵת לְצַדִּי בְּסַגְנוֹן בְּרִבּוֹר
שֶׁל סְפוּק אֲגָבִי
אֲבָל לֹא עִם דָּם הַבְּרִבּוֹר.
כְּשֶׁהִקְצֵתִי לְמַחְרָת, זְכַרְתִּי רַק
נוֹצָה שֶׁל מִיִּשְׁהוֹ וְאֵת לְבוֹ הַקְּמוּט
כְּאֲרִיג רְפוּי עַל מִטָּתִי.

בְּרַקְלִי בְּזִמְן הַמְּגִיפָה

מְגִפָּה אֲחֻזָּה בְּנוּ וּבְאֲדָמָה תַּחְתִּינוּ,
עֲלֵתָה כְּכִיב, סוּגְרַת אוֹתְנוּ בְּפָנִים.
הַמְּתַנּוּ וְהַשְּׂמִים הַכְּחֵלִים הַתְּעוֹתוּ לְרַגֵּעַ
הַפְּכוּ שְׁחוּרִים מְמוֹת.
מְגִפָּה אֲחֻזָּה בְּנוּ וּבְכִסְאוֹת תַּחְתִּינוּ,
צַעֲדָה בְּזִהִירוֹת בְּהַפְּנֵסָה לְחֹדֶר
(אֲנִי שׁוֹחַחְנוּ עַל יִיטָס): הַשְּׁתַּתְּהָה לְרַגֵּעַ
וְאֵז חִיכָה וְהִרְגָּה בְּנוּ.
מְגִפָּה אֲחֻזָּה בְּנוּ, צַחֲקָה, חֲלָקָה אוֹתְנוּ מַחְדָּשׁ,
סַחְרָרָה אוֹתְנוּ, גְּדֵלָה חֲרִיג.
מְתַנּוּ לְהַפְּלִיא, זֶה כְּאֵב לְרַגֵּעַ
אֶךְ הוֹתִיר שְׁלוֹה מְסִימַת בְּעֵינֵינוּ.

"כָּל שׁוֹטָה יְכוּל לְהִכָּנֵס לְאוּקְיָנוֹס..."

כָּל שׁוֹטָה יְכוּל לְהִכָּנֵס לְאוּקְיָנוֹס
אֶךְ צָרִיךְ לְהִיּוֹת אֱלֹה
כְּדֵי לְצַאֵת מִמֶּנּוּ.
מֵה שְׁנֵכוֹן לְגַבֵּי אוּקְיָנוֹסִים נְכוֹן, כְּמוֹכֵן,
לְגַבֵּי לְבִירִינְתִים וְשִׁירִים. כְּאֲשֶׁר אֶתָּה מֵתַחִיל לְשַׁחֲוֹת
בְּעַד סַחֲף־מַיִם שֶׁל רִיתְמוֹס וְעֵשְׂבֵי יָם שֶׁל מְטַפּוֹרוֹת
אֶתָּה חַיֵּב לְהִיּוֹת שֹׁחֵן מִיָּמֵן אוֹ אֶלֶּה
כְּדֵי לְהַחֲלִץ מֵהֶם
הַבֵּט בְּלִטְרוֹת הַיָּם מֵתְנוּעָעוֹת בַּפְּרָאוֹת
הַחוּצָה בְּלֵב הַשִּׁיר
הֵן נִרְאוֹת נְלֵהְבוֹת וְשִׁלוּוֹת בְּמִשְׁחָקוֹן הַיָּכֵן
שֶׁהַמַּיִם כְּמַעַט לֹא זָעִים
יִתְכַּן שֶׁתִּצְלַח אֶת כָּל הַגְּלִים וְהַסְּלָעִים
אֶל תּוֹךְ לֵב הַשִּׁיר, לְגַעַת בְּהֵן,
אֶךְ לְאַחַר שֶׁהִתְנַסִּית בְּמַיִם הַבְּרוּכִים מִסְּפִיק
זְמַן כְּדֵי לְרַצּוֹת לְחֹזֵר
אֲזִי מֵתַחִיל הַכִּיף
אִם אֵינְךָ מְשׁוֹרֵר אוֹ לְטָרָה אוֹ מְשֻׁהוּ עַל־טַבְּעִי
אֶתָּה תִּטְבַּע, יְקִירִי. אֶתָּה תִּטְבַּע
כָּל יוֹנֵי יְכוּל לְהִכָּנִסְךָ לְלְבִירִינְת
אֲבָל צָרִיךְ לְהִיּוֹת גְּבוּר כְּדֵי לְהַחֲלִץ מִמֶּנּוּ
מֵה שְׁנֵכוֹן לְגַבֵּי לְבִירִינְתִים נְכוֹן כְּמוֹכֵן
לְגַבֵּי אֶהְבָּה וְזִכְרוֹן. כְּאֲשֶׁר אֶתָּה מֵתַחִיל לְהִזְכֵּר.

הנה הארץ שבידי, היא מעשה ידי

מערבית: נביל טנוס ומתן רוזיס

1. שני שירי דיאלוג בתרגום נביל טנוס

אלה הם שני שירי דיאלוג עם האחר שההפרש ביניהם ארבעים שנה. את השיר הראשון, "חייל חולם על חבצלות לבנות", כתב מחמוד דרוויש בשנת 1967 (בתוך: אח'ר אלליל, "בסוף הלילה") אחרי המלחמה, כאשר היה בן 26. על השיר הזה אמר דרוויש בריאיון לעיתון העברי "זו הדרך" ב-19.06.1969 בעריכת יוסף אלגאזי: "אני גאה באנושיות שלי, שאני המשורר הערבי הראשון שמציג חייל יהודי, וגם אחרי מלחמת 1967, בצורה אנושית בשיר שלי 'חייל חולם על חבצלות לבנות', שבו אני מקיים דיאלוג עם חייל שב מהמלחמה, אני מציג את הצד האנושי שבו".

השיר השני, "תסריט מוכן" נכתב בשנת 2007 כאשר היה דרוויש בן 66. שיר זה התפרסם בספרו האחרון "לא אוריד להד'ה אלקסידה אן תנתהו" (איני רוצה שהשיר הזה ייפסק), אחרי מותו. חבריו מצאו את השירים שכתב בשנה האחרונה לחייו ופרסמו את הספר. בשיר הוא חוזר על הדיאלוג שניהל ארבעים שנים קודם לכן.

נ"ט

חייל חולם על חבצלות לבנות (1967)

הוא תופס – אמר לי – שהמולדת	חולם על חבצלות לבנות
היא ללגם את הקפה של אמי	על ענף זית
היא לחזר בערב	על החזנה שלה המעלה עלים בערב
שאלתי אותו: והאדמה?	חולם – כן אמר לי – על צפור
אמר: לא מכיר אותה	על פרח לימון
אף איני מרגיש שהיא עורי ודפק לבי	הוא לא מפלס את חלומו. לא תופס את
כמו שנאמר בשירים	הענינים
פתאם ראיתי אותה	אלא כמו שחש אותם, כמו שמריח
	אותם

כמו שאני רואה את המכלת, את הרחוב
ואת העתונים
שאלתי אותו: אתה אוהב אותה?
ענה: אהבתי כמו טיול קצר
או כוסית יין או הרפתקה
– האם תמות למענה?
– לא!

כל מה שקושר אותי באדמה
הוא מאמר זועף, הרצאה!
למדו אותי לאהב את אהבתה
אך לא חשתי שלבה הוא לבי,
ולא הרחתי את העשבים, את השרשים
ואת הענפים.

– ואיך היתה אהבתה
עוקצת כשמשות... ככמיהות?
ענה לי בעמות:
– דרכי לאהבה רובה,
חזרת החגים מחרבות עתיקות
ודממת פסל עתיק
אובד זמן וזהות

*

הוא ספר לי על רגעי הפרדה
ואיך אמו
בכתה בלבה כאשר הובילוהו
אל מקום כלשהו בחזית.
וקול אמו מלא הדאגות
חוקק מתחת לעורו משאלה חדשה:
לו תגדלנה היונים במשרד ההגנה
לו תגדלנה היונים!

*

הוא עשן ואחר אמר לי
כמו בורח מבצת הדמים:
חלמתי על חבצלות לבנות

על ענף זית
על צפור מחבקת בקר
מעל ענף לימון
– ומה ראית?
– ראיתי מה עשיתי
אטד אדם
שפוצצתי אותו בחולות, בחזות, בכרסות.

– וכמה הרגת?
– קשה לי לספר אותם.
אך זכיתי בעטור אחד

שאלתי אותו, בענותי את עצמי, אם כן
תאר לי הרוג אחד.

ישר את ישיבתו, דפדף בעתון המקפל
ואמר כמשמיע לי שיר:
כאהל נפל על החצץ
וחבק את הכוכבים המרסקים
על מצחו הרחב היה כתר מדם
חזהו ללא עטורים
כי לא הטיב להלחם
אולי היה פלח או פועל או רוכל
כאהל נפל על החצץ... ומת

שתי זרועותיו
היו שרועות כשני נחלים יבשים
כאשר חפשתי בכיסוי
על שמו, מצאתי שתי תמונות
אחת לאשתו
ואחת לבתו
שאלתי אותו: התעצבת?

ענה בהכנסו בדברי: חברי מחמוד
העצב הוא צפור לבנה
לא קרבה לשדה הקרב והחילים

נעשים אשמים בהעצבם
הייתי שם כלי יורה אש ומות
והופך את החלל לצפור שחורה

*
 ספר לי על אהבתו הראשונה,
 אחר כך
 על רחובות רחוקים,
 על התגובות אחרי המלחמה
 על גבורת הרדיו והעתון
 וכאשר הסתיר במטפחתו את שעולו
 שאלתי אותו: האם נפגש
 ענה: בעיר רחוקה
 כאשר מזגתי את כוסיתו הרביעית
 אמרתי בצחוק: תעזב... והמולדת?
 ענה: עזב אותי..
 אני חולם על חבצלות לבנות
 ברחוב מזמר ובית מואר
 אני רוצה לב טוב, לא מלוא רובה
 אני רוצה יום שמשי, לא רגע נצחון
 משגע... פשיסטי

אני רוצה תינוק מחיך אל היום,
 לא חלק מפלי המלחמה
 באתי לחיות את זריחת השמש
 לא את שקיעתה

*
 הוא נפרד ממני, כי הוא מחפש חבצלות
 לבנות
 צפור שמקבלת את הבקר
 מעל ענף זית
 כי לא תופס את העיניים
 אלא כמו שחש אותם, כמו שמריח אותם
 הוא תופס – אמר לי – שהמולדת
 היא ללגם את קפה אמי
 היא לחזור בבטחה בערב
 (אאח"ר אלליל 1967)

תסריט מוכן (2007)

נניח עכשיו ששנינו נפול,
 אני והאיב,
 נפול מהחלל
 לתוך בור...
 מה יקרה אז ?
 תסריט מוכן,
 בהתחלה נמתין לגורל...
 אולי המצילים ימצאו אותנו כאן אולי
 וישיטו לנו את חבל ההצלה
 הוא יאמר: אני ראשון

אני אמר: אני ראשון.
 הוא יקלל אותי ואני אקלל אותו
 "מאין יבוא עזרי"
 החבל עדין לא הגיע...
 התסריט אומר:
 אלחש בחשאי:
 זה נקרא אנכיות האופטימי
 מבלי לשאול מה אומר אויבי
 אני והוא,
 שתפים במלכדת אחת

וּשְׁתַּפִּים בְּמִשְׁחַק הָאֲפִשְׁרִיּוֹת
מִמְתִּינִים לְחֵבֶל... חֵבֶל הַהֲצֵלָה
כְּדֵי שְׁנַעֲבֹר כָּל אֶחָד לְחֹד
וְלִיד שֶׁפֶת הַבּוֹר – הַתְּהוֹם
לְמָה שְׁנוֹתֵר לָנוּ מִהַחַיִּים
וּמִהַמְּלַחְמָה...
אִם נוֹכַל לְהִנְצֵל!
אֲנִי וְהוּא,

פּוֹחֲדִים יַחְדוֹ
וְאֵינָנו נִדְבָרִים כָּלֵל
עַל הַפְּחָד... אוֹ עַל דְּבַר אַחֵר
הֲרִי אֲנַחְנוּ אוֹיְבִים...

מָה יִקְרָה אִם נַחֵשׁ
יָבוֹא אֶל שְׁנֵינוּ
כְּאֶחָת הַסְּצוֹנוֹת שֶׁל הַתְּסֵרִיט
וְהַנַּחֵשׁ יִלְחֵשׁ לְבַלְעַת אֶת שְׁנֵי הַפּוֹחֲדִים
אֲנִי וְהוּא?

הַתְּסֵרִיט אוֹמֵר:
אֲנִי וְהוּא נִהְיָה שְׁתַּפִּים בְּהֲרִיגַת נַחֵשׁ
כְּדֵי שְׁנַנְצֵל יַחְדוֹ
אוֹ כָּל אֶחָד לְחֹד...

וְאָנוּ לֹא נֹאמֵר תּוֹדָה וְלֹא בְּרָכָה
עַל מָה שֶׁעֲשִׂינוּ יַחְדוֹ
כִּי הֵיִצֵּר, לֹא אֲנַחְנוּ,
הָיָה מְגֹן לְבָדוֹ עַל עֲצָמוֹ
וְלִיצֵר אֵין כָּל אִיִּדְיאוֹלוֹגְיָה
וְאָנוּ לֹא נִדְבָרְנוּ,
נִזְכְּרָתִי בְּחֻכְמַת הַהֲדַבְרוֹת
שֶׁל הָאֲבֹסוֹרֵד הַמְּשַׁתֵּף
בְּאֶמְרוֹ לִי קֵדָם:
כָּל מָה שֶׁהִפֵּף לִי הוּא לִי
וּמָה שֶׁשָּׁלַף

הוּא שְׁלִי
וּשְׁלִי!

וְעַם הַזְּמַן, וְהַזְּמַן חוֹל הוּא וְקִצְףָּ שֶׁל סְבוּן
שֶׁכֵּר אֶת הַדְּמָמָה שֶׁבִּינֵינוּ וְהַשְׁעָמוּם
וַיֹּאמֶר אֵלַי: מָה נַעֲשֶׂה?
וַיֹּאמֶר: לֹא כְּלוּם... נִכְלָה אֶת הָאֲפִשְׁרִיּוֹת
וַיֹּאמֶר: מִהֵיכֵן תִּבּוֹא הַתְּקִנָּה?
וַיֹּאמֶר: תִּבּוֹא מִהַחֲלָל.
וַיֹּאמֶר: הָאִם לֹא שִׁכַּחְתָּ כִּי טַמְנַתִּיךָ בְּבוֹר
כְּמוֹ זֶה?
וַיֹּאמֶר לוֹ: כְּמַעַט שִׁכַּחְתִּי כִּי עֵתִיד סָרְק
מִשְׁכְּנִי בְּיָדַי... וַיַּעֲבֹר עֵיף
וַיֹּאמֶר לִי: הַנְּדַבֵּר עִתָּה?
וַיֹּאמֶר לוֹ: עַל מָה נִדְבַר עִתָּה
בְּבוֹר־הַקֶּבֶר הַזֶּה?
וַיֹּאמֶר: עַל חֲלָקִי וְעַל חֲלָקֶךָ
מִחֲדוֹלֹנֵנוּ וּמִקְבָּרְנוּ הַמְּשַׁתֵּף
וַיֹּאמֶר: מָה הַתּוֹעֵלֶת?
הַזְּמַן נֹס מִמֶּנּוּ
וְהַגּוֹרֵל חָרַג מִהַכֶּלֶל
הֵנָּה כָּאֵן רוֹצֵחַ וְנִרְצָח מְטֹלִים בְּאוֹתוֹ בּוֹר
וּמִשׁוֹרֵר אַחֵר יִמְשִׁיךְ אֶת הַתְּסֵרִיט הַזֶּה..
עַד סוֹפוֹ!

(מתוך: לא אוריד להד'ה אלקסידה אן
תנתהי, 2009)

2. שמונה מרובעים ("רבאעיאַת") בתרגום מתן רוּדִיס

"רבאעיאַת" – שיר שבתיו בני ארבע שורות – הוא סגנון שירה פילוסופי ערבי־פרסי שנודע בזכות חיבורו של המשורר, המתמטיקאי והאסטרונום הפרסי בן המאה ה־11, עמר אל ח'יאם. בתים נבחרים התפרסמו ב־1859 בתרגום לאנגלית מאת אדוארד פיצג'רלד, ונעשו לאחד מספרי השירה הפופולריים ביותר בשירה האנגלית במאה התשע־עשרה, אך גם לאחד מסמלי האוריינטליזם.

במחזור שירים זה משתמש דרוויש בתבנית המרובעים המוכרת ומוסיף ממדים נוספים לשפת הדימויים המיוחדת שלו, השואבת מסמלי הכפר הפלסטיני דוגמת הבאר, השיבולת, האבן והלחם.

מ"ר

(1)

אַנִי רוֹאָה אֶת מָה שְׁאַנִי רוֹצֶה בְּשֶׁדָּה. אַנִי רוֹאָה
צְמוֹת חֶטָּה שֶׁהָרוּחַ מְסַרְקֶת. אַנִי עוֹצֵם אֶת עֵינַי:
הַתְּעוּעָה הַזֶּה מוֹבִיל אֶל נְהוֹנֵד*
וְהַשְׁתִּיקָה, אֶל לְאוֹוֹרֵד.**

(2)

אַנִי רוֹאָה אֶת מָה שְׁאַנִי רוֹצֶה בְּיָם. אַנִי רוֹאָה
מִשֵּׁב שְׁחָפִים לְבּוֹא עֶרֶב. אַנִי עוֹצֵם אֶת עֵינַי:
הַתְּעוּעָה הַזֶּה מוֹבִילָה לְאַנְדְּלוֹס
וְהַמְפָּרֵשׁ – תַּפְלֵת יוֹנָה עָלַי.

(4)

אַנִי רוֹאָה אֶת מָה שְׁאַנִי רוֹצֶה בְּרוּחַ, אֶת פְּנֵי הָאֲבָן
אֲשֶׁר בָּרַק שְׁחָקָם. יִרְקָה הָאֲדָמָה, יִרְקָה אֲדָמַת רוּחִי,
הֲלֹא יֵלֵד מִשְׁחָק עַל שְׁפֹת בְּאֵר הַיִּיתִי?
עוֹדֵנִי מִשְׁחָק: הַמְרַחֵב הַזֶּה – חָצַר לִי, וְהָאֲבָנִים – רוּחַ.

* נְהוֹנֵד הוא שם מקום בצפון פרס, וְשֵׁם מְקָאָם (לה מינור טבעי) המציין במוזיקה הערבית געגוע.

** שמה הערבי של אבן לאפיס לזולי, אבן יקרה בצבע כחול עמוק.

(5)

אָנִי רוֹאֶה אֶת מַה שְּׁאֲנִי רוֹצֶה בְּשָׁלוֹם. אָנִי רוֹאֶה
עֵפֶר וְדָשָׁא, אֶפִיקֵי מַיִם. אָנִי עוֹצֵם אֶת עֵינַי:
הָעֵפֶר הַזֶּה בְּחִיקֵי נָח
אֶף הַצֵּיד, עִם יְלָדָיו, נָח הִרְחִק מִכָּאֵן.

(6)

אָנִי רוֹאֶה אֶת מַה שְּׁאֲנִי רוֹצֶה בְּמִלְחָמָה. אָנִי רוֹאֶה
אֶת סִבְיָנוּ סוֹחֲטִים מַיִם מִן הַסֶּלַע הַיָּרֵק
וְאֶת אֲבוֹתֵינוּ יוֹרְשִׁים וְאֵינָם מוֹרִישִׁים מַיִם. אָנִי עוֹצֵם אֶת עֵינַי:
הִנֵּה הָאָרֶץ שְׂבִיבֵי, הִיא מַעֲשֶׂה יָדַי.

(9)

אָנִי רוֹאֶה אֶת מַה שְּׁאֲנִי רוֹצֶה בְּאַהֲבָה. אָנִי רוֹאֶה
סוֹסִים טוֹפְפִים, הַמַּיִת חֲמֹשִׁים גִּיטְרָה,
עֲדַת דְּבוּרִים עַל תּוֹת הָעֵץ. אָנִי עוֹצֵם אֶת עֵינַי
עַד שְׁאֲרָאֶה אֶת צִלְנוּ עַל הָאֲדָמָה שְׁנַעְקָרָה.

(14)

אָנִי רוֹאֶה אֶת מַה שְּׁאֲנִי רוֹצֶה בְּשֹׁחַר, בְּעַת שֹׁחַר. אָנִי רוֹאֶה
עַמִּים מְחַפְּשִׁים, בֵּין לְחַמֵּי הָעַמִּים, אֶת לְחֻמָּם.
לְחֻם, הוּא הַפּוֹרֵם אוֹתָנוּ מִכְּתַנַּת חִלּוּמֹתֵינוּ וּמְמַשִּׁים,
הָאֲמָנָם יַעֲלֶה מִגִּרְעִין חֹטֵה שֹׁחַר חַיִּים וְשֹׁחַר מִלְחָמָה?

(15)

אָנִי רוֹאֶה אֶת מַה שְּׁאֲנִי רוֹצֶה בְּאֲדָם: אֶת הַרְצוֹן לְכֹמֶה
לְדַבְרֵמָה, אֶת הַהֲלִיכָה הָאֲטִיִּת אֶל הַמְּלָאכָה
וְאֶת הַשִּׁבְיָה הַזְּרִיזָה הַבִּיתָה,
וְאֶת הַצִּרְיָה, בְּכָל בְּקָר, בְּבִרְכָה.

כמה מילים משפת האם

עטלעכע ווערטער אויף מאַמע־לשון

מתרגם: אורן ירמיה

אירנה קלפּיִשׁ נולדה בגטו ורשה בשנת 1941 והשתקעה בניו־יורק עם אמה בשנת 1949. קלפּיִשׁ גדלה בין שפות רבות, מביניהן בחרה ואימצה את היידיש (וזאת בניגוד לשפה שבה דיברה עם אמה – פולנית). בשנת 1970 קיבלה תואר דוקטור בספרות אנגלית, וכיום היא פרופסור ללימודי נשים, מגדר ומיניות בברנרד קולג' – שלוחה של אוניברסיטת קולומביה, ניו־יורק. לצד עבודתה האקדמאית קלפּיִשׁ היא מסאית, אקטיביסטית ואחת מעמודי התווך של הקאנון הלסבי־יהודי בארצות־הברית. היא הייתה ממקימות הקבוצה "די ווילדע חיות" (חיות הפרא) יחד עם מאלניקאיה/קנטרוביץ' ואדריאן ריץ', מהכותבות המרכזיות באנתולוגיה פורצת הדרך "Nice Jewish Girls: A Lesbian Anthology" (1982), ואחת מעורכות הספר "The Tribe of Dina: A Jewish Women's Anthology" (1986). כמו כן, קלפּיִשׁ הייתה ממקימות הארגון "ועידת הנשים היהודיות לסיום הכיבוש בגדה המערבית ובעזה", ומהעורכות המייסדות של כתב העת הפמיניסטי "Conditions: a feminist magazine of writing by women with a particular emphasis on writing by lesbians"

מחזור השירים שחלקו מתורגם כאן, "A Few Words in the Mother Tongue", כולל כמה משיריה המוכרים והחשובים ביותר של קלפּיִשׁ. חלקים מהמחזור פורסמו לראשונה ב־1986 באנתולוגיה "שבט דינה", והמחזור בשלמותו התפרסם בספרה של קלפּיִשׁ ב־1990. לאורך חייה קלפּיִשׁ תמיד ניצבה בצומת בין שדות שונים, כולם מצומצמים ומוגבלים מדי למידותיה שלה. היא הייתה לסבית מדי לחוגים היידישיסטיים, שמאלנית מדי למי שביקש ממנה לדבר כניצולת שואה, יהודית מדי לפמיניזם הליברלי הלבן, ויידישיסטית מדי למי שביקש שירה אמריקאית באנגלית בלבד. מחזור השירים שבעמודים הבאים מנכיח את כל הזהויות האלו ואת רגעי הסכנה והשבירה שבהם. השירים, שבמקור נכתבו באנגלית אשר בה משולבת יידיש, מבקשים להנכיח את הכאב שבהגירה ואת כוחה של השירה. שני ערוצים אלה נפגשים בשירים ברצון לביטוי עצמי, אבל בה בעת, מבקשים מהקוראים לא להשתמש בהם רק כדי להזדהות עם הכאב של עצמם. להיפך, קלפּיִשׁ קוראת למגע בין שתי השפות להזכיר שאין מקום שבו באמת יש רק שפה אחת. במקור האנגלי, המילים ביידיש נכתבו בצורה פונטית באותיות אנגליות ובכתב נטוי. מתוך כך גם מי שאינה יודעת יידיש יכלה לקרוא את השירים בקול רם. כך מדי פעם מילים ביידיש שמקורן בשפות אירופאיות מהדהדות מילים באנגלית. במהלך השירים קלפּיִשׁ משחקת עם ההדהוד, כשהיא מדגישה את דמיון המקורות או את שקריות הדמיון

בין המילים. בעת התרגום לעברית אפקט זה של דמיון ושונות עבר לשפה החדשה, אך כמובן גם נהפך על ראשו. כתיבת היידיש על פי כללי האיות שלה יוצרת מצב שבו קורא עברי שאינו מכיר את השפה אינו יכול לבטא נכונה את המילים אפילו (ואולי מכיוון) שהן כתובות באלף-בית המוכר לו. ומבלבל אף מזה, מילות היידיש שיש להן מקור בעברית או בארמית כתובות באיות העברי שלהן, אף שהדרך לבטאן שונה מזו של העברית העכשווית. זאת ועוד, העתקת היידיש והתרגום מאנגלית מציבים על הדף מילות יידיש בעלות מקור בעברית לצד מילים בעברית עכשוויות – לפעמים זהות, לפעמים רק דומות, ולפעמים שונות עד מאוד. כדי להקל על הקריאה, מילות לשון־הקודש ביידיש מוצגות בשיר עצמו בכתיב התקני שלהן, ובסוף השיר מופיעות הערות לגבי האופן שבו יש לבטאן ביידיש. כמו כן, בכמה נקודות התרגום לעברית דרש השארת מילים נבחרות באנגלית. במקרים הללו העתקתי את האנגלית פונטית ובכתב נטוי, כדי שהקוראת תדע להבחין מתי השפה המיוצגת היא יידיש ומתי אנגלית.

א"י

מתוך: די רייזעאהיים / המסע הביתה

1. דער פֿענסטער / החלון

היא מְבִיטָה מִבַּעַד לְחִלּוֹן.
הַכַּל הוֹרָה, נוֹכַח.
צֵלוֹ שֶׁל הָעֵבֶר
מוֹטֵל בְּמָקוֹם אַחֵר.

זו היא הַשְּׂמֵמָה
היא חוֹשֶׁבֶת.

וּלְשׁוֹנוֹתֵינוּ נַעֲשֶׂה
יְבִשׁוֹת הַשְּׂמֵמָה
יְבֹשֶׂה אֶת לְשׁוֹנֵנוּ וְאֲנַחְנוּ
שְׂכִיחֵנוּ דְבַר.

היא מְבִיטָה מִבַּעַד לְחִלּוֹן.
הַכַּל הוֹרָה.

2. ווידער אַ מאָל / שױב

ווידער אַ מאָל

היא מְנַסֶּה לְהַתְעַלּוֹת מֵעַל הַנְּסֻבוֹת

יותר מְדִי עַל כֶּף הַמֵּאזְנִים

הַבִּקּוּר

יעֵדן פֿרימאַרגן

כֹּל בִּקּוּר

לְרֵאוֹת מָה נִתֵּן לְחַלֵּץ

מִמַּחְשָׁכָיו הַצְּפוּפִים

שֶׁל הַלֵּא יְדוּעַ

פֿון איר זיכרון

מְזַכְרֹנָה.

שֵׁם נִמְצָאת

די גאַנצע געשיכטע

פֿון פֿאַלק

הַהִיסְטוֹרִיָּה הַשְּׁלֵמָה

שֶׁל הָעָם.

ווידער אַ מאָל

היא מוֹשִׁיטָה יָדַים

וּמְנַסֶּה לְאַחֵז

לְהֶאֱחֵז

כְּאָדָם

טוֹבֵעַ

בְּקֶרֶשׁ דֶּק.

אַבער דער ים איז גרויס

אַבל הַיָּם גְּדוֹל

און די וועלט

וְהָעוֹלָם

אַפּלו גרעסער

אַפּלו גְּדוֹל יוֹתֵר

אַפּלו גרעסער.

זכרון [זיקארן]

אַפּלו [אַפּילע]

6. זי שעמט זיך / היא חשה בושה

זי שעמט זיך.

היא שְׂכָחָה

אַלץ פֿאַרגעסן

שְׂכָחָה אֶת הַכֹּל.

עם מי אוכל לְדַבֵּר?

היא תוֹהָה.

די מאַמע האַמאַ

דער טאַטע האַבאַ

די באַבע הַסְּבִתָּא

דער זיידע הַסְּבִיא

די אבות האַבֹּת הַקְּדָמוֹנִים

אַלץ

אַלץ פֿאַרגעסן

שְׂכָחָה אֶת הַכֹּל

די גאַנצע משפּחה

כֹּל הַמִּשְׁפָּחָה כְּלָהּ

דאָס פֿאַלק

הָעָם

מיט וועמען

קען איך רעדן?

עם מי אַני יְכוּלָה לְדַבֵּר?

די מתים פֿאַרשטייען

מיר אפילו ניט

אַפּלו הַרוּחֹת

אַינן מְבִינֹת אוֹתִי.

אַבֹּת [אוועס]

מִשְׁפָּחָה [מישפּאַכע]

7. אין דער פֿרעמד / בין זרים

ווי אזוי?

איך

היא תוהה

עלי לדבר?

וועלכע ווערטער

באלו מלים

עלי להשתמש

אין דער פֿרעמד

בין זרים?

זאג

בלויז דעם אמת

אמרי

רק את האמת

קנין ליגן ניט

בלי שום שקר.

זי געדענקט

היא זוכרת

די לעקצייס

את השעוירים

די פרינציפן

את העקרונות

און זי שווייגט

והיא נשארת

בשקט.

אמת [עמעס]

8. די צונג / הלשון

זי שווייגט.

די ווערטער פעלן איר.

חסרות לה המלים

והיא יכולה לחלץ רק

צלילים

צלילים ללא צורה:

א

דערקלאנג

הצליל

אָ

דאָס וואָרט

המלה

ו

די צונג

הלשון

אָ

דאָס לשון

השפה

ע

די טרעפן

הדמעות.

לשון [לאָשן]

עטלעכע ווערטער אויף מאמע-לשון / כמה מילים משפת האם

למשל: לְמוֹשֶׁל

יידישקײט דָּרָךְ חַיִּים שֶׁהִיא
יְהוּדִית תְּמִיד אֶפְשָׁר לְהִתּוֹכַח

די קורבע הזונה

אָשָׁה שְׂמֻכִּירָה בְּתִשׁוּקוֹת שֶׁלָּהּ

אין מארק שם היא קונה
די קארטאָפֿל און חלה
(כן, תפוחי אדמה וחלה)

די יידענע הִיהוּדִיָּה הָאָשָׁה הִיהוּדִיָּה
בורה שְׂתִלְטֵנִית בְּלִי גְבוּלוֹת
בואו נודה באמת: כל אשה היא כזו

די קארטאָפֿל הַעֲזוֹר הַחֲמֹרִי
כנגד יידישקײט

די יענטע הֶרְכָּלִנִית הַעֲסָקִנִית

זו שִׁידוּעֵת מַה לַעֲשׂוֹת

מיט ציבעלעס עם בצלים
שְׂמֻבִּיאִים טרערן צו די אויגן
דְּמָעוֹת לַעֲיִנַּיִם כְּשֶׁהִיא רוֹאָה

ושלא מְשֻׁנָּה מֶה, יֵשׁ לָהּ תְּכֵנִית

כמה קטן הכל בעצם

ווייניקער און ווייניקער

פחות ופחות

די לעזביאַנקע זאת שגרה

עם חֲבֵרָה קְרוּבָה אִם כִּי מַעוֹלָם לֹא

הִשְׁתַּמְשֵׁנוּ בַּמָּלָה הַזֹּאת

די חלה קלועה

ווי איר האָר פֿאַר דער חתונה
כְּפִי שֶׁשְׁעָרָה הָיָה לְפָנַי הַחֲתָנָה
כְּשֶׁהִיא הִיְתָה אֲזָא שִׁינ׳ מִיִּדּוּל
כִּזוּ נַעֲרָה יָפָה

דאָס ווייבל הפלה

אוּ הָאָשָׁה הַקְּטָנָה

אין דער היים בבית

הִיכֵן שֶׁהִיא עוֹשָׂה הַכֹּל כְּדִי לְשָׁמֵר עַל

די לאַנגע שוואַרצע האָר

הַשְּׁעָר הַשְּׁחֹר הָאָרְךְ

די לאַנגע שוואַרצע האָר

יידישקײט בחיים

אָ ווייבל חלומט
די קאַרטאָפֿל
די חלה
ייִדישקײַט

זי חולמט
די האָר
די לאַנגע שוואַרצע האָר
זי חולמט
זי חולמט
זי חולמט

למשל [לעמאַשל]
חלה [כאַלאַ]
חתונה [כאַסענע]
חלומט [כאַלמט]
מורא [מוירע]

אָ פֿרוי חלומט אַשָּׁה
חולֶמֶת על איר אָרט אויף דער וועלט
מקומָה בְּעוֹלָם
און זי האָט מורא וְהיא מְפַחֶדֶת
כֵּל כֵּךְ מְפַחֶדֶת מֵהַמְּלִים

קורבע
ייִדענע
יענטע
לעזביאַנקע
ווייבל

זי חלומט היא חולֶמֶת
און זי האָט מורא וְהיא מְפַחֶדֶת
איר אָרט
די וועלט
די היים
דער מאַרק

אָ מיידל חלומט
אָ קורבע חלומט
אָ ייִדענע חלומט
אָ יענטע חלומט
אָ לעזביאַנקע חלומט

פֿראַדעל שטאַק

סופרת ומשוררת יידיש. נולדה ב־1890 בסקאלה שבגליציה. היגרה לניו־יורק בשנת 1907. התפרסמה בכך שהייתה הראשונה שכתבה סונטה ביידיש. הוציאה לאור את ספרה דערצײלונגען (סיפורים) בשנת 1919, ביידיש. עברה לכתוב באנגלית ופרסמה את ספרה "For Musicians only" בשנת 1927. אושפזה ונפטרה בסניטריום בסביבות 1930.*

שפה היא המולדת היחידה.

– צ'סלב מילוש

הם אומרים את זה כאלו זו פעלה קלה: כמה
חלקי משפטים חפן אזכורים של
אדם באשר הוא אדם. אבל בשבילי זה לא היה
דבר פשוט יותר דומה לנסיון
לגמץ את המרחק מכאן
לפנת הרחוב או בין שני צלילים.

תחשבו על זה: היים מול הום המשמעות
אותו הדבר כמוכן בדיוק
אבל חלוף התנועה היה האוקיגוס
בו טבעתי.

נסיתי. באמת נסיתי.
בתחלה נזהרתי עם היידיש אבל אתם
יודעים זה קשה. את כותבת גאס
ופתאם סטריט מהדהד לך
בלוי שום תהודה. וגם – בואו נודה בזה –
הזכרון כושל.
את מנסה לעקב אחרי ההבדלים
כמו גאט לעמת גאד או הויז לעמת האוס

* לאחר פרסום מחזור שירים זה התגלה מידע ביוגרפי חדש על פרדל שטוק, בין השאר שהיא חיה שנים נוספות מעבר לתאריך המצוין ושניתוקה מהחוגים האינטלקטואליים היידישיסטיים לא היה מוחלט כפי שנראה היה בעת כתיבת השיר של קלפפיש (הערת המתרגם).

אָבֵל הֵם מִטְשֻׁטְשִׁים וְאֵת מִתְחִילָה לְהַגִּיד
אֵלַי כְּשֶׁאֵת מִתְכַּוֶּנֶת לַגַּעֲסֵעֵלֶע אוֹ אֲנִי־נִי
כְּשׂוֹז לְמַעֲשֵׂה בּוֹלַעֲבָאָר.

וּלְפָנַי שְׁתַּדְּעִי
אֵת נִמְצָאת עַל שְׁבִיל לֹא שְׁלָךְ
עוֹמֶדֶת מוֹל בֵּית לְבָנִים
מִשְׁקוֹף הַדֶּלֶת כְּמַעֲט מְכָר
עֲדִין אֵין בִּיכְלִתָּךְ לְמַקָּם אוֹתוֹ
בְּדִיוֹק. עוֹבְרֵי אֶרֶץ עוֹצְרִים.
מְדַאָּגִים הֵם מְדַבְּרִים אָבֵל אֵת
כְּבֹר שְׁמֵעֵת אֵת הַכֹּל בְּעֵבֶר הַתְּנוּעוֹת
מִתְחַלְפוֹת מַעֲלָה וּמַטָּה הַהִבְדָּל
בְּצִלִּיל הַגְּרוֹנִי כֹךְ מְעֵדָן
וְעֵכְשׁוֹ זֶה שׁוֹם דְּבָר
זֶה שׁוֹם דְּבָר חוּץ מִלְּהָג.
וְכֹךְ אֵת מִשְׁלִימָה עִם זֶה.
אָבְדָת. הַפְּעֵם אֵת בְּאֵמֶת
לֹא יוֹדַעַת אֵיפֶה אֵת.

אֶרֶץ אוֹ יָם הַבַּיִת צָף לְפָנֶיךָ.
יִתְכַן שְׁפַעֲם יִשְׁבֶּתָּ בְּחִלּוֹן הַזֶּה
וְהָיָה זֶה הַבַּיִת שְׁלָךְ מִמֶּנּוּ צְפִית
עַל הַסְּטָרִיט אוֹ עַל הַרְחוֹב אוֹ עַל הַגַּעֲסֵעֵלֶע. אוֹלֵי
זֶה הָיָה מְבוּי סְתוּם אוֹ אוֹלֵי קַצּוֹר דְּרָךְ.
אוֹלֵי לֹא.

תְּנוּעָה בְּדֶלֶת. הֵם עוֹמְדִים שָׁם
מְנַפְנְפִים בִּידֵים הַפָּה שְׁלֵהֶם נִפְתָּח וְנִסְגָּר:
קָאָם אֵין! קָאָם אֵין! אֲנִי מְבִינָה זֹ
קְבֵלֶת פְּנִים. אֶ דַּאָנֶק! אֶ דַּאָנֶק!
אֶמְרָתִי עַד שְׁשֻׁמְעָתִי
מֵאֲחֹר אֵת הַשַּׁעַר נִנְעֵל.

ורשה, 1983: אומשלגפלאץ

אין טרעבלינקע בין איך ניט געווען
(בטרבלינקע מעולם לא הייתי)

– ה. לייזיק

שום זועות הפעם.

השנה היא 1983. יוני. קיץ.
ורשה מתוחה אבל לגבי "סולידריות",
לגבי חנינה קולקטיבית.

חומת לבנים קטנה ולבנה.
שני שלטים בפולנית וביידיש
שעולה לפיהם שמכאן
זינען זיי געפארן קיין טרעבלינקע.
שני גרות גוציים בכל צד
כבוים. המדרה
מדליק אחד מהם במצית.
הרוח שבה ומכבה אותו.

יש תחנת דלק עם משאבת גז
ממש שם מאחור. בנין
בצד. יתכן שמאז
אפשר אן עדות. אפשר שהיה עד.
ויש מסלות
אני חושבת.

אני לא בוכה. על מה יש
לבכות? רחוב רגיל.
אנשים עוסקים בענינים
לאחר ארבעים שנה
מתוחים לגבי חנינה.

יִתְכַּן שֶׁהָרְחוּב הַזֶּה הֵיּה יִכַּל לְהֵיוֹת בֵּיתִי.
יִתְכַּן שֶׁהָרְחוּב הַזֶּה הֵיּה יִכַּל לְהֵיוֹת נִקְדַּת הַפְּתִיחָה
שֶׁל הַמִּסָּע שְׁלִי לְמוֹת.
עָלִי לְזִכֹּר:
הוּא לֹא זֶה וְלֹא זֶה.

אֲנִי חִיָּה בִּבְשֶׁת אַחֲרֵת.
הַשָּׁנָה הַיָּא 1983. עֲכָשׁוּ אֲנִי רַק מִבְּקָרֵת.
הַהִיסְטוֹרִיָּה לֹא עוֹצֶרֶת בְּשִׁבִּיל אֶף אַחַת.

Umschlagplatz (גרמנית) – רציף השילוח למחנות הריכוז, במקרה הזה, לטרבלינקה.
אפשר [עפשער]
עדות [איידעס]

מה שטמיר, טמיר יישאר

חמישה שירים

מאנגלית: שי פורסטנברג

פיטר קול נולד ב־1957 בניו ג'רזי. מאז 1981 הוא מחלק את חייו בין ירושלים לניו הייבן. פרסם חמישה ספרי שירה וספר עיון העוסק בגניזת קהיר (עם אשתו, הסופרת עדינה הופמן). תרגם לאנגלית שירה עברית וערבית מודרנית, וכן שירה עברית מימי הביניים, שאותה כינס באנתולוגיה *The Dream of the Poem: Hebrew Poetry from Muslim and Christian Spain, 950-1492*. קובץ גדול נוסף של תרגומיו הוא: *The Poetry of Kabbalah: Mystical Verse from the Jewish Tradition*. זכה בפרסים רבים. מלמד באוניברסיטת ייל.

עוד לסנטוב

(דה־קריאון, המאה ה־14, קסטיליה)*

א. כולם תמיד

כָּלֶם תָּמִיד רוֹצִים רַק "כֵּן".
וְאֵף עַל פִּי כֵן, שְׁמַחְתִּי יוֹתֵר
כְּשֶׁאֲהוּבְתִי אֲמַרָה לִי "לא"
כְּשֶׁאֲאֲלֶתִי אִם יֵשׁ לָהּ "אַחֵר".

ב. לכל חפץ

מִקְהֶלֶת מְרַבְּעִים
בְּשִׁבְחֵי הַמְּשֻׁרָת
שְׂדָבֵר לֹא דוֹרֵשׁ
עֲבוּר הַשְּׂרוּת.

שְׁנַיִם הוּא הַצֵּיֵעַ
גְּדוּלוֹת נְצוּרוֹת,
כְּמוֹ פוֹעֵל
מִתוֹךְ אֶהְבָּה.

* סנטוב דה קריאון, בשמו העברי ר' שם טוב יצחק אבן ארדוטיאל (1290-1369), היה משורר יהודי־ספרדי. יצירתו המרכזית, *Proverbios Morales* (אמרי מוסר), נכתבה בספרדית באותיות עבריות.

לא ברור כיצד
קומה כה קצוצה
נושאת במלים
עולם ומלאו,

עור, אך רואה
את צפונות מחשבתי,
אלם הוא בוחן
את שטרם שמעתי.

הוא יודע מה ארצה
עוד בטרם פצתי,
ובלי לדבר הוא
מעיד מי אני.

ועל כן באתי
לשלם חב ישן,
לשיר ולפיט
בשבחו של העט.

ג. מעשי רעים

מה ייטב
מזוג מספרים,
גוזרי כל גוזר
עליהם גלות?

הפועלים לא
מתוך כעס
אלא בשאיפה
לפגישה והתגלות.

כשהם יחד
כלל לא יזיקו
יד ביד
ושפתים לשפתים.

רק בנפרד
יכולים להרם,
זו נאמנות
של זוג מספרים.

מי שילמדו
אחהו מהי,
ומעשי רעים
כשהערב ירד,

שיראו מספרים
עושים אחד משנים,
ובמקרה הצורך –
שנים מאחד.

ד. גם אם נולדו

גם אם נולדו
על שיח קוצים
מחיר השושנים
גבה בהחלט

כמו כן אין לדחות
את היינות
הבאים מכרמים
נחשבים פחות

דרך הנשר,
נפלאות, כידוע,
על אף שנולד
בקן צנוע

ומשל איננו
פחות אמת
אם נאמר
על ידי יהודי

שיר שבירת הכלים

התמונה, אט אט, מתפרקת;
והקול כמו שולח חציו:
היה נדמה שהעולם נבנה,
והוא בעצם נחרב.

זו הבקעה, זו האימה
זה היצחק במעשה הכזב –
הרואה שהעולם יבנה
אם רק נגרם לו שיחרב.

החלום, הפתוי, אינם תשובה
שתמצא באפן מחשב –
כפי שידענו העולם שנבנה
ללא ידיעתנו נחרב.

או שהעולם הולך ונבנה
או שהעולם שלנו נחרב –
כרגע – פה – בין הכתוב,
לארץ קירות כל לבב.

הקץ יבוא, או ראשית תתחיל,
היום, מחר, בין רוחותיו –
העולם, באפן בלתי-סביר, נבנה
או, בסבירות גבוהה, נחרב.

וכשפה האוהבים פתוח –
אולי הגס יבוא עכשו:
העולם בתוכנו נבנה
כי סביב הכל נחרב.

גם כשמדברים, הוא תוהה,
וגם כשהפחד כבר עזב:
האם העולם הולך ונבנה?
אפשר לשמר שלא יחרב?

דוקיום – פיוט אבדות וכמעט מציאות

וענו הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ
אֵל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, קוֹל רֶם
דברים כו, יד

מַעֲבָר לְגָבוֹל נִמְתַּחֲחִים מַחְסוּמִים,
בּוֹלְסִים בְּדַרְכָּם פְּרֻדְסִים וְשִׁקְמִים.
נִלְקַח וְנִחְקָר – בְּאִישׁוֹן לִילִי –
בִּיְדֵי שׁוֹטֵר חָרָשׁ, שְׂאוּלִי הוּא לְוִי.

אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רַעְהוּ
וְאָמַר כָּל הָעָם – אָמֵן
אָרוּר מְכַה רַעְהוּ בְּסִתָּר
וְאָמַר כָּל הָעָם – אָמֵן

הַנְּתִיב נִבְלָם בְּקֶרֶב הַרְצוֹנוֹת –
וְחַגְרִים וְעוֹרִים חִלְפוּ בְּגַבְעוֹת.
כְּשֶׁשְׁלוּם וּבְזָה סְבִיב אוֹתָהּ נִקְדָּה,
חַיִּים יַחַד בְּהַפְרָדָּה.

אָרוּר מְשֻׁגָּה עוֹר בְּדַרְךְ:
וְאָמַר כָּל הָעָם – אָמֵן
אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה-הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם
וְאָמַר כָּל הָעָם – אָמֵן

הַצְּבֵא כְּמַעַט אָמַר שִׁירָה:
לְהַשְׂאֵר בְּבֵית מְצָרֶיךָ אֲשֶׁרָה.

אָרוּר מְטָה מְשַׁפֵּט גֵּר...
וְאָמַר כָּל הָעָם – אָמֵן

סוגת המקובל המסויג

"וידוע כי התאווה בגימטריא... עצם הדבור"

(אברהם אבולעפיה, אוצר עדן הגנוז)

קִשָּׁה לְהִסְבִּיר – הַתְגַּלָּה הַטְּמִיר
דָּרָךְ חֲלָל הַבֵּינִים, וּבְכָל זֹאת נִדְמָה
שֶׁהַטְּמִיר נוֹתֵר כְּפִי שֶׁהִיָּה
הָאֵם כֹּה קִשָּׁה לְהִסְבִּיר – יוֹם חֲלָף
וְהָיָה, בְּעֵבְרוֹ, מוֹזֵר עוֹד יוֹתֵר,
וְהַעוֹלָם מְלַבֵּר כְּמוֹ בְּסֵדֶר אַחֵר,
כּוֹפֵה הַחֲלָפָה: מַה שֶּׁמַּעֲבֵר –
לְפִתַּע בְּפָנִים, וְזֶה שֵׁם בְּעַמֻּק
עֵכָשׁ... כְּבִיכּוֹל נַעֲלָם
מַלִּים הֵן זֵרְעִים, טְעָמִים בְּלִשׁוֹן זָרִים
אֲבָל זֶה לֹא מִסְבִּיר אֵיךְ מִתְגַּלָּה הַטְּמִיר
מִתּוֹךְ חֲלָל הַבֵּינִים, מִתּוֹךְ אוֹתוֹ תִּפְרֹ
בְּמַמְשׁוֹת כִּי מַה שֶּׁטְּמִיר, טְמִיר יִשְׁאֵר,
כְּמוֹ נִשְׁמַט פֶּתְאִים – מִבֵּין שִׁפְתֵי הַחֲלוֹם

על חזירים ותולעים

1. על תרגום

כְּמוֹ נָזֵם זֶהָב בְּאֶף הַחֲזִיר;
כְּמוֹ מְלֶאכִים הַיּוֹרְדִים בְּמִשְׁלַחַת

מִגְרוֹן אִישׁ שֶׁמַּחַת רָעוּ לְשִׁיר;
כְּמוֹ זַעֲקָה, מַעֲבְרֵי פִי פַחַת;

2. על שיפור הסגנון

כָּל שִׁדְעַת וְשִׁעְלִיף לְדַעַת,
כְּדִי לְהִנְהִיר, חָשׁוּב מְאֹד
שִׁתְעֵשֶׂה לְצוּרָה, כְּמוֹ תוֹלְעַת.

לא ידעת שהאי כה מתפצל

שלושה שירים

מאנגלית (קפריסין): מיתר הלל קורמן

נורה נדג'ריאן היא סופרת ומשוררת ארמנית-קפריסאית, ילידת לימסול 1966. סביה הם פליטים ארמניים שהשתקעו בקפריסין בתחילת המאה העשרים. היא כותבת באנגלית, בארמנית וביוונית, וכתיבתה מתמקדת בעיקר באירועים הנוגעים לאי הולדתה. כילדה צעירה בשנת 1974, גורשה מביתה בצפון האי, שנכבש על ידי הטורקים. היא נאלצה לנוס עם משפחתה לדרום האי כפליטת מלחמה. היא משתתפת קבועה בתחרויות בינלאומיות, פסטיבלים לשירה, כנסים ספרותיים ופרויקטים אחרים, שיריה וסיפורים קצרים שלה הופיעו גם באנתולוגיות רבות ברחבי העולם. נדג'ריאן הצהירה כי יצירתה הושפעה בעיקר מסילביה פלאת ויהודה עמיחי. גם פאול צלאן, פאבלו נרודה ושרון אולדס השפיעו עליה רבות.

גלות

והנה אֶנְחֵנו יִשְׁנִים לִיד הַיָּם, וּמְקֻשְׁבִּים
לְקוֹלוֹת מְהַעֲבֵר בְּגָלִים, בְּשֻׁצָף.

אֶנְחֵנו יִשְׁנִים לִיד הַיָּם, וּמְחַכִּים
לְגִלְיֵשֶׁת מְלַח שְׁיִשְׁטֵף פְּצָעִים.

יִשְׁנִים לִיד הַיָּם, וְנוֹתְנִים
לְשַׁחֲפִים לְתֵלֵשׁ צִלְקֵת-צִלְקֵת.

לִיד הַיָּם, וְחוֹלְמִים
עַל חוֹם הַנְּעֵזָה וְהַדָּם.

חֲצִינוּ מְדַבֵּר וְזִנְחָנוּ לֵב מְאַחֵר;
נִסְעֵנוּ לְקוֹל פִּיצוּצִים שֶׁל יָמִים וְלִילוֹת
כְּדֵי לְדַרְךָ עַל הַחוֹל הַקָּר,
בְּחוֹף הַפְּרָאִי שֶׁל בְּרִיאָה מְחַדֶּשֶׁת.

חֲצִינוּ מְדַבֵּר בְּסִנּוּר זְכוֹנוֹת
וְשִׁפְכָנוּ חֶפֶן חוֹל כְּדֵי לְשַׁרְף אֶת הַחֶלֶל;
לְמֵלֵא אֶת הַשְּׁקָע שָׁבוּ הַלֵּב צְרִיף לַפֶּעַם.

עַל הַחוֹל הַקָּר,
בְּחוֹף הַפְּרָאִי שֶׁל בְּרִיאָה מְחַדֶּשֶׁת.

אצבעות

(קפריסין, 1974)

את אוֹחוֹת וְנֶאֱחוֹת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה
כְּתִיבְנִיקָתָהּ, שְׁעַת קִיץ זוֹ שָׁבָה
הַכֹּל הִתְרַחֵשׁ. וְהִשְׁתַּנְּהָ.

הִיְתָה מוֹזִיקָה בְּרִדּוֹ
בְּמִטְבַּח אֲמִי וְאִמָּה
קָטְמוּ רָאשִׁים שֶׁל אֶצְבָּעוֹת בְּמִיָּה, בְּשַׁעֲהָ עֲגָלָה
(בְּעֶרְךָ שְׁעָה לְבִשְׁל) וְאֵת הַחֲלֻקָּתָהּ בְּגִלְגָּלִיּוֹת
אוֹ קָרָאתָ עַל אֲלִים, שְׁאֶצְבָּעוֹתֶיהָ הִתְכַּוְּצוּ
בְּאֶרֶץ פְּלֵא. חֲמֻשִׁים דְּקוֹת.

שְׁעַת יוֹלֵי נַעֲשֶׂתָהּ רוֹתַחַת
נְמָלִים כָּבְשׁוּ אֶת בְּהוֹנוֹתֶיךָ כְּשֶׁנִּפְחַתָּ
בְּלוֹנֵי-מִסְטִיק עַל קְלַפְתָּ עֵץ הַתְּאֵנָה
שְׁעָלֶיךָ כְּמוֹ יָדַיִם יָרְקוֹת וְגִדּוֹלוֹת.
דְּשָׂא תַחַת סַנְדְּלֶיךָ נִמְעֵךְ
כְּמוֹ אֵשׁ מְלַחֶשֶׁת. שְׁלֻשִׁים וְחֲמֻשׁ.

עֶשֶׂר דְּקוֹת וְגִלְיִדַת הַנִּיֵּל שְׁלֶךְ נִמְסָה
עַל אֶזְן חֲתוּל תוֹעָה
וּמִשְׁהוּ מְרַחֵף בְּשָׁמַי הַתְּכֵלֶת
וְהַמוֹזִיקָה נַעֲצַרְתָּ. אִמָּא בָּאָה
וְלִקְחָהּ אוֹתָךְ, דְּחִפָּה אוֹתָךְ עַד שְׁאֶצְבָּעוֹתֶיךָ
וְתָרוּ עַל הַגְּלִידָה
וְהִיא נִפְלָה.

אֲבָא חֲזוֹר בְּעֵינַיִם רוֹשְׁפוֹת
שָׁב מְקַדֵּם, חֲשַׁבְתָּ. אִמָּא לֹא עָרְכָה
אֵת הַשְּׁלֶחֶן עִם סִכּוֹ"ם, אֶלָּא דְּמַעוֹת.
בְּסִיר רַתַּח תְּבַשִּׁיל שְׁלֵא עֵינַיִן אִישׁ, וּבְכִית

עַל הַגְּלִידָה שְׁאַהֲבָתָּ
וְהַמְטִיבָה כְּלוּ הַתְּאֵבֵל אֶתְךָ. חֲמִשׁ.

וּבְמִכּוֹנִית עֲזֹבָתָּ. חֲמִשׁ.
הַחֲתוּל לִקְק בְּהִנָּאָה אֶת שְׁאֲרֵי־הַגְּלִידָה מִכְּפוֹתָיו. אַרְבַּע.
אֲצַבְעוֹת הַבְּמִיָּה הַתִּיפְחוּ בְּמִטְבַּח. שְׁלֹשׁ.
עָלְיוֹ שֶׁל עֵץ הַתְּאֵנָה נּוֹפְפוּ לְשִׁלּוּם. שְׁתֵּים.
אֶת נִפְרֹדָתָּ, אֲצַבֵּעַ אַחֲרֵי אֲצַבֵּעַ. אַחַת.
מֵעוֹלָם לֹא יֵדַעַתְּ שֶׁהָאֵי כֹה מִתְפַּצֵּל.

לֹא יֵדַעַתְּ שֶׁשְׂעָה יִכּוֹלָה לְהִיּוֹת כֹּה אַכְזָרִית.

קִירוּנִיה

דְּמִינִי, אִמְרָה אִמִּי, קִרְנֵי-יָה.
נִצְבֵּת בְּקִצֵּה אֲדוּוֹת,
שְׁמֵשׁ תְּפוּז בְּשַׁעְרֵי
גְרִידַת תְּפוּז בְּעוֹרֵי.

סִירוֹת רוֹקְדוֹת בְּמִים, צְפוֹת
כְּחִיּוֹכִים בְּחֻתְנָה, בְּאוֹר לְבָן.
קוֹל בְּנוֹת הַיָּם גּוֹלֵשׁ וּמְהַדְּדָה
וּמְחוּץ לְרִשְׁתוֹת הַדִּיג וּמְתוֹכָן.
הַבְּלַחֹת שִׁירִים

כְּמוֹ נְעוּרֵי, הִיא אוֹמְרָתָּ, אֵין לְהַשִּׁיג.
לְעֵתִים בּוֹכָה, עַד יִפְגַּשׁ הַשְּׂמֵשׁ בִּירוֹתָּ,
עַד יִצְעֵקוּ בְּנוֹת הַיָּם וְהַסִּירוֹת
יִהְפְּכוּ סְלָעִים מְטִים לְפַל.

זמן הווה: גרמניה, ליטא, פולין

מריון פושמן — ילידת 1969

כריסטיאן לְנָאָרְט — יליד 1969

יאן וגנר — יליד 1971

גינְדֶרֶה קְזֶלאוסקאיטֶה — ילידת 1980

יאצק דְנָל — יליד 1980

אניה קמפמן — ילידת 1983

לינה בויבִידְביצ'וטֶה — ילידת 1986

משהו פנה כאן כנגד עצמו

שלושה שירים

מגרמנית: אמיר אשל (ערך: גדעון טיקוצקי)

מריון פושמן היא משוררת וסופרת ילידת העיר אסן שבחבל הרהר, נולדה בשנת 1969. למדה ספרות גרמנית, ספרויות סלאביות ופילוסופיה בבון וברלין, ומחזאות באקדמיה לאמנויות בברלין. פרסמה ספרי שירה ופרוזה שזיכו אותה במלגות כתיבה ובפרסים רבים בגרמניה ומחוצה לה. כתיבתה מתאפיינת בעירוב משלבים לשוניים ובנגיעה מקורית הן בחיי היומיום הן בשאלות פילוסופיות וקיומיות. עוד אופיינית לשירתה שימת לב רבה לנוף ולטבע. מבקרים אחדים הדגישו את ויתורה על הבעה ישירה ואת נטייתה לכתוב שירה הֶרְמִטִית וחידתית. בשנת 2017 הוזמנה להצטרף כחברה באקדמיה הגרמנית לשפה ולספרות. מתגוררת בברלין.

שִׁדְרַת הַתְּפוּחִים

חֲשֵׁרֶת הָעֵנָנִים הַתְּעַבְתָּהּ. צִפְיָה לְפָרְעָנוֹת
עֲלֵתָהּ בְּחֹזֶה. רוּחַנּוּ שָׁחָה.
שָׁקָעִים נִרְאוּ בְּרִקְיעַ כְּמוֹ
בְּנֶשֶׁר פָּרִי, אֲוִיר חוּם מְלֵא כְּתָמִים –

מִשְׁהוּ פָּנָה כָּאֵן כְּנֶגֶד עֲצָמוֹ.
גָּזַע עֵץ חֲבוּט, מִתְגַּלְגֵּל בְּקֶרֶן הָרְחוּב
בְּמִקְצֵב הַחֹזֶר עַל עֲצָמוֹ
קִבַּע אֶת מִצֵּב רוּחַנּוּ:

הִטְיֹל שְׁלֵנוּ בְּשִׁדּוֹת נִמְלָא
עֲנָפִים עָרוּמִים, תַּעֲתוּעַ

מלא תפוחים בגון ארגמן בוער
תפוחים, מלהטים, בהשג יד.

האם קטפת, האם קטפתי? הריק שנפער עתה בעץ
שאסור שיראה שעוני עתה בידך
תעתוע בו תאחז
בודק את אמתותו בשניך

נוף מלאכותי 1

את יושבת על הכרסה, חתומה, כאלו התכסית בשלג
האחרים סובבים אותך ומוחאים פנים
לא משנה מה נעשה, הם תמיד כאן
אשר לי, נראיתי טוב לזמן רב
בכל מקום נמצאו ספות פנתיות, בהן במקרה
ישבתי, צוק שזה עתה נולד

אבל כמו גשם המסתמן באפק
המתקרב אלינו באחת, משיג אותנו
באה גם תמיד ההקלה
פשוטת רגלים ובסגנון משחק הקלס, אותם
קני גיר הנמתחים להם על מדרכות
כתותות

מחלת החלל

זֶה הָיָה הַמוֹכֵן מֵאֵלַי, שְׁבוּ
אִישׁ לֹא הִצְלִיחַ לְהִזְכֹּר
עֲדָרֵי יַעֲלִים נֶחֱפְזוּ עַל הַהָרִים
כְּדָבָר נוֹאֵל בְּעֵלִיל, כְּגִלִּים

וְאִזּוֹ קָפְאוּ לְנֹכַח בְּרָקֵי הַקִּיץ
הַמְּפַקְעִים, קוֹרְנִים מִמִּבְטָנוּ
הַנִּפְתָּע. הַקִּפְנוּ אוֹתָם
בְּדַמְיוֹנָנוּ בְּאֲדֻלוּיִים וּבַגִּנְצִיאָנָה,

שֶׁתַּפִּים דוֹמָמִים לְצַנִּיעוֹתָם
הַסְּגֵלִית, שֶׁרַק לְעֵתִים
הַחֲזִירָה לָנוּ מִבְּט מִבְּהָל, כְּדֵי שְׁלֹא נִבְחִין
בְּשִׂאֲרֵי אַרוֹחֹתָם, בְּזִלְלַת הָעֲלוּהָ

זֹאת תִּנּוּעֵתָם הַנִּרְעֶדֶת
מִבוֹסָסִים בְּחִלּוּקֵי הַנַּחַל
טְעֵתָם הַנִּצְחִית
קִשְׁקוּשׁ פְּרִסוֹתֵיהֶם הַזְעִירוֹת

זֹאת הַקְּדֻשָּׁה הַקְּלָה שְׁבָה הֵן
בוֹרְאוֹת חֲלָלִים שְׁלֹא נוֹצְרוּ עֲבוּרָנוּ
זֶה רִירָן הַנִּמְסָה בְּקִלְלוֹת
שְׁמֵדִיר מֵעֵינֵינוּ שְׁנָה וּלְבִסוֹף מְקַרְבָּה

ההיעלמות הפתאומית, המקיפה של הפֶּשֶׁר

שלושה שירים

מגרמנית: אמיר אשל (ערך: גדעון טיקוצקי)

יליד 1969, לייפציג, מזרח גרמניה (ז.ז). סרב לשרת בצבא מזרח גרמניה ונידון לעבודות שירות במפעלי תעשייה. למד מדעי הדתות, תאולוגיה פרוטסטנטית ולימודי המזרח הקרוב עם דגש על לימודי נצרות, יהדות ואסלאם. לאחר לימודים באוניברסיטה העברית בירושלים ושהות בירדן כיהן ככומר ליד דרזדן ולאחר מכן הצטרף לתוכנית הלימודים לליטורגיה באוניברסיטת לייפציג. חבר האקדמיה לאמנויות של מדינת סקסוניה והאקדמיה למדעים ולספרות במיינץ.

שירתו מתאפיינת בתשומת לב ניכרת להיבטים צורניים, בניסיונות, ובמוזיקליות העשירה שלה הכוללת חריזה ומשחק עם מקצב ומשקל. ללנארט עניין רב בנגיעתה של השירה ברוחניות האנושית, ובייחוד בעולם הדת. שירתו נעה בין שאיפה לוודאות ומשמעות לבין הכרה במוגבלות הקיום האנושי.

דִּיה אדומה, מילבוס מילבוס

לְדָאוֹת כְּנֶגֶד כַּח הַכְּבִידָה, וְכִמוֹ שֶׁהִדִּיה
מְתִיצֶבֶת בְּרוּחַ, לְהִתְעַקֵּשׁ, וְלֶאֱסֹף אֶת כָּל הַכַּחוֹת
רַק בְּנֶקְדָה בָּהּ תִּמְצָא, וְאִין עוֹד דְּבַר מֵעֵבֶר לְהַמְשֶׁכֶת
כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמִּשֶׁם, בְּתַחוּשָׁה שֶׁהִיא רַק שְׁלָה, לְכָרוֹת אֲנִין:
”עֲנִי נוֹצָה. אֲוִיר נוֹהֵר.” לֹא תִרְאֶה דְּבַר, תִּרְקִיעַ
וְתַדַּע, שְׁאִין כּוּוֹן נַחֲרִץ, רַק נְשִׁימָה
וְשִׁתִּיקָה

סְלָה.

[Nativitas 1]

Nativitas, המלה הזאת כמו צלילים שאחדו במשב
של צלילי פעמונים גבוהים העוברים בדיוק מעל העץ החרור
טבועה בשעוה באה רוח עדינה
מן הגבעות, מקיפה את הגהר, בו אשה
מתשת ישנה מתחת
לעזים דהיות, בצד עריסת אבן מתקלפת
עם תינוק וגמחת התפלה
השיכת לזמנים אחרים, כל זאת בגוני אדמה
על איקונין קמור
מכחפחות, מתונות, גליות, לחות
מצביעות האצבעות, על דבר שנותר מעבר למעטה
מעבר לפנים השרוטות,
אל אי אלו רגלים חשופות, מעבר לטורסו
בדרךן אל הריק, כה זרות
הן הדמיות הללו
כמו שאנו לעצמנו, דבר לא מעבר לכה,
מלאות בנסתר, כתמים
המגיעים עד לרשתית
עוקבים אחרינו בעיניהם, סודקים
את התבואה, רודפים בזיגוג אחר הקוים
הלטוש

הסמבוק

בְּרוּחַ, הַהֶעֱלָמוֹת הַפְּתָאוּמִית, הַמְקִיפָה
שֶׁל הַפֶּשֶׁר, שֶׁל הַבְּאוּר, כְּאֵלוֹ
נִסְחָף שִׁיחַ בֵּימָּה, וְשִׁאֲרִית תּוֹתִיו,
אִישׁוּנִים מִיִּבְשִׁים, נִשְׂרוּ
מְעִידִים עַל זְרוֹת רֵאשִׁיתָם.
הַגִּזַּע הִיָּה סְדוּק וְהֶעֱלֹה לַחֵה
מִטַּל כְּבֹד, כִּף זֶלֶף לֹ הַגִּזָּם.
צְמִיג? פּוֹנָה פְּנִימָה? מַעֲבֵר לְעֶצְמוֹ

שִׁיחַ, עֶשֶׂב מְקֻשֵׁחַ, נִשָּׂא בְּמִקּוֹר צְפָרִים,
מְלֻנָּה אוֹתִי, עוֹקֵב אַחֲרַי, חוֹסֵם אֶת הַדֶּרֶךְ וְשׁוֹמֵר לִי
טִינָה, לְאֵן שְׂאֵפָנָה,
פּוֹרֵת, מְסַתְחֶרֶר וְקַמֵּל וְהוֹלֵךְ עִמָּךְ מִכָּאן וְהִלְאָה.

ארץ שמתכַפְּתרת

חמישה שירים

מגרמנית: אהוד אלכסנדר אבנר

יאן וגנר הוא משורר, מתרגם ומסאי. הוא נולד בהמבורג בשנת 1971 וחי בברלין. עד כה ראו אור שבעה קובצי שירה פרי עטו ושני ספרי מסות. וגנר מרבה לתרגם שירה בת־זמננו מאנגלית לגרמנית, ועם המשוררים שתרגם מיצירותיהם נמנים סיימון ארמיטאז', ג'יימס טייט וצ'רלס סימיק. ב־2015 הוענק לו פרס יריד הספרים בלייפציג וב־2017 פרס ביכנר, היוקרתי שבפרסי הספרות בגרמניה.

ב־2016 כינס וגנר מבחר מקיף משיריו בספר "דיוקן עצמי עם נחיל דבורים". חמשת השירים המובאים כאן לקוחים כולם מספר זה – ואף על פי שאינם מבחר מייצג, דומה שבכל זאת יש בהם כדי לשרטט שרטוט גס של אחדים ממאפייני שירתו, שירה שצורות מסורתיות וחרוז חופשי, Dinggedichte ("שירי דברים" נוסח רילקה), הייקו ובלוז דְרִים בה בכפיפה אחת.

בלוז באַגוסט

לקווין יאנג

כְּמָה רִיק אוֹגוסט, הַחֲדָרִים מְלֵאִים
שְׁעוֹנִים הַמְפַגְרִים כָּלֵם:
כְּמָה רִיק אוֹגוסט.
הָרוּחַ בָּא בְחֵלוֹנֵי וּמְמִשֵּׁשׁ
עֲצִיץ, מְצִיץ – דְּמָמָה כָּל – וְנֶעְלָם.

מָה רְחוֹק אוֹגוסט, מְפָרֵשׁ כָּחַל
שְׁבִשְׁמִים עוֹד אֶתְמוֹל מְשֵׁל:
מָה רְחוֹק אוֹגוסט.
וְצִפְיָה שְׁמֵתֵבַת הַדָּאָר
יִפְרַח מְכֻתֵב, יוֹנָה מְבִשְׁרֵת: יִבְשָׁה.

מָה שָׁחַר אוֹגוסט, פְּנִים עוֹמְדוֹת עַל
מְשֻׁמֵר הַמְכֻתֵבָה וְהֵן לֹוִין לָבֵן:
מָה שָׁחַר אוֹגוסט.
וּבְחֻצוֹת הַלֵּילָה מְבִרִיחוֹת
הַמוֹנִיּוֹת אֶת מְטִילֵי־זֶהָבֵן.

מדוזה

עֵין בַּת־בְּלִי־שֶׁבַע,
בְּרִיָּה פְּשׁוּטָה שְׁבִפְשׁוּטוֹת –
מֵאֵית אַחַת בְּלֶבֶד מְבִדֵּלָה בִּינָה וּבֵין
כָּל הָאוֹפֵף אוֹתָהּ.

הוֹסִיפִי וְהִבְקִיעִי
אֶל מְצוֹלוֹת אֵין־חֶקֶר: עֲדִשָּׁה קְמוּרָה
שְׁלֵטְשׁוּהָ זְרָמֵי יָם וּמְשֻׁבְּרִיו; זְכוּכִית
שְׁאֵת הָאוֹקֵינוֹס מְגֻדֶּלֶת.

תנור יפני בצפון

ליאן קולוויץ*

.9
חבילות חציר
צורות לגלילים. ארץ
שמתכפתרת.	.5
בעד הגדרות
בצד הדרך: תרועת
זהב הלפתית.***	.1
קריאת תנגול
מסמיקה שמי שחר: פי
התנור נפער.
.10
אנפה בליניד –
זיק שריון שהניחו
ידי סמוראי.	.6
גולשים תמיד על
מגלשי בבואתם:
רצי-המים.***	.2
זרעים בשדה –
קפיצים. שמש קוטמת
את פתיל כחל הכפור.
.11
אזוי-הבר
מפחמים אפק. אפר
שעף דרומה.	.7
שדות חטה פורשים
את הים על הארץ.
טרקטור טובע.	.3
פרחים על פרחים:
פרפרים הצונחים על
כרי האחו.
.12
קפואה ונקשה
הארץ. פסיעותינו
חותם בשלג.	.8
משב קל בבוא
סתו די בו ללבנות את
פרי ורדי-הבר.	.4
אגם בירק-
עמק. אפוס-דפניות**
שנשפח מלב.

* יאן קולוויץ הוא קדר-אומן החי בצפון גרמניה. עיקר פרסומו בא לו משימושו באנגמה – תנור יפני מסורתי לשרפת כלי-חרס.
** דפניות – סוג של סרטנים זעירים.
*** לפתית – צמח בר בעל פרחים צהובים.
**** רצי-מים – סוג של פשפשים החיים על פני המים. רגליהם משמשות לחתירה.

אדם שהולך ברגל מיד מעורר את חשד הבריות.

בתי העץ כחלים ואפרים,
מתחממים בשמש.
סוללת צרצרים נסורה מתמתן

ושמים שרק את עצמם לשוק ידעו.
הנה מרחפים להם עלי שלכת ראשונים
וצונחים כגילי ספריה שאי-שם עולה באש.

בעוד שבועות אחדים, ואולי ימים,
יבוא החרף ויטיח את סופות שלגיו
בזוגיות הללו הדקות מן הדקות.

בצפון הימות הגדולות משתרעות,
והרוח עוברת ושטה עד צילה.

מסבאות בעיירה נידחת

מאחורי הדלפק שמול הדלת
תמונה ממסגרת של קבוצת הפדורגל:
גבורים מחיכים – את המסמרים המחלידים
שבגב חלצותיהם אין פניהם מסגירות.

שם לא גרות נשמות, אבל שומעים אותן

ארבעה שירים

מליטאית: סיון בסקין

נולדה ב־1980 בעיירה קדייניי. בעלת תואר שני בספרות ליטאית מאוניברסיטת וילנה. עורכת ראשית של עיתון התרבות "שאוּרְס אַתְנֵי" ("אתונה של הצפון"). פרסמה שישה ספרים וזכתה בכמה פרסים. יצירתה תורגמה לאנגלית ולצרפתית.

שיחה עם הגאון מווילנה

כָּל יוֹם אֲנִי חוֹשֶׁבֶת, מָה אֶכְנִיס לְעֵתוֹן,
כְּשִׁיתְרַחֵשׁ מִשְׁבֵּר טֶכְנֹלוֹגִי, וְהִרְשָׁתוֹת יִתְפַקְעוּ;
כְּשֶׁהֲנֵעַר, כְּמוֹ מֵאֵז וּמַעוֹלָם, לֹא יִלְמַד לְכַתֵּב,
כְּשֶׁהַשִּׁירָה, כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים, תִּעָלֵם,
כְּשֶׁשֶׁפֶת הָאֵם, לְאִימַת הַמּוֹרִים, תִּתְמַזַּג בְּאַנְגְלִית אוֹ בְּסִינִית;
כְּשֶׁלֹּא תִשָּׂאֵר אֶף יָד מְצִיֶּרֶת (אוֹלִי בְּכֻלָּל לֹא תִשָּׂאֵר אֶף יָד);
כְּשֶׁאִישׁ לֹא יִקְרָא סְפָרֵי נִיר וְגַם לֹא עֵתוֹנִים –
חוֹשֶׁשֶׁתְנִי, שְׁלֹא יִגְדְּלוּ עוֹד עֲצִים.

אֲתָה, הַגְּאוֹן מְוִילְנָה, אֲמַרְתְּ
שֶׁעַל כָּל דְּבוּר הִבֵּל
צָרִיךְ לְהִתְקַלֵּעַ מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ.
וְכָךְ קָרָה, כָּל יוֹם הֵם תִּקְעוּ מַחְטִים לִזְהוּטוֹת
מִתַּחַת לְצִפְרָנִים; בְּרָחוּב הָאֵטְלִיז,
שְׁמִקוּנָן בְּקוֹלוֹת שֶׁל יְלָדִים יְהוּדִים,
שֶׁם, הֵיכָן שְׁשׁוֹכְנֵת כְּעֵת הַמַּעֲרָכֶת שֶׁל עֵתוֹנָנוּ, שֶׁם פְּעַם,
קָרוֹב לְוֹדָאִי, זָהְרוּ סְכִינִים מְחַדְדוֹת לְעֵלָא.

הם מִכִּים בְּנוּ בְּמַלְיָם. אֶת־וֹנָה שֶׁל הַצֶּפֶן
(כִּי נִקְרָא עֶתוֹנָה) הוּא כְּנוּיָהּ שֶׁל עִירָנוּ,
שָׁבָה אֲנַחְנוּ מִכִּים אֱלֹה בְּאֱלֹה בְּזִהוּיּוֹת,
כְּאִלוּ הָיוּ מְגַנִּים, בְּמִקּוֹם לְהִרְאוֹת
מֵה בְּצַד הַשָּׁנִי – זִהוּיּוֹת.

כֹּל יוֹם אֲנִי חוֹשֶׁבֶת, מֵה אֲכַנִּים לְעֵתוֹן
אֲחֵרֵי הַסֵּמֶל שֶׁל אֲקֻרּוֹפּוֹלִיס (אוּ שְׂמָא הַקְּתִדְרָלָה?);
הָאֵם הִרְחוּבוֹת עוֹדֵם מְחַלְקִים וּפְרוּסִים,
הָאֵם מְשֻׁהוּ בְּתוֹכִי, גּוֹף זָר, הִיָּה מְסֻגֵּל
לְמַחֵק אֶת הַגֶּטוֹ? לֹא, גַּם אִם נֶאֱבַק בְּאֲגוּרָה
וּבְצָרִיפֵי הַגֶּטוֹ, לֹא יִהְיֶה כֹה פְּשׁוּט
לְאֶת־וֹנָה שֶׁל הַצֶּפֶן מוֹל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל הַצֶּפֶן.

אֲתָה, הַגָּאוֹן מוֹיִלְנָה, אֲמַרְתְּ שָׂאת הַיֵּצֵר צָרִיךְ
לֹא לְדַכֵּא, כִּי אִם לְעֵדוֹן.
אֲבָל מֵה נַעֲשֶׂה, אִם לֹא יִגְדְּלוּ עֲצִים?
אִם הַשִּׁירָה תַעֲלֵם?
כְּשֶׁהִנְעַר בְּכָל זֹאת לֹא יִלְמַד לְכַתֵּב,
וּשְׁפֹת הַמִּיתוּסִים תִּתְמַזְג עִם הַקְּבִלָה?

כְּשֶׁאֲכַנִּים יִתְלָשׁוּ בִּידֵים
מִרְצוּף הַרְחוּב, וַיִּשְׁלְכוּ
לְנִהְרוֹת בְּכָל.

עֵנָה לִי, שְׂמֻצְטֻלְבֶת מוֹל שְׁעָרֵי הָעִיר,
שְׁעַמְךָ קָרָא לָהֶם עַמּוּדֵי הַקְּלוֹן.

חדר הנשמות

לְבֵית אֶחָד בְּרַחוּב הַזְּגָגִים
פָּלְשׁוּ נִשְׁמוֹת כְּעוֹסוֹת.
הַדְּיָרִים הֵלְכוּ לְגֵאוֹן מוֹיִלְנָה.
"יְלָדִים," הוּא אָמַר, "לְנִשְׁמוֹת יֵשׁ זְכוֹת לְדִיּוֹר,
הָרִי גַם אֶתֶם תִּצְטָרְכוּ אוֹתָהּ. תִּנּוּ
לְנִשְׁמוֹת חֹדֶר אֶחָד."

הַדְּיָרִים צִיְתוּ לְגֵאוֹן, אָבֵל בְּכֹל זֹאת אֶטְמוּ אֶת הַחֹדֶר.
יְלָדִים פָּחְדוּ לְחוֹרֵר בְּמִשְׁחָקָם אֶת הַקְּיֹר,
כְּדִי לֹא לְשַׁחֲרַר אֶת הַנִּשְׁמוֹת.

בְּעִיר שְׁבִגְטוּ שְׁלֵה נִפְגְּשׁוּ
אֲבָרָהֶם סוֹצְקָבֵר וְשִׁמוּאֵל בֶּק,
יִשְׁנֵם מִרְתַּפִּים רְבִים, חֲלָקִים בְּגִבֵּה הָאֲדָמָה,
שֵׁם גְּרִים אֲנָשִׁים, וּלְאוֹר הַיּוֹם
אִפְלוּ לֹא טוֹרְחִים לְטַפֵּס.

בֵּית הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד עַל בְּסִיסוֹ הַחֲפוּר לְעֵמֶק, כְּדִי לֹא לְהֵאֲפִיל,
בְּהִתְאָם לְתַקְנוֹת, עַל גִּבֵּה הַכְּנֶסִיּוֹת.
שֵׁם לֹא גְרוֹת נִשְׁמוֹת, אָבֵל שׁוֹמְעִים אוֹתָן
הָאֲמָנִים, כְּשֶׁמִּנְפָּחִים זְכוּכִית.

הֵן מִיִּן כְּאֵלֶּה בְּלִתֵּי נְרָאוֹת, כְּמוֹ
זֶהב שְׁנֵי הַיְהוּדִים, שְׁמֵתִגּוֹלֵל בְּחֶרְבוֹת
וּבְבוֹרוֹת, שְׁמֵסִתֵּתֵר בְּלִסְתוֹת
הַיְצוּקוֹת מִגְּבָס.

[ללא כותרת]

ברור שפעם אחת זה יקרה.
האלכוהוליסטים יפסיקו לשתות, המשבר הכלכלי יסתיים.
הילד יתחיל לדבר, קירות יפתחו לפני;
אפסיק לצפות בטלוויזיה הליטאית
ואדבר בשפות נשפחות.

בהדרגה אתחיל לחשב בצורה פוליטית ואפטר
מהמיתוס של החנוף הטוב, וארצה
לגור בווינגטון, שם הצבעונים מזכירים מגדר;
נשים פוליטיקאיות רבות, וליד הבית –
אריות נמים (עצובים, עשויים מצמנט),
גן האהבה של לזרוס.

חייתי, באלו לפפתי חזק
בתוך כדור צמר או סליל חוטים,
שאף אחד לא תופר אתם; הגיע הזמן הזה
שבו בכל מקרה נתקעתי בתוך אריגת ג'קארד.

המנהג היהודי הוא, כשנשים אבלות
חותכות וקורעות את בגדן –
הכרזתי אבל על מקום הלדתי,
תלשתי יריעות בד כהגן.

כמה קל, כמו לתינוק ששחרר מהחתולים –
זוחלת דרך חלומי, עירמה, ולא מתבישת בכלל.

[ללא כותרת]

בְּטָרֵם קָרָאתִי אֶת לְאָקָאן,
יְדַעְתִּי כָּבֵד שְׂאִין נָשִׁים.
גְּבָרִים הָרְאוּ לִי זֹאת.

בַּחֲשַׁמְלִית – פְּחַדְתִּי לְשִׁבַת לְיָדָם:
מִבְטֵיהֶם אֲרִיִּים, הֵם בְּטוּחִים בְּעֶצְמָם, מִתְפָּרְשִׁים
עַל מוֹשָׁב וְחֻצֵי.

וְאֵנִי זוֹכֶרֶת הַיֵּטֵב מֵה אָמְרָה לִי וַיִּסְלְבָה, כְּשֶׁהִיְתָה אֲמוּרָה לְהַפֵּךְ
לְבַלְרִינָה, אָבֵל רְצָתָה בְּכָלֵל לְהִיּוֹת צִירָתִי; דְּבַרְנוּ בְּשִׁפּוֹת מוֹזְרוֹת
בְּמִבְטָא פֶּטְרַבּוֹרְגִי, שְׁכַבְשׁוּ בְּתוֹכָהּ
כּוֹרִיאוֹגְרַפִּיּוֹת מִיְּבִשׁוֹת, שְׁכָל כֶּף שְׁנֵאתִי;
מּוֹרוֹת אֶפְרוֹת־רָאשִׁים וְשַׁחְרוֹת־סְרָטִים
שָׁבְאוּ שְׁעוֹנוֹת עַל מְקוֹלוֹת הַלֵּיכָה
לְחֹדֵר הָאֵכֵל, לְשִׁקֵּל קִצֵּת גְּבִינָה לְבָנָה, כְּדֵי שְׁוִיִּסְלְבָה,
שֶׁהִקִּיאָה בְּקַפְסַת קָרְטוֹן שֶׁל עוֹגַת נְפּוֹלְאוֹן,
תְּפַסִּיק לְצִיר מְנוֹת אֵכֵל.
הוּ, בְּאִיזוֹ אֵימָה הִיא בְּגֵדָה בְּכָל מַה שְׁדַבְּרָה אֲזוּ! רַק כְּדֵי שֶׁתּוֹכֵל
לְהַצְמִיד בִּירָךְ אַחַת
לְאוֹתָהּ מִחֻצֵי הַמוֹשָׁב בְּאוֹתָהּ חֲשַׁמְלִית.

וְאֵנִי זוֹכֶרֶת אֶת מַה שְׁאָמְרָה לִי
וַיִּסְלְבָה אַחֲרָי, אֲשֶׁר כְּתַבָּה
עַל הַנְּהַר שֶׁל הַרְקְלִיטוֹס, שֶׁם דָּג מְבַתֵּר דָּג לְאַרְבַּע,
הֶרְבֵּה יוֹתֵר מְאֹדָר, בְּאוֹתָהּ הַשְּׁפָה עֲצָמָה, שְׁכַמְעַט נִשְׁכַּחָה,
שְׁעֵלְתָה מִמִּי יְלֻדוֹתֵנּוּ, כְּמוֹ מִיתוֹס
עַל קִיּוּמֵנוּ הַמוֹקָא־תְּמִיד:
הִיא הוֹדְתָה בִּישֶׁר שֶׁהִיא אוֹהֶבֶת גְּלוּיּוֹת סְנַטִּימְנְטִלִּיּוֹת, מְזַהְבוֹת בְּנֻצְנָצִים;
פְּסוֹלוֹנִי פּוֹרְצָלֵן, מִתּוֹקִים כְּאֵלוֹ עֲשׂוֹ אוֹתָם מְגִבִּינָה שֶׁל קְנוֹת, בְּרַבּוּרִים רְקוּמִים בְּתַפְר־צֶלֶב.
תְּמִיד חֲפְשָׁה אוֹתָם בַּחֲנִיּוֹת מְזַכְרוֹת קִיטְשִׁיּוֹת קְטַנּוֹת.
שְׁקָלָה אוֹתָם כְּמוֹ מְנוֹת אֵכֵל.

וְכַמָּה הֶרְבֵּה מֵהֶם יִכְלֶה לְקַנּוֹת אַחֲרַי שְׂזַכְתָּה בְּנוֹבֵל!
וּדְבַרֶּיהָ הָיוּ סִירוֹת, שֶׁעָלִיָּהֶן בְּסִתֵּר
הִטְבַּעְתִּי אֶת כָּל הַחֲבוּרָה הַגְּבֵרִית שֶׁל אֵילֵי־אָדָה,
שֶׁטַפְתִּי אֶת הָאֵינְסְטִינְקֵטִים הַלְּא־רִקִּידִים שְׁלִי,
חֲסַמְתִּי אֶת הַקּוֹל בְּתוֹךְ קִיר.

בְּאֵיב עַל גְּדַת נָהָר
כֶּךָ קוֹרְאוֹת צְפָרִים זו לְזוֹ.

פרח שהאביקו עטלפים

שלושה שירים

מפולנית: חנה הרציג

יאצק דנל (Jacek Dehnel) הוא משורר, סופר, מתרגם וצייר יליד גדנסק, 1980. מתגורר בוורשה. פרסם כ-15 ספרי פרוזה ו-8 קובצי שירה. יצירותיו תורגמו לשפות רבות. מיצירותיו בפרוזה תורגם לעברית הרומן "ללה" (כתר, 2009). זכה בשני פרסים חשובים והיה מועמד סופי לרביים אחרים. דנל הוא משורר וסופר חריג על רקע הספרות הפולנית העכשווית. כתיבתו מתאפיינת בפנייה למודלים הלקוחים מספרות העבר – בין השאר הוא בודד ביוגרפיות אלטרנטיביות של סופרים ידועים ומנהל דיאלוג עם דמויות ספרותיות (ברונו שולץ, אונורה דה בלזק, תומס ברנהרד). סגנונו השירי הוא מהוקצע, אלגנטי ומתוחכם והוא עושה שימוש בתבניות ריתמיות ארכאיות ובאסתטיקה ניאוקלסיציסטית. שירתו המלוטשת אמנם מהדהדת ל"עולם הישן" (וכך גם דימוי הג'נטלמן ה"דנדי" שדנל מאמץ בסגנון לבושו) אך הוא שובר את הדגמים המסורתיים בעירוב העבר וההווה על ידי שימוש בפסטיש ובפרפראזה וכך מציב מודל אלטרנטיבי לשירה של בני דורו. דנל הוא מנושאי דבֶרָה של התנועה הגאה בפולין. הוא חי עם בן זוגו בזוגיות רבת שנים ולאחרונה נישא.

סימטרייה

לפ. ט.

כָּל לַיְלָה אֲנַחְנוּ יְשָׁנִים רְחוּק יוֹתֵר זֶה מְזֶה.
 אוֹתָהּ מְטָה, אוֹתָם מְצַעִים, אֲבָל יוֹתֵר וְיוֹתֵר רְחוּק.
 כְּמוֹ פֶּרֶחַ שֶׁהָאֲבִיקוֹ עֵטְלָפִים, מְדִי עֶרֶב הַמְטָה נִפְעֶרֶת וְאֲנַחְנוּ עַל עֵלְעָלִים
 מְשָׁנִי קְצוֹת עָלֵי הַכּוֹתֶרֶת. יוֹתֵר וְיוֹתֵר רְחוּק, אֲנַחְנוּ יְשָׁנִים זֶה מְזֶה.
 רְחוּקִים מְכַדִּי לְגַעַת יָד בְּיָד, כֶּף רֶגֶל בְּכֶף רֶגֶל –
 מֵהַגְדָּה שֶׁלָּהּ נִשְׁמַעַת שִׁירַת הַזֶּהְבָּנִים וְנִהַמַּת
 חֲתוּלֵי בָר, מְזוֹ שְׁלֵי נִשְׁקָף טְבֵלָן וְלִרְגָעִים
 חָמוּס שֶׁחֲצַב לוֹ מַחְלָה בְּסִבָּה הַמְצַעִים.
 הַגְדוֹת מְתַרְחֶקוֹת זו מְזוֹ. צְרִיחִים וּסְכָרִים עֲשׂוּיִים אֲבָן,
 נְמָלִים, גָּנִים, וְשִׁמְמָה מִתְפַּרְשֶׁת עַד קְצֵה הָאֲפָק.

אִישׁ אִישׁ בְּצַד הַלַּיְלָה שָׁלוֹ. זֵהִים
בְּכִדְיוֹתֵנוּ וּבִשְׁתִּיקְתֵּנוּ. רְחוּקִים מִכְּדֵי לְקַרֵּא זֶה לְזֶה,
רְחוּקִים מִכְּדֵי לְעַמֵּד עַל הַסֵּף וּלְשַׁמֵּעַ אֶת הַקְּרִיאָה.

סִיבֵי שְׂרִירִים שֶׁנִּפְרְקוּ. חֲרוּזִים שֶׁנִּפְרְמוּ.
קְרוּבִים יוֹתֵר לְדִלְתוֹת וּלְחִלּוֹנוֹת מֵאֲשֶׁר זֶה לְזֶה. אֲנַחְנוּ יְשָׁנִים.

לודוֹ-וֹרְשָׁה, 8 בדצמבר, 2003

ערים רחוקות

לא. י.

כָּל הָעָרִים הָרְחוּקוֹת שֶׁבָּהֶן לֹא בִקְרָנוּ:
רְכַבּוֹת מְטָרוֹ, מְרַפְסוֹת, שְׁמֹשׁוֹת, שׁוּקֵי עֵתִיקוֹת
וְאִיזָה בֵּית גְּבֵה, אֲכַסְדֵּרָה מִכְחִילָה,
בְּפִתְחָה סָגֵן צְעִיר לֹבֵשׁ כִּפְפָּה לְבָנָה
וּמִכָּה בַּפְּעֻמוֹן כָּל אֵימַת שֶׁנִּבְלַעַת אֲנִיָּה
בְּאוּקִינּוֹס.

והכל נותר כְּשֶׁהָיָה.

הָעָרִים קוֹפְאוֹת, בְּלֵי זֵיעַ. מֵהַעֵץ לֹא נוֹשֵׁר שׁוֹם עֵלָה,
בְּשִׁמְשׁ הַמְקַרֵּי־שָׁה – אוֹתָהּ אֲכַסְדֵּרָה.
נֶעַר מוֹלִיךְ אוֹפְנִים. כָּלֵב מוֹלִיךְ סוּמָא.
בְּמוֹזִיאוֹן – רוֹבֵנֵס מְדֻרִיךְ מִמְתִּיק דְרָשָׁה חִלּוּלָה:
"הַצְּבָעוֹנִיּוֹת, הַקּוֹמְפוּזִיצִיָּה", וְכֵן הִלְאָה.
בְּאוּלָם שְׁלֵמְטָה – אֲמָנוֹת גוֹתִית. עוֹד לְמִטָּה –
קְרוֹן מְטָרוֹ וּבוֹ אִשָּׁה זְקֵנָה, כּוֹשֵׁי, אוֹהֲדֵי קְבוּצַת לְאֲצִיּוֹ
נֶעַ הֶלּוֹךְ-חֲזוֹר בֵּין תַּחְנָה א לְתַחְנָה ב.

הָעָרִים מִתְמִידוֹת בְּקִפְאוּן – אֵף פֶּעַם לֹא נִסַּע לְשָׁם
יְחַד. אֵף פֶּעַם אֶל מוֹל הַמְזַבַּח הַמְפָרְסֵם,
וְרִמֹר, הַיְכָלִי תַחְנַת הָרְכַבַּת, לֹא נֶעַמְד. לְעַד
אֲפִשְׁרוּיּוֹת תְּלוּיּוֹת וְעוֹמְדוֹת. כְּמוֹ צְלוּפַח בּוֹהֵק
כְּמַעֲמָקֵי הָאוּקִינּוֹס אוֹ חֶדֶר מֵאֲחוּרֵי דִלְתוֹת
סְגוּרוֹת, וּבוֹ שְׁלֶחָן, מְגוּרָה, תְּמוֹנוֹת
מְכָרוֹת רַק מְסַפּוּרִים.

לְעֵד תּוֹתֵרְנָה כְּמוֹת שְׁהוּ,

כִּי לְעֵד הֵן עֲלוֹמוֹת כְּמוֹ בְּבִקְרָה הַהוּא,
כְּשֶׁתִּכְנְנֵנוּ בְּלוֹנְדוֹן – דִּירָה,
סְטוּדִיו בְּרוֹמָא, בְּנִיּוֹ יוֹרֵק חֶפְשָׁה
בְּשִׁבְלִי, בְּשִׁבְלֵךְ – גְּסִיעָה לְשׁוֹיִצְרִיה
וְלִשְׁנֵינוּ יַחַד, בְּבוֹא הַזְּמַן – קֶבֶר מִשְׁתַּף בּוֹנְצִיָּה.
הַתְּפַכְחָנוּ. אֲנִי יוֹשֵׁב לְבַדִּי בְּקֶרוֹן הַרִיק מְאֹדָם,
וְשֵׁם הַיָּד מַחְזִיקָה, עֲדִין, בְּפַעֲמוֹן הַמְרָדָם.

ורשה, 13 באוגוסט 2003

החלום

הַתְּרַגּוּל הַזֶּה, הַמְּתִישׁ, מְדִי יוֹם מְדִי לַיְלָה,
בְּתַזְמוּר הַמְדִיק שֶׁל "לְהִיּוֹת בְּשָׁנִים",
וְכָל שְׁנוֹי בְּצִלִּיל הַרִי הוּא שְׁנוֹי מְכָרִיעַ,

לְהַקִּיץ בְּבִקְרָה בְּזֶרְעֵ רְדוּמָה,
מֵרֵב מְאֹמֵץ לְשֹׁמֵר אֶת שְׁנֵתָךְ
הַתְּרַגּוּל הַמְּתִישׁ הַזֶּה, מְדִי יוֹם מְדִי לַיְלָה:

בְּגִלּוּחַ – קְרָמִים צְרֻפְתִּיִּים, קֶצֶף מְרַגֵּיעַ,
כְּדִי לְהַנְעִים אֶת הַמַּגָּע, לְרַכֵּךְ אֶת שְׁרִיטַת הַלְחָיִים
כְּשֶׁמְתַנַּשְׁקִים – כִּי גַם שְׁנוֹי כְּזֶה הוּא שְׁנוֹי מְכָרִיעַ

אֶת הַטְּכְנִיקָה לְשִׁכְלֵל בְּלִי הַרָף, כְּמוֹ לְטוֹשׁ אֲבָן טוֹבָה,
שֶׁכֵּן כָּל לְהַט דֵּינוּ לְכַבּוֹת,
הַתְּרַגּוּל הַמְּתִישׁ הַזֶּה, מְדִי יוֹם מְדִי לַיְלָה

בְּעֵת הַרְפִּיּוֹן שְׁאַחֲרֵי – אֵיךְ בִּיַד אֲמוּנָה לְקַרְקַע אֶת הַרִיב,
אֵיךְ לְשׁוֹוֹת לוֹ "נְעִימוֹת", אוֹ לְמַצְעֵר
מְתִינּוֹת (שֶׁכֵּן שְׁנוֹי בְּטוֹן הוּא שְׁנוֹי מְכָרִיעַ,

בחירת המלים, תנועות הידיים). ללטה. להשריש
את מה שזה עתה נובט, עדין רק מקיץ
בשגרת התרגול המתיש, מדי יום מדי לילה.

וכל הזמן הזה הידיעה החותכת שמשהו מתחמץ,
מצטנן בלי הרף, מתפורר לבלי שוב.
התרגול המתיש הזה, מדי יום מדי לילה
כדי להותיר על פנו את מה שכבר אינו הוא.

ורשה, 9 ביוני – 10 ביולי 2005

אפשרויות

מה לעשות עם מי שמתארח בחלומותיך
לעתים יותר ויותר שכחות, עד שנהיה השכיח שבאורחיהם? לחשוש
מפני אותה שכחות? מאותו פלוח
של שני קרומי עור מהדקים זה לזה

נעים חרש בנשימה שלוה? שכן אתה טובע.
הגלים ננעלים עליה. רטיבות פשטה באבק השרפה,
כל הגשרים נכבשו, כל הערים נצורות,

בדרכים צועדות בסך פלגות הצבא המנצח.
אתה ישן, והוא שט ונבלע בה, והוא כל פלו בתוכה,

עם הרסן שעל שניו, שעירות קבורות שוקיו
ירכיו הרפות. לחפש אלטרנטיבות?
או לקבל, לחבק, להכיל? לאטם בטיח?

אתה מתהפך לצד השני, אבל אתה נשאר,
למרות הידיעה שתמיד יצליחו איזה משפט או מלת יחס
להסתנן בערמה לא צפויה
בין "חיו חיים ארכים" לבין "חיו חיים מאשרים".

ברכת ורשה-קרקוב-ורשה, 29 אוקטובר 2005

חולשת הלב של האור

שלושה שירים

מגרמנית: אמיר אשל (ערך: גדעון טיקוצקי)

אניה קמפמן היא ילידת המבורג 1983. למדה באוניברסיטת המבורג ובמכון לכתיבה יוצרת גרמנית שבלייפציג. לצד עבודתה כמבקרת ספרות ברדיו ובעיתונות היומית, השלימה דוקטורט על המוזיקליות ועל מושג השקט ביצירתו המאוחרת של סמואל בקט. רבים משיריה מצטיינים במצלול עשיר ומפתיע. עניינה בצליל הספרותי בכלל ובשירה בפרט הביא אותה לשתף פעולה עם יוצרים רבים הנמצאים על קו התפר בין המילה הכתובה, המדוברת והמוזיקה. היא חברה בעמותת "פורמה" לייפציג ומשתתפת במופעי "טקטוניק" המשלבים שירה ומוזיקה עכשווית. קמפמן פרסמה משיריה באנתולוגיות, בכתבי עת לשירה ובאסופה שיצאה לאור בשנת 2016 וזכתה להד נרחב. בשנת 2018 פרסמה רומן ביכורים. מתגוררת בלייפציג.

מריבור

חֶלְשֶׁת הַלֵּב שֶׁל הָאוֹר
הִתְקַפָּה אֶל תוֹךְ הָאֵתְמוּל
נָהַר עֵטוֹר עֲצֵי שְׁזִיף בְּגִדוֹתָיו
אֲגָסִים שׁוֹק
וּכְשֵׁטִיטוֹ בָּא הַכְּפָרִים
וּכְשֵׁטִיטוֹ בָּא הַגְּבָרִים
הַבְּרִיאִים וְהַנְּשִׁים הַבְּרִיאֹת
וְהַיְלָדִים שֶׁמָשְׁכוּ אֶת כְּלָבֵיהֶם בְּרִצּוֹעָה
גָּרְרוּ מִכָּאן
וְאַחַר כֵּן
וּבִנְעוּרוֹת הַקְּלִיעִים

ביערות ביערות בגבעות
 על אורם הרף הירקרק
 ובסתו בקיץ הרף
 ובשנה שונטשה קדם
 איך באה אחרי קודמותיה
 באה באו האחד אחר השני
 הדיגים הקצבים
 אגוזים לאסוף אגוזים
 מבפנים פועם הריק
 נבובים הפרות ומי
 הרימם מי אכל
 מהם מה נותר מריבור
 עם מערבולות זכוכית מזכוכית
 בתחלה חזרו הכלבים
 עם רצועותיהם הארכות שהתרופפו
 אלה שמעולם לא התרו רק הדקו
 נלחצו בידיים עורות בידיים נשכחות
 עם ריסים
 לקחת לרחץ לצלל
 באגם הכפר בכרכת הכפר
 בגאיות הנוף
 בהשתקפיות היום החדש
 הריסים הריסים ורצועות
 הכלב ביום ומתחת
 לעננים משללי הזכרון
 בירקרקות הירקות
 היכן שמישהו בא היכן שהכל בתנועה
 מחויר.

*

אנו נשארים עוד אור הערב
 תלוי בענף התמיר של עץ הדבדבן
 הסנוניות מנקרות עוד מעט
 באויר היוקד
 התכל התמיר ישאל לשלום
 העדים הנותרים
 כשהצלם הישיש של הרקיע
 שולח ברקים דוממים מעל ארץ חמה
 בה מישהו ילחש
 בצל שדות תירס יבשים
 ובה השער אל הלילה
 הוא רק סדק אפל
 שער אסם נע ברוח נושנה
 דבר לא עוד
 כשכעת הערב יורק את צנפותיו
 נותר עוד דף
 חור אף יותר מעור
 נפחת הכל
 הארצות שראית
 יהיו בחלומותיה לתצלומי צפרים
 ובאבה העולה
 לאחר גשם מתמשך
 נפחת הכל
 אל תנוף החשכה נסע
 חרש משיחים.

מינסק

מעולם לא ראיתי כל כך הרבה שלג
מעולם לא כברות ארץ קפואות כל כך
קרות ודוממות-קרח כמו הארץ המפנה אלינו את גבה
שוקע המרחב
אל תוך שיחה פנימית עם המרחב
יש מי שאץ לדרכו מת נרקב אלפים
קודחים מותחים קני תיל אל תוך
האוויר הקפוא. היערות עמקים
איש לא בא בהם
ללא סבה
רק לפרקים נפתח העבר
מנועי מטוסים
בסיבוב אינסופי של
צנה
לא הרצון לא עצמות אדמה רק
עד לאן יכל אדם לרוץ
כשהרקיע מתכנס גשם-שלג מבאר
את המתח בשמים את הכוכבים
את מטעני הספינות את הסורים של נמלים זרים
פחם עצמות תקוה לדבר
המצוי במרחק
עצי אשור צעירים שנגעו מן העמק
מואר או חדש או רוח.

התאספו נא כולכן – צולעות, חסרות שיניים

שלושה שירים

מליטאית: סיון בסקין

ילידת 1986, גדלה בקובנה (קאונס) ומתגוררת בוילנה. דוקטור לפילולוגיה ליטאית, משוררת, מבקרת ומורה לקולנוע. ספרה הראשון ראה אור ב־2017. שיריה תורגמו עד כה לאנגלית ולפולנית.

דיכאון וגבר

יְקִירִי, רְאִיתִי אֶת עֵוִיתוֹת פְּנֵיךְ,
רְאִיתִי כַּמָּה זַעַם וְכַמָּה
תּוֹכְחָה הִבַּאת לִי, כַּמָּה לַחֵץ
הַסֵּתֶתָר מֵאַחֲרֵי הַקִּשְׁתִּי שֶׁל הַצֵּלַע הַחֲמִישִׁית,
כַּמָּה חֲזָקוֹת הֵן נְקִישׁוֹת כְּלִיא בְּרִקְיָה,
אִיךָ מֵתַנַּדְנָדִים הַתְּרִיסִים בְּרוּחַ פְּרָצִים,
יְקִירִי, אֶתְּה רוֹאָה אוֹתִי מְקִיאָה,
אוֹתִי מֵתַבְּיֶשֶׁת, אוֹתִי בּוֹכָה וְלֹא
יְכוּל לְהִבִּין, לְהִתְעַשֵּׂת לֹא יְכוּל –
הַסֵּר הָאוֹנִים הֵנָּה, שֶׁעַר דְּבִיק מִמָּרָה,
חֲלָצָה מְלַכְלַכֶּת, הַנְּבִיחוֹת הַלָּלוּ,
הַנְּדָנוּד, הַזְּמוּזוּם,
עֲרַמַת כְּלִים בְּכִיּוֹר, קוֹרֵי עֲכָבִישׁ,
כְּדוּרֵי אָבָק, יֶלֶד לֹא רְחוּץ –
יְקִירִי, אֲנִי יְכוּלָה
לְהַבְטִיחַ לְךָ דְּבַר אֶחָד – אַחֲרֵי כָּל זֶה,

אם יַעֲמְדוּ בְּזֶה עֵינֶיהָ, כְּלִיֹּתֶיהָ, כְּבִדָּהּ,
אם נִשְׂרָד,
לא תִצְטָרֵךְ עוֹד לִפְקֶקֶק בְּאַהֲבַתְךָ אֵלַי.

לסבתא

כְּמוֹ שְׂאֵת שְׂרֻטַת בְּצַפְרֵינֶיךָ אֵת קִלְפַת הַלְּבָנָה הַקְּפוּאָה,
אֲנִי שׁוֹרְטַת אֵת עֲצָמֵי בְּמַחְרָשׁוֹת הַרוּחֹת, בְּקוֹל פְּצוּעַ,
כְּמוֹךָ, מְבַכָּה אֵת בְּנֵי שְׁנוּלֵד מַת, כְּמוֹךָ –
בְּטוֹנְדְרָה חֶסֶרֶת הַרְחָמִים, בְּבִקְתָהּ הַמְקַשְׁטָת
בְּתַפְרִים שֶׁל יַעַץ – אֲנִי רוֹאָה בְּרִיוֹן מֵתִקְרָב, –
אֲנַחְנוּ נִמְצָץ לוֹ בְּתַמּוּרָה לְפָרוֹסֶת לֶחֶם לִילְדֵינוּ
הַחַיִּים (כֶּבֶד כּוֹאֵב מְאַחֲרֵי הַצֵּלַע הַחֲמִישִׁית,
כֶּבֶד מְצִיץ בְּרוּזוֹן הַמְכַנְסִים), כְּמוֹךָ – בְּצַחֲוֹק הַגְּרוּנִי,
בִּילָלֶת הַלֵּב אֲסַפֵּר אֵת הַכֹּל, אֲנִי עוֹקֶבֶת אַחֲרֵי עֲצָמֵי,
כְּמוֹךָ, אֲבַדְתִּי כְּמַעֵט אֵת כָּל מַה שְׂאֵפְשֵׁר לְאַבֵּד,
שְׁלֹא הִיָּה לִי אֵף פַּעַם – נִשְׂאֲרַתִּי אֲנִי לְבַדִּי, אֲנִי שְׁלֹנוּ,
יְרֻשֶׁת גֵּן עֵדֶן הָאֲרוּרָה, שְׁשֻׁרְדָה
אֲפִלוּ אַחֲרֵי רְדוּקְצִיָּה פְּנוּמְנולוֹגִית – הַתּוֹדָעָה הַמְטַנְפֶת הַזֹּאת,
לֹא מִפְסָדָת, לֹא מְרוּחַת, לֹא מִשְׁגָּת –
זֶה לְמָה כּוֹאֵב.

שד

מְהָרוּ, נְשִׁים שְׁלֵי, הֵנָּה – חֶדֶר, הֵנָּה – גִּיר, הֵנָּה – רִיחַ עֲנָפֵי אֲשׁוּחַ. הַתְּאֲסָפוּ נָא כָּלֶכֶן –
צוֹלְעוֹת, חֶסֶרוֹת שְׁנַיִם, רֹאשׁ, רִגְלֵי, עוֹרוֹת, אֱלֹהֵי שְׁהַפְּלוּ מְרַחֵם אֲמֹן, שְׁמַרְקוּ
אֵת עֵבְרוֹן, כָּל אֱלֹהֵי שְׁפָכוּ כִּי אֲרַנֵּב כְּרִסֵּם אֵת עֲגִיוֹת הַקֹּדֶשׁ, כָּל מִי שְׁנִדְנְדוּ אֵת
עֲרִיסוֹת יְלִדֵיהֶן –
נוֹמָה נוֹם, נוֹמָה נוֹם, נוֹמָה נוֹם – כָּל מִי שְׁעִזְבוּ הַכֹּל, נַעֲזְבוּ, מִדֵּיאוֹת,

מדוֹזוֹת, הָרוֹת, הַטִּירוֹת, כָּל הַמְלָצְרִיּוֹת שֶׁל תַּחֲנוּת מְרֻכְזוֹת, כָּל מוֹכְרוֹת הַחֹרִים
בְּעֵשָׂרִים סוּ בְּלֶבֶד,
כָּל הָאֲנָאֲלֶפְיִתִּיּוֹת, חֲסָרוֹת הַנְּחָלָה, הַמְנַגְנוֹת עַל קְלִידֵי רוֹכְסָנֵי הַגְּבָרִים – בּוֹאוּ כְּלָכֵן.
כִּי הַשָּׁעָה שֶׁלֹּשׁ מֵתְקַרְבֶּת,
וְהַתְרַנְגוּל עוֹד לֹא שָׁר, הוּא מְדַדָּה. הוּא גוֹרֵר אֶת רַגְלָיו. וְאֲנִי לֹא רוֹאֶה מִבְּעַד לְעַפְעָפִי
הַנְּפוּלִים,
נָשִׁים, קָחוּ גִירִים, כְּבֹר הַגִּיעָה הָעֵת לְסִיד אֶת הַהִיסְטוֹרִיָּה הַזֹּאת, צִירוּ מֵעַגְל
שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים, כְּבֹר הַגִּיעָה הָעֵת לְהַשְׁלִיךְ הַכְּפָפָה, לוֹמֵר לְחֹשֵׁי כְּשׁוּפִים – חֲפְשִׁיָּה,
חֲפְשִׁיָּה, חֲפְשִׁיָּה.

מן הגנזך

לאה גולדברג:
תרגומים גנוזים

מבחר תרגומים גנוזים

ערך: גדעון טיקוצקי

תרגומים אלה מקור כולם בעזבונו של לאה גולדברג, וככל הנראה זה להם פרסום ראשון. הם ניתנו כאן במתכונת ספר תרגומיה משירת העולם שערך טוביה ריבנר לאחר מותה, 'קולות רחוקים וקרובים' (ספרית פועלים, 1975): הספר פותח בשירת המזרח הרחוק הקדומה וממשיך אל ספרויות רוסיה ומרכז-מערב אירופה. באחרית הדבר הקצרה לספר, כתב ריבנר בין השאר: "נשאר אף קטעי תרגום, שבבוא העת אפשר יהיה לעיין בהם ובשאר חלקי העיזבון במכון גנזים". דומה שכעת הגיעה העת. כתבי היד לכל השירים שמורים במכון גנזים באוסף לאה גולדברג (מספרו: 274). תודתנו לאנשי הארכיון ולעו"ד יאיר לנדאו, מנהל עזבונו של לאה גולדברג ויושב ראש העמותה להנצחתה, על אישורם לפרסם כאן יצירות אלה.

שירה סינית קדומה

הבודד בסתיו | לִי־טִי־פָה (לי באי, סין, 701-762)

מִחַר עַל הַנְּהַר יְשׁוּטוּ
עָלִי הַפּוֹ, עָלִי קִמִּילַת הַלוֹטוֹס.
לְבִי יִגַּע! מְנוֹרְתִי דוֹעֶכֶת,
הִנֵּה כְּבִתָּה כְּבָר,
וְאֶזְכֹּר כִּי עַת לִישָׁן.

נִוָּה שְׁלוֹתִי,
בּוֹא אָבוֹא אֵלַיָּךְ.
הֵב לִי שְׁלוֹה, לְבִי נִלְאָה מְאֹד!

אֵד סִתְּיו כְּחֻלְחַל תַּעֲזָה עַל הָאָגָם,
הַכְּסִיף הַכְּפוֹר אֶת גְּבֻעוֹלֵי הַדְּשָׂא,
כִּי־ד אֶמֶן פְּזָרָה אֲבָקָה שֶׁל קֶסֶם
עַל פְּנֵי תַפְרַחַת עֲגַגַת עָלִים.
נִיחֹחַת הַפְּרִיחָה חֻלְף, אֵינְנִי.
וְרוּח־כְּפוֹר הַגְּבֻעוֹלִים כּוֹפֶפֶת.

משורר מהרהר | ליו צ'י (ליו בון, סין, 1311-1375 לספירה)

אולי ירד מטר,
כה רך מִשֵּׁב הַרוּחַ.

ענפי הקנמון מתנדנדים
פְּרָחִי בִּיגוֹנְיָה צוֹפִים פְּנֵי הָעֵלְוָה.

זוהרים העלים העפים,
הפְּרָחִים הַנוֹשְׁרִים רַבִּים.

הרוח נשא האבק היבש,
עֲכָשׁוּ הוּא נוֹשֵׂא הָאֶבֶק הָרֵטֵב.
פה ושם יסב הפל ברוח.

הוא חולף מבעד לצעיף הקליל
ונוגע בי.

אני לבדי עם משק לבבי.
ת"ק פְּרָסוֹת לְשָׁמַיִם
וּזְרָם הַמַּיִם מְהִיר עַד מְאֹד.

מדוע זה השירו צפריים
את נוצותיהן בין העננים?
הייתי רוצה כי ישאו אגרותי,
אך השמים ארכים.

זורם הנהר מזרחה
ואף לא גל אחד יחזר עם הבשורות.

מגנוליה ריחנית קורנת במרגוע,
אולם תמיד גופלים מספר פרחים.

את הגתית שלי סגרת בנרתיק,
הניחותי הצדה את חלילי השחר.

אני לבדי עם משק לבבי.

היוֹנָא הַלֵּילָה אֶתִּי
שִׁירִים יְשָׁנִים.

רוסיה | אלכסנדר בלוק

טוב, יִלְכָּדֶךָ וְגַם יִתְעַמֵּר בְּךָ,
אֶת לֹא תֵאבְדִי, אֶת לֹא תִוְכְּלִי,
רַק דָּאָגָה כְּצִל־עוֹבֵר בְּךָ
עַל זֵיו פְּנִיךָ הַפְּלֵאִי.

מַה לָּךְ עוֹד דָּאָגָה? עוֹד צֵעֵר?
עוֹד מִר־דְּמָעָה בְּנֵה־רֵאֲוָנִים.
וְאֵת כָּאֵז – שְׂדָה וַיַּעַר
וַצְעִיף רִקְמָה עַד גְּבִינִים.

וְהִנְבְּצָר אֵינוּ נִבְצָר עוֹד,
קִלְה הַדֶּרֶךְ לְאֲרֻכָּה,
עַת בְּמִרְחָק פְּתֹאם תִּדְהַר עוֹד
עֵינֶיךָ בְּצִל צְעִיף בּוֹרְקָה,
עַת כְּעֶרְגַּת אֶסִיר תּוֹשֵׁר עוֹד,
בְּשִׁיר רַכֵּב, הַמוֹעֵקָה!

וְשׁוֹב, כְּבִשְׁנוֹת פְּזוּ עֵבְרוּ,
שְׁלֵשָׁה זִוְגוֹת־מוֹשְׁכוֹת בְּלִים –
וְעֵטוּרֵי אוֹפֵן נִגְרְרוּ
בְּבֶץ נְלוֹז שֶׁל מִשְׁעוּלִים.

הוּי, רוֹס בַּת הָעֵנִי, רוֹס שׁוֹמֶמֶת!
לִי גְּגוֹתֶיךָ הַמְטִים,
כָּל שִׁיר רוֹחוֹת שְׁלֶךְ לִי דְמַע
רֵאשִׁית יְמֵי אֶהְבְּתִי.

אֵינִי יָכֹל לְחַמֵּל עָלֶיךָ
וּכְמִטְמוֹן אֲשָׂא צְלָבִי.
הַפְּקִירֵי הוֹד וְשׁוֹד בְּתוֹלֶיךָ
לְכָל קוֹסֶם אֲשֶׁר תֵּאבִי.

מתוך "מולדת" |
אלכסנדר בלוק

לאויב את לכן דגלנו
לא הפקרתי המום המלה.
באת בנתיב הלילות. ושנינו
בודדים על הסוללה.

הפרידנו גורל ונתיב ליל
והנה הפגישונו שוב.
ושנית, ארץ רוסייה, אליך
נוודים מנכר נשוב.

תל וצלב – הלא קבר אחים הוא.
זה עכשו משכנך – הדממה!
רק בשיר-חילים יזרימו
מרחקים מועקה סתומה.

אבל פה ריק ואלם: גם רע
גם אויב ישנים שנת מתים,
וכוכב בית לחם זורח,
כלו אור כאהבתי.

מתוך "שלוש איגרות", שיר ב |
אלכסנדר בלוק

שחור עורב בערבית משלגת
שחור קטיפה על כתף שזופת אור,
קול ענג בנעימה מתענגת
על לילות הדרום שר מזמור.

לב-תשוקות שאנן – קל כנפים,
כמו מים נתן אות זוהר.
על מדרון אינ-קרקע אל אפסים,
סוס נושף עם רוכבו דוהר.

את נושמה, רוח שלג נושבת,
ושפתי הוזות-שכורות.
ולנטינה, חלום, כוכבת!
איך זמירים פצחו בזמירות –

הו, עולם האימים! צר הרסן.
בו – דמדום נשיקת פידו בעוית.
בו – שירי צוענים שחורי-קסם,
וטיסה חפזנית של שביט.

[ניסח מוקדם של התרגום]

שׁוֹרְרָה נַעֲרָה בַּתְּפִלַּת הַמְּקַהֶלֶת
עַל כָּל הַסְּפִינּוֹת הַתּוֹעוֹת בְּלֵב יָם,
עַל כָּל יְגִיעֵי הַנֶּכֶר בַּחֲלָד
עַל כָּל שׁוֹכְחֵי שְׂמֵחַת לְבָבָם.

כִּי שֶׁר קוֹלָה וַיַּעֲוֹף הַקְּמֻרֹנָה,
וַעֲלֵ לִבָּן כְּתַפָּה קָרְנֵה אֹר,
וְכָל נֶפֶשׁ מַחֲשֶׂה לְחֻזוֹת נְכוֹנָה
אִיָּה שְׂרָה בְּקֶרֶן שְׂמֵלַת הַצָּחֵר.

וַנְּדַמָּה לְכָל אִישׁ כִּי שְׂמֵחָה מִיַּעֲדָת,
כִּי כָּל הַסְּפִינּוֹת נַעֲגְגוּ בַּבְּרִכָּה,
כִּי כָּל יְגָעִים בְּנֶכֶר אִי־מוֹלְדָת
מִצָּאוּ שְׁלוֹם וְאוֹר הַבְּרִכָּה.

וַהֲקִרְנֵן דְּקָה, וְהַקּוֹל קוֹל־תּוֹחֶלֶת,
וְרַק בְּגָבָה – בְּדַבִּיר נַעֲלָם
הַמְּקַרֵּב לְרִזְיוֹ – בְּכָה הַיֶּלֶד
עַל כִּי שְׂאִישׁ לֹא יָשׁוּב לְעוֹלָם.

שְׂרָה עֲלָמָה בַּתְּפִלַּת הַמְּקַהֶלֶת
עַל כָּל הַסְּפִינּוֹת הַתּוֹעוֹת בְּלֵב יָם,
עַל כָּל עֵיף בְּנֶכֶר־אִי־תּוֹחֶלֶת
עַל כָּל אוֹבְדֵי־שְׂמֵחַתָּהּ בְּעַנְיָם.

כִּי שֶׁר קוֹלָה וַיַּעֲוֹף הַקְּמֻרֹנָה,
וַעֲלֵ לִבָּן כְּתַפָּה קָרְנֵה אֹר קָרְנָה,
וּמַחֲשֶׂה כָּל נֶפֶשׁ לְשִׂמְעַ נְכוֹנָה
אִיָּה שְׂרָה בְּקֶרֶן שְׂמֵלָה לְבָנָה.

וַנְּדַמָּה לְכָל אִישׁ – כִּי שְׂמֵחָה מִיַּעֲדָת,
כִּי עוֹגְגוֹת הַסְּפִינּוֹת בְּשִׁלּוֹת הַבְּרִכָּה,
כִּי בְּאַרְץ נֶכֶר כָּל יַעֲף־אִי־מוֹלְדָת
מִצָּא לֹא שְׁלוֹם וְאוֹר הַבְּרִכָּה.

וַהֲקִרְנֵן דְּקָה, וּבַת־קוֹל מִצְלָצֶלֶת,
וְרַק בְּגָבָה – בְּזָבוּל נַעֲלָם
הַמְּקַרֵּב לְרִזְיוֹ – בְּכָה הַיֶּלֶד
עַל כִּי שְׂאִישׁ לֹא יָשׁוּב עַד עוֹלָם.

אפולון האל | היינריך היינה

א

לְמַרְגְּלוֹתַיּוֹ – מִסְפָּרֵן תִּשְׁעָה –
נְשִׁים צְהָבוֹת כְּבֵהֵט.
גְּלִימָה עוֹטָה גְזֵרְתֵּן הַגְּמִישָׁה
חוֹגֶרֶת אוֹתָן כְּטַבְעֵת.

וּבִהִיר תִּלְתְּלִים, מְנַעִים זְמִירוֹת
יָדוֹ עַל כְּנֹר פּוֹרְטָת.
כָּלֵב הַנְּזִירָה הַתְּשׁוּקוֹת בּוֹעֵרוֹת
וְצַעַר – כְּאֵשׁ לוֹהֶטָת.

צוֹלֵכָה אֶת חֲזוֹה, חֹזֵר וְהַצֵּלֵב
מִפְּלֵט בְּתַפְלָה מִבְּקֻשָׁת.
לֹא נִס מִן הַצֵּלֵב הַכָּאֵב הַצּוֹרֵב
לֹא מִרְ-הַתְּשׁוּקָה הַנְּרַעֶשֶׁת.

עַל סֵלַע נִשָּׂא הַמְּנֹזֵר נֶצֶב,
הַרְיִין יְהִמָּה מְנַגֵּד.
וְרֹאשׁ נְזִירָה מִן הַצְּהָר נִשְׁקָף,
מִקְשָׁבֵת, לְשִׁיר עוֹרְגָת.

שֵׁם שְׁטָה סְפִינָה וּשְׁקִיעָה מִקְסִימָה
אוֹרוֹת מְרַעִיפָה עֲלֶיהָ.
דְּגִלֵי שִׁירָאִין עַל חֶרְטָמָה,
עֲלִי-הַדְּפָנָה קִשׁוּטִיָּה.

דְּמוֹת עֵלֶם יָפָה וּבִהִיר שְׁעַר
אֵלֵי תְרַנֶּה נִשְׁעָנָת.
לוֹבֵשׁ אֲרָגְמָן וְרִקְמַת הַדָּר
עַל פִּי הָאֶפְנֵה הַנוֹשְׁנָת.

אני אלהי המוסיקה
 בכל אתר יכבדוני.
 עמד היכלי בגרציה
 על מונפרנאס עבדוני.

ולא אדע איכה נהיה:
 אך זה אטעם ממים,
 מי מעין קסטליה –
 צץ זמר על השפתיים.

על מונפרנאס בגרציה
 בנו האלים לי בית,
 ליד מעין קסטליה
 בצל הברוש והזית.

אשיר וכנורי המה
 ידי צלילים מרעפת,
 כאלו דפנה האלה
 מבין שיחים נשקפת.

עדת בנות סביבי ישבה
 שרה ומתלוצצת,
 כל רנן-שיר לה-לה, לה-לה
 לצון וצחוק אין קצה.

אשיר – וכאמברוזיה
 סביבי ניחוח יעל,
 כל העולם בגלוריה
 ואור שחקים ממעל.

וקול שופר, טרה-רה, טרה-רה,
 מן החרשה הריע,
 שם צדה ארטמיס הגאה
 צידה, ואני אחיה.

זה אלה שנה מגרציה
 הגליתי בידי שמים,
 אך לבכי בגרציה
 בגרציה עדין.

מאריה אנטואנטה | היינריך היינה

איכה בגילה בארמון טיולרי
חלונות הראי יאורו,
ואף על פי כן שם ביום הבהיר
רוחות רפאים יעברו.

מופעת בפאביון דה פלר
מריה אנטואנטה,
עם בקר מופעת היא קבל עם
על פי האטיקטה.

גבירות החצר בלבוש ההדר,
תשבנה גם תעמדה,
תלבשנה שני ושיראין
ברקת ושבו תענדה.

צרה גזרתן, שמלניות קרינולין
הציצו מלמטה רגלים,
פקחות, חמודות, אף אלו להן
גם ראש על הכתפים!

כלן-כלן חסרות ראשים,
ואף המלכה מסתפקת
בגוף בלי ראש, והוד מלכותה
לכן לא מסרקות.

היא, שנשאה תמיד בגאון
את טירת שערותיה,
בתה של מריה תרזיה
וקיסרי הרין אבותיה,

מְדַמְדָּמֶת כֶּתֶת בְּלִי פֶּאֶה לְרֹאשָׁה
וּבְלִי רֹאשׁ בְּמוֹשֵׁב הַגְּבֵה,
שֶׁל גְּבִירוֹת הַחֲצֵר אֲשֶׁר גַּם הֵן
מִהֲלָכוֹת בְּלִי רֹאשׁ כְּמוֹהָ.

הֲלֹא הֵן תּוֹצְאוֹת הַמַּהֲפֹכָה,
פְּגִיעֵתָה הִרְעָה שֶׁל דּוֹקְטְרִינָה,
וּבְכַל אֲשֵׁמִים וְאֵן וְקֹ רּוֹסוּ,
וּלְטֹר וְהַגְּלִיטִינָה!

אֵךְ מוֹזֵר הַדְּבָר! כְּסָבוֹר אֲנִי
שְׁכַל הַבְּרִיּוֹת הָאֵלוֹ
לֹא הִשְׁגִּיחוּ כִּלְל כִּי הֵם מֵתִים
וְכִי אֶת רֹאשָׁם שְׁכַלוּ.

כָּאֵז, כְּתַמִּיד, כּוּוֹנֵי הַחֵן,
הַשְּׁתַחֲוִיּוֹת חֲסֵרוֹת טַעַם,
קְדוֹת בְּאֵין רֹאשׁ מֵה גִלְעָגוֹת,
מֵה אֵימוֹת הֵן הַפַּעַם.

קְדָה גְּבִירָה רֹאשׁוֹנָה דְ'אָטוֹר,
כְּתַנְתַּ צָּחָה בִּידֵיהָ,
וְהַשְּׁנִיָּה מַגִּישָׁתָה לְמַלְכָּה
וְשִׁתִּיהֵן קְדוֹת לְפָנֶיהָ.

וּגְבִירָה שְׁלִישִׁית וּגְבִירָה רְבִיעִית
מִשְׁתַּחֲוּוֹת אַפִּים,
כּוֹרְעוֹת לְאַרְצָן לְפָנֵי הַמַּלְכָּה
לְלִבֶּשׁ לָהּ אֶת הַגְּרָבִים.

עֲלֹמֶת הַסִּיעָה בָּאָה בְּקִדָּה
וּלְסוֹטֵת בְּקֹר מַגִּשָׁת,
שְׁמֹלְגִית בִּידֵי עֲלָמָה שְׁנִיָּה
בְּקִדָּה לְמַלְכָּה נִגְשָׁת.

וְשֵׁרֶת הַחֲצֵר מְסַתְּפֶלֶת בְּהֵן,
בְּמִנִּיפָה מְחִיָּה אֶת חֲזוֹה
הַלְבֵּן, וּמְחַמֵּת הַמַּחְסוֹר בְּרֹאשׁ
מְחִיכֶת בְּאַחֲוִירָה,

מִמְבַּעַד לְצַהֵר עֲטוּף הַוִּילוֹן
חֲמָה סְקֶרְנִית זוֹרְחַת,
אֵךְ בְּרֹאוֹתָה אֶת חֲזוֹן הַרְפָּאִים
נִרְתַּעַת מִיָּד בְּפַחַד.

שירה איטלקית

מתוך 'חיים חדשים', פרק ווו | דנטה אליגיירי

[נוסח מוקדם של התרגום]

כָּל הַרְהוּרֵי כְּלָם יַעֲמִיקוּ חֶקֶר
בְּאֵהָבָה, וְהִיא כֹּה מְשֻׁנָּה:
שְׁוֵה מוֹכִיחַ לִי מֵה רַב אוֹנָה,
וְזֶה אוֹמֵר לִי: שְׁלֹטוֹנָה אַךְ שָׁקֵר.

זֶה בְּתַקּוּוֹת בִּי יַעוֹרֵר רְנָה,
זֶה יֵאָנֵס לְבִי לְטֹבֵל בְּדַמְעָה.
רַק בְּדָבָר אֶחָד יִסְכִּימוּ הֵמָּה:
בְּחֶרֶדָה שְׁבֹלְבֵי טְמוֹנָה.

כִּן הַרְהוּרֵי הַכְּשִׁיל בְּקֶשׁוֹ אוֹתִי,
תְּעִיטִי בְּדַרְכֵי הָאֵהָבָה,
אֵין לְדַבְּרֵי רֵאשִׁית, אֵין אַחֲרִית.

אֵךְ עִם כְּלָם לְכָרוֹת חֲפִצְתִּי בְּרִית,
אֶקְרָא לְאוֹיְבֵתִי הַנְּאֻוָּה,
גְּבֵרְתִי הַרְחֲמֵנִית, יִשׁוּעֵתִי!

דוֹבְרִים כָּל הַרְהוּרֵי לְבִי גַם יַחַד
עַל אֵהָבָה, אֵךְ רַב בְּהֵם הַשְּׁנִי:
כִּי זֶה אוֹמֵר לִי: אֵךְ שְׁלֹטוֹן וְאוֹן הִיא,
וְזֶה אוֹמֵר: אוֹנָה הוּא פֶח וּפְחָת.

זֶה בְּתַקּוּה מִבִּיא לִי מֵתֵק נַחַת,
וְזֶה אוֹנֵס לְבִי לְטֹבֵל בְּדַמְעָה.
רַק בְּדָבָר אֶחָד יִסְכִּימוּ הֵמָּה:
כִּי רַחֲמִים בְּקֶשׁ לְבִי מִפְּחָד.

וּמַחְלֶקֶתָם – הַשִּׁיר בְּפִי תַכְרִית,
אֶחָפֵץ לִזְמֹר דְּבַר־מָה לֹא יִדְעֵתְנִי,
תוֹעָה בְּדַרְךְ אֵהָבָה הַנִּנְי!

אֵךְ עִם כְּלָם לְכָרוֹת חֲפִצְתִּי בְּרִית,
אֵין זֹאת כִּי לְשׁוֹנָאת נִפְשֵׁי קְרֵאתִי:
גְּבֵרְתִי הַרְחֲמֵנִית, גּוֹנֵנִי!

*

האם אתה הוא זה אשר אמרת
שבחי גבירתנו בפנינו?
הקול קולך אשר שמעו אזנינו,
אבל דמותך בדמות אחר המרת.

ולמה זה כל כך בבכי מרדת,
שתעורר עלינו רחמינו?
הגם אתה ראית את גבירתנו
בוכה ואת הצער לא הסתרת?

תן ונבכה אנחנו ונלכה
נעצבות. "אבוי למתנחמים",
שמענוה כן אומרת ובוכה.

פניה כה יעירו רחמים
כל המסתכל בזו הדמות
נכון מצער על ידה למות.

*

הענוות, המשפילות עינים,
על מה דמו פניכן העגומים
בחורונן לפני הרחמים,
אתן באות, החסודות, מאין?

הראיתן גברתי שופכה כמים
דמעות באהבתה ובאבלה?
אמרנה לי, הלא לבי גלה
את האמת, וכבר מפלט לי אין.

ואם אמנם ממקום אבלה תבואנה,
אנא, הואלנה פה עמי לשבת
ואת אשר ארע אל תכסנה.

עונה בכן עינכן. כי בכי עצבת
בכיתן. מכות יגון חזרתן הנה,
ואת לבי תרעיד אימת המות.

כֹּה חֲסוּדָה וְכֹה תַמָּה מוֹפְעֵת
גְּבֻרָתִי, עֵת תְּבָרְכֵנוּ לְשָׁלוֹם,
שְׂכָל מִבְּט חָרַד מוֹל זֶה הַתָּם,
וְכָל לְשׁוֹן נְאֻלְמָה בְּרַעַד.

וְכֵן תִּלְדֵּי, עוֹטָה צְנִיעוּת, נִכְנָעֵת,
עֵת מְסֻבִּיבָה שְׁיַחַת־שִׁבְחָה תֵּהֵם,
דוֹמָה, כִּי מִשְׁחַקִּים יִרְדֶּה הַלֵּם,
פְּלֵאֵי עוֹלָם הוֹכִיחַ בְּכָל צַעַד.

וְכֹה תִנְעַם דְּמוּתָהּ לְכָל רוֹאֶה
וּמִבְּטָה כָּל כֹּף יִמְתַּק. הֲכִי
יִבִין לְזֹאת שְׁלֵא חָזָה אוֹרָה?

דוֹמָה, הִנֵּה תִנּוּעַ בְּשִׁפְתֶיהָ
רוּחַ שֶׁל אֶהְבָּה, כֹּה טְהוֹרָה
אֲשֶׁר תֵּאמַר לְנַפְשׁ: הַאֲנִי!

לאביב | ויליאם בלייק

תוך יגון וחרפה | ד"ה לורנס

אֲבִיט בְּשִׁקִיעָה מִפְּרֻכְסֵת
מָה חִפְצָתִי לְלַכֵּת גַּם אֲנִי
בְּעֵד הַשַּׁעַר הָאֲדָם, מֵאֲחֹרֵי בְּרִיחַ אֲרָגְמָן וְשַׁחֹר.

חִפְצָתִי לְלַכֵּת
בְּעֵד הַשַּׁעַר, שָׁם אוֹכֵל נֶשֶׁל
אֶת חֲרַפְתִּי כְּנַעְלִים עַל סֶף,
אֶת יְגוֹנִי כְּמוֹ בְּגָדִים בְּלִים.
וּלְהַשְׁלִיךְ בְּשָׂרֵי מֵאֲחֹרֵי
כְּמִטְעֵנוּ שֶׁל הַהֶלֶךְ נַעְלָם
אֲשֶׁר הֶלֶךְ וְאִין יוֹדַע אָנָּה.

כִּי אִזּוֹ חֹזֵר חֹזְרָתִי,
וּבְרֵאוֹתַי אֶת גּוֹפִי הַמְּפָקֵר הַמוֹטָל כְּפָגֵר –
צַחֲקָתִי צָחֹק שֶׁל גִּיל.

הֵה, טָלוּל קוֹצוֹת, אֶתְּהָ אֲשֶׁר תִּבְיֵט
בְּחִלּוֹנוֹת שַׁחֲרִית זָרִים, הַפְּנֵה-נָא
עֵינַי כְּרוֹבִים אֶל אֵי-הֵיָם שְׁלֹנוּ,
לָךְ בְּקוֹל יְרִיעַ, הָאֲכִיב!

וְתֵל לְתֵל יִבִיעַ אִמְרָ, וְהִגִּיא
הַמְּאֻזָּן יְקָשִׁיב. עֵינַיִנו הַכְּמֵהוֹת
פּוֹנוֹת אֶל בִּיתְנֵי-הוֹדֶה: הֵה, יְקַרְב־נָא,
הַנְּחָה רַגְלֶיךָ הַקְּדוֹשׁוֹת אֵלַיִנוּ.

בּוֹא אֶל גִּבְעוֹת הַיָּם, לְרוֹחוֹתֵינוּ
תֵּן לְנִשְׁקֵךְ בְּגִדֶיךָ בְּשֵׁם; הַטְעִימֵנוּ
אֶת הַבֵּל פִּיךָ בְּקֶרַע וְעָרֵב. זָרֵה-נָא
פְּנִינֶיךָ עַל אֲרָצֵי חוֹלֵת הָאֵהָבָה.

גַּע בָּהּ בִּיפֵי יָדְךָ הַעֲנֵגָה וְשִׁפְךָ
רֵךְ נְשִׁיקוֹת עָלַי חֲזָה. שִׁימָה
עֲטֹרְתֶךָ עַל רֹאשׁ עוֹרְג, אֲשֶׁר
קָלַע צְמוֹת צְנוּעוֹת רַק לְכַבּוֹדְךָ.

הערות בשולי התרגומים:

הבודד בסתיו | לִי־טִיפּוֹה (לי באי, סין, 701-762) – לאה גולדברג העריכה מאוד את יצירתו של משורר זה, הנחשב אחד מגדולי משוררי סין במאה השמינית, והזכירה אותו פעמים אחדות ביצירותיה, בין השאר בשירה הפותח בשורות: "זְכוּר־נְשִׁיקָה צוֹרֵב עַל הַפֶּה, / וְעַל הַיָּד חֵם אָדָם שְׁאִינִי – / אֲנִי קוֹרְאָה אֶת שִׁירֵי לִי־טִיפּוֹה, / וְתִקּוּפוֹת נִמְסוֹת בֵּינֵי וּבֵינֵנו" (לאה גולדברג, 'שירים', עורך: טוביה ריבנר, ספרית פועלים, 1973, כרך ג, עמ' 110). כותרת השיר (בהכרח תוספת המתרגם המערבי) מקרבת אותו אל שירי קינה עם בוא הסתיו, דוגמת "יום סתיו" מאת רילקה, שגולדברג תרגמה גם כן.

משורר מהרהר | לִיוֹ צִ'י (ליו בון, סין, 1311-1375 לספירה) – שמו נכתב בלועזית כך: Liu Bowen.

רוסיה | אלכסנדר בלוק – בלוק היה אחד מן המשוררים הנערצים על גולדברג ומי שפתח בפניה בנעוריה את עולם השירה בכלל. פעם סיפרה: "בלוק נהיה לשנים רבות המשורר האהוב עליי בכל השירה העולמית. הסימבוליזם הרוסי גילה אפשרויות של ביטוי והרגשת עולם, אשר נישחיתה, מן הסתם, גם לפני כן, אך לא ידעתי שיש לה ביטוי והגשמה בלשון אדם. נאחזתי בבלוק כבהצלה והוא האיר לי באור אחר כל מה שקראתי עד אז" ("משאל על הספר שהשפיע ביותר", 'הארץ', "תרבות וספרות", 13.5.1955, עמ' א). שם השיר במקור: "Россия". פתיחת השיר מציירת את הטרויקה, הכרכה הנגדרת באמצעות שלושה סוסים, כסמל לציוויליזציה הרוסית כולה (כפי שיש הרואים במסע הטרויקה של צ'יצ'קוב, גיבור 'נפשות מתות' מאת גוגול, את פריצת הפרוזה הרוסית המודרנית אל המרחב; ראו על כך ברשימתה של גולדברג "כרכרתו של צ'יצ'קוב", 'יומן ספרותי', בעריכת חמוטל ברויטסוף ובעריכתי, ספרית פועלים, 2017, עמ' 481-484). "רוס" – שמה הקדום של רוסיה.

מתוך "שלוש איגרות" | אלכסנדר בלוק – שורת הפתיחה במקור: "Черный ворон в сумраке снежном". ולנטינה: ולנטיין, הדמות הנשית הראשית באופרה הצרפתית 'ההוגנוטים' (Les Huguenots) מאת המלחין היהודי ג'אקומו מאיירבר (1791-1864) (Giacomo Meyerbeer). היצירה מתרחשת על רקע טבח ליל ברתולומיאוס הקדוש (1572), שנרצחו בו הוגנוטים (פרוטסטנטים צרפתים) בידי אויביהם הקתוליים; ולנטיין, קתולית מיוחסת, קושרת את גורלה בגורל ראול ההוגנוטי ומשלמת על כך בחייה. לפי פרשנויות מסוימות, ולנטינה בשירו של בלוק היא הזמרת שמילאה תפקיד זה באופרה – שזכתה לפופולריות רבה ברוסיה בזמנו.

[שירה עלמה בתפלת המקהלת] | אלכסנדר בלוק – שורת הפתיחה במקור: "Девушка пела в церковном хоре". השיר אותה בשלושה כתבי יד בארכיון, בשני נוסחים, שלאור ההבדלים הניכרים ביניהם ניתנו כאן יחדיו.

אפולון האל | היינריך היינה – שם השיר במקור: "Der Apolllogott". גרצ'יה – יוון (Grácia).

מאריה אנטואנטה | היינריך היינה – שם השיר במקור: "Maria Antoinette".

מתוך 'חיים חדשים', פרק XIII | דנטה אליגיירי – עד כה נודעו רק חמישה שירים בתרגום לאה גולדברג מתוך יצירת המופת של דנטה, ואילו כאן נדפסים חמישה תרגומים נוספים לארבעה שירים מן ה-Vita Nova.

לאביב | ויליאם בלייק – שם השיר במקור: "To Spring".

תוך יגון וחרפה | ד"ה לורנס – שם השיר במקור: "In Trouble and Shame".

משתתפי הו! 18

אהוד אלכסנדר אבנר

נולד בתל אביב וחי בגרמניה. למד בלשנות חישובית וכללית באוניברסיטאות של טיבינגן ושל פוטסדאם. תרגם פרוזה מגרמנית ושירה לגרמנית.

איריס אליה כהן

פירסמה עד כה שבעה ספרי פרוזה, שירה וילדים. כלת פרס יצחק נבון 2018, פרס ראש הממשלה 2016, פרס רמת גן ופרס שרת התרבות 2012. שירים פרי עטה תורגמו לאנגלית, צרפתית, ספרדית ופורסמו בממות שונות, ולאחרונה נכנסו שניים מהם לתוכנית הלימודים הרשמית של משרד החינוך. ספרה "גלבי" עובד למחזה ויעלה בתיאטרון "הבימה" בסתיו 2019.

אברהם ארואטי

מתרגם מיוונית עתיקה ומרומית; מרצה בחוג ללימודים קלאסיים באוניברסיטת תל-אביב ובמכללת שנקר. חתן פרס היצירה למתרגמים מטעם משרד התרבות והספורט לשנת תשע"ז ופרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת לשנת תשע"ח, שהוענק לו על תרגום האפוס "ארגונאוטיקה".

צור ארליך

יליד ירושלים, 1974. עורך המשנה של כתב העת "השילוח". מתרגם שירה וספרי עיון. מבקר ספרות ובעל טור שירת-עיתון שבועי ב"מקור ראשון", וטור שירה קלה בירחון IVRIT. "אל דביר החשכה", תרגומו למבחר משירי "לזכר אה"ה" מאת אלפרד טניסון, ראה אור לא מכבר בסדרה "רף".

אמיר אשל

מלמד ספרות גרמנית והשוואתית באוניברסיטת סטנפורד בקליפורניה. לאחרונה הופיע ספרו (עם האמן הגרמני גרהרד ריכטר) "רישומים" בהוצאת "אבן חושן".

אלמוג בהר

סופר, משורר, מתרגם וחוקר. פרסם חמישה ספרים: קובץ שיריו הראשון, "צמאון בארות" (עם עובד, 2008); קובץ סיפוריו הראשון "אנא מן אל-יהוד" (2008); קובץ שיריו השני, "חוט מושך מן הלשון" (2009); הרומן הראשון שלו, "צ'חלה וחזקל" (2010); ספר שיריו השלישי, "שירים לאסירי בתי-הסוהר" (2016). הרומן "צ'חלה וחזקל" תורגם לערבית על-ידי נאאל אלטוח'י ופורסם בהוצאת "אלכותוב ח'אן" במצרים. בהר הוא אחד ממייסדי התכנית ללימודי תרבות ערבית-יהודית באוניברסיטאות תל-אביב ובן-גוריון, ומלמד במסגרת התכנית.

ניצה בן-ארי

פרופ' (אמריטה) ניצה בן-ארי עמדה בראש לימודי תורת התרגום באוניברסיטת תל-אביב. תחום ההתעניינות המחקרי שלה הוא התערבות אידאולוגית גלויה וחתרנית בתרגום ובספרות. ספריה "רומן עם העבר" (1997), "דיכוי הארוטיקה: צנזורה וצנזורה-עצמית בספרות העברית 1930-1980" (2006), "ס. יזהר: סיפור חיים" (כרך א' 2013, כרך ב' 2017). תרגמה כ-30 ספרים מאנגלית, צרפתית, גרמנית ואיטלקית. כלת פרס טשרניחובסקי לתרגום (2008) ופרס תרגום ספרות גרמנית מטעם משרד התרבות הגרמני והישראלי (2015) על תרגום "פאוסט" ו"הרמן ודורותיאה" לגתה. עורכת (עם פרופ' רינה בן-שחר) את סדרת הספרים העברית "שפה חיה".

רעות בן יעקב

דוקטורנטית לספרות עברית באוניברסיטה העברית, מתרגמת שירה וסיפורת.
צילום: דוד בן הרא"ש

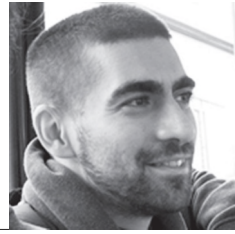
ירדן בן-צור

יליד 1986, מתגורר ביפו. תלמיד תואר שני בספרות באוניברסיטת תל-אביב, כותב ומתרגם מגרמנית. שיריו ותרגומיו ראו אור מעל דפי "הו!".

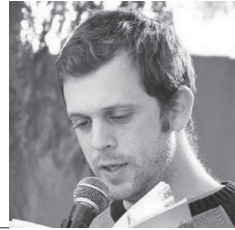
אסף בנרף

ליד בת-ים, מוזיקאי ומתרגם. בתחום המוזיקה עוסק בניצוח, בזמרה ובהוראה. בעל תואר שני בניצוח מאוניברסיטת פן סטייט, פנסילבניה. מתרגם מאיטלקית, מגרמנית ומיידיש. שיריו ותרגומיו ראו אור מעל דפי "הו!".

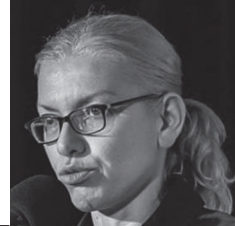
דותן ברום

ליד 1986, חי בקבוצה שיתופית בחיפה, מדריך בארגון הנוער הגאה וחוקר את תולדות הקהילה הגאה בישראל במסגרת "פרויקט ההיסטוריה הגאה החיפאית" וכן במסגרת לימודיו לתאָר שני בלימודי ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה. שירתו פורסמה ב"הו!", במוסף התרבות והספרות של "הארץ", באנתולוגיה "נפלאתה" לשירה להט"בית ובמקומות נוספים. מסות פרי עטו פורסמו בכתבי העת "פנים", "חברה" ו"הו!".

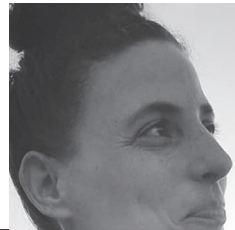
סיון בסקין

לידת ליטא, 1976. פרסמה שלושה ספרי שירה: "יצירה ווקאלית ליהודי, דג ומקהלה" (2006), "מסעו של יונה" (2011) ו"אחותי יהונתן" (2017). מפרסמת מאז 2005 תרגומי שירה ופרוזה, בעיקר מרוסית, ליטאית ואנגלית. חברת מערכת ב"הו!" ו"רית עמותת הו! המפרסמת את כתב העת.

חן היינבך

לידת 1982, בעלת תואר שני מאוניברסיטת תל-אביב. חוקרת ומתרגמת ספרות סינית.

אנה הרמן

משוררת, מתרגמת ועורכת שירה. ספר שיריה השלישי "התאומה הנראית" ראה אור ב-2016. כלת פרס ורטהיים לשנת 2005, פרס ראש הממשלה ליצירה לשנת 2007, פרס אקו"ם לשירה לשנת 2014 ופרס ברנשטיין לשנת 2017 על ספרה "התאומה הנראית".

חנה הרציג

ד"ר חנה הרציג היא חוקרת, מבקרת ומתרגמת ספרות. מפרסמת רשימות ביקורת במוסף "ספרים" של הארץ. ספרה: "המדיום באמנויות: סוגיות אסתטיות ותרבותיות" התפרסם בהוצאת האוניברסיטה הפתוחה. מתרגומיה: "הפואטיקה של הסיפורת" של שלומית רמון-קינן, "הראש הכרות" של אייריס מרדוק, לאחרונה מתרגמת שירה וסיפורת מפולנית ומצרפתית.

לארי וייסמן

אדריכל יליד ארה"ב, בן 60. מתגורר ברמת גן עם אשתו וילדיו. פרסם שני ספרי שירה ("לטאות, כפתורים, צדפים" ו"אלים על מדפים"). שיריו פורסמו בכמות שונות.

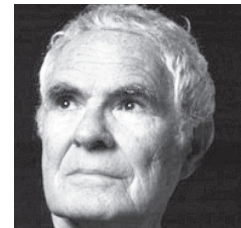
דוד וינפלד

נולד ב-1937 בעיירה הגליציאית לימנוב, פולין. חי בישראל מאז 1950. גמלאי של החוג לספרות עברית באוניברסיטה העברית. עסק בפרוזה העברית במאה ה-19 ובשירה העברית במאה ה-20. תרגם בעיקר מן השירה הפולנית וכן את ספורי אידה פינק. זכה בפרס טשרניחובסקי לשנת 2018.

שמעון זנדבנק

חוקר, מבקר ספרות ומתרגם שירה, פרופסור (אמריטוס) בספרות השוואתית באוניברסיטה העברית. חתן פרס ישראל לתרגום שירה, 1996. תרגם את "הטירה" לקפקא, "סיפורי קנטרברי" לצ'וסר, הסונטות של שקספיר, קובצי שירים של רילקה, הֵלְדֵרְלִין, הופקינס, הופמנסטל, ייטס, צלאן ועוד.

יורם חורש

יליד חיפה, 1964. נשוי ואב לשני בנים. גר באילת ועוסק בתחום המלונאות. התחיל לכתוב לפני כשנתיים, במסגרת חברות בקבוצת הפייסבוק "משמרים את השפה העירקית".

רחל טורפוסמן

נולדה בברית המועצות ב־1970. חיה בישראל מ־1988. למדה שפות עתיקות באוניברסיטה העברית. מתרגמת, עורכת ומו"לית. מתרגמת שירה מכמה שפות לעברית ולרוסית.

יואל טייב

ליד 1997, גדל בירושלים ולמד בישיבה התיכונית חורב ובבית המדרש בנטור. מתרגם וכותב. באוקטובר הקרוב ילמד ספרות באוניברסיטת הסורבון שבפריז.

גדעון טיקוצקי

ליד חדרה, 1977. חוקר ספרות ועורך. ספרו האחרון לעת־עתה: "דליה רביקוביץ – בחיים ובספרות" (הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה וידיעות ספרים, סדרת ספרי פרס בהט, 2016).

נביל טנוס

נולד ומתגורר במגאר בגליל. בעל תואר ראשון בלשון עברית ובהיסטוריה, תואר שני במינהל החינוך ותואר שלישי בחינוך. מורה לשעבר לעברית בבתי ספר ערביים וכיום מרצה לחינוך במכללה האקדמית הערבית לחינוך בחיפה. עד כה חיבר 14 ספרי לימוד עברית לבתי ספר על־יסודיים (עם עאסם ח'ורי ומרואן פאעור). מבקר ומתרגם בשתי השפות, עברית וערבית.

ריקי טראום

חוקרת ומרצה לספרות אנגלית ועברית באוניברסיטת פייירלי דיקינסון, שבצפון מדינת ניו־ג'רזי. את עבודת הדוקטורט שלה היא כתבה על שירת שנות השישים בישראל ובארצות־הברית והתמקדה באוונגרד הנשי ובפואטיקה של דליה הרץ, יונה וולך ורנה שני. ד"ר טראום כותבת על שירת הגירה; היא גם מתרגמת שירה וחוקרת השפעות הדדיות בין שירה לבין אמנות ויזואלית.

גלעד יעקובסון

יליד שוודיה ותושב ירושלים מאז ילדותו. מדען ומרצה. תרגומיו לשירה ולפרוזה הופיעו ב"מעבורת – פרויקט הסיפור הקצר" וב"הו!".

אורן ירמיה

יליד 1988, גדל בירושלים. תלמיד דוקטורט לספרות עברית, יידית וערבית במחלקה ללימודי המזרח הקרוב באוניברסיטת קליפורניה, ברקלי. חבר בתוכניות ללימודי יהדות ותיאוריה ביקורתית. חוקר את התפתחות המונח "שירה לירית", והקשרה של שירה זו לסוכנות, אינטר-סובייקטיביות וקולוניאליזם.

דורי מנור

דורי מנור הוא משורר, מתרגם ועורך ספרי שירה. ספר שיריו האחרון "אמצע הבשר: שירים 1991-2011" ראה אור בעריכת פרופ' דן מירון. מנור תרגם בין השאר מיצירות בודלר, מלארמה, ואלרי, וולטר, מולייר, דקארט, ז'נה, רמבו, ורלן, אפולינר, גינזברג וקוואפיס (עם ישראלה אזולאי). ב־2017 השלים בפריז את עבודת הדוקטורט שלו שהוקדשה לתיאוריה של תרגום שירה. חתן פרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת (2008), פרס ראש הממשלה (בשנת 2007 ובשנת 2018), הפרס לעריכה ספרותית על עריכת "הו!" (2011) ופרס יהודה עמיחי למשוררים עבריים (2015). ספר שיריו החמישי, "העברית ואתה", יראה אור בקרוב, וכן ספר מסות ראשון פרי עטו.

עינת מרבך-בר

ילידת ירושלים, 1979. תלמידת תואר שני בחוג ללימודי מזרח אסיה באוניברסיטת תל-אביב, חוקרת את תפיסת החלום בסין. בעלת תואר שני בפסיכולוגיה קלינית מאוניברסיטת תל-אביב, את עבודת המחקר כתבה על תפיסת העצמי בפסיכולוגיה העכשווית ובבודהיזם המוקדם. תרגמה מסינית את המחזה "שלג בקיץ" מאת גאו שינג'יאן עבור פרויקט "קריאה ראשונה" של תיאטרון הקאמרי. גרה ברחובות, נשואה ואם לילד.

שחר-מריו מרדכי

ספרו החדש של שחר-מריו מרדכי, "תפוס מקום לגשם", ראה אור במרס 2019 בהוצאת "פרדס".

צילום: Lior Mei-Tal

עמרי משורר הרים

עמרי משורר הרים הוא שמו המקורי ולא שם עט. יליד 1993. גדל בירושלים. שנים אחדות עסק במוסיקה כנגן קונטרבס. בשנים האחרונות חי בבאזל, שוויץ. עוסק בהוראת עברית, בכתיבת שירים ובתרגום שירה גרמנית.

עידית נבו

עורכת, כותבת ומתרגמת. עוסקת בתחום העריכה והכתיבה יותר מעשרים שנה. ספר שיריה השני יראה אור בשנה הקרובה בעריכת דורי מנור.

אורית נוימאיר-פוטשניק

ילידת תל אביב 1973. בעלת תואר שני בפיזיקה. אשת הייטק בעבר ומורה בהווה. אימא לשלושה. משוררת ומתרגמת שירה. שירים ותרגומים פרי עטה התפרסמו בגליונות "הו!", "מאזנים" ו"המוסך". ספר שיריה הראשון, "עינה של האורקל", יראה אור ב-2019 בהוצאת "פרדס".

נדבי נוקד

משורר ומתרגם שירה. שירים ותרגומים פרי עטו התפרסמו בעיתונים ובכתבי עת בעברית ובאנגלית.

אלה סוד

ילידת מוסקבה, עלתה ארצה בשנת 1987. מתכנתת, מנהלת חשבונות ועורכת לשון. אם לשישה. תרגומיה שראו אור בשנים האחרונות: אנתולוגיה "בדור עתיד אמצא קורא", משירת רוסייה במאה ה-19; ספרי הילדים של קורני צ'וקובסקי: "דוקטור איכואב", "ג'וק-מק-ענק", "הצרה של מרב" ו"עולם הפוך".

רונן סוניס

יליד פתח תקווה, 1972. מתרגם שירה ופרוזה, מלמד תרגום באוניברסיטה העברית בירושלים.

יאיר שמואל סנדר

יליד מינכן, בעל תואר שני בספרות עולם ולימודים קלאסיים.

עופרה עופר אורן

ספרה הראשון, "הפרדת צבעים", ראה אור לפני שלושים שנה בהוצאת עם עובד. מאז פרסמה עוד שמונה ספרי פרוזה. ב-1994 קיבלה פרס ראש הממשלה מידי של יצחק רבין. לאחרונה פרסמה את קובץ השירים "מה המים יודעים על צמא", שערכה אנה הרמן, ובו שירי מקור ותרגומים מאנגלית. עופרה כותבת את הבלוג הספרותי "סופרת ספרים".

שי פורסטנברג

בן 19. תלמיד בישיבת מעלה גלבעו.

שיר קהילה

ילידת 1994, תל-אביב. סיימה תיכון בארגון הקולג'ים הבינלאומיים בדווינו, איטליה, ותואר ראשון באקולוגיה אנושית בקולג' קטן במיין, ארה"ב. יצירותיה באנגלית פורסמו בכתבי עת בארה"ב, כגון The Boiler, Beech Street Review, The Albion Review. בספטמבר 2019 תתחיל את לימודיה לתואר שני בכתביה יוצרת באוניברסיטת קולומביה בניו-יורק.

ריטה קוגן

ילידת סנקט פטרבורג, 1976. מהנדסת, משוררת ומתרגמת. ספר שיריה הראשון "רישיון לשגיאות כתיב" ראה אור ב-2015. ספר שיריה השני "סוס בחצאית" ראה אור ב-2018. בימים אלה עובדת על ספר פרוזה. גרה בתל-אביב.

פיטר קול

ספרו האחרון של פיטר קול הוא Hymns & Qualms: New and Selected Poems and Translations (Farrar, Straus and Giroux, 2017). עבודתו זיכתה אותו בפרסים רבים, כולל פרס האקדמיה האמריקאית לאמנויות ולספרות ומלגת מק'ארתור. הוא מחלק את חייו בין ירושלים לנוי הייבן, שם הוא מלמד באוניברסיטת ייל.

מיתר הלל קורמן

ליד 1993. זוכה פרס עידוד היצירה למשוררים צעירים ע"ש רחל נגב, תשע"ח. פרסם שירים בכתבי עת, באנתולוגיות ובעיתונים. קובץ שיריו הראשון עתיד להתפרסם בקרוב.

לאה קליבנוף-רון

כותבת ועורכת. בוגרת החוג למשפטים והחוג למחשבת ישראל באוניברסיטה העברית ובוגרת בית הספר "מעלה" לקולנוע. חברת מערכת "המוסך לספרות". במאית הסרט הדוקומנטרי "המשיח תמיד יבוא". זוכת המלגה הבין-לאומית של קרן פוזן לכתבת רומן ביכורים ופרס ראשון בתחרות כתיבה יהודית נשית לשנת 2016.

אסף רוט

תלמיד בחוג לספרות כללית ובתכנית "אמירים" למדעי הרוח באוניברסיטה העברית בירושלים. ספרו "בוסר: ארבע נובלות קטנות" ראה אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד (2017) וזכה בפרס משרד התרבות לספרי ביכורים.

איתי רון

יליד ישראל, 1961. תרגם כמה רומנים, סיפורים קצרים, מסות ומאמרים וערך אנתולוגיות שירה. בשנת 2016 ראתה אור בהוצאת פרדס אנתולוגיה משירת מנואל פורקאנו בתרגומו. מתגורר בברצלונה ועוסק בתרגום מקטלאנית ומספרדית לעברית ולהיפך.

יחזקאל רחמים

סופר ומשורר, זוכה פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים (2012). ספר שיריו הראשון "עכשיו הנסיעה" (2016) זיכה אותו בפרס שרת התרבות למשוררים בראשית דרכם. ספר שיריו השני "דיו מרחקים" (2018), ראה אור לאחרונה וזכה לשבחי הביקורת. שני ספרי השירה שלו נערכו על ידי דורי מנור.

ליאור שטרנברג

משורר, מתרגם ומורה לספרות, יליד 1967. חי בירושלים, נשוי ואב לשתי בנות. על שירתו זכה בין השאר בפרס לשירה עברית על שם נתן יונתן לשנת 2009, ובפרס דוליצקי מטעם האוניברסיטה העברית לשנת 2011. בין תרגומו מן השירה האירית נכללים "הפסקת אש" – תרגום משותף לו ולאריאל זינדר משירי שיימוס היני ו"שלושה מראות של האי" – משירי טוני קרטיס. מבחר מקיף משירתו ייראה אור במהלך השנה בהוצאת מוסד ביאליק.

גילעד שירם

בוגר התואר השני בחוג לספרות באוניברסיטת תל-אביב והתוכנית הבין-תחומית ע"ש עדי לאוטמן. את עבודת הגמר שלו הקדיש לחקר מחשבת השפה בשירתו של פאול צלאן.

